JEAN-CLAUDE CARRIÈRE

CERCUL MINCINOȘILOR

CELE MAI FRUMOASE POVEȘTI FILOZOFICE DIN LUMEA ÎNTREAGĂ

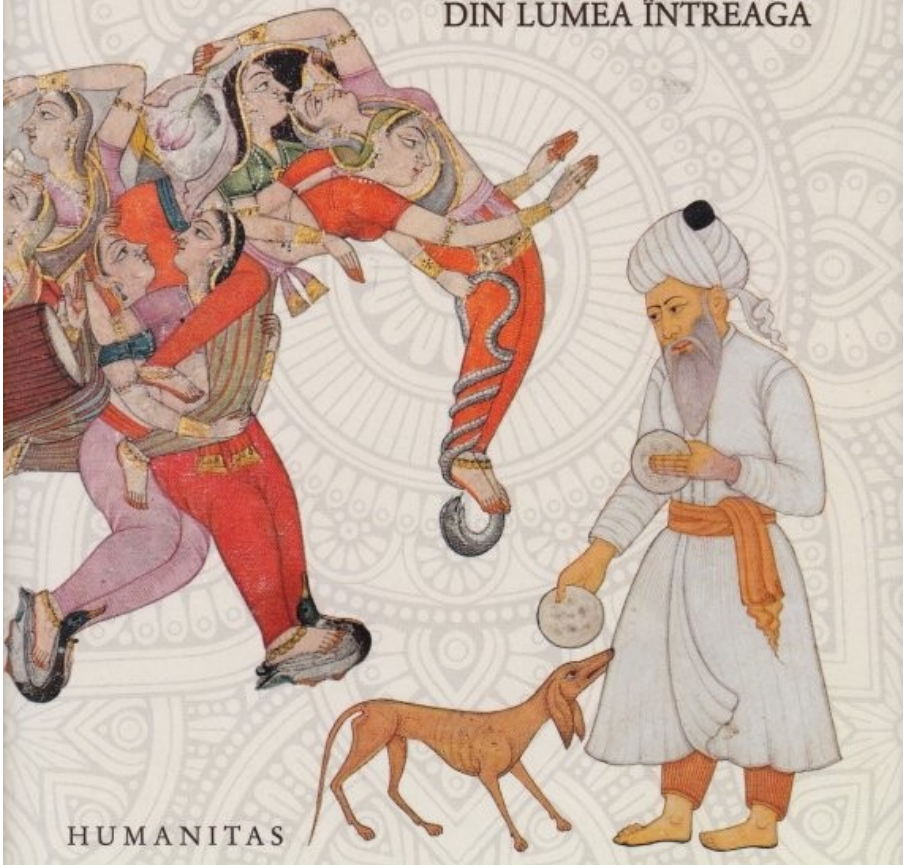

HUMANITAS

Jean-Claude Carrière s-a născut în 1931 în Franţa. Deşi a studiat istoria, a renunţat curând la această vocaţie, consacrându-se desenului şi scrisului. Debutului literar (cu romanul *Lézard,* 1957) i-a urmat la scurtă vreme cel cinematografic, cu scenarii pentru Pierre Etaix şi Jacques Tati. Colaborarea cu Buñuel (care a durat 19 ani) îl plasează în rândul scenariştilor de renume internaţional. Lucrează cu Volker Schlöndorff, Louis Malle, Milos Forman, Jean-Luc Godard etc. În paralel, scrie piese de teatru (colaborează cu Jean-Louis Barrault şi mai ales cu Peter Brook), face adaptări pentru ecran, realizează filme de televiziune, publică romane şi eseuri.

Cărţi: *Le Dictionnaire de la bêtise* (cu Guy Bechtel, 1967), *Le Livre des bizarres* (cu Guy Bechtel, 1972), *La Paix des braves* (1984), *Conversations sur l'invisible* (cu Jean Audouze şi Michel Casse, 1988), *La Controverse de Valladolid* (1992), *La Force du bouddhisme* (cu Dalai-Lama, 1995), *Le Cercle des menteurs* (1998, *Cercul mincinoşilor,* Humanitas, 1999, 2006), *Dictionnaire amoureux de Vinde* (2000), *Les Années d'utopie* (2002), *Détails de ce monde*

(2004, *Frânturi din astă lume,* Humanitas, 2007); *Contes philosophiques. Cercle des menteurs* 2, 2008 (*Povestiri filosofice. Cercul mincinoşilor 2,* Humanitas, 2009); *N'espérez pas vous débarrasser des livres. Entretiens menés par Jean-Philippe de Tonnac* (cu Umberto Eco, 2009) (*Nu speraţi că veţi scăpa de cărţi,* Humanitas, 2010).

Scenarii de film: *Le Journal d'une femme de chambre* (Luis Buñuel, 1964), *Le Charme discret de la bourgeoisie* (Luis Buñuel, 1972), *Le Fantome de la liberté* (Luis Buñuel, 1974), *Cet obscur objet du désir* (Luis Buñuel, 1977), *Die Blechtrommel* (Volker Schlöndorff, 1979), *Sauve qui peut (la vie)* (Jean-Luc Godard, 1980), *Danton* (Andrzej Wajda, 1982), *Max mon amour* (Nagisa Ōshima, 1986), *Valmont* (Milos Forman, 1988), *Milou en mai* (Louis Malle, 1990), *Cyrano de Bergerac* (Jean Paul Rappeneau, 1991), *Der Unhold* (Volker Schlöndorff, 1996), *Birth* (Jonathan Glazer, 2001) ş.a.

Jean-Claude Carrière

CERCUL MINCINOŞILOR

Cele mai frumoase poveşti filosofice din lumea întreagă

Aici este lumină

Asemenea râmelor care, se zice, afânează pământul pe care-l străbat în întuneric şi-l fac să rodească, poveştile trec din gură în gură şi spun, din timpuri străvechi, ceea ce nimic altceva nu poate spune. Unele se răsucesc şi se înfăşoară în interiorul aceluiaşi popor. Altele, ce par alcătuite dintr-o materie subtilă, pătrund prin zidurile nevăzute care ne despart, trec prin timp şi spaţiu şi merg mai departe. Astfel, scena comică bine cunoscută, în care clovnul caută un obiect pierdut într-un cerc de lumină, nu pentru că l-a pierdut acolo, ci pentru că „aici este lumină”, se regăseşte în culegerile arabe şi indiene încă din secolul al X-lea, şi poate chiar de mai înainte. Trebuie spus că, la fel ca obiectul căutat, scena are un înţeles adânc şi tainic. Dincolo de anecdota savuroasă, ni se arată că e mai bine să căutăm acolo unde este lumină. Dacă nu găsim obiectul pierdut, vom găsi poate altceva; dar în întuneric nu vom găsi nimic.

Această poveste – ca atâtea altele – a supravieţuit războaielor, cotropirilor, destrămării imperiilor. A trecut prin atâtea secole. S-a strecurat în mintea noastră, ca multe alte taine.

Povestea, străveche plăcere universală pe care o simţim din copilărie, este atât de trainică pentru că, fără îndoială, are o însuşire anume, un principiu deosebit de permanenţă.

Mai întâi, pentru că ne duce, în câteva cuvinte, într-o altă lume, în care nu trăim întâmplările, ci le închipuim, o lume în care stăpânim spaţiul şi timpul, în care punem în mişcare personaje imposibile, cucerim după dorinţă alte planete, strecurăm tot soiul de făpturi sub ierburile de pe fundul iazurilor, între rădăcinile stejarilor, o lume în care cârnaţii atârnă în copaci, râurile curg spre izvoare, păsări guralive răpesc copii, răposaţi fără odihnă se întorc pe furiş fiindcă au uitat ceva, o lume fără graniţe şi fără legi, în care putem orândui cum ne place întâlnirile, luptele, pasiunile.

Povestitorul este înainte de toate cel care vine din altă parte, care îi adună în inima satului pe cei care nu pleacă niciodată nicăieri şi le arată alţi munţi,

alte planete, alte spaime şi alte chipuri. Este cel care aduce schimbarea.

Prin acel „a fost odată”, trecerea dincolo de graniţele lumii, adică metafizica, se strecoară în copilăria fiecărui om, şi poate chiar a fiecărui popor, prinzând rădăcini atât de puternice, încât vom socoti tot ce s-a născut din mintea omului, întreaga noastră viaţă drept o realitate indiscutabilă. Pe lângă faptul că ne încântă şi ne poartă pe alte tărâmuri, povestea este temeiul însuşi al credinţelor noastre.

Povestea înseamnă însă mai mult decât această călătorie sau trecere în altă lume. Printr-o datorie firească, fiindcă presupune o relaţie între oameni, povestea este legată întotdeauna de cei ce ascultă, iar uneori – într-un chip mai puţin vizibil – de cel ce o istoriseşte. Este asemenea unuia dintre obiectele magice pe care le-a folosit în atâtea rânduri, de pildă o oglindă vorbitoare.

Povestea este publică. Când este spusă, vorbeşte. Narcis, care nu se gândeşte decât la el însuşi, nu poate inventa şi nici povesti. Este pierdut în chipul său din oglinda lacului.

Istorisirea unei poveşti, acţiune publică prin care

naţiunile îşi păstrează identitatea, se regăseşte pretutindeni în filmele de toate felurile pe care ni le arată mereu televiziunea. Ochii noştri n-au avut niciodată parte de atâtea drame, comedii, seriale, romane istorice. Din punct de vedere cantitativ, povestea rivalizează cu imaginea omniprezentă de care s-a legat acum o sută de ani. Dar numai din punct de vedere cantitativ; mai departe nu putem face nicio apreciere.

Mai exploatată ca niciodată, mai vlăguită şi poate mai popularizată (dar nu întotdeauna), povestea se regăseşte în mass-media zilelor noastre. Dacă ne întrebăm de ce, ne vom gândi imediat la distracţie, adică la faptul că ne alungă grijile şi gândurile. Povestea ne face să uităm urâţenia însângerată a lumii sau prostia ei plicticoasă. Povestea înseamnă evadare, fiindcă ne poartă pe tărâmul uitării.

Dar, când este ingenioasă, ne readuce iute în lumea de care crezusem că ne eliberasem. Şi atunci apare din nou oglinda. Ne recunoaştem imediat în ficţiune.

Mai mult: chiar dacă povestea – invenţie gândită într-o oarecare ordine, numită „ficţiune” – este adesea

limpede prezentată ca atare, ea poate fi uneori şi clandestină. Se poate ascunde pretutindeni. Poate că se află chiar alături fără ştirea noastră.

Pentru că totul este poveste, până şi Istoria. Totul este povestit ca un şir de fapte succesive, în care fiecare decurge din cel precedent, anulându-l. S-a întâmplat un lucru, apoi altul. Jurnalele de ştiri, care trec prin persoana unui interpret, aducător de noutăţi bune şi rele, sunt dramatizate în mod inevitabil. O luare de ostatici, o negociere anevoioasă, urmărirea unui ucigaş ori un record sportiv sunt tot atâtea poveşti, tot atâtea drame. Azi am trăi în direct războiul din Troia, cu interviuri luate atât lui Achile, cât şi Elenei: şi poate chiar zeilor, cine ştie?

Povestim, ca şi altă dată. Şi vom mai povesti fără îndoială multă vreme. Este limpede că ne place, de asemenea, să povestim despre noi. Ştii ce mi s-a întâmplat ieri? Nu? Ascultă-mă. Iar noi ascultăm. Adesea, când trăim alături de cineva, ascultăm cu răbdare cum le povesteşte unor prieteni aceeaşi întâmplare. Facem acest sacrificiu. Ştim că lui (sau ei) îi face bine să fie în centrul unei întâmplări. Să se bucure de atenţia tuturor, pentru câteva clipe. Este o

bucăţică de viaţă, de existenţă adevărată.

Trăim într-o istorie, istoria noastră, dar şi în istoria câtorva oameni care ne sunt apropiaţi. Trăim, de asemenea, în alte istorii, pe care le împărţim cu vecinii noştri, cu poporul nostru şi uneori chiar cu întreaga lume.

De aceea nu suntem niciodată mulţumiţi de povestitorii noştri, de scenarişti, de exemplu. Aşa e şi firesc. Nicio oglindă nu ne poate mulţumi. Toate popoarele, în toate timpurile, au fost dezamăgite de autorii lor, de povestitorii lor. Toate au dorit poveşti mai bune. Pentru că ele sunt făcute din acest aluat în care se recunosc, cu care se identifică. Ar dori ca poveştile lor să fie mai bune, pentru că ele însele doresc să fie mai bune.

Este de la sine înţeles că viaţa noastră mai cuprinde şi alte lucruri. Nu suntem numai poveşti. Însă fără poveste, fără posibilitatea de a spune această poveste, nu însemnăm nimic, sau însemnăm foarte puţin. Şi pentru că o poveste este înainte de toate o mişcare de la un punct la altul, care nu lasă niciodată lucrurile în starea de început, trăim în această curgere, în această mişcare. Avem un început,

vom avea un sfârşit.

Se spune – fără niciun fel de dovadă – că Arta cu *A* mare este o provocare pentru timpul care ne ia şi ne macină, că piramidele de la Gizeh sunt chemări ale eternităţii, ca versurile lui Rimbaud sau ca bolta Capelei Sixtine. Nu sunt încredinţat că este aşa. Se pune totul în acelaşi coş, iar „puternica dorinţă de a dura” (dacă eu nu durez, să dureze măcar o parte din mine, de pildă o operă) este departe de a oferi o explicaţie completă.

Povestea populară, spusă la ureche, fără numele autorului, nu are această ambiţie de trăinicie. Se obişnuieşte cu nepăsarea şi cu lungi perioade de uitare. Dacă se pierde, atâta pagubă. Mai sunt şi altele. Mai ales, nu trebuie nimeni învinuit. Un poet sufist din vremurile de demult spunea: „Noaptea s-a sfârşit, dar povestea mea nu s-a isprăvit. Cu ce este vinovată noaptea?”

Să spui o poveste, pe lângă plecarea spre alt tărâm, este un fel anume de a te strecura în timp şi de a-l nega în aceeaşi clipă. Timpul povestirii a intrat aproape fără greutate în patul stăpânului de neînvins. Acesta pare să-şi piardă pentru moment orice

influenţă şi chiar orice putere asupra noastră. Suntem înăuntrul lui, în inima valului, suntem el. Orice mare operă dramatică, purtându-ne cu ea, desfiinţează timpul – în care plictiseala, paznic neobosit, ne readuce la momentul potrivit.

Vechea maşinărie a interesului dramatic are probabil o mare legătură cu această afirmare implicită, pe care o repetă mereu povestitorul, a faptului că stăpâneşte timpul.

L-am întrebat într-o zi pe neurologul Oliver Sacks ce înseamnă pentru el un om normal. Întrebare banală, fără prea mare importanţă. Dar în calitatea sa de neurolog, Oliver Sacks avea un punct de vedere. A ezitat, apoi mi-a răspuns că un om normal este poate acela care se dovedeşte în stare să-şi istorisească propria poveste. Ştie de unde vine (are o origine, un trecut, o memorie ordonată), ştie unde se află (are o identitate) şi crede că ştie încotro se îndreaptă (îşi face planuri, dar la capăt aşteaptă moartea). Este, aşadar, instalat în mişcarea unei poveşti, este o istorie şi se poate povesti.

Dacă legătura dintre individ şi istorie se rupe, dintr-un motiv fiziologic ori mental, povestea se

destramă, istoria se pierde, iar persoana este proiectată undeva în afara curgerii timpului. Nu mai ştie nimic, nici cine este, nici ce are de făcut. Se agaţă de nişte aparenţe de viaţă. Individul, sub privirea medicului, este în derivă. Cu toate că mecanismele corpului său funcţionează, s-a rătăcit pe drum, nu mai există.

Ceea ce se spune despre un individ se poate spune şi despre o societate? Unii aşa cred. Neputinţa de a se povesti, de a se identifica, de a se aşeza firesc în curgerea timpului ar putea să ducă popoare întregi la dispariţie, le-ar putea despărţi de altele şi mai ales de ele însele, în lipsa unei memorii mereu împrospătate. Este ceea ce se întâmplă astăzi cu popoarele africane sau sud-americane, care sunt ameninţate de primejdia tăcerii. Expuşi la cenzura cea mai importantă, cea comercială, care înaintează sub stindardul „liberei concurenţe" (California şi Mali sunt „libere" să se întreacă, de pildă, în domeniul producţiei de televiziune: ce înseamnă de fapt acest lucru? Nu aduce oare cu vulpea liberă în poiata liberă?), numeroşi povestitori sunt astăzi împiedicaţi să vorbească. Purificarea estetică şi cea etnică au fost

dintotdeauna surori gemene. La acestea se mai adaugă în zilele noastre aşa-zisul liberalism, care vine să ne spună, nici mai mult nici mai puţin, să ne ţinem gura.

*

* * *

Din toate aceste motive – alături de multe altele, legate de întâmplare – se naşte ispita, pentru povestitorii de meserie, să alcătuiască într-o zi o culegere a poveştilor favorite.

Dar ce istorii, ce poveşti să alegi? Cum să găseşti, cum să culegi câteva picături dintr-un ocean? în chip obligatoriu, şi nu fără părere de rău, trebuie să selectăm, prin urmare să eliminăm.

Astfel, poveştile pe care le-am adunat şi le-am istorisit în felul meu (care este unul din atâtea altele, la un moment dat şi într-un loc anume) nu sunt istorii mitice. Chiar dacă poartă uneori urma grijii faţă de origine, a datoriei de a fi aşa, şi nu altfel, nu vin din această arie întinsă, explorată atât de metodic chiar în clipa în care dispare, acest teritoriu unde nişte oameni i-au asigurat multă vreme pe părinţii şi pe vecinii lor, povestindu-le lucruri îndeobşte fabuloase, că nu se

află pe acest pământ nici din întâmplare, nici din greşeală, că o legătură străveche, supranaturală, îi leagă de bucăţica lor de pământ şi că această naştere anume le impune un fel de a convieţui, ca primă conştiinţă a umanităţii.

Am renunţat la aceste poveşti mitice, ori mitologice, nu din lipsă de interes, ci de spaţiu. Sunt uneori destul de lungi şi greu de înţeles, învăluite în ceaţa pe care o ştim prea bine, cea a începuturilor, în care ne putem lesne rătăci. La aceasta se adaugă faptul că există colecţii minunate, în multe ţări, care cuprind aceste poveşti despre origine şi începuturi.

Am lăsat deoparte, aproape cu totul, uriaşa ţesătură de poveşti minunate, cu zâne, cu duhuri, cu fantome – scoţiene ori chinezeşti –, cu arătări fioroase, monştri, vrăjitoare slute, prinţese adormite, broaşte false şi demoni adevăraţi care umplu castelul neterminat unde închipuirea noastră caută o altă lume, care o prelungeşte şi o ameninţă pe a noastră.

Dacă aceste poveşti au un sens, dincolo de aparenţa de blestem ori de vrajă pe care ne-o oferă, sensul acesta este unul tainic, chiar pentru autori. Cel puţin aşa ne spun specialiştii convinşi. Spaimele

noastre adevărate sunt ascunse, se manifestă cum pot, alături de tainicele noastre dorinţe.

În legătură cu poveştile pe care le numim „fantastice”, adică izvorâte din fantezie, mai putem vorbi – ce-i drept, cu prudenţă – despre naivitate, despre o nevoie copilărească de a visa, despre o spărtură în realitatea apăsătoare, despre un joc subtil şi continuu între spaimă şi bucurie. Istoricii arată de multă vreme cât de complex este domeniul lor, recunoscând că existenţa unui popor nu poate fi redată doar prin înşiruirea unor evenimente. Ne oglindim şi în monştri. Realitatea în sensul strict al termenului – faptele noastre, întâmplările – nu poate arăta pe deplin cum am fost, dacă roadele imaginaţiei noastre, succesive şi încâlcite, nu vin să le lumineze.

Toate aceste abordări sunt fertile. Copilăria noastră este mereu înnoită, legănată şi fermecată. Fantasticul este însă atât de bogat, încât o selecţie convenabilă ar număra un şir uriaş de volume. Iar lumea cealaltă poate ajunge, cu timpul, la fel de fastidioasă ca a noastră.

Am renunţat – cu excepţia câtorva cazuri, vreo douăsprezece la număr – şi la poveştile scurte care

cuprindeau o morală, o recomandare de prudenţă obişnuită, şi în primul rând la fabule, gândite cu scopul limpede de a ne conduce la o anumită concluzie, de a ne da un sfat de bună-cuviinţă ori de bun-simţ. Cu tot succesul lor planetar – de la *Panchatantra* la La Fontaine –, mi se pare că fabulele tind mai curând să închidă decât să deschidă. Nu-mi fac întotdeauna plăcere. Mă plictisesc, pentru că nu mă surprind. Viaţa pe care o înfăţişează este prea săracă.

Cât despre morală, o găsesc artificială, discutabilă şi oricum inutilă. Înţelepciunea popoarelor este oarecum contradictorie, cuprinzând totul şi contrariul său. *Piatra care se rostogoleşte nu prinde muşchi* şi *Tinereţea învaţă călătorind* ori *Cine se scoală de dimineaţă departe ajunge,* dar şi *Averea vine dormind.* Toate proverbele sunt asemenea mănuşilor. Le poţi întoarce pe dos. La fel şi antiproverbele, care cad în propriile lor capcane. *Adevăr dincoace de Pirinei, minciună dincolo.* Pascal a rostit acest mare adevăr. Dar din ce parte a Pirineilor?

*

* * *

Alcătuind această carte, la care am lucrat mai bine de douăzeci şi cinci de ani, mi-am dat seama, treptat, că voiam un alt fel de istorioare şi de poveşti, prezente cam peste tot, dar atât de greu de clasificat, încât nu ştiam cum să le numesc. Pilde de înţelepciune? Anost ca un discurs de serbare şcolară. Pilde de viaţă? De învăţătură? Poveşti distractive şi instructive, cum s-ar fi spus odinioară? Poveşti hazlii? Ar aduce mai degrabă cu o culegere de glume.

Poveşti despre spaţiu şi timp? De aici şi de aiurea? De demult şi dintotdeauna? Nimic nu se potrivea.

Când mă întorceam la povestirile care-mi plăceau cu adevărat, constatam că aparţin toate acestei lumi, dar că uneori treceau dincolo de graniţele ei şi o tulburau. Aveau un înţeles, ba chiar mai multe, ascunse unul după altul. Erau povestiri adânci, îndelung şlefuite, făcute să ne ajute să trăim şi chiar să murim, gândite şi istorisite în societăţi temeinic organizate şi întărite, care se cred trainice şi cât de cât civilizate.

Poveştile – inventate într-o zi de cine ştie ce geniu necunoscut – vin să semene îndoiala, să

întărească ori să zguduie legile, să îndrepte ori să strice raporturile familiale şi sociale, să tulbure politica, să aţâţe ceea ce se află dincolo de noi, nevrând să se arate. Aduc în traiul nostru paşnic ceva neaşteptat, ciudat, un grăunte de nelinişte. Ating uşor tot ceea ce frământă omenirea, precum scânteile unui foc. De aceea mi se pare că merită numele de „poveşti filosofice”.

Sunt poveşti care ne uimesc adesea şi ne fac să râdem, dar astfel suntem puşi în alertă şi totodată dezarmaţi. Dacă ai râs, accepţi mai lesne ceea ce pare inacceptabil şi chiar neruşinat ori de neînţeles.

Sunt poveşti al căror sfârşit nu este întotdeauna limpede, ca şi cum n-ar vrea să se încheie, ca şi cum ar rămâne deschise privirii noastre, până la hotarele misterului. Multe dintre ele sunt frumoase şi atât, dar frumuseţea lor, care este bineînţeles filosofică, este mai presus de oricare altă însuşire.

Vechimea lor este foarte variabilă, iar originea îndeobşte necunoscută, pentru că alcătuiesc o comoară pe care popoarele o fură unul de la altul. Am pus alături, fără ezitare, parabole străvechi şi povestiri hazlii din zilele noastre, dintre care unele ne

tulbură adânc mintea.

Cei care nu vor să ţină seama de faptul că gândim şi acţionăm în orice clipă după nişte structuri foarte vechi vor socoti asemenea vecinătăţi artificiale. Şi totuşi aşa este. Venim de foarte departe. Aşa cum astrofizicienii văd o „lumină străveche” în jurul nostru de la începutul lumii, putem auzi ici şi colo, dacă ciulim bine urechea, şoapte de dinainte de istorie.

Visele de altă dată se înrudesc cu ale noastre. Dacă toţi – sau aproape toţi – ne trezim uneori brusc pentru că ne-am visat căzând, se pare că visul este foarte vechi, din vremea în care eram încă lemurieni sau alt soi de maimuţe care dormeau noaptea în copaci şi se temeau ca nu cumva să cadă, în somn, în gura fiarelor. Cine ştie dacă filele următoare nu cuprind poveşti care se spuneau în sălaşurile preistoriei, trezind râsul ori spaima, acum trei sute de secole ori chiar mai demult, pe când nu exista încă niciun stat, nicio societate asemănătoare cu a noastră, dar picturile rupestre răspândeau o lumină fără pereche.

Astfel, recunoscând calitatea socială şi chiar intelectuală, am putea spune, a acestor poveşti,

suntem nevoiţi să ne întoarcem, bâjbâind, la naşterea noastră atât de anevoioasă şi de lungă şi atât de greu de desluşit. Unde, în ce stadiu anume începe civilizaţia? După ce o putem recunoaşte? Poate că tocmai după acest semn: un bărbat, sau o femeie, sau un grup de bărbaţi şi femei, îndepărtându-se la un moment dat de tradiţia mitică, de repetarea adevărurilor primare, inventează o situaţie, câteva personaje, o acţiune structurată, o încheiere – pe scurt, o *istorie.*

Aşa s-a născut autorul, chiar dacă este anonim. Este primul mincinos colectiv (se cunosc mulţi alţii, de ordinul milioanelor). Istoria lui este o făcătură, o urzeală. Dar a plăcut, va fi spusă mai departe, a intrat cu uşurinţă în viaţa de zi cu zi şi acolo va rămâne. Minciuna, sub forma povestirii, devine astfel aliata tuturor, stăpâna vieţii, legătura trainică ce nu mai poate fi desfăcută.

Nici mitul, nici fabula, nici epopeea n-au fost de ajuns. Luând de ici, de colo, de la toate, s-au născut altfel de poveşti, pe care le-am putea numi chiar metafizice, pentru că şi ele ne silesc să deformăm lumea, s-o condimentăm, s-o părăsim şi să ne

întoarcem, cu alţi ochi, ca şi cum singurul mijloc de a o înţelege şi de a o îmblânzi ar fi să o privim de departe, văzând-o ca pe o copie ştearsă, un model uitat, un ideal pierdut. În clipa în care civilizaţia se afirmă şi-şi înscrie numele în piatră, ceva ne spune, în chip ironic şi discret, că avem în faţa ochilor o ciornă ori un lucru de nimic.

*

* * *

Cel care inventează poveşti nu este ferit de primejdia de a prefera lumea lor celei în care trăim. Te poţi adăposti – cine oare nu cunoaşte nenumărate exemple? – în preajma îngerilor ori a zânelor, poţi sta de vorbă în fiecare noapte cu fantomele şi cu planetele. Poţi chiar părăsi această lume, cum am văzut de atâtea ori la acest sfârşit de secol, călare pe o cometă şi poţi căuta pacea şi odihna departe, pe Sirius.

La cealaltă extremă, mintea noastră se cercetează pe sine şi ajungem să luăm visele drept realitate. Imaginarul nostru este atât de vast, iar uneori atât de puternic şi de limpede, încât poate înlocui realul înşelător şi prefăcut, vălul ceţos

ajungând să aspire la statutul de adevăr suprem, inalterabil, autoritar. Zeii, sau Dumnezeu, personaje schimbătoare ale unei istorii omeneşti, îi detronează astfel pe cei care i-au inventat, iar noi ne închinăm fantomelor. Suntem asemenea lui Balzac, care-l chema în ajutor, pe patul de moarte, pe Horace Bianchon, unul din personajele sale, singurul medic în care mai avea încredere.

Din fericire, poveştile pe care ni le-am istorisit sunt adesea conştiente de aceste primejdii. Chiar dacă rămân mereu deschise spre altceva, precum o fereastră întredeschisă prin care se strecoară, în nopţile de vară, miresmele îmbătătoare din grădină şi zgomotul slab al unei petreceri de departe, ştiu să ne readucă la loc tocmai când trebuie, ştiu să se arate aspre şi neînsemnate. În fiecare clipă, ne aduc aminte cât sunt de înşelătoare şi cum ne pot păcăli.

Sunt vii, tulburătoare, uşoare. Sunt ca florile, ori ca dulciurile, pe care mesenii le ciugulesc zâmbind la sfârşitul unei petreceri – fără nicio pretenţie de gândire înaltă, departe de morală, de dădăceala apăsătoare. Montaigne spunea că nu preda, ci povestea doar. Povestitorul care anunţă opera, la

începutul *Kaidara, jantol*-ul fulani, ne arată încă de la început: „Sunt uşoară, folositoare, plină de învăţăminte”.

Sunt precum mărunţişul care trece din mână-n mână pentru a alcătui la sfârşit o comoară.

*

* * *

De unde vin toate aceste poveşti?

Unele popoare au iubit poveştile cu un soi de patimă şi şi-au topit în ele cele mai multe dintre neliniştile care le frământau şi, prin urmare, dintre lucrurile pe care le cunoşteau.

În primul rând, cartea cuprinde povestiri din tradiţia budistă zen sau din tradiţia sufi, pentru că în amândouă cazurile povestea a fost socotită unealta cunoaşterii. Poveştile, gândite şi spuse cu un scop limpede, cuprind mai multe trepte de înţelegere. Pentru a-şi atinge scopul, aţâţă mintea, dar o şi amăgesc.

Cele două tradiţii sunt însă destul de recente, inspirându-se din izvoare mult mai vechi, care vor fi larg reprezentate: mai întâi tradiţia indiană, despre care s-a crezut multă vreme (în chip absurd) că se află

la originea tuturor povestirilor cunoscute, apoi tradiţia africană şi în sfârşit cea chineză. Lumea islamică – cu excepţia sufismului – a şlefuit cu măiestrie meşteşugul povestitului, l-a împodobit, l-a împletit şi l-a cusut cu fir de lumină şi de umbră.

În lumea evreiască, supusă altor influenţe şi străbătută de un umor sănătos, născut din exil şi din aplecarea spre sine, aceleaşi poveşti capătă un alt ton, deci şi un alt înţeles. De această dată, felul în care este spusă povestea (chiar dacă e legată de lucruri sfinte) este cel puţin tot atât de important ca povestea însăşi. Tradiţia evreiască aşază adesea îndărătul cuvintelor, al ordinii cuvintelor şi chiar al locului literelor un soi de structură tainică, un fel de mesaj ascuns acolo cine ştie de cine, un alt înţeles, care este cel adevărat, ca şi cum forma poveştii n-ar fi decât o aparenţă.

Nu lipsesc, firește, tradiţiile europene şi amerindiene. Poveştile pur creştine sunt destul de rare, fiindcă ne-au fost transmise, de cele mai multe ori, sub forma unor pilde moralizatoare, având scopul precis de a convinge şi de a converti. Le lipseşte dimensiunea tainică, nelămurită, acest lucru fiind

valabil pentru toate legendele religioase, de pe toate continentele.

*

* * *

Povestitorul are o singură ambiţie: să fie nevoie de el. Ca de un ţăran ori de un brutar. Nici mai mult, nici mai puţin. Pentru că poveştile pe care le spune dezvăluie unele laturi ale spiritului care sunt altminteri imperceptibile. Civilizaţii dintre cele mai puternice l-au aşezat la răscruce, uneori în inima unui palat, iar protectoarea lor este bineînţeles o femeie, Şeherazada cea vestită, care juca pe o viaţă cu fiecare poveste, care umplea de vrajă întreaga noapte şi tăcea, visătoare, la ivirea zorilor.

Prin urmare, o poveste trebuie bine spusă. Este un joc pe viaţă şi pe moarte. Poate că – am mai spus-o – nu suntem noi înşine decât o poveste, cu început şi sfârşit. Dar atunci, cine o mai povesteşte?

O altă viziune alegorică, pe care o vom găsi mai departe, îl înfăţişează pe povestitor stând în picioare pe o stâncă şi istorisindu-şi poveştile oceanului care se întinde sub ochii lui. Oceanul îl ascultă, legănându-se uşor, fermecat. O poveste se sfârşeşte şi începe alta,

pentru că nu există încheiere. Iar alegoria ne spune răspicat: *Dacă povestitorul tace, sau dacă este silit să tacă, nu se ştie ce va face oceanul.*

Acest rol copleşitor înseamnă o condiţie pe care cei mai mulţi dintre contemporanii noştri o socotesc dureroasă: povestitorului nu-i este îngăduit să vorbească despre sine. Este o regulă de aur. Dacă nu te supui, oceanul va mătura stânca demnă de dispreţ unde un om, într-o zi, s-a socotit vrednic de a se povesti pe sine. Adevăratul povestitor este asemenea unei neguri sau unui turn găurit de întâmplare. Vânturile se strecoară prin spărturi, purtând solii de departe, iar turnul răsună atât de tare, încât uneori ţi se pare că auzi un glas.

Greşesc cei care cred că o poveste poate fi mai lesne crezută dacă este sădită în realitate. Nici vorbă. Mulţi dintre prietenii noştri – chiar şi noi, fără îndoială – încep de multe ori aşa: „Unchiului meu, sau unei cunoştinţe, i s-a întâmplat ceva nemaipomenit”. Apoi povestesc, cu o minciună cât se poate de sinceră, o poveste veche de câteva sute de ani, despre care nu se poate spune nimic – nici cine a trăit-o, nici cine a inventat-o.

Frumuseţea unei poveşti vine aproape întotdeauna din faptul că este învăluită în întuneric. Marii autori sunt necunoscuţi. Cine a scris Biblia sau *Mahābhārata?* Ce fel de om era Shakespeare? Când auzim o poveste hazlie, care ne face uneori să râdem, alteori ne pune pe gânduri, ne întrebăm aproape întotdeauna: cine oare a putut inventa asemenea minune? Răspunsul este necunoscut, ca mai toate răspunsurile. Ne spunem, fără îndoială, poveştile de care avem nevoie şi care sunt rostite de cutare ori cutare gură, născându-se dintr-o vibraţie tainică, aceeaşi pentru toţi, de nepătruns, unde cuvântul „imaginaţie” nu mai are niciun sens. De aceea, cele mai frumoase poveşti nu sunt, de fapt, ale nimănui. Niciun povestitor nu poate spune: povestea asta este a mea. Gura din umbră vorbeşte pentru toţi. Uriaşa popularitate, culmea gloriei este, până la urmă, anonimatul.

Ca şi alte atâtea alcătuiri (poate), de vreme ce poveştile nu există decât pentru a face legătura dintre cei care vorbesc şi cei ce ascultă, şi prin ei cu ceea ce îi uneşte şi cu ceea ce îi însufleţeşte, poveştile îşi schimbă culoarea şi forma, îşi schimbă chiar şi

numele, după timpul care le spune. Uneori, chiar sensul este schimbat, cine ştie cum. Când Victor Hugo, într-un poem din *Legenda secolelor,* intitulat *Supremaţie,* adaptează *Kena Upanişad,* schimbă sfârşitul în chip deliberat, slăbind oarecum puterea zeului Indra faţă de necunoscutul care-l stârneşte. Deformare conştientă sau nu? Nu se poate spune. Victor Hugo scria sub imboldul inspiraţiei, iar timpul scria în el. În vremea aceea când băteau atâtea vânturi, era unul din turnurile de pe vârful muntelui.

Din dorinţa de a păstra taina, n-am încărcat poveştile cu niciun fel de comentariu. Am arătat doar originea probabilă, cu toate rezervele. M-am ferit de erudiţia care se străduieşte din răsputeri să clasifice vântul.

Exprimarea populară, ivită din mişcarea şerpuitoare a mulţimilor, dintr-o anume aşteptare, dintr-o nevoie nelămurită – chiar dacă un autor celebru, şi vom găsi mai încolo exemple din belşug, nu s-a sfiit să şi-o însuşească –, este tocmai ceea ce scapă clasificării, analizei, ceea ce este din fire trecător, instabil, ambiguu uneori până la incoerenţă, altfel spus viu. Orice clasificare sistematică – pe epoci, pe

popoare, pe teme sau pe stiluri – ar putea şterge această imperfecţiune nepreţuită.

*

* * *

Nu se ştie dacă Istoria se repetă. Fenomenul este adesea dezbătut. Dar istoria – cu *i* mic – se repetă necontenit. O ştim cu toţii: dacă am auzit într-o zi ceva ce ne-a plăcut, vom simţi nevoia, datoria de a transmite mai departe acel ceva. Aici nu există taine care trebuie păzite cu străşnicie.

După o petrecere, când unul dintre meseni spune o poveste, este urmat de un altul, care doreşte să-l întreacă, şi aşa mai departe. Uneori poveştile se ţin lanţ, toată noaptea. Obiceiul este foarte vechi, fără îndoială, şi aduce cu un ritual îngăduitor, în care povestea spusă se şlefuieşte şi se schimbă de fiecare dată, uneori împuţinându-se, alteori îmbogăţindu-se.

Repetarea istoriei aminteşte de reluarea necontenită a miturilor, ca şi cum, în amândouă cazurile, am fi ameninţaţi de primejdia uitării. Mitul se doreşte adevărat, istoria se recunoaşte mincinoasă: aşa le-am putea deosebi, la prima vedere. Dar amândouă se repetă, pentru că amândouă sunt în

primejdie. Adevărul şi minciuna revin mereu pe buzele noastre, fiind amândouă, fără nicio îndoială, indispensabile.

*

* * *

Un mare număr din poveştile care urmează mi-au fost spuse, în felurite locuri şi împrejurări. Pe cele mai multe le-am găsit în cărţi (peste două mii). M-am străduit să le redau simplu, fără să le stilizez, încercând să mă eclipsez, cum se obişnuieşte, pentru a pune povestea înaintea povestitorului. Orice transcriere a acestui tip de poveste este greşită. Pentru că aceste poveşti nu sunt făcute să fie citite. Sper că forma simplă în care le-am redat le va îngădui altor povestitori – care le vor rosti – să le înflorească cum cred de cuviinţă, cu amănunte, divagaţii, jocuri, fără a mai vorbi de farmecul personal.

Era totuşi nevoie de o ordine. Orice am face, ordinea este întotdeauna necesară. Până şi un zigzag are un început şi un sfârşit.

Mi-am amintit atunci că nu am fost în stare niciodată, cu toată străduinţa mea înverşunată, să citesc un manual de filosofie şi nici măcar să înţeleg

sensul acestei alăturări ciudate. Mi-am amintit şi că m-am gândit: de ce să nu încerc într-o zi să-mi scriu propriul manual, alcătuit doar din istorii? Ar fi deplasat, pretenţios şi destul de limitat să vorbesc în acest caz de filosofie. Să zicem că este un manual despre tot şi despre nimic, mai curând despre tot decât despre nimic, în care ar fi pomenite, în acest chip mai puţin obişnuit, lucrurile care ne frământă uneori, licăririle care ne cheamă, întâmplările care ne bucură, visele care ne amăgesc, adică legătura noastră pe cât de firavă, pe atât de necesară cu lumea, în scurtul răgaz al deschiderii unei ferestre între două neanturi, pe care îl numim viaţă.

Am alcătuit capitole din aceste istorii, le-am pus titluri, apoi m-am jucat îndelung cu piesele acestui joc uriaş pe care mi-l făcusem singur. Ce să păstrez şi ce să dau deoparte? Ce să pun înainte şi ce după? Percepţia noastră asupra lumii nu urmează nicio ordine de cunoaştere, iar reacţiile noastre sunt haotice. Până şi cultura noastră este lipsită de ordine.

Mă gândisem aşa: turnăm toate poveştile într-un sac, iar dacă ne frământă o întrebare, tragem la întâmplare, ca la loterie. Ceea ce va ieşi va fi

răspunsul şi-l vom accepta ca atare.

În cele din urmă, am încercat să conturez, mergând pe firul povestirilor alese, un soi de drum şovăitor, care nu poate fi nici pe departe drept, care s-a dovedit mai scurt decât mi-l închipuisem, un drum cu umbre, cu opriri, cu suişuri şi coborâşuri, care trece prin ţinuturi pustii şi prilejuieşte întâlniri, unele plăcute, altele mai puţin, cu punţi, cu vaduri, cu hăţişuri neaşteptate şi cu pietre de hotar pe jumătate îngropate în iarbă.

Un drum, oricât ar părea uneori de plăcut, oricât de bun şi de trainic, nu trezeşte cine ştie ce interes dincolo de hotarele ţărilor prin care trece şi pe care este menit să le unească. Marile drumuri moderne, care sunt de-acum electronice, strică uneori pentru totdeauna ţinuturile pe care le străbat. S-a pierdut, printre altele, respectul faţă de peisaj, atât dinafară cât şi dinăuntru. Drumul pe care am încercat să-l croiesc ar fi dorit să se piardă pentru totdeauna în hăţişuri şi să nu mai fie de trebuinţă nimănui. Până la urmă, rămâne doar o chemare către călător, pe care îl îndemn din toată inima să treacă peste şanţuri şi să dărâme gardurile.

JEAN-CLAUDE CARRIÈRE (introducere la volumul *Cercul mincinoşilor*:

Poveşti filosofice din lumea întreaga)

Lumea este ceea ce este

CÂINELE ÎNSETAT

Un poet persan povesteşte că un câine, care murea de sete după ce rătăcise mult timp prin deşert, a ajuns până la urmă în faţa unei ape. S-a aplecat să-şi potolească setea, dar, văzându-şi în apă propria imagine, a crezut că era un alt câine, care păzea locul oprindu-l să bea.

Câinele însetat s-a culcat gâfâind lângă râu şi a aşteptat. Puţin mai târziu, s-a apropiat din nou, s-a aplecat prudent şi a privit: celălalt câine era tot acolo.

Câinele s-a tras înapoi şi, chinuit de sete, s-a culcat din nou. Scena s-a repetat de câteva ori. Într-un sfârşit, la capătul puterilor şi răzbit de sete, s-a aruncat în apă, gata să se lupte cu celălalt patruped.

În apă, spre marea lui surpriză, n-a găsit niciun câine. S-a zbenguit, şi-a potolit în voie setea. Apa i s-a părut delicioasă.

După o vreme, a ieşit din râu. Înainte de a porni la drum, s-a mai uitat o dată în apă.

Celălalt câine era din nou acolo şi se uita la el.

ŞANSA EFEMERIDEI

Într-o zi superbă, în Danemarca, un turist se plimba pe malul mării. Acolo, pe un dig, a văzut doi pescari care trăgeau liniştiţi din pipă, lângă undiţe, pândind plutele.

Nu se mişcau şi nu scoteau un cuvânt – cum fac adesea pescarii.

Turistul a rămas o vreme privindu-i, gândindu-se cum să intre în vorbă cu ei. S-a aşezat, s-a ridicat, a tuşit: nici măcar nu s-au uitat la el.

A spus atunci cu voce tare că peisajul i se părea încântător, iar ziua superbă. Nicio privire, niciun cuvânt.

Turistul le-a arătat cu mâna un splendid vapor de croazieră care trecea în larg: cei doi au rămas la fel de indiferenţi.

Deodată, a zărit o efemeridă care zbura prin jur şi le-a spus:

— Ia te uită, o efemeridă!

Nicio reacţie. Cei doi continuau să se uite la plute, neclintiţi şi tăcuţi.

— Ce insectă admirabilă! a mai spus turistul.

Niciun răspuns.

Puţin mai târziu, turistul a vorbit din nou:

— Ştiaţi că aceste insecte trăiesc doar douăzeci şi patru de ore? Şi că de asta se numesc efemeride?

Atunci, unul din pescari, scoţându-şi pipa din gură, a întors puţin capul şi a zis:

— Ei, măcar a prins vreme bună.

FIUL LUI SATAN

O legendă musulmană spune: Adam şi Eva (Hawa) trăiau împreună în Rai. Adam a trebuit să plece cu o treabă (nu ştim care anume) şi a lăsat-o pe Eva singură.

Atunci a apărut Şeitan (Satan) însoţit de fiul său El-Khannâs („cel care se fofilează”). Şeitan i-a spus Evei:

— Eu trebuie să plec undeva. Poţi să ai grijă de fiul meu până când mă întorc?

Eva a fost de acord. Între timp, Adam s-a întors şi, văzându-l pe fiul lui Şeitan, l-a recunoscut şi l-a ucis pe loc. Apoi a atârnat bucăţile de trup în crengile unui copac şi s-a întors la treaba lui.

Şeitan a revenit şi el, a rostit nişte cuvinte magice, iar trupul fiului s-a întregit la loc. Iar Eva a

primit, încă o dată, să aibă grijă de el.

Când s-a întors Adam şi l-a văzut pe El-Khannâs reînviat, s-a înfuriat şi a lovit-o pe Eva, spunându-i:

— Pentru ce asculţi vorbele vrăjmaşului nostru? Vrea numai să te amăgească! Tu trebuie să te încrezi în mine, şi în nimeni altcineva!

Adam l-a ucis pe El-Khannâs încă o dată, i-a ars trupul, o parte din cenuşă a aruncat-o într-un fluviu, iar altă parte a risipit-o în vânt.

Şeitan s-a întors. Eva i-a spus ce făcuse Adam. Invocându-şi fiul cu anumite formule, Şeitan l-a reînviat şi l-a adus lângă el.

— Pot să ţi-l mai las o dată în grijă? a întrebat-o pe Eva.

— Nu, rogu-te, ia-l de aici! Nu mai vreau să am grijă de el!

Şeitan s-a folosit de toate vicleşugurile lui, s-a umilit, s-a văicărit, a momit-o, până când Eva a acceptat, pentru a treia oară.

Şeitan i-a lăsat pe fiul său în grijă şi a plecat.

Adam s-a întors şi a turbat de furie. L-a ucis din nou pe copil, însă de data asta l-a fript, a mâncat jumătate din el, iar cealaltă jumătate i-a dat-o Evei,

care a trebuit şi ea s-o mănânce.

Când Şeitan a apărut din nou, Eva i-a spus ce se întâmplase. De acum înainte, carnea fiului Satanei era în carnea lui Adam şi a Evei.

— Minunat! a spus Şeitan. Aţi făcut exact ce voiam.

MĂNĂSTIREA ŞI SECETA

Vechile cronici povestesc o întâmplare tristă care s-a petrecut în Africa, zic unii, în America, sau în Asia Centrală, zic alţii, sau chiar pe o insulă îndepărtată din Pacific.

Câţiva călugări creştini întemeiaseră o mănăstire trainică şi perfect organizată, în care vreo treizeci de anahoreţi trăiau din munca şi din rugăciunile lor, într-un ţinut puţin creştinat. Mănăstirea avea pământuri întinse şi fertile, animale, grădini şi livezi, o curte de păsări şi chiar un heleşteu cu păstrăvi.

Călugării aveau vin, lapte, brânză, tot soiul de dulceţuri şi miere de albine. Coceau pâine şi plăcinte. Un pârâu deviat pe pământul lor le aducea toată apa de care aveau nevoie.

Întâmplarea a făcut ca asupra ţinutului să se abată o secetă cumplită care a pârjolit recoltele.

Mănăstirea a rezistat, datorită unui sistem de irigaţii ingenios, ce ajusta debitul apei după trebuinţa pe care-o aveau călugării şi ogoarele lor.

Printre locuitorii din împrejurimi, seceta a provocat un început de foamete. Într-o zi, vreo cincisprezece ţărani numai piele şi os au apărut la poarta mănăstirii şi au cerut ajutor.

La hotărârea stareţului, care era un om inimos, călugării au cules un sac de legume şi au tăiat un porc. Apoi au pregătit o supă hrănitoare şi au împărţit-o băştinaşilor (li se alăturaseră, între timp, vreo zece vecini sau rubedenii de-ale lor).

Oamenii au mulţumit şi s-au întors a doua zi, însă acum erau vreo patruzeci-cincizeci, pentru că vestea despre dărnicia mănăstirii se răspândise cu iuţeală.

Stareţul i-a pus pe călugări să mai taie un porc, şi chiar o oaie, încercând să-i sature pe toţi înfometaţii. Localnicii au mâncat, au plecat luând cu ei un sac de nuci, iar a doua zi s-au întors.

Acum erau mai bine de o sută, cu femei şi copii. Unii veneau din sate foarte îndepărtate, unde nici nu se auzise, până atunci, de mănăstire.

Stareţul i-a pus pe călugări la treabă. Au cules o

parcelă întreagă din grădina de zarzavat, au pescuit păstrăvi cu minciogul, au cules fructe şi au tăiat patru oi.

Toată lumea a putut să mănânce, nu fără câteva încăierări. După-amiaza, stareţul i-a adunat pe călugări şi au oficiat o rugăciune publică pentru ploaie, la care au participat şi indigenii, fiecare după ritul lui.

Cum rugăciunea a rămas zadarnică, iar foametea se agrava, în dimineaţa următoare numărul celor care cereau de mâncare s-a ridicat la vreo două sute de inşi. A fost nevoie de câţiva dintre ei – mai în putere – ca să-i ajute pe călugări la tăierea animalelor şi gătitul mâncării.

De bine de rău, au fost hrăniţi cu toţii. Călugării îşi dădeau toată silinţa, cu o dăruire exemplară. Rugăciunile din ajun au fost reluate, cu câteva detalii păgâne, care, spuneau ţăranii, şi-ar fi dovedit, în trecut, eficienţa.

Totul a fost zadarnic. Seceta a continuat. În cea de-a cincea zi, flămânzii au ajuns la aproape o mie, după care călugării au renunţat să-i mai numere.

Toate legumele, toate fructele au fost culese şi

mâncate. Rezervele de fructe uscate, miere, dulceţuri, conserve, toate au fost devorate. Animalele au fost tăiate până la ultimul. Apoi flămânzii au mâncat caii mănăstirii şi chiar măgarul bătrân pe care călugării îl ţineau din milă pe o pajişte.

Au mâncat tot – găini, raţe, câini, până şi şoarecii pe care i-au găsit.

Când n-a mai rămas nimic, i-au mâncat pe călugări. Istoria nu spune dacă atunci a căzut, în sfârşit, ploaia.

ULTIMUL ZBOR AL ŞOIMULUI

Un scriitor iranian din secolul XX, Khanlari, descrie ultimul zbor al unui şoim. Răpitorul survolează peisajul căutând o pradă. Se simte puternic şi ameninţător, vede şi domină totul.

Un vânător ascuns trage atunci o săgeată care-l străpunge. Rănit de moarte, şoimul îşi simte sfârşitul aproape, aripile lui îşi contenesc bătaia şi se închid.

În timp ce cade din înalt, priveşte săgeata ucigaşă şi îi vede aripa, făcută din pene de şoim.

Iar atunci, chiar înainte de-a muri, spune:

— De ce m-aş plânge? Tot ce vine asupra noastră

de la noi vine[1].

CU AJUTORUL LUI DUMNEZEU

Nastratin Hogea – un vechi prieten, pe care îl vom revedea adesea – a găsit în piaţa din Damasc o bucată de bumbac frumoasă şi, după ce s-a tocmit pentru ea, a cumpărat-o.

A doua zi, s-a dus la un croitor recomandat de prietenii lui şi i-a cerut să-i facă un halat frumos, de care avea nevoie pentru o sărbătoare apropiată.

— E în regulă, i-a spus croitorul, luându-i măsurile.

— Când o să fie gata?

— Într-o săptămână, cu ajutorul lui Dumnezeu.

Nastratin a plecat şi s-a întors peste o săptămână. Halatul nu era gata. Croitorul, copleşit de treabă, nu apucase nici măcar să-l croiască.

— Atunci, când să revin? a întrebat Nastratin.

— Peste o săptămână.

— Şi halatul meu va fi gata?

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, halatul tău va fi gata.

---

1 *Ke az mast ke bar mast* - în Iran, această frază a devenit proverbială.

O săptămână mai târziu, halatul tot nu e gata. Fata croitorului fusese bolnavă, tatăl trebuise s-o ducă la doftor. Plus alte necazuri mai mărunte. Într-un cuvânt, halatul – ioc.

— Bine, şi eu când să revin? a întrebat Nastratin, care începea să-şi piardă răbdarea.

— Revino peste patru zile.

— Şi halatul meu o să fie gata?

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, o să fie gata.

— Ascultă, i-a spus atunci Nastratin, vine ziua sărbătorii şi mă prinde fără halat. N-ai putea să mi-l faci fără ajutorul lui Dumnezeu?

RUGĂCIUNEA CEA BUNĂ

La moschee, în timpul rugăciunii de vineri, un imam, cuprins de un acces de elocinţă sacră, a exclamat:

— O, Allah, stăpân al lumii! Dă-mi credinţă! Dă-mi putere, milă pentru semenii mei şi smerenie! Dă-mi pace sufletească! Fă-mă iubitor de dreptate! Fă-mă iertător şi darnic cu cei sărmani!

Nastratin, care era de faţă, s-a ridicat brusc şi a început să urle:

— O, Allah, stăpân al lumii! Dă-mi douăsprezece

ulcioare pline cu aur! Dă-mi o casă mare, răcoroasă, cu grădină şi havuz! Dă-mi patru femei tinere şi frumoase care să-mi dăruiască fericire!

Imamul a încercat să-l facă să tacă, l-a taxat drept necredincios şi hulitor, a cerut să fie scos din moschee.

— Dar pentru ce? a întrebat Nastratin. Fac exact acelaşi lucru ca şi imamul!

— Ce vrei să spui?

— Ei bine, fiecare cere ceea ce nu are!

TOPORUL FURAT

Lao-Zi povesteşte că, într-o zi, un ţăran şi-a rătăcit toporul. A căutat prin casă, dar nu l-a găsit. Atunci a zărit un vecin care trecea întorcându-şi privirea în altă parte, şi imediat l-a bănuit că-i furase toporul.

Într-adevăr, omul se purta exact ca un hoţ de topoare. Chipul, expresia, purtarea, gesturile, cuvintele pe care le rostea, totul trăda, neîndoielnic, un hoţ de topoare.

Ţăranul se pregătea să-şi denunţe vecinul, să-l acuze public şi să-l cheme în faţa unui judecător, când şi-a găsit toporul, căzut în nişte tufe din apropiere.

Iar când l-a revăzut pe vecin, acela nu mai arăta defel ca un hoţ de topoare.

Lumea nu e ceea ce este

SPĂRGĂTORII DE PIATRĂ

O povestire a lui Charles Péguy prezintă un om din Evul Mediu care merge pe jos până la Chartres şi care, în drumul lui, întâlneşte un ins care făcea meseria cea mai grea dintre toate: spărgea piatră.

— Trăiesc ca un câine, i-a spus pietrarul. Bătut de ploi, de vânt, de grindină, de soare, fac o muncă istovitoare şi prost plătită. Viaţa mea nu preţuieşte nici cât o ceapă degerată. Nici nu merită să fie numită viaţă.

Ceva mai departe, acelaşi om întâlneşte un alt muncitor care spărgea piatră, dar care vede lucrurile cu totul altfel.

— Da, este o muncă grea, i-a spus el, dar cel puţin am de lucru, pot să-mi hrănesc nevasta şi copiii. Apoi, trăiesc în aer liber, văd lumea care trece, nu mă plâng. Alţii o duc mai rău decât mine.

În fine, ceva mai departe, a întâlnit un al treilea pietrar care l-a privit în ochi şi i-a spus:

— Eu construiesc o catedrală.

SECRETUL PLICULUI

Nu de puţine ori, cele mai insolente, şi uneori cele mai dure, mai duşmănoase anecdote se născocesc şi se lansează (pentru un cerc foarte restrâns) în mediile cele mai închise, considerate bastioane ori sanctuare ale unei dogme sau alteia. Astfel, se zice că cele mai tari bancuri antisovietice se spuneau între zidurile Kremlinului şi în culisele KGB-ului.

La fel, la Vatican circulă, pare-se, cele mai incredibile istorii anticatolice, imaginate pesemne chiar de prelaţi sau de secretarii lor, în timpul unor întruniri interminabile care se ţin, de veacuri, în Cetatea zisă sfântă.

Una dintre ele este istoria plicului.

Tradiţia spune că, de fiecare dată când se alegea un nou pontif, reprezentanţii celorlalte religii practicate la Roma, când nu se întâmpla să fie în conflict deschis, veneau să-i prezinte noului papă urările lor.

Printre ei, Marele Rabin al Romei. După urările obişnuite – de sănătate, tărie morală şi ocrotire divină rabinul îi întindea noului papă un plic cu pecete de ceară şi care părea foarte vechi. Papa, se spune, lua

plicul cu vârful degetelor şi se pregătea să-l deschidă, când cel mai bătrân dintre cardinali se apropia şi murmura câteva cuvinte la urechea suveranului pontif.

Atunci, fără măcar să deschidă plicul, papa i-l înapoia marelui rabin, încruntând iritat din sprâncene, cu o expresie uşor dispreţuitoare.

Acelaşi ritual se repeta de secole. Ce conţinea plicul? Ce însemnau acele gesturi? Secretul, se pare, era cunoscut de un singur cardinal. Înainte de a muri, acesta îl transmitea unuia dintre cardinalii rămaşi, care-l şoptea apoi la urechea noului papă. Şi aşa mai departe.

Or, iată că, la moartea lui Pius XII, s-a întâmplat să moară, subit, şi cardinalul care deţinea secretul, fără a apuca să transmită ce era de transmis.

Păstrând tradiţia, papii următori, Ioan XXIII, Paul VI, Ioan Paul I şi Ioan Paul II i-au înapoiat rabinului plicul cel vechi fără să-l deschidă, la fel ca predecesorii, dar fără ca vreun cardinal să le şoptească ceva la ureche. Se mulţumeau să urmeze tradiţia, adică să refuze plicul – asta ştiau, asta făceau.

Dacă existase un secret, acel secret se pierduse.

La alegerea lui Benedict XVI, acesta, după ce şi-a consultat confraţii, a decis să lămurească misterul. În fond, nimic nu-i interzicea pontifului să afle conţinutul plicului. Şi nimeni nu putea fi sigur că, pe vremuri, cardinalii care şopteau două-trei vorbe la urechea papei ştiau exact ce conţinea. Poate că, în fond, se limitau să-i spună: „Încruntaţi sprâncenele şi înapoiaţi plicul fără să-l deschideţi”.

Mai întâi, Benedict XVI a luat plicul întins de rabin şi l-a păstrat. Rabinul a părut extrem de surprins, însă destul de mulţumit, şi s-a retras cu un surâs pe buze.

Curând după audienţă, papa l-a chemat pe unul dintre cardinalii săi favoriţi, de origine germană, ca şi el, şi împreună s-au retras în biroul privat al papei, unde s-au încuiat cu cheia.

Papa a deschis plicul şi a găsit în el un document străvechi, pe jumătate măcinat de vreme, scris într-o limbă pe care nici el, nici cardinalul nu au ştiut s-o descifreze.

Au fost chemaţi cei mai buni lingvişti şi specialişti în epigrafie ai Vaticanului, care au studiat

documentul şi au tras concluzia: era nota de plată a hanului ce găzduise Cina cea de taină, notă rămasă neachitată până în ziua de azi.

Papa s-a mirat. Se gândea că, la Ierusalim, Iisus fusese invitat la acea ultimă cină, în cursul căreia, potrivit tradiţiei creştine, a instituit taina împărtăşaniei. Nota de la han părea să arate altceva. Convocându-l pe rabin la Vatican, acesta a confirmat autenticitatea documentului, care se transmitea din generaţie în generaţie de aproape douăzeci de veacuri. Cina din seara aceea – cină fondatoare a creştinismului – nu fusese plătită niciodată.

Poate că Biserica, a spus rabinul, are acum cu ce să achite această veche datorie, pentru care, a adăugat el, nu pretindea nicio dobândă.

Istoria nu spune dacă Benedict XVI i-a dat un răspuns favorabil sau dacă plicul va rămâne să-i fie prezentat succesorului său, când va sosi momentul.

De asemeni, nu cunoaştem suma trecută pe nota de plată.

GURA COPILULUI

Această povestire clasică a căpătat, în India, diferite forme. Iată una dintre ele:

În copilăria sa, Krişna – care în mitologia indiană este a opta încarnare a zeului Vișņu, forţa binefăcătoare ce face să dăinuie lumile – era cunoscut ca un năzdrăvan şi un mâncăcios. Cel puţin aşa susţin povestirile târzii despre viaţa lui.

Se spune că fura lapte şi dulciuri. Ba chiar, odată, a fost pârât de verii săi că înghiţise pământ, ceea ce nu se cade. Yaşoda, mama sa pământeană, l-a certat cu asprime şi i-a explicat că nu trebuie, în niciun caz, să mănânce pământ.

— Dar n-am mâncat pământ! a spus copilul Krişna.

— Atunci deschide gura şi arată-mi, i-a spus Yaşoda.

Copilul a ascultat şi a deschis gura. Iar maică-sa, aplecându-se, a văzut în ea arbori, fluvii, munţi, a văzut universul întinzându-se până departe, plin de stele şi de lumini, a văzut existenţa simultană a tuturor fiinţelor, a văzut trecutul şi viitorul, a văzut morţii care păreau încă vii, şi pe cei nenăscuţi, dar prezenţi deja sub o formă vizibilă. A văzut de asemeni toate emoţiile pe care le pot încerca fiinţele vii, a văzut frica, mânia, uimirea, a văzut râsul şi lacrimile,

a văzut cele trei stări ale materiei.

Nu i-a scăpat nimic. A văzut toate acestea în gura copilului. Fiecare bucăţică de univers era la locul ei.

— E în ordine, a spus ea înclinându-se. Acum poţi să închizi gura.

AL PATRULEA OSÂNDIT

Chateaubriand, care gusta povestirile cu strigoi, deşi era un bun creştin, spune că a citit povestea următoare în *Trésor des âmes du Purgatoire.*

Un călugăr se culcă, singur, într-un vechi castel. La miezul nopţii, e trezit de bocănituri în uşă. În odaie intră un suflet osândit, un schelet fioros cu nas ascuţit, cu ochi ce aruncau scântei albăstrui, cu limba neagră.

— Cine eşti şi ce cauţi? întreabă fără teamă călugărul, întărit de credinţa lui în Dumnezeu.

— O să-ţi spună cel care vine după mine, răspunde primul osândit.

Intră un al doilea osândit.

— Cine eşti şi ce cauţi? întreabă călugărul.

— O să-ţi spună cel care vine după mine, răspunde al doilea osândit.

Intră şi un al treilea osândit.

— Cine eşti şi ce cauţi? întreabă călugărul.

— O să-ţi spună cel care vine după mine, răspunde al treilea osândit.

Ce a spus al patrulea osândit? Acela n-a mai apărut.

PE CINE SĂ REGRETE?

Ramakrişna, a reprodus numeroase alegorii sau povestiri, încercând să vorbească despre *maya,* iluzia universală în care, potrivit credinţelor indiene, trăim cu toţii.

El povesteşte că un om sărman şi fără slujbă a plecat de lângă soţie şi de lângă fiul bolnav, ca să câştige câţiva bănuţi. N-a izbutit. Când s-a întors, a doua zi, şi-a găsit fiul mort şi pe soţie bocind şi acuzându-l că-şi părăsise copilul atunci când avea mai mare nevoie de el.

Bărbatul se uita la soţie şi la fiul lor mort, îi privea surâzând.

— De ce zâmbeşti? l-a întrebat femeia, uluită.

— O să-ţi spun. Noaptea trecută am avut un vis: se făcea că eram rege şi aveam şapte fii perfect sănătoşi. Trăiam fericit împreună cu ei. Când m-am trezit, au dispărut cu toţii. Spune-mi, pe cine să regret

mai mult, pe copilul bolnav pe care l-am pierdut, sau pe cei şapte fii ai mei risipiţi ca un fum?

POVEŞTILE TĂIETORULUI DE LEMNE

O legendă, cunoscută odinioară în toate ţările din nordul Europei, povesteşte că un tăietor de lemne, care locuia într-un sat, pleca în fiecare dimineaţă în pădure, la muncă. Seara, când se întorcea acasă, sătenii se adunau în jurul lui, iar el le povestea ce văzuse.

Născocirile lui nu s-au păstrat în detaliu, însă erau feerice şi foarte variate. O dată văzuse ieşind din rădăcinile arborilor spiriduşi care îl cunoşteau şi stătuse cu ei la taclale, despre una şi despre alta.

Altă dată, zărise tinere nimfe care, văzându-l, săriseră într-o cascadă, râzând; sau fauni, care urmăreau nimfele – şi uneori le prindeau.

Tăietorul de lemne cunoştea pe nume o parte din aceste personaje, cunoştea disputele, iubirile, rivalităţile care-i apropiau sau învrăjbeau. Şi, pe cât se pricepea, le fredona cântările. Ţinea astfel un soi de cronică zilnică a pădurii, pe care le-o prezenta sătenilor, meticulos, seară de seară.

Uneori, când drumul îl ducea în apropierea mării,

zărea sirene care se soreau dimineaţa pe stânci, tritoni care se zbenguiau în valuri suflând în trâmbiţe, sau alte creaturi marine.

O dată sau de două ori pe an, episcopul mărilor însuşi, pe care marinarii îl întâlneau arareori, îi apărea – cu mitra şi cârja episcopală udate de stropi – şi, în câteva minute, îi dădea veşti despre mările îndepărtate, unde apele sunt mai calde şi peştii mai coloraţi – dar şi mai înfricoşători.

Tăietorul de lemne mai povestea despre elfi de tot soiul, din care unii i se păreau fioroşi, despre gnomi, despre un căpcăun sau doi, şi despre zâne, desigur. Acestea îi spuneau poveşti cu zâne, fireşte, pe care el le povestea la rându-i, seara, sătenilor.

Vedea apoi silfide, duhuri care zburau prin aer, creaturi în formă de arbori, altele ascunse în clopoţeii lăcrămioarelor, la adăpost de vânt, viermi vorbitori, păsări cu două capete şi gheare din fier, şerpi orbi care trăiau sub pământ, de unde nu ieşeau decât o zi pe an, de sărbătoarea Sfântului Patrick.

Tăietorul de lemne închipuise mii de poveşti în care se regăseau toate aceste fiinţe, necunoscute celor mai mulţi bărbaţi şi femei. Poveştile lui depănau

un ghem fără capăt, cu bifurcaţii fără număr. Sătenii curioşi îl ascultau cu sufletul la gură, nu se mai săturau, şi-l întrebau nerăbdători, când revenea acasă:

— Ei? Azi ce-ai mai văzut?

Îşi spuneau uneori că nu ar mai putea trăi fără acele aventuri stranii pe care le auzeau în fiecare seară. Uneori, în poveştile lui, îşi recunoşteau propriile dorinţe şi griji. Alteori, dimpotrivă, poveştile tăietorului de lemne îi duceau la capătul lumii, departe de pământul lor, spre peisaje, spre ceruri pe care nici nu le puteau imagina. Dar toate le descreţeau frunţile, îi legănau, astfel încât dormeau ca nişte prunci până în dimineaţa următoare.

Apoi s-a întâmplat ceva: într-o zi, tăietorul de lemne a plecat la pădure ca de obicei, cu toporul pe umăr. Abia intrat în codrul bine ştiut, a văzut – a văzut aievea – doi satiri zurbagii ce urmăreau o nimfă care chema în ajutor arborii, gnomii, până şi pomenitul şarpe orb, şi care în final a fost salvată de un dragon înaripat care s-a înălţat cu ea într-un nor cu miros înţepător de pucioasă.

Tăietorul de lemne a mai văzut, în ziua aceea,

mulţimi de elfi, le-a auzit cântările, i-a văzut dănţuind. Trecând pe lângă mare, şase sirene cu plete lungi de argint i-au făcut semne îmbiindu-l cu ele în valuri, iar el a refuzat, fireşte, deşi ispita era mare.

L-a văzut pe episcopul mărilor, care l-a binecuvântat pe latineşte din vârful unui val uriaş, a văzut crabi muzicieni şi fiare ce scuipau flăcări verzi.

Aşa a fost toată ziua aceea.

Când s-a întors în sat, locuitorii l-au întrebat, ca de obicei:

— Ei? Azi ce-ai mai văzut?

— Astăzi, nimic, le-a răspuns el.

COMOARA DIN ADÂNCURI

Sub un soare de plumb, un om sapă o groapă în deşert. E cunoscut ca un ins care vorbeşte despre întâmplările vieţii într-un fel doar al lui, altfel spus e un fel de poet. Un conducător de caravană trece pe acolo şi îl întreabă:

— Ce faci?

— Sap o groapă.

— Şi pentru ce o sapi?

— Caut zece galbeni de aur pe care i-am ascuns aici luna trecută.

— Bine, dar ca să-i poţi regăsi, trebuia să-ţi iei un reper! îi zice negustorul. Un copac! Sau o stâncă!

— Dar mi-am ales un reper, spune omul cu monedele de aur.

— Ce reper?

— Umbra unui nor de pe cer.

Lumea este aşa cum este

UNDE SE AFLĂ DUMNEZEU?

Cineva i-a spus unui mare învăţat hasidic, Yitzhak Meir, pe când era copil:

— Îţi dau un ban dacă-mi spui unde se află Dumnezeu.

— Iar eu, a răspuns copilul, îţi dau doi bani dacă-mi spui unde nu se află.

COPILUL-MINUNE

Există în folclorul chinez o altă poveste a copilului-minune, personaj-cheie al tuturor tradiţiilor, care rosteşte adesea adevărul; în India, adevărul este uneori rostit chiar înainte de naştere, când copilul se află încă în pântecele mamei, aşa că se poate vorbi de fătul-minune.

Într-o zi, pe când se plimba ca de obicei, Confucius a zărit un copil care construia o cetate din

lut şi pietricele, chiar în mijlocul drumului.

Confucius a poruncit vizitiului să oprească şi l-a întrebat pe copil:

— De ce nu te dai la o parte?

— Am învăţat, a răspuns copilul cu îndrăzneală, că trăsurile ocolesc oraşele şi că oraşele nu se feresc de trăsuri.

Cuprins de uimire, Confucius s-a dat jos, s-a apropiat de copil şi l-a întrebat:

— Cum se face că eşti atât de înţelept, la o vârstă atât de fragedă?

Copilul a răspuns:

— La trei zile după naştere, copilul poate face deosebirea între mamă şi tată. La trei zile după ce s-a născut, iepurele aleargă pe câmp. La trei zile după ce s-a născut, peştele înoată în apele râului. Aşa e firesc. Asta nu este înţelepciune.

— Cum te cheamă? Unde stai?

— Nu am niciun nume şi stau în casa vântului, a răspuns copilul.

— Să facem împreună câţiva paşi. Vrei?

— La mine acasă, a spus copilul (care nu se sfia să mintă), mă aşteaptă un tată bătrân pe care trebuie

să-l ajut, o mamă pe care trebuie s-o hrănesc, un frate mai mare de care trebuie să ascult şi un frate mai mic pe care trebuie să-l ocrotesc şi să-l cresc. Când să mai am vreme să mă plimb cu tine?

— Cred că eşti cu totul deosebit, i-a spus Confucius. Tu şi cu mine am putea îndrepta lumea. Vrei?

— De ce să îndreptăm lumea? Dacă am netezi munţii, păsările n-ar mai avea sălaş. Dacă am seca râurile şi lacurile şi le-am astupa, peştii n-ar mai avea unde să se adăpostească. Dacă am alunga domnitorii, poporul ar încerca la nesfârşit să desluşească ce este bine şi ce este rău. Dacă am alunga zeii, n-ar fi de niciun folos, pentru că s-ar întoarce. Lumea este atât de mare. Cum s-o îndreptăm?

Au mai stat aşa de vorbă multă vreme. Confucius i-a pus copilului o seamă de întrebări, la care a căpătat răspunsuri care de care mai neaşteptate. La rândul său, copilul l-a întrebat:

— Câte stele sunt pe cer?

— Nu pot vorbi decât despre lucruri pe care le văd în faţa ochilor, a spus Confucius.

— Spune-mi atunci, câte fire de păr ai în

sprâncene? Confucius a zâmbit şi a tăcut. Le-a spus pe urmă celor care îl însoţeau:

— Tinerii sunt de temut. Noile generaţii vor fi poate la fel de bune ca acelea dinainte.

După alte tradiţii, s-ar fi urcat în trăsură mormăind:

— Copiii precoce nu vor fi buni de nimic atunci când vor fi mari.

GUSTUL PEPENELUI GALBEN

Un maestru zen îi dă discipolului său un pepene galben şi-l întreabă:

— Cum ţi se pare pepenele? Crezi că e bun?

— Da, are un gust minunat, răspunde discipolul.

— Şi unde anume se află acest gust? întreabă maestrul. În pepene sau pe limba ta?

Discipolul stă o clipă pe gânduri, apoi se pierde într-un şir de explicaţii, care de care mai complicate:

— Gustul vine dintr-o legătură strânsă între pepene şi limbă, pentru că limba, de una singură, nu este în stare…

Învăţatul îi taie vorba:

— Prostule! De ce-ţi frământi mintea? Pepenele este bun. Ajunge.

SOARTA CĂPRIORULUI

Iată o istorioară povestită de Rabindranath Tagore, care a preluat-o probabil din folclorul indian:

Căpriorul s-a dus într-o zi la Brahma, ziditorul, şi i s-a plâns de soarta amară care îi fusese hărăzită.

— Toate făpturile, a spus el, vor să mă mănânce. De ce oare, atotputernicule Brahma, trebuie să le slujesc drept hrană? Crezi că e drept?

Brahma l-a ascultat şi i-a răspuns:

— Ce să-ţi spun, fiule? Numai privindu-te îmi lasă gura apă.

PRIVIGHETOAREA

O altă poveste, japoneză de această dată, şi care trebuie istorisită pe timp de noapte, spune că erau odată doi oameni. Unul i-a spus celuilalt:

— De fiecare dată, în noaptea de Anul Nou, cântă privighetoarea.

Auzind aceste vorbe, privighetoarea a strigat:

— Cum aş putea şti că este Anul Nou? Cânt şi gata.

BUCURIA PEŞTILOR

Cu privire la lumea pe care o vedem în jurul nostru, o poveste bine-cunoscută, pe care o putem

găsi chiar în *Zhuang Zi*, face parte din toate tradiţiile orientale. În Coreea, unde este foarte populară, povestea ne spune că doi înţelepţi, Zhuang Zi şi Hui Zi, care călătoreau împreună, au ajuns la o punte şi au zărit peştii care săreau din apa râului.

Zhuang Zi s-a oprit o clipă şi i-a spus însoţitorului său:

— Uite cum sar peştii de bucurie!

— Tu nu eşti peşte, a răspuns Hui Zi. De unde ştii că peştii se bucură?

— Tu nu eşti eu, i-a spus Zhuang Zi. De unde ştii că nu ştiu că peştii se bucură?

— E drept că nu sunt tu, a spus Hui Zi, şi că nu ştiu ce ştii şi ce nu ştii. Ştiu totuşi un lucru, şi anume că nu eşti peşte. Prin urmare, nu poţi şti dacă peştii se bucură.

— Mă întorc la prima ta întrebare, a spus atunci Zhuang Zi. M-ai întrebat: „De unde ştii că peştii se bucură?” Punându-mi întrebarea, ai admis că ştiu răspunsul. Altfel nu mi-ai fi pus-o.

— Ei bine, de unde ştii?

— Nimic mai uşor: am trecut puntea!

URECHEA LUI CH’HĀ

În tradiţiile Orientului Mijlociu se întâlneşte un personaj pe cât de nesuferit, pe atât de plin de haz, cunoscut îndeobşte sub numele de Nastratin Hogea. Păţaniile sale (nenumărate) sunt povestite pretutindeni, din Turcia până în Persia şi din Siria până în Egipt, unde poartă numele de Goha. Aceleaşi întâmplări se regăsesc în tradiţia populară evreiască, unde personajul se numeşte Ch’hā, precum şi în Africa de Nord, unde este mai cunoscut sub numele de Djeha. Urmele sale duc până în Polonia, unde poartă numele de Srulek.

Personajul este un amestec uimitor de naivitate, ca să nu spunem prostie, şi de nemaipomenită şiretenie. Dă tuturor sfaturi pe care nu le-ar urma în ruptul capului şi pare să întrunească toate cusururile omeneşti: este zgârcit, mincinos, pizmaş, fricos şi de un egoism fără margini. Deoarece viaţa i se pare absurdă, se străduieşte să-şi adapteze purtarea în funcţie de această absurditate. Pe acest prinţ al logicii populare, Gurdjieff îl aşeza, în *Poveştile lui Belzebut pentru nepotul său,* pe culmile înţelepciunii omeneşti.

Pentru început, îl vom vedea pe acest personaj

fundamental, care ni se va arăta sub o mulţime de nume, aşa cum apare el în tradiţia evreiască.

Aşadar, când cineva îl întreba: „Unde ţi-e urechea?”, Ch’hā îşi trecea braţul drept peste cap şi-şi atingea urechea stângă, zicând:

— Aici.

— Dar de ce te slujeşti de braţul drept? De ce nu de mâna stângă, care se află de aceeaşi parte cu urechea ta stângă?

— Pentru că, răspundea Ch’hā, dacă aş face ca toată lumea, n-aş mai fi Ch’hā

OMUL CARE ADUCE PLOAIA

Dacă tot vorbim de ordinea aparentă a lumii, să mai rămânem o clipă în tovărăşia aceluiaşi personaj, de această dată sub numele cel vestit de Nastratin Hogea.

Se spune că într-o zi, în Persia, în vremea unei secete cumplite, a venit la el un grup de oameni care l-a întrebat dacă nu cumva ştie cum anume poate fi adusă ploaia.

— Fireşte că ştiu, a spus el.

— Hai, repede, spune-ne ce e de făcut.

Nastratin a cerut să i se aducă un lighean plin cu

apă, ceea ce s-a şi făcut, nu fără greutate. Când a fost adus ligheanul, şi-a scos cămaşa şi, spre uimirea tuturor, a început s-o spele cu mare grijă.

— Ce! au început să strige cu toţii. Am adunat toată apa care ne mai rămăsese, iar tu o foloseşti ca să-ţi speli hainele!

— Nu vă speriaţi, a răspuns Nastratin, ştiu eu ce fac.

În ciuda insultelor şi ameninţărilor, Nastratin nu s-a grăbit deloc. Şi-a spălat bine cămaşa, apoi a spus:

— Am nevoie de încă un lighean cu apă.

Oamenii au început să strige şi mai tare. De unde să scoată încă un lighean cu apă? Şi pentru ce? O luase cumva razna?

Nastratin nu şi-a pierdut cumpătul şi s-a încăpăţânat să ceară încă un lighean cu apă.

— Ştiu bine ce fac, spunea.

Oamenii au căutat peste tot, au stors lutul din fântâni, au luat apa de la gura copiilor şi au izbutit să umple cel de-al doilea vas.

Nastratin şi-a băgat haina în apă şi a clătit-o cu grijă.

Toţi se uitau la el înmărmuriţi, nemaiavând

putere să strige.

Nastratin le-a cerut apoi să-l ajute să răsucească veşmântul, ca să-l poată stoarce cât mai bine, după care l-a dus în curticică şi l-a atârnat pe o frânghie, la uscat.

Îndată după aceea, cerul s-a acoperit de nori groşi şi a început să plouă.

— Poftim, a spus liniştit Nastratin. Aşa păţesc de fiecare dată când îmi pun cămaşa la uscat.

JUDECATA LUI DUMNEZEU

Undeva departe, în India, doi ţărani se iau la harţă. Merele dintr-un pom care este al unuia din ei au căzut pe pământul celuilalt. Aşa cum se întâmplă de veacuri la ţară, fiecare spune că merele sunt de drept ale lui.

Trece un brahman, despre care se spune că este un sfânt. Cei doi ţărani îl roagă să facă dreptate.

Brahmanul îi întreabă:

— Vreţi ca împărţeala să se facă după judecata omenească ori după judecata lui Dumnezeu?

Ţăranii au răspuns într-un glas:

— După judecata lui Dumnezeu.

— Şi n-o să aveţi nimic de spus?

— Nimic.

Atunci brahmanul adună merele, face o grămadă mai mare într-o parte, iar de partea cealaltă lasă un singur măr. După care dă grămada unuia dintre ţărani şi mărul celuilalt, fără să le arunce măcar o privire.

Apoi îşi vede de drum, fără să scoată o vorbă.

SE MAI ÎNTÂMPLĂ

O poveste americană din secolul XX ne vorbeşte despre un ţăran foarte sărac, care merge în fiecare zi să muncească, la câmp, cu vaca. Este un om cumsecade, care trudeşte pentru a-şi întreţine nevasta şi familia. Într-o zi, cerul se rupe în două şi se dezlănţuie furtuna, iar trăsnetul îi omoară vita.

— De ce a trebuit să mi se întâmple asta tocmai mie? se tânguie ţăranul către Dumnezeu. Cu ce ţi-am greşit? De ce m-ai pedepsit? Nu eram şi-aşa destul de amărât?

Dumnezeu tace.

Lunile trec, până se fac ani. Ţăranul, din ce în ce mai sărac, merge la câmp singur şi munceşte doar cu braţele, din ce în ce mai obosite. Din când în când vine şi nevasta să-l ajute şi-i aduce un blid de hrană. O altă furtună răscoleşte cerul, trăsnetul despică norii şi

cade peste femeie, omorând-o.

Ţăranul îşi frânge mâinile, cuprins de deznădejde, şi strigă cu ochii la cer:

— De ce? Ce-am mai făcut? Sunt tare sărac şi tare credincios! De ce mi-ai omorât femeia? Răspunde-mi! Cu ce ţi-am greşit?

Deodată, o lumină orbitoare străpunge norii cei negri şi se aude glasul lui Dumnezeu:

— Nu mi-ai greşit cu nimic. Doar că, din când în când, mă scoţi din minţi.

BROASCA ŞI SCORPIONUL

Povestirea care urmează este fără îndoială una dintre cele mai cunoscute din tradiţia africană. Orson Welles o spunea, dacă ne amintim, în filmul *Domnul Arkadin.*

Un scorpion care dorea să treacă un râu a rugat-o pe broască:

— Ia-mă şi pe mine în spinare.

— Să te iau în spinare? a întrebat broasca. Nici nu te gândi! Dacă te iau în spinare, după cum te ştiu, ai să mă înţepi şi am să mor!

— Nu fi proastă, i-a spus atunci scorpionul. Nu-ţi dai seama că, dacă te înţep, ai să te duci la fund, iar

eu, care nu ştiu să înot, am să mă înec?

Cele două vieţuitoare au mai vorbit astfel o vreme, iar scorpionul s-a dovedit atât de dibaci, încât broasca a primit să-l treacă pe malul celălalt. L-a luat, aşadar, pe spinarea ei umedă şi lunecoasă, i-a spus să se ţină zdravăn şi a pornit să treacă râul.

Când au ajuns la mijloc, unde apa este mai adâncă, scorpionul a înţepat-o pe broască. Aceasta a simţit cum otrava îi pătrunde în trup şi a început să se ducă la fund, cu scorpion cu tot:

— Vezi! Ce ţi-am spus eu? Ce-ai făcut?

— N-am ce face, a răspuns scorpionul, înainte de a fi înghiţit de apa rece a râului. Asta mi-e firea.

*

* * *

Mai putem adăuga că povestirea se numără printre străvechile fabule indiene atribuite lui Bidpai. În fabula indiană, broasca este înlocuită de o ţestoasă. Scorpionul încearcă s-o înţepe, spunându-i că nu se poate pune împotriva firii, dar nu izbuteşte să străpungă carapacea.

Ţestoasa îl dojeneşte, apoi se lasă la fund şi-şi îneacă agresorul.

PUSTNICUL ŞI ŞOARECELE

Povestea şoarecelui care trebuia să străbată lumea s-a născut, se pare, în India (o găsim în *Panchatantra*).

Un pustnic, al cărui spirit dobândise, prin singurătate şi pocăinţă, puteri fără margini, se ruga cu braţele întinse şi palmele deschise către cer, în inima deşertului, unde îşi petrecea zilele.

Un vultur, trecând în zbor pe deasupra deşertului, a scăpat din gheare un şoricel, care a căzut în palma pustnicului. Acesta s-a uitat îndelung la şoricel, cu o bucurie nevinovată. Şoricelul a început să alerge fără teamă pe braţele, pe umerii şi chiar pe capul pustnicului, care-şi spunea:

— Iată o făptură vie pe care cerul mi-o trimite ca să mă însoţească. Am să încerc să tălmăcesc dorinţa cerului. Cum sunt prea bătrân ca să mă însor, făptura care mi-a picat în palmă trebuie să-mi fie fiică. Iată, nu mi-a fost dat să am copii, şi nu se află pe lume păcat mai mare, după cum îmi arată cerul. Şoricelul are să fie fiica mea.

Adunându-şi toate puterile minţii, pustnicul a rostit vorbele pe care le ştia şi la care nimic nu se

putea împotrivi, iar şoricelul s-a preschimbat într-o prea frumoasă copilă, care i-a sărutat picioarele şi i-a spus pe dată „tată”.

Fata s-a apucat de îndată să-şi slujească părintele. Bătrânul se bucura văzând-o cum aleargă de colo colo, aducând apă şi lemne de foc, alungând muştele neobrăzate şi aşezându-se uneori pe jos ca să se pieptene ori să-i taie unghiile.

Aşa au trecut doi ani. Văzând cum chipul copilei se umbreşte, pustnicul a înţeles că venise vremea să-i găsească un soţ. Dar cum fata era născută dintr-o vrajă şi trimisă de ceruri, îi trebuia un soţ pe măsură. Pustnicul a cugetat şi i-a spus:

— A venit vremea să te măriţi.

Fetei îi străluceau ochii de bucuroasă ce era.

— Pe cine să-ţi dau drept soţ? Pe soare? Vrei să te măriţi cu soarele?

Fata a ridicat privirile spre soare, şi-a pus mâna la ochi şi s-a strâmbat…

— Soarele e departe, arde prea tare şi se ascunde noaptea. Nu, vreau un soţ mai puternic decât soarele!

— Mai puternic decât soarele? a întrebat

pustnicul, pus pe gânduri. Vrei atunci să te mărit cu norul? Norul ascunde soarele, se ştie.

— Norul, a spus fata strâmbându-se iară, este cenuşiu, rece şi umed. Uneori, furtuna îl sfâşie, iar el bombăne şi-mi dă fiori. Nu, îmi doresc un soţ mai puternic decât norul.

— Nu văd pe altcineva în afară de vânt, a spus bătrânul, pentru că vântul risipeşte norii şi îi duce departe. Vrei să te însoţeşti cu vântul?

— Nu, a spus copila, nu-mi place vântul. E sălbatic şi neruşinat. Uneori se mânie prea tare. E mincinos şi fără astâmpăr. Vreau un soţ mai puternic decât vântul.

— Atunci muntele, a spus pustnicul. Da, muntele este mai puternic decât vântul, pentru că-l poate opri. Am să te mărit cu muntele!

Fata s-a arătat nemulţumită şi i-a spus părintelui său:

— Muntele este prea mare şi greoi. E trist. Cred că e şi cam nătărău. Îmi doresc un soţ care să mă înţeleagă, cu care să pot râde şi călători. Vreau un soţ mai puternic decât muntele.

De această dată, deşi a cugetat îndelung,

pustnicul nu a putut găsi răspunsul. Destul de ruşinat, s-a aşternut pe drum, ca să se ducă la un alt pustnic care trăia ca şi el în pustiu şi căruia i-a povestit totul.

— Cred că nu se află pe lume decât un singur lucru mai puternic decât muntele, i-a spus celălalt pustnic, după ce s-a gândit multă vreme.

— Care este acela? Răspunde-mi, rogu-te.

— Şoarecele, i-a răspuns pustnicul, pentru că-şi poate săpa sălaşul dedesubtul muntelui, fără să păţească nimic.

Pustnicul s-a întors la locul lui. Se lăsase întunericul. Copila adormise cu surâsul pe buze, mângâiată de razele lunii, care o făceau încă şi mai frumoasă. Pustnicul a privit-o o clipă, apoi s-a aşezat să mediteze, şi-a adunat toate puterile minţii şi a rostit vorbele cuvenite.

Fata s-a prefăcut, în timp ce dormea, într-un şoricel cenuşiu, care a început să alerge pe nisip şi pe stânci. A doua zi îşi găsise un bărbătuş. Cei doi şi-au dus viaţa lor de şoricei în apropierea pustnicului, care i-a văzut înmulţindu-se şi le-a văzut puii în ghearele vulturilor.

Lumea nu este aşa cum este

DRAGONUL DUPĂ NATURĂ

Atunci când stareţul unui templu din Myoshin-ţi, din Japonia, a dorit să aibă un dragon pictat pe tavanul central, a fost sfătuit să-l caute pe pictorul Tanyu, care îi dădea lecţii de desen chiar împăratului. Se spunea că dragonii zugrăviţi de Tanyu erau de un realism neobişnuit şi oamenii povesteau chiar că un tavan se surpase într-o zi din pricina mişcării desăvârşite a cozii animalului legendar, pe care o înfăţişase artistul.

Stareţul templului s-a dus, aşadar, la locuinţa pictorului, s-a uitat cum lucrează şi a spus:

— E bine, dar aş dori ca pentru templul din Myoshin-ţi dragonul să fie pictat după natură.

— Iată un lucru care mă uimeşte, a spus pictorul, pentru că trebuie să-ţi mărturisesc că nu am văzut în viaţa mea un dragon.

— Adevărat?

— Adevărat. Aşa că mă văd nevoit să te refuz.

— Te înţeleg. Ar fi o prostie să-i cerem să picteze un dragon cuiva care n-a văzut niciodată aşa ceva. Dar de ce nu încerci să vezi vreunul?

— Unde oare aş putea vedea un dragon? a strigat pictorul. Unde aş putea să-i găsesc?

— Noi, de pildă, avem o mulţime. Vrei să vii să-i vezi?

— Fireşte, a spus pictorul.

Cei doi au pornit la drum. Ajuns la templu, pictorul a cerut să vadă dragonii. Stareţul s-a uitat prin toate colţurile încăperii şi i-a spus pictorului, care se afla lângă el:

— Ia te uită câţi sunt chiar aici. Nu-i vezi?

— Nu, a spus pictorul. Nu văd niciunul.

— Ce păcat. Trebuie să mai aştepţi puţin, fără îndoială. Pictorul a rămas doi ani în templu, unde a practicat cu sârg doctrina zen. Într-o dimineaţă, tremurând de emoţie, s-a repezit la stareţ şi i-a spus:

— Am văzut un dragon viu! Gata! L-am văzut!

— Eşti sigur?

— Cât se poate de sigur! L-am văzut cum te văd!

— Minunat. Eram convins că ai să-l vezi până la urmă. Acum spune-mi, te rog, l-ai şi auzit? Ce părere ai?

PICTORUL SCĂPAT DE LA MOARTE

Altă poveste din China:

Învinuit de purtare obraznică faţă de împărat, un pictor vestit a primit o pedeapsă aspră, urmând să fie spânzurat cu capul în jos, de degetele mari de la picioare. Pictorul a cerut, ca ultimă favoare, să fie spânzurat de un singur deget mare, iar cererea i-a fost acceptată.

Împăratul şi curtea s-au retras, ştiind că suferinţele osânditului aveau să fie cumplite.

Rămas singur, spânzurat, cu capul în jos şi mâinile legate, pictorul a izbutit să atingă pământul cu degetul mare de la celălalt picior. A desenat pe nisip, cu unghia, o mulţime de şoricei. Şoriceii erau atât de desăvârşiţi, încât s-au căţărat pe funie şi au ros-o până ce s-a rupt.

Pictorul ştia că împăratul nu se va întoarce prea repede. Aşa că a plecat fără grabă, luând cu el şi şoriceii.

OMUL DIN FRESCĂ

Trecerea într-o altă lume, cu ajutorul vrăjilor, ni se arată în cea de-a treia povestire chinezească.

Doi bărbaţi vizitau o mănăstire, însoţiţi de un călugăr bătrân. Pereţii erau acoperiţi cu fresce de cea mai bună calitate, iar într-una dintre ele, în mijlocul

unui grup de personaje feerice, se afla o fată strălucind de frumuseţe. Avea părul lung şi despletit, prin urmare era încă fecioară, pentru că în acea vreme, după ce se măritau, femeile îşi prindeau părul în coc.

Unul din cei doi bărbaţi s-a oprit ca să privească tabloul. I s-a părut că trupul nu mai avea niciun fel de greutate şi se ridica în văzduh, ca purtat de un nor. S-a trezit dintr-odată de cealaltă parte a peretelui, în frescă, rătăcind printre nişte ziduri necunoscute.

A zărit-o deodată pe fata din tablou, care se depărta râzând. A urmat-o şi a ajuns la o casă nouă, iar fata, din priviri şi din gesturi, l-a poftit să intre. Cei doi au devenit pe dată soţ şi soţie şi au trăit aşa fericiţi câtăva vreme.

După acest timp (care nu se ştie cât a ţinut), însoţitoarele tinerei i-au spus că se cuvenea să se pieptene precum femeile măritate, cu coc. Aşa a şi făcut, folosind ace şi agrafe.

Deodată s-au auzit afară paşi grei, strigăte şi zăngănit de lanţuri. Tânăra s-a speriat peste măsură şi i-a spus soţului ei să se ascundă sub pat. S-a ivit un bărbat cu faţa întunecată şi ameninţătoare, îmbrăcat

într-o armură de aur, cu bice şi lanţuri în mână. Tinerele l-au înconjurat ca într-o horă, iar el le-a întrebat dacă nu cumva se strecurase prin preajmă vreun muritor.

— Sunteţi toate? a întrebat bărbatul.

— Toate suntem.

Tânărul însurăţel, ascuns sub pat, abia îndrăznea să sufle. A auzit paşii ciudatului vizitator care se îndepărtau, dar simţea cum din toate părţile oamenii vin şi pleacă, ca şi cum ar fi căutat ceva (sau pe cineva). Chircit într-un colţ, simţea dureri cumplite în urechi şi în ochi.

În acest timp, prietenul mirelui îi băgase de seamă lipsa şi se dusese să-i ceară sfatul bătrânului călugăr, care îl liniştise…

— S-a dus să vestească legea.

— Unde anume?

— Nu prea departe, sunt sigur de asta.

Bătrânul călugăr s-a îndreptat atunci spre frescă, rostind:

— De ce întârzii atâta?

Deodată s-a desprins o umbră de cealaltă parte a peretelui, în frescă. Era silueta celui dispărut, care

părea să asculte de dincolo de zid. Călugărul i-a spus:

— Prietenul tău este îngrijorat şi te aşteaptă.

Bărbatul a ieşit atunci din perete, cu privirea fixă, clătinându-se pe picioarele ţepene. A povestit cum se ascunsese sub pat şi cum auzise un zgomot mare, ca un tunet, şi cum ieşise de sub pat înainte de a afla ce înseamnă acel zgomot.

Cei trei bărbaţi au privit fresca, s-au uitat la frumoasa copilă, care era la locul ei, dar altfel pieptănată, pentru că purta coc, ca femeile măritate.

Bărbatul care se întorcea din frescă şi care tremura parcă de spaimă a dorit să ştie de ce fata îşi schimbase pieptănătura. Călugărul cel bătrân i-a răspuns, ridicând uşor din umeri:

— Vedeniile sunt ale celor ce privesc. Ce-aş putea să-ţi spun mai mult?

Cei trei au coborât apoi treptele templului şi s-au îndepărtat în tăcere.

LIPSA DE ÎNCREDERE

Lumea cealaltă, care se strecoară uneori ca din întâmplare în lumea obişnuită, nu este întotdeauna întâmpinată cu încredere, aşa cum putem vedea dintr-o istorioară evreiască din zilele noastre.

Un evreu a făcut avere.

Într-o zi, pentru prima oară în viaţă, a hotărât să-şi ia un concediu şi chiar să facă schi.

Fiind lipsit de experienţă şi destul de neîndemânatic, a ieşit de pe pistă şi a căzut într-o râpă. Printr-o minune, a izbutit să se prindă de un copăcel prăpădit care creştea printre stânci. Dedesubt, hăul şi moartea. Se agăţa cu disperare de crengi, dar acestea erau prea firave. De altfel, copăcelul începuse să pârâie şi să iasă din rădăcini.

Îngrozit, evreul a ridicat ochii spre cer, strigând:

— E cineva acolo sus? Mă aude cineva?

— Sunt aici, fiule, i-a răspuns un glas tunător. Dă drumul copăcelului fără frică. Îngerii mei vor veni la tine şi te vor duce uşurel până jos.

Evreul s-a gândit o clipă şi a strigat din nou:

— Mai e şi altcineva acolo sus?

HARPA FĂRĂ COARDE

În tradiţia sufistă, adesea subtilă şi uneori chiar plină de taine, se povesteşte că un pustnic foarte vestit, înzestrat cu puteri uriaşe, trăia în singurătate, în deşert.

Într-o zi, pe când stătea nemişcat ca în fiecare zi,

în acelaşi loc, a văzut ivindu-se în zare un soi de rotocol de praf. Rotocolul s-a făcut din ce în ce mai mare şi pustnicul a desluşit chipul unui bărbat care se apropia de el alergând şi stârnind praful.

Bărbatul, care era tânăr, a ajuns lângă el şi a îngenuncheat, gâfâind. Pustnicul l-a lăsat să-şi tragă sufletul şi l-a întrebat:

— Ce cauţi?

— Stăpâne, a răspuns tânărul, am venit să te ascult cântând la harpa fără coarde.

— Fie precum doreşti, a spus pustnicul.

Sfântul nu s-a mişcat din loc şi nu a pus mâna pe niciun instrument, n-a făcut nimic. Pustnicul şi învăţăcelul au rămas astfel nemişcaţi, faţă-n faţă, „o vreme”, ceea ce poate să însemne, în funcţie de timpul şi de cheful de vorbă al povestitorilor, câteva ceasuri, câteva zile ori câţiva ani. Lucrul este de altfel lipsit de importanţă.

După „o vreme”, tânărul a dat, poate printr-un gest ori altă mişcare sau dregându-şi glasul, semne de oboseală.

— Ce ai? l-a întrebat pustnicul.

Tânărul a şovăit, apoi a început să bâiguie ceva

de neînţeles. Ca să-l ajute, pustnicul s-a aplecat spre el:

— N-ai auzit nimic?

— Nu, a răspuns tânărul cu glas vinovat.

— Atunci, l-a întrebat pustnicul, de ce nu mi-ai spus să cânt mai tare?

PÂNTECELE COPILULUI

Lumea noastră a pierit de mai multe ori şi a renăscut de fiecare dată, după tradiţiile ciclice, precum cea indiană.

Demult, demult de tot, spune tot *Mahābhārata,* la capătul uneia din acele lungi perioade ale istoriei universului care poartă în India numele de *yuga,* toate făpturile pieriseră, ca de atâtea ori înainte. Lumea în care trăim, pământul, era o mlaştină întunecată, învăluită într-o ceaţă umedă şi rece. Rămăsese în viaţă doar un bătrân, cruţat nu se ştie cum. Markandeya, căci aşa se numea, mergea prin apa îngheţată, frânt de oboseală, fără să afle nicăieri un loc de odihnă, un glas, o urmă de viaţă. Mergea fără oprire, cuprins de deznădejde şi cu inima strânsă de îngrijorare.

Deodată, fără să ştie de ce, s-a oprit, s-a uitat înapoi şi a zărit un copac ce răsărise lângă el în

mlaştină, un smochin, iar sub copac un copil frumos şi vesel.

Markandeya, care abia mai sufla şi se clătina pe picioare de oboseală, nu putea înţelege de unde anume se ivise copilul. Acesta i-a spus, zâmbind:

— Precum văd, ai vrea să te odihneşti. Intră deci în trupul meu.

Auzind aceste vorbe, bătrânul a simţit deodată un dispreţ fără margini faţă de viaţa lungă a omului. Copilul a deschis gura. S-a pornit pe dată un vânt puternic, o furtună straşnică, iar Markandeya s-a simţit purtat spre acea gură deschisă. A intrat cu totul în trupul copilului şi s-a trezit, fără să-şi dea seama, în pântecele lui. Ajuns acolo s-a uitat în jur şi a văzut un pârâiaş, copaci, turme de vite, femei care duceau ulcioare cu apă. S-a ridicat şi a mers mai departe, a văzut un oraş cu străzi, mulţimi de oameni, râuri. Spre marea lui mirare, a mai văzut în pântecele copilului pământul cu toate ale sale, liniştit şi frumos, şi a văzut oceanul şi cerul fără margini.

A pornit din nou la drum şi a mers aşa, întruna, vreme de mai bine de o sută de ani, fără a ajunge la capătul trupului. Apoi vântul cel puternic s-a oprit,

Markandeya s-a simţit tras în sus, a ieşit prin gura copilului şi l-a văzut sub smochin.

Copilul s-a uitat la el zâmbind şi i-a spus:

— Nădăjduiesc că te-ai odihnit.

DEGETUL LUI BUDDHA

O poveste chinezească spune că maimuţa nu mai contenea să se minuneze de cât este de dibace.

— Sar din copac în copac, alerg ca vântul, fac salturi uriaşe, iar uneori cred chiar că zbor.

Un om care trecea pe acolo – şi care nu era altul decât Buddha, deghizat, dar maimuţa nu-l putea recunoaşte, pentru că nu avea ochi decât pentru sine – a auzit vorbele animalului şi i-a spus:

— Vezi stâlpul care se înalţă acolo departe, pe câmp?

Maimuţa s-a uitat şi a zărit un stâlp înalt, care se vedea de departe.

— Hai să ne întrecem, i-a spus omul. Să încercăm să ajungem cât mai repede la stâlp şi să ne şi întoarcem aici.

— Mă pot sluji de copaci? a întrebat maimuţa.

— Fireşte. Poţi ajunge la stâlp prin orice mijloc doreşti. Totuşi, ca să fim amândoi încredinţaţi că am

atins vârful stâlpului, va trebui să lăsăm un semn. Primeşti?

— Mergem până la stâlp, a spus maimuţa, prudentă şi şireată, ne căţărăm până sus, lăsăm un semn şi primul care ajunge înapoi câştigă?

— Aşa cum spui.

Maimuţa s-a gândit o clipă şi s-a uitat la om, care era destul de vârstnic şi cam gras.

— Primesc, a spus ea în cele din urmă.

Bănuia ea că ar fi pe undeva o păcăleală, dar nu ştia unde.

S-a dat semnalul de plecare. Maimuţa a ţâşnit ca o săgeată, trecând ca printr-o vrajă dintr-un copac în altul. A ajuns la stâlp, s-a căţărat pe el cu cea mai mare uşurinţă, şi-a lăsat semnul, a coborât şi s-a întors ţopăind de unde plecase.

Omul era tot acolo. Părea că nu se mişcase şi o aştepta surâzând.

— Am câştigat! a strigat maimuţa.

— Ba nu, a spus omul. Ai pierdut.

— Cum se poate? Am ajuns la stâlp cât ai zice peşte, m-am căţărat până în vârf, mi-am lăsat semnul şi m-am întors aici! Iar tu nici nu te-ai mişcat!

— De ce m-aş fi mişcat? a întrebat omul.

Maimuţa nu ştia ce să zică. Stătea acolo, gâfâind, destul de încurcată.

— Priveşte, i-a spus atunci Buddha, deghizat în om, arătându-i un deget.

Maimuţa s-a uitat la deget şi a văzut în vârf un semn. Neînţelegând nimic, s-a uitat apoi spre câmp, spre locul unde se afla stâlpul, cu o clipă mai devreme.

Numai că stâlpul se făcuse nevăzut.

Dacă totul nu este decât un vis, cine oare visează?

VISUL FLUTURELUI

Ideea că orice existenţă este discutabilă, că orice percepţie poate fi înşelătoare, că o judecată poate fi oricând răsturnată, că orice afirmaţie care pare obiectivă are şi o latură ascunsă de arbitrar fiinţează în lume încă de la apariţia gândirii.

O poveste chinezească foarte cunoscută, care înfăţişează aceste îndoieli ale minţii, ne este istorisită de Zhuang Zi.

Un om se visează fluture. Zboară uşor din floare-n floare, deschizându-şi şi închizându-şi aripile, fără

să-şi mai aducă aminte că a fost om.

Când se trezeşte, îşi dă seama cu uimire că este om. Dar este un om care s-a visat fluture? Sau un fluture care se visează om?

Nimeni, se zice, nu a putut găsi răspunsul la această întrebare.

COMOARA RABINULUI

Iată o altă poveste cu evrei, care vine, se pare, din Polonia.

Un rabin bătrân, pe numele său Aizic, fiul lui Iekel, care locuia la Cracovia, a visat odată că trebuia neapărat să meargă la Praga. Acolo, sub podul cel mare care duce la palatul regelui, avea să găsească o comoară.

Rabinul n-a crezut în vis şi a încercat să şi-l şteargă din minte. Visul însă s-a ţinut de el ca scaiul, iar rabinul s-a hotărât în cele din urmă să-i asculte chemarea. Podul de la Praga era păzit cu străşnicie, zi şi noapte, de ostaşi înarmaţi, aşa că rabinul n-a îndrăznit să pornească în căutarea comorii. Dar cum se afla mai tot timpul în preajma podului, a fost luat la ochi de un căpitan care l-a întrebat cu asprime ce caută acolo.

Cu destulă naivitate, rabinul i-a istorisit căpitanului ce-l adusese la Praga, adică visul care nu-i dădea pace. Ofiţerul a izbucnit în râs, dând capul pe spate şi luându-l pe rabin peste picior.

— Un vis! a strigat el. Atâta osteneală pentru un vis?

— Da, a spus rabinul, un vis.

— Şi dacă ţi-aş spune, a continuat căpitanul râzând cu poftă, că am avut şi eu un vis?

— Ce fel de vis?

— Se făcea că mă chema cineva la Cracovia şi-mi spunea că voi găsi o comoară nepreţuită în casa unui rabin!

— În casa unui rabin, zici?

— Da, unul Aizic. Comoara era ascunsă lângă sobă.

— Aizic, fiul lui Iekel?

— Îl cunoşti? a întrebat căpitanul.

Rabinul n-a răspuns. O şi luase din loc, grăbindu-se să ajungă la Cracovia.

Dacă a găsit ori nu comoara lângă sobă sau dacă a scotocit degeaba, asta rămâne în grija cititorului. Este ceva legat de clipa trecătoare, de licăririle din

ochii celor care ascultă şi de duhurile nevăzute din preajmă.

PRINŢESA ŞI SCLAVUL

Viaţa precum un vis: o frumoasă poveste persană ne vorbeşte despre această spaimă cuibărită în sufletele noastre.

În timp ce se plimba, o prinţesă de rang înalt a zărit un sclav de o frumuseţe fără seamăn. Inima a început să-i bată cu putere şi nu s-a mai putut gândi la nimic altceva.

O slujnică isteaţă, care o însoţea peste tot, a băgat de seamă tulburarea prinţesei şi a dorit să ştie ce anume o pricinuise.

— Dragostea a pus stăpânire pe mine, a spus prinţesa. Sunt gata să-mi pierd de bunăvoie cinstea şi chiar viaţa.

— Dragostea pentru un sclav? a întrebat slujnica.

— Ştiu. Nu mi se îngăduie să mă apropii de el. Dar vederea acestui bărbat m-a ars ca o flacără. Dacă nu-i vorbesc, am să mor în chinuri.

— Ce vrei, de fapt?

Prinţesa s-a gândit puţin şi a spus:

— Aş vrea să mă bucur de el, dar fără să ştie.

— Ţi-l vom aduce în taină la noapte, a spus slujnica, fără ca el să bage măcar de seamă.

După căderea nopţii, slujnica s-a gătit, s-a parfumat şi s-a dus la sclav, ca şi cum ar fi dorit să petreacă împreună cu el. Văzând-o tânără şi nurlie, sclavul a rugat-o să se aşeze lângă el. Slujnica i-a cerut două cupe de vin, iar el i le-a adus. A turnat apoi în cupa lui un praf adormitor, iar acesta l-a înghiţit fără să simtă nimic.

Curând după aceea, a căzut în nesimţire. Au venit câţiva bărbaţi şi l-au dus în mare taină în odăile prinţesei. A fost îmbăiat, înveşmântat în mătăsuri, împodobit cu perle şi aşezat pe un tron de aur.

La miezul nopţii, sclavul a deschis ochii. S-a uitat în jur uluit şi, în timp ce se auzea de undeva o muzică nespus de dulce, a întrebat:

— Unde mă aflu? Al cui este acest palat? Dar covoarele? Şi lumânările cu miros de ambră? De unde vine muzica?

Prinţesa a intrat chiar atunci în încăpere. S-a apropiat de el şi l-a îmbrăţişat.

— Sunt mut de uimire, a spus sclavul. Mi-am pierdut şi judecata, şi viaţa. Nu mă mai aflu în această

lume, dar nici în cealaltă.

Buzele delicate ale prinţesei s-au deschis, lăsând să se vadă dinţii fără cusur.

— Ţi-e sete? a întrebat ea.

— Cumplit de sete.

— Pofteşte şi bea vin.

Şi i-a întins o cupă cu vin rece, care mirosea îmbătător ca florile nopţii. Toată noaptea, soarele vinului a strălucit la lumina lumânărilor. Toată noaptea, privirea rătăcită a sclavului a mângâiat chipul prinţesei. Toată noaptea, prinţesa s-a iubit cu el, cu patimă şi suspine.

Sclavul a rămas în această stare de vis până în zori. Atunci, un alt praf pus în cea din urmă cupă cu vin l-a adormit, a fost dezbrăcat de veşmintele de dragoste şi dus în încăperile sclavilor, unde locuia.

Când s-a trezit, a scos un strigăt de spaimă. Ceilalţi sclavi s-au mirat.

— Unde suntem? a întrebat.

— Cum aşa, unde suntem?

— Ce s-a întâmplat? Ajutor!

— S-a luminat de ziuă. De ce strigi? De ce te temi?

— Ce am văzut eu nu poate vedea nimeni, nimeni!

— Dar ce anume ai văzut? Povesteşte-ne!

Sclavul, care simţea încă pe braţe miresmele nopţii, a încercat să le istorisească întâmplările nemaipomenite prin care trecuse. Numai că nu-şi găsea cuvintele. Nu făcea decât să bâiguie:

— Nu vă pot spune… Sunt năucit… Ceea ce am văzut, am văzut pe când locuiam în alt trup. N-am auzit nimic, deşi am auzit totul… N-am văzut nimic, deşi am văzut totul…

— Ai visat! a spus alt sclav.

— Nu ştiu dacă am visat. Nu ştiu dacă eram ameţit.

Spunând acestea, sclavul s-a ridicat şi s-a îndreptat spre uşă. Tovarăşii săi l-au întrebat:

— Unde te duci?

— Nu ştiu unde mă duc. Ştiu doar că trebuie să plec. Trebuie să plec negreşit.

Însă nu i se îngăduia să părăsească palatul şi serviciul prinţului. Totuşi, nimeni nu l-a oprit când a străbătut curtea şi a ieşit pe poarta cea mare. Poate că prinţesa dăduse vreo poruncă paznicilor de dimineaţă.

Sclavul s-a pierdut în zare. A mers multă vreme şi şi-a petrecut zilele cutreierând astfel ţară după ţară. Călătorii care l-au întâlnit spuneau că era „năuc”. Vorbea despre vremea „când era în viaţă”, adăugând că petrecuse o noapte întreagă alături de o prinţesă neasemuită.

— Am văzut-o şi n-am văzut-o, spunea. Am atins-o fără s-o ating. Am iubit-o, dar n-am iubit-o. Nu se află în lumea aceasta ceva mai de mirare decât un lucru care nu este nici limpede, nici întunecat.

Nu spunea mai mult. Mergea, mânat de propriul său delir. Şi nici măcar nu ştia ce caută.

HALVAUA DIN VIS

Iată o altă poveste islamică, pe care o găsim mai întâi în *Masnavi* a lui Rumi, dar care a pătruns, tot într-o formă hazlie, în aproape toate celelalte tradiţii.

Un creştin, un evreu şi un musulman care călătoreau împreună s-au oprit la un han unde li s-a adus halva. Evreului şi creştinului nu le era foame. I-au spus, aşadar, musulmanului:

— O s-o mâncăm mâine.

— De ce mâine? a strigat musulmanul, căruia îi chiorăiau maţele. Să împărţim halvaua în trei şi

fiecare o va mânca apoi când va dori!

— Nici nu poate fi vorba! au spus ceilalţi. Cel ce împarte lucrarea lui Dumnezeu va arde în flăcările iadului!

Şi s-au dus să se culce.

Dimineaţa, după rugăciune, s-au întâlnit şi au hotărât să povestească ce visaseră. Cel ce avusese cel mai frumos vis urma să capete partea de halva a celui care nu visase cine ştie ce.

A început evreul:

— Am visat că m-am întâlnit pe drum cu Moise. L-am urmat până la muntele Sinai. O lumină orbitoare a pogorât asupra noastră, apoi am văzut muntele despărţindu-se în trei. O bucată mare de munte a căzut în mare, iar alta pe Pământ, unde au ţâşnit mii de izvoare…

Evreul a povestit mai departe, cum se întâlnise cu profeţii, văzuse minuni şi îngeri fără pereche…

După aceea a vorbit creştinul:

— Mi s-a arătat Iisus, a spus el. Am urcat cu el până în dreptul Soarelui. Nu vă pot povesti ce am văzut, fiindcă nu seamănă cu nimic din ceea ce vedem în această lume…

Cei doi s-au întors apoi spre musulman, să-i asculte visul.

— O, prieteni, a spus el, mie mi s-a arătat în vis sultanul meu Mustafa, care mi-a spus: Unul din tovarăşii tăi de drum a fost la muntele Sinai, însoţit de adevăratul cuvânt al lui Dumnezeu. Este înconjurat de dragoste şi de lumină. Celălalt este sus, în cer, unde l-a purtat Iisus cu toată slava! Hai, trezeşte-te! Prietenii tăi au avut parte, în noaptea asta, de cele mai mari bucurii, pentru că se află în tovărăşia îngerilor şi a stelelor. Ţie nu-ţi rămâne decât să te bucuri de halva! Nu mai pierde vremea!

— Şi? au întrebat ceilalţi.

— Cum aş fi putut să nu ascult porunca sfântă? M-am sculat şi am mâncat halvaua!

OGLINDA CHINEZEASCĂ

Oglinda apare adesea în vis.

Un ţăran chinez s-a dus la oraş ca să vândă nişte orez. Nevasta i-a spus:

— Cumpără-mi, te rog, un pieptăn.

Ţăranul a vândut orezul şi a băut pe urmă rachiu cu prietenii. Când a fost gata de drum, gândul i-a zburat la nevastă. Îl rugase ceva, dar ce anume? Nu-şi

putea aminti şi pace. A cumpărat dintr-o prăvălie pentru femei o oglindă şi s-a întors acasă.

I-a dat femeii oglinda şi a plecat la câmp. Femeia s-a uitat în oglindă şi s-a aşternut pe plâns. Văzând-o, mama a întrebat-o de ce plânge.

Femeia i-a întins oglinda şi i-a spus:

— Bărbatul meu şi-a luat altă nevastă.

Mama a luat oglinda, s-a privit şi i-a spus fiicei:

— N-ai de ce să-ţi faci griji, fiindcă e destul de bătrână.

MELCA NEVĂZUTUL

O poveste amerindiană vorbeşte despre o fiinţă nevăzută care putea îndeplini orice dorinţă. Era de ajuns să ceri cum se cuvine.

Într-un sat lovit de nenorociri, un şaman a hotărât să pornească în căutarea fiinţei nevăzute şi să-i ceară ajutorul. Pe drum a întâlnit o broscuţă chioară şi a întrebat-o unde se află fiinţa nevăzută.

— Nu ştiu prea bine, a răspuns broscuţa. Dar ai să găseşti nu departe de aici două femei-gâşte care te vor lămuri.

Şamanul a înnoptat alături de broscuţa chioară şi a pornit din nou la drum a doua zi. Femeile-gâşte i-au

arătat îndată sălaşul fiinţei nevăzute şi i-au spus cum o cheamă. Se numea Melca.

Când a ajuns în faţa adăpostului, un glas l-a întrebat:

— Ce doreşti?

— Am venit la tine, a spus şamanul. Poţi veni cu mine în sat?

— E departe satul?

— Cale de trei zile.

— Stai să mă pregătesc de drum. Aşteaptă-mă la femeile-gâşte. Să nu rămâi aici. Dacă făpturile care trăiesc aici te-ar găsi, te-ar mânca.

Şamanul, care se uitase peste tot, dar degeaba, s-a întors la cele două femei-gâşte, care i-au dat de mâncare. Pe când mânca, a sosit un bărbat, în carne şi oase, care a spus:

— Eu sunt Melca. Înnoptăm aici şi plecăm mâine.

A doua zi de dimineaţă au pornit la drum amândoi şi au ajuns la râu, unde se afla o luntre. Melca i-a spus şamanului să urce în luntre.

— O să fim văzuţi! s-a speriat şamanul.

— Fii fără grijă, nu ne vede nimeni, a răspuns Melca.

Au luat, aşadar, luntrea, care era a unor oameni din partea locului. Un copil, care se juca în faţa casei, a intrat înăuntru şi le-a spus părinţilor:

— O luntre veche trece pe râu, vâslele se mişcă, dar în luntre nu e nimeni.

Oamenii au ieşit în grabă şi au văzut şi ei ce văzuse copilul, adică luntrea goală şi vâslele mişcându-se. S-au uitat o vreme, apoi s-au întors acasă.

Când şamanul a ajuns în sat cu Melca, oamenii l-au întrebat:

— L-ai găsit?

— Da, l-am adus.

— Unde e?

— Aici în luntre, lângă mine.

— Spune-i să coboare!

Şamanul şi-a dat seama că Melca era nevăzut pentru săteni. Numai el putea să-l vadă. I-a spus să coboare din luntre şi l-a dus la el acasă, unde nevasta pregătise masa. Pe urmă i-a spus:

— Ai să rămâi cu noi.

Melca a rămas în sat. Nimeni nu-l vedea, dar făcea numai bine. Lemnele se clădeau singure în jurul

caselor. Focurile se aprindeau singure. Peştele proaspăt prins se curăţa singur şi se înşira singur la uscat.

Satul a uitat astfel de necazuri.

Într-o bună zi, Melca a murit. După ce a murit, toţi au putut să-l vadă. Era doar o bucăţică de om.

MINCIUNA CARE SARE ÎN OCHI

Iată ce ne spune o poveste coreeană.

Pe vremea când tigrul trăgea din lulea, trăia într-o casă fără acoperiş un bătrân orb. În toiul iernii, bătrânul purta veşminte de in Umplându-şi cu tutun o lulea fără ciubuc, orbul privea în depărtare. A zărit, pe muntele din faţă, copaci fără rădăcini şi coţofene fără aripi care le aduceau de mâncare puilor fără cioc. Orbul a zărit apoi alergând un căprior fără picioare. A apucat atunci puşca fără ţeavă, a alergat spre munte şi a tras în căpriorul fără picioare. Apoi a legat animalul ucis şi a privit din nou spre munte, unde partea însorită era acoperită cu o zăpadă neagră. A încercat să cosească iarba cu secera fără tăiş, când a zărit o viperă fără cap, care s-a repezit şi a muşcat secera. Din secera muşcată a ţâşnit un şuvoi de sânge. Bătrânul a smuls o bucată din veşmântul lui de in şi a

legat secera care sângera, a cosit iarba şi a pus-o pe spinarea căpriorului mort. Urmat de animal, a urcat muntele, dorind să treacă peste râul fără apă. Dar valurile au dus departe căpriorul mort, cu fân cu tot.

Bătrânul orb a strigat amar:

— Ajutor! Ajutor! Căpriorul meu mort s-a înecat în râul fără apă! Căpriorul meu mort are să moară!

La strigătul pe care nimeni nu-l putea auzi a răspuns un surd. Acesta i-a cerut unui schilod fără picioare să se arunce în râu pentru a-l aduce înapoi pe căpriorul mort care avea să moară. În acea clipă s-a arătat un mut care a spus:

— Staţi, nu vă repeziţi! Nimic mai lesne! Uitaţi-vă la mine!

Mutul s-a aruncat în râu şi a adus înapoi căpriorul mort.

Nici nu l-a pus bine pe mal şi căpriorul s-a ridicat pe cele patru picioare şi a început să ţopăie, zicând:

— Ce mai minciună gogonată! Ce mai minciună gogonată!

Atunci toţi ceilalţi, bătrânul orb, surdul şi mutul au băgat de seamă, cu uimire, că totul fusese doar o minciună.

CERBUL DIN VIS

Lie Zi a spus o poveste care încurcă de minune jocul gândirii şi al închipuirii.

Într-o pădure, un om a prins un cerb şi l-a ucis. Dorind apoi să-l ascundă, a pus trupul animalului într-o groapă, a acoperit-o cu crengi şi s-a întors acasă. Era iarnă. Carnea cerbului se putea păstra foarte bine.

După câteva zile, omul a uitat unde anume ascunsese animalul. Şi chiar a început să se întrebe: nu cumva visase? Aşa că a povestit şi altora întâmplarea.

Un altul, care îl ascultase, a izbutit să găsească ascunzătoarea şi cerbul. S-a dus la nevastă şi i-a spus:

— Un om a visat că a ucis un cerb. Eu l-am găsit. Aşa că nu visase, ci era aievea.

— Dar dacă a fost pe dos? i-a zis femeia. Dacă tu eşti cel care a văzut, în vis, un om care a ucis un cerb? Poate că lucrurile s-au petrecut aşa, şi nu altfel. Prin urmare, visul care s-a adeverit este al tău, şi nu al lui.

— Am găsit un cerb, a spus bărbatul. Asta înseamnă că eu am visat? Sau că a visat celălalt? La urma urmei, nu e treaba mea; am găsit un cerb şi

gata.

Celălalt, care ucisese de fapt cerbul, a văzut în vis locul unde ascunsese trupul animalului. L-a visat şi pe cel care-l găsise. A doua zi s-a dus la el, a cerut să-i dea cerbul şi între cei doi a izbucnit o ceartă aprinsă. Au mers, aşadar, la judecător.

Acesta s-a dat bătut, spunând că nu este în stare să ia o hotărâre dreaptă, mai cu seamă că nevasta primului se încăpăţâna să spună că totul, de la cap la coadă, nu fusese decât un vis al bărbatului său.

— Cine a visat? se întreba judecătorul. Primul, care a crezut că a visat, a ucis într-adevăr cerbul? Sau a visat că l-a ucis? Celălalt zice că nu a ucis cerbul. Zice că doar a visat. Se poate oare să-l fi ucis şi să fi uitat?

Judecătorul a cugetat îndelung fără să poată lua vreo hotărâre şi a poruncit în cele din urmă ca animalul să fie tăiat în două: fiecare dintre cei doi urma să aibă parte de câte o jumătate.

Un prinţ, care auzise pricina, a întrebat:

— Dar dacă şi judecătorul a visat că a împărţit cerbul?

Şi de această dată s-a vorbit îndelung, fiindcă era

vorba de un prinţ. Degeaba.

— Nimeni nu poate şti unde este hotarul dintre vis şi realitate. Poate doar înţelepţii cei bătrâni ne-ar fi putut lămuri. Dar ei nu se mai află printre noi.

A fost, aşadar, împărţită carnea cerbului.

LECUIREA PROMISĂ

O veche poveste din Asia, de origine kurdă sau armenească, povesteşte că un om foarte cucernic s-a îmbolnăvit grav. Omul a visat că, dacă se duce în pelerinaj la Konya, oraş sfânt din Turcia de azi, unde e venerat şi acum mormântul marelui poet Rumi (pe care iranienii îl numesc în persană Mowlana, „maestrul nostru”), atunci va fi vindecat. I-a făgăduit-o, în vis, un imam faimos, trecut de mult în lumea drepţilor.

Vindecarea îl aştepta, prin urmare, la Konya.

Cu ultimele puteri, bătrânul a plecat în pelerinaj, însoţit de câţiva prieteni care îl ajutau. Călătoria l-a costat o mulţime de bani şi l-a obosit, pentru că drumurile, în acel anotimp, erau desfundate şi pe alocuri distruse din cauza ploilor care cădeau întruna.

La Konya, a rămas o săptămână într-un han mizer, şi-a împlinit conştiincios toate îndatoririle

religioase, s-a rugat îndelung, fără să uite niciun loc sfânt. A înconjurat de mai multe ori mormântul lui Rumi. După aceea, profitând de plecarea unei caravane, a pornit din nou către casă. Pe drum, undeva în Anatolia, călătorii au fost atacaţi de tâlhari, care i-au maltratat şi i-au luat bătrânului puţinii bani pe care-i mai avea.

Epuizat, a ajuns într-un sfârşit acasă, unde a stat şi s-a odihnit. După două săptămâni, a fost silit să constate că sănătatea lui era la fel de proastă. Boala părea chiar să se agraveze de la o zi la alta.

Atunci i-a vorbit imamului care-i apăruse în vis, făcându-i îndelungi şi amare reproşuri.

— Mi-ai făgăduit că, dacă merg în pelerinaj la Konya, o să scap de boală! Am făcut ce mi-ai spus! Iar acum uite în ce hal am ajuns!

Imamul nu i-a răspuns nimic, dar, în noaptea următoare, bătrânul a visat că se vindecase.

VISUL DRAGONULUI

O poveste tradiţională despre vise, care circulă de mult, mai ales în China şi în Coreea, vorbeşte despre un om care doarme şi visează. Visează un dragon fioros, înfricoşător, care-şi deschide gura

ameninţătoare, varsă flăcări şi urlă. Înnebunit, omul îl întreabă:

— Ce se va întâmpla cu mine? Sunt îngrozit: o să mă sfârteci?

— Eu de unde să ştiu? îi răspunde dragonul. E visul *tău*!

Aceeaşi schemă se regăseşte în istorioara, de data asta europeană, cu o femeie care merge singură (în vis) pe o stradă întunecoasă. Din întuneric iese un bărbat, o urmăreşte, o acostează, întinde mâna vrând parcă s-o atingă, s-o apuce de talie.

— Domnule, strigă ea, ce faceţi? încetaţi imediat, sau chem un poliţist!

— Doamnă, îi spune atunci bărbatul cu o voce cavernoasă, nu uitaţi că visul e al dumneavoastră!

OPRIREA SUFLETELOR

Un grup de aborigeni australieni înaintau odată prin mijlocul unui deşert, însoţiţi de un etnolog. Acesta, care nota conştiincios tot ce făceau, a remarcat că, din când în când, grupul format din bărbaţi şi femei se oprea un moment, mai scurt sau mai lung. Nu se opreau ca să mănânce, nici ca să

privească ceva, nici pentru un moment de odihnă. Se opreau, pur şi simplu.

După două-trei opriri din acestea, etnologul i-a întrebat pentru ce se opreau. E foarte simplu, i-au răspuns ei, stăm şi ne aşteptăm sufletele, le aşteptăm să ne ajungă din urmă.

Etnologul le-a cerut câteva explicaţii suplimentare. Astfel, a înţeles că, din când în când, sufletele se opreau din mers ca să privească, să miroasă ori să asculte ceva ce trupurilor le scăpa.

Motivele acestor opriri, chiar dacă rămâneau ascunse, puteau să fie foarte presante, chiar irezistibile. De aceea, în timp ce trupurile continuau să meargă, sufletele se opreau, uneori şi un ceas.

Apoi trebuiau aşteptate.

IUBIREA RÂULUI

La moartea lui Narcis, a spus Oscar Wilde, toate florile de pe malul apei au fost mâhnite şi i-au cerut râului câteva picături de apă pentru a-l plânge.

— Ah, a spus râul, dacă toate picăturile mele de apă ar fi lacrimi, nu aş avea destule ca să plâng moartea lui Narcis. Pentru că l-am iubit.

— Cum să nu-l fi iubit? au spus atunci florile. Era

atât de frumos!

— Era frumos? a întrebat râul.

— Cine-ar putea s-o ştie mai bine decât tine? i-au spus florile. În fiecare zi se apleca deasupra apei tale ca să-şi admire frumuseţea în ea.

— Dar nu pentru asta îl iubeam, a spus râul.

— Atunci pentru ce?

— Pentru că, atunci când se apleca, puteam vedea în ochii lui frumuseţea apelor mele.

O ALTĂ PLATĂ

Iată o istorioară creştină:

Sfântul Clement din Alexandria povesteşte că un egiptean negociase favorurile unei curtezane faimoase pentru o anume sumă de bani. Ambele părţi au acceptat condiţiile şi au stabilit o zi pentru întâlnirea lor amoroasă.

Între timp, tânărul a visat că obţinuse ce dorea de la femeie, cunoscând în somn, de unul singur, plăcerea la care râvnea. A fost atât de mulţumit, încât a hotărât să anuleze întâlnirea. Femeia nici n-a vrut să audă, aşa că l-a chemat pe egiptean la judecată, şi disputa a ajuns în faţa regelui Bocchoris. Acesta a hotărât: femeia va fi plătită, dar într-un fel anume.

Bărbatul şi-a golit punga la soare, iar curtezana a trebuit să se mulţumească cu umbra banilor.

Povestea reia situaţia tradiţională a săracului care mănâncă un coltuc de pâine uscată lângă taraba unui vânzător de fripturi. Vânzătorul pretinde să fie plătit pentru aroma de friptură. Săracul refuză. Este chemat un judecător.

Acesta zornăie nişte monede la urechea vânzătorului şi îi spune:

— Iacătă-ţi plata – pentru miros de friptură, zornăit de bani.

Eul este încăpăţânat, întunecat, nesuferit şi poate că nici măcar nu există

GUSTUL MIERII

Dintre toate povestirile, dialogurile, gândurile legate de om şi de starea lui, precum şi de existenţă (sau inexistenţa) eului, am putea alege, pentru început, un text indian clasic, citat şi comentat de nenumărate ori, pe care îl putem găsi şi în *Mahābhārata.*

Un om mergea singur printr-o pădure întunecoasă şi plină de fiare. Pădurea era acoperită cu

o plasă, ceea ce el nu ştia, fiindcă ochiul omului n-o putea zări.

O femeie cu ochii roşii veghea asupra tuturor lucrurilor, care se îndreptau, mai repede ori mai încet, spre acelaşi sfârşit.

Omul nu avea încotro, trebuia să treacă prin pădure.

Deodată, ascultând răgetele fiarelor, a fost cuprins de spaimă. A luat-o la fugă şi a căzut într-o fântână adâncă. Printr-un noroc, s-a prins de nişte tufe, de nişte rădăcini încâlcite pe marginea gropii, şi a rămas aşa, agăţat cu amândouă mâinile.

Simţea dedesubtul lui suflarea fierbinte a unui şarpe uriaş, aflat în fundul fântânii. Simţea că se va prăbuşi în gura aceea hidoasă. Deasupra, zdrobind copacii, a văzut apropiindu-se de el un elefant uriaş, care a ridicat o labă ca să-l strivească. Ca din pământ au răsărit o mulţime de şoricei albi şi negri care au început să roadă rădăcinile de care se agăţase. Apoi, un roi de albine veninoase au pornit să zboare deasupra gropii, lăsând să cadă picături de miere.

Omul a dat drumul la o mână şi a ridicat un deget încetişor, cu grijă, încercând să culeagă

picăturile de miere.

Înconjurat de atâtea primejdii, ameninţat de moarte din toate părţile, omul nu se resemnase încă şi mai voia să simtă gustul mierii.

CINE-I ACOLO?

O altă poveste, tot vestită şi istorisită adesea, ne vine din Japonia, din tradiţia budistă zen.

Un învăţăcel, care dorea să-şi întâlnească învăţătorul şi să-i vorbească, s-a dus la el acasă şi a bătut la uşă.

— Cine-i acolo? a întrebat învăţătorul.

— Rinzo.

— Pleacă! a strigat cu asprime învăţătorul.

A adăugat chiar şi nişte vorbe murdare.

Rinzo s-a îndepărtat fără să înţeleagă nimic şi s-a întors după câteva ceasuri şi a bătut din nou la uşă, dar mai sfios.

— Cine-i acolo? a întrebat învăţătorul.

— Rinzo…

— Pleacă!

Învăţătorul a mai rostit câteva vorbe urâte, pline de dispreţ.

Rinzo a plecat, zăpăcit şi îndurerat. Toată

noaptea a suferit şi s-a tot gândit. A doua zi de dimineaţă, cu ochii umflaţi, cu inima îndoită, s-a dus pentru a treia oară acasă la învăţător şi a bătut la uşă.

— Cine-i acolo?

— Nimeni… a răspuns încet învăţăcelul.

— Ah, tu eşti, Rinzo! a făcut atunci învăţătorul. Haide, intră, uşa e deschisă!

OMUL CARE-ŞI CĂUTA SEAMĂNUL

Povestea următoare este africană şi ne vine, se pare, din tradiţia Malinke.

Un flăcău nespus de mândru de puterea sa a luat un tăuraş de trei ani, l-a băgat sub tichie şi a plecat în lume să-şi caute seamănul.

Îndată ce ajungea undeva, pornea să strige în gura mare:

— Îmi caut seamănul!

— Seamănul?

— Întocmai! Caut pe unul în stare să-şi pună sub tichie un tăuraş de trei ani!

— N-ai să găseşti aşa ceva prin părţile noastre, i se răspundea.

A străbătut astfel, tot întrebând, şaptezeci şi şapte de sate, fără să-şi găsească seamănul. În cel de-

al şaptezeci şi optulea sat, a văzut o femeie bătrână care zdrobea grăunţe într-o piuliţă. I-a spus şi ei că-şi caută seamănul.

— Cei trei fii ai mei sunt în pădure, i-a zis bătrâna. Stai şi aşteaptă-i, pentru că tocmai trebuie să se întoarcă. Dar nu pomeni de seamăn faţă de ei.

— Prea bine.

S-a aşezat dar şi a aşteptat. Bătrâna dădea cu pisălogul atât de tare, încât flăcăul tresărea la fiecare lovitură şi se lovea de perete. Deodată a văzut un vârtej de praf care se apropia de sat.

— Ce e cu vârtejul acela? a întrebat el.

— E praful de sub tălpile fiilor mei care se întorc acasă, a răspuns bătrâna.

— Ce tot spui acolo?

— E praful de sub tălpile fiilor mei.

— Aoleu!

Când au sosit cei trei fii, bătrâna i-a spus oaspetelui să meargă să-i întâmpine. Primul însă a spus:

— Vorbeşte cu ceilalţi doi fraţi ai mei!

Cel de-al doilea i-a zis şi el:

— Vorbeşte cu mezinul!

Mezinul ţinea în mână una din încălţări, care se rupsese. La vederea celui care-i dădea bineţe, i-a întins papucul rupt. Papucul l-a doborât pe flăcăul care purta pe cap tăuraşul de trei ani. Nu mai putea sufla şi nu se mai putea ridica de jos.

Cei trei s-au aşezat şi au întrebat-o pe mama lor:

— Cine este băieţandrul care a venit să ne întâmpine?

— I-am întins un papuc, a spus mezinul, şi nu-l mai aud!

— Du-te repede şi-ţi ia papucul, a spus mama, fiindcă ai să-l omori pe copilul altei femei.

Mezinul a ridicat atunci papucul. Flăcăul care-şi căuta seamănul s-a ridicat şi s-a apropiat, purtând pe creştet tăuraşul de trei ani. Se apropia vremea cinei. Mama a pus mâncarea într-o strachină mare cât şaptesprezece oameni la un loc.

Cei trei fraţi şi mama au început să mănânce. Flăcăul care-şi căuta seamănul nici măcar nu ajungea la bucate. Ceilalţi l-au ridicat şi l-au pus pe marginea străchinii. Picioarele îi atârnau în gol. Atunci a alunecat şi a căzut în mâncare.

Din nebăgare de seamă, cel mai mic dintre fraţi l-

a ridicat cu lingura şi l-a băgat în gură, fără să simtă că înghiţea un flăcău care ducea pe cap un tăuraş de trei ani.

După ce au isprăvit de mâncat, mama a întrebat:

— Dar unde-i flăcăul nostru?

— Habar n-am.

— Nu cumva l-a înghiţit careva?

— Se prea poate, a spus cel mai mic. Am simţit eu ceva ciudat în mâncare. Cred că el era.

— Dar dacă nu-l scoţi tot acum, are să moară! i-a spus mama.

Mezinul a ieşit ca să dea afară ce mâncase.

Flăcăul s-a trezit din nou pe pământ, cu tăuraşul de trei ani sub tichie.

Când a venit vremea de culcare, mama le-a spus celor trei fii:

— Are să doarmă cu voi.

Flăcăul s-a culcat alături de ei, cu tăuraşul lui de trei ani cu tot. De fiecare dată însă când unul din fraţi trăgea aer în piept, se trezea lângă nările lui, apoi când scotea aerul din piept, era aruncat şi izbit de perete.

— Dacă nu iese de aici, are să moară! a spus unul

dintre fraţi.

I-au dat, aşadar, o rogojină şi l-au trimis să se culce în coliba surorii lor mai mici. Fata era culcată pe spate şi dormea adânc. Fără să vrea, flăcăul a intrat în sexul fetei, cu tăuraşul de trei ani cu tot, s-a culcat şi a dormit aşa toată noaptea.

Când s-a făcut ziuă, toţi au pornit să-l caute.

— Unde este flăcăul nostru? o întrebau fraţii pe sora lor mai mică. L-am trimis să doarmă la tine în colibă!

— La mine în colibă? Nici pomeneală! N-am văzut pe nimeni!

L-au căutat pretutindeni, dar nu l-au găsit. Cei trei fraţi au plecat la pădure. Fata s-a dus să se uşureze şi atunci flăcăul a căzut jos, pe pământ.

— Pleacă repede! i-a spus mama. Du-te! Fiindcă nu mai trebuie să-ţi cauţi perechea în lumea asta! Dacă umbli să-ţi găseşti seamănul, dai de necaz! Nu te întoarce pe drumul cel neted, pentru că pe drumul ăsta merg fiii mei să-şi facă nevoile.

— Merg pe unde vreau, a răspuns flăcăul.

A pornit deci la drum, cu tăuraşul de trei ani sub tichie, a căzut şi a nimerit tocmai în scârna celor trei

fii. Nu i se mai vedea decât creştetul. Atunci un cocoş care căuta ceva de mâncare s-a apropiat şi l-a prins în cioc, cu tot cu tăuraşul lui de trei ani, şi l-a aruncat pe o grămadă de paie.

Flăcăul s-a ridicat şi a plecat.

Când cei trei fraţi s-au întors acasă, mama le-a spus:

— Nu v-am spus, dar flăcăul care a venit la noi îşi căuta seamănul.

— Seamănul?

— Întocmai!

— Ar fi trebuit să ne spui!

Mânioşi, au pornit în căutarea lui, au mers şi au tot mers, şi deodată au văzut un om care ţesea. Ceva mai devreme, flăcăul cu tăuraşul de trei ani ajunsese şi el acolo, iar ţesătorul îi ascunsese pe amândoi în cutia cu tutun, care se afla în tigva unde-şi ţinea cele trebuincioase ţesutului.

Cei trei fraţi i-au dat bineţe, dar ţesătorul nu le-a răspuns. Spunea întruna, aidoma suveicii:

Ţes şi nu răspund la nimeni.

Ţes şi nu răspund la nimeni.

Unul din cei trei fraţi s-a apropiat de el,

ameninţător.

— Ce mă pişcă oare? a strigat ţesătorul. Sunt cam mari ţânţarii prin părţile astea!

Când s-a apropiat cel de-al doilea frate, ţesătorul a spus:

— Ah! Sunt cam multe muşte-ţeţe prin părţile astea!

A întins mâna, a apucat trunchiul gros al copacului sub care se afla, în mijlocul satului, l-a scos din rădăcini, l-a învârtit deasupra capului şi l-a aruncat cât colo. Copacul a zburat departe şi a căzut în apele râului.

A fost înghiţit de un broscoi, cu crengi cu tot.

Cei trei fraţi s-au lăsat păgubaşi şi nu l-au mai căutat pe flăcăul cu tăuraşul de trei ani.

S-au întors acasă, iar mama le-a spus:

— Oricine ai fi, te afli undeva la mijloc. Sunt alţii înaintea ta şi alţii după tine.

OMUL CARE A DUS O VIAŢĂ CIUDATĂ

O altă poveste, izvorâtă din tradiţia sufistă, vorbeşte tot despre această încredere neţărmurită şi încearcă să arate – dat fiind că o astfel de încredere este un lucru imposibil – cât de necuprinse sunt căile

destinului.

Un om ca toţi oamenii, pe nume Mojud, ducea o viaţă cât se poate de obişnuită. Lucra la Biroul de Măsuri şi Greutăţi. Într-o zi, a văzut ivindu-se în grădină, în faţa lui, statura lui Khidr, călăuza tainică a neamului sufi. Iar Khidr i-a spus:

— Lasă-ţi lucrul. Vino să mă cauţi peste trei zile pe malul râului.

Mojud s-a dus la şeful lui şi i-a spus ce hotărâre luase. Nu dorea să mai lucreze. Toată lumea din oraş l-a luat drept nebun. Prietenii, familia au încercat în zadar să-l facă să se răzgândească. Curând, fiindcă locul lui de muncă era foarte căutat, Mojud a fost dat uitării.

În ziua cu pricina, s-a dus pe malul râului şi s-a întâlnit cu duhul lui Khidr, care i-a spus:

— Sfâşie-ţi veşmintele şi aruncă-te în apă.

Mojud a făcut întocmai fără să crâcnească. Cum ştia să înoate, nu s-a înecat. Un pescar care trecea cu barca pe râu l-a săltat în barcă şi i-a spus:

— Ţi-ai pierdut cumva minţile? Ce vrei să faci?

— Nu prea ştiu, a răspuns Mojud.

Aşa că a rămas pe lângă pescar. L-a învăţat să

scrie şi să citească şi l-a ajutat la treabă. Au trecut aşa câteva luni. Duhul lui Khidr s-a ivit din nou lângă patul lui Mojud şi i-a spus:

— Scoală-te şi pleacă.

Mojud a părăsit pe dată coliba sărmană a pescarului şi a mers până ce a ajuns la un drum mare. Când se crăpa de ziuă s-a întâlnit cu un ţăran care mergea la piaţă călare pe măgar. Ţăranul i-a spus:

— Dacă vrei ceva de lucru, vino cu mine. Am nevoie de un ajutor.

Mojud l-a urmat fără să şovăie şi a lucrat alături de el vreme de aproape doi ani. A învăţat o mulţime de lucruri despre pământ şi despre roadele lui.

Într-o după-amiază, pe când făcea nişte baloturi de lână, i s-a arătat din nou Khidr care i-a spus:

— Lasă-ţi treaba. Du-te la Mossul şi cumpără-ţi, cu banii pe care i-ai strâns, o prăvălie de piei.

Mojud a făcut întocmai. Vreme de trei ani, s-a îndeletnicit la Mossul cu negoţul cu piei. Strânsese o avere frumuşică şi se gândea să-şi cumpere o casă, când a venit din nou la el Khidr şi i-a spus:

— Ia-ţi banii şi cumpără o băcănie la Samarkand.

Mojud a părăsit de îndată oraşul şi s-a dus la

Samarkand, unde a deschis o băcănie. Atunci a început să dea primele semne de cucernicie. Vedea de bolnavi, îi ajuta pe alţii. Pătrundea din ce în ce mai adânc în tainele necuprinse ale lumii.

Veneau la el dervişi şi poeţi şi-l întrebau:

— Cine ţi-a fost învăţător? Cine ţi-a arătat calea?

— Greu de spus, răspundea Mojud.

— Ce ai făcut mai înainte?

— Am lucrat la Măsuri şi Greutăţi.

— Şi ţi-ai lăsat slujba ştiind că ai putea trăi în lipsuri?

— Nicidecum. Am plecat şi gata.

Oamenii nu pricepeau nimic.

— Povesteşte-ne viaţa ta, îi spuneau. Cu ce anume te-ai îndeletnicit?

— Am sărit în apa unui râu şi m-am făcut pescar, apoi am plecat în toiul nopţii. Am lucrat pământul precum un ţăran. Pe când făceam baloturi de lână, am hotărât să merg la Mossul, unde m-am făcut negustor de piei. Am strâns bani şi i-am dat. Pe urmă am venit la Samarkand şi am deschis o băcănie. Asta-i tot.

— Purtarea ta de neînţeles, i-au spus oaspeţii, nu ne ajută deloc să desluşim de unde ţi-ai căpătat

puterile.

— Ştiu, a răspuns Mojud. Dar totul s-a petrecut întocmai cum v-am spus.

Nimeni nu putea pricepe care era în viaţa lui Mojud locul lumii nevăzute, lumea care se strecoară tainic în toate cele şi care face lucrurile de neînţeles. Credem că ştim de unde vin întâmplările, îşi spunea Mojud, fiecare se laudă că ştie de ce anume se petrec lucrurile aşa cum se petrec, dar nimeni nu vede că suntem în puterea unei lumi nevăzute care ne mână să facem ceea ce facem.

Mojud s-a stins la Samarkand, unde dobândise o faimă ciudată, după ce le spusese tuturor doar atât:

— Am făcut asta şi asta. Nimic mai mult.

După moartea sa, biografii i-au făurit o viaţă mai frumoasă şi deosebit de zbuciumată. Pentru că sfinţii trebuie să aibă o viaţă pe măsură. Dorinţa cititorului este mai presus de realitatea tainică a existenţei.

VIZITA

O poveste din zilele noastre – era istorisită adesea în Statele Unite, prin anii *’70* – reia în chip dibaci o temă străveche pe care o dezvoltă adaptând-o timpului în care trăim.

Doi prieteni, care nu s-au văzut din liceu, se întâlnesc într-o bună zi. Unul este profesor de literatură la o şcoală modestă, celălalt a reuşit minunat în afaceri.

— Trebuie neapărat să-mi faci o vizită acasă, spune cel de-al doilea. Uite ce maşină am!

Şi-i arată un Rolls-Royce nou-nouţ şi strălucitor. Se apropie un şofer cu cascheta în mână.

— E şoferul meu, spune bogatul. Urcă.

Cei doi prieteni se aşază pe bancheta din spate a superbei maşini. După câteva clipe ajung în faţa unei porţi înalte de fier forjat, care se deschide automat.

— Ăsta este parcul meu. Iar ăştia sunt copacii mei. Priveşte!

Profesorul se uită în jur, fermecat, în timp ce maşina alunecă uşor pe aleile unei proprietăţi imense.

— Terenul meu de tenis şi terenul meu de golf. Iar dincolo, caii mei.

Maşina se opreşte în sfârşit în faţa intrării monumentale a unei case în stil victorian. Un servitor se repede să-şi întâmpine stăpânul, care coboară zicându-i colegului său:

— Iată casa mea. Trandafirii mei. Gazonul meu.

Piscinele mele. Garajele mele.

Cei doi intră în casă, iar omul de afaceri continuă:

— Holul meu, scările mele. Tabloul meu de Chagall, tabloul meu de Renoir. Colecţia mea de porţelanuri. Covoarele mele.

Îl duce apoi pe profesor într-o încăpere imensă unde se află biblioteca, plină de cărţi rare, cu legături luxoase.

— Biblioteca mea, incunabulele mele, obiectele mele de marochin din secolul al XVII-lea, manuscrisele mele cu miniaturi.

Trec astfel prin toate încăperile de la parter, apoi urcă la etajul întâi, să continue vizita.

— Tapiseriile mele, desenele mele de maeştri italieni…

Bogatul pune mâna pe clanţa unei uşi, zicând:

— Camera mea.

Deschide uşa. Înăuntru, într-un pat răvăşit, se află un bărbat şi o femeie care fac dragoste. Se desprind îndată din îmbrăţişare, în vreme ce omul de afaceri, uşor încurcat, îi spune fostului său coleg:

— Soţia mea…

Apoi, arătând spre bărbatul în pielea goală din aşternut, adaugă:

— Iar ăsta sunt eu.

FIREA ŞARPELUI

O poveste indiană ne arată – ca multe altele – care este firea şarpelui şi poate şi care este firea noastră.

Nu departe de un drum foarte umblat stătea la pândă un şarpe grozav de rău, care îi ucidea cu muşcătura lui veninoasă pe toţi trecătorii. Oamenii de prin partea locului au ales pe câţiva dintre ei şi i-au trimis la un înţelept să se plângă de răutatea animalului, care nu avea nevoie să ucidă atâta lume pentru a putea trăi mai departe liniştit.

Înţeleptul s-a dus la şarpe şi a izbutit să-i vorbească şi să se facă înţeles. L-a dojenit îndelung şi i-a arătat că purtarea lui era de neînţeles pentru toate cele trei lumi şi că nu era decât o încercare jalnică a puterilor rele care lovesc prea adesea pământul şi-l îndurerează.

Înţeleptul a găsit vorbe atât de adânci şi de pline de miez, că şarpele a fost tulburat. În inima lui s-a făcut lumină şi a jurat că nu va mai ucide degeaba şi

că se va schimba.

Şi şi-a ţinut făgăduiala.

Reptila care semănase groaza a devenit un soi de vierme mai mare, slab, fără vlagă, care nu cuteza să înghită nici măcar o gâză. Sătenii îşi băteau joc de slăbiciunea lui şi spuneau, după ce uitaseră trecutul: la ce bun să mai fi şarpe? La ce slujeau veninul şi colţii? Copiii aruncau după el cu pietre şi râdeau.

După câtăva vreme, în care mulţumirea minţii şi pacea sufletească nu izbutiseră să înfrângă slăbiciunea trupească şi rănile căpătate, şarpele s-a târât până la coliba înţeleptului şi i-a vorbit despre noua lui viaţă.

— Am făcut precum m-ai sfătuit, a spus şarpele. N-am mai omorât pe nimeni. Dar simt că nu mai sunt eu însumi, pentru că nu mai trezesc spaima în sufletele oamenilor. Nimeni nu se mai teme de mine, aşa că toţi mă dispreţuiesc şi mă lovesc. Sunt nefericit. Ce sfat poţi să-mi dai?

— Sfatul meu este cât se poate de simplu, i-a răspuns înţeleptul. Ţi-am spus să nu mai omori oamenii degeaba şi să nu te mai repezi la toţi. Dar ţi-am spus oare să nu mai sâsâi?

Cultul sinelui, atât de răspândit, începe adesea cu ponegrirea de sine. Este ceea ce ne arată această poveste evreiască din zilele noastre, pe care o putem auzi pretutindeni în Israel.

Trei rabini stau pe bancheta din spate a unui taxi. Primul oftează şi spune:

— Când mă gândesc la Dumnezeu, îmi dau seama că nu sunt mare lucru.

Cel de-al doilea rabin îi spune primului:

— Dacă tu nu eşti mare lucru, atunci ce sunt eu? Nu sunt nimic.

Cel de-al treilea rabin îi spune celui de-al doilea:

— Dacă tu nu însemni nimic, atunci eu ce sunt? Mai puţin decât nimic! Sunt mai neînsemnat decât cel mai neînsemnat lucru de pe lumea asta!

Şoferul de taxi, care este negru, se întoarce spre ei şi le spune:

— Dacă vorbiţi astfel, dacă ziceţi cu toţii că nu sunteţi nimic, atunci eu ce sunt? Nici nu există cuvinte ca să mă descrie! Nici măcar nu exist!

Cei trei rabini se uită la el şi spun:

— Cine se mai crede şi ăsta?

NECURĂŢENIA BERZEI

Aflăm dintr-o povestire hasidică răspunsul pe care l-a dat într-o zi Yaakov Yitzhak.

I s-a pus întrebarea următoare:

— Talmudul spune că barza poartă în limba ebraică numele de Hassida, ceea ce înseamnă pioasă sau plină de iubire, pentru că ţine mult la puii ei. Atunci de ce se numără printre animalele necurate?

Iată care a fost răspunsul:

— Fiindcă nu-şi dăruieşte dragostea decât puilor săi.

CÂNTECUL ŞARPELUI BOA

Puterea eului (chiar şi închipuită) n-a fost poate nicăieri înfăţişată mai bine ca în această poveste africană:

Îndată după începutul timpurilor, trăia într-o pădure un şarpe boa bătrân, care cânta. Pe spinare îi creştea iarba şi păsările veneau să-şi facă în iarba aceea cuibul. Glasul său de-acum cunoscut şi neîntrerupt însoţea viaţa tuturor. Până şi vântul îl asculta. Mii de gâze îi alergau pe trup. Se spunea că glasul şarpelui boa are darul de a vindeca toate bolile şi de a uşura naşterile.

Doi vânători străini au pătruns în pădure şi au vestit că-l vor ucide pe bătrânul boa. Nu spuneau de ce, pentru că şarpele nu le făcuse nimic, dar faptul că se afla acolo, afirmau ei, era un soi de jignire pentru oameni şi puterea lor.

— Omul trebuie să vâneze şi să ucidă, ziceau cei doi vânători. Pentru asta s-a născut. Şi trebuie să ucidă mai cu seamă ceea ce nu pare făcut să fie ucis. Ceea ce se spune că nu trebuie ucis.

Locuitorii pădurii, care nu pricepeau ce voiau să spună vânătorii, au încercat să-l scape pe bătrânul şarpe boa, care făcea parte de atâta vreme din viaţa lor. Dar cei doi vânători străini socoteau că vor da dovadă de o mare vitejie omorând şarpele. Ajunseseră chiar să pretindă că acel cântec al şarpelui este o neobrăzare.

Prin urmare, s-au afundat în pădure cu armele. Când au găsit şarpele boa, acesta s-a uitat ţintă la ei şi a început să cânte cu glas duios. Cântecul lui spunea: „Nu ucide şarpele acesta. Dacă mă ucizi, voi fi mereu cu tine. Pentru că pământul îmi este aşternut, iar stelele îmi sunt copii”.

Vânătorii au ucis şarpele, precum promiseseră.

Se spune că pădurea a fremătau de durere, că vântul a început să alerge urlând, că apele s-au oprit din curgere în clipa morţii şarpelui.

Vânătorii s-au aplecat să jupoaie şarpele, iar trupul animalului mort a început din nou să cânte. Cântecul spunea acelaşi lucru: „Nu ucide şarpele acesta. Dacă mă ucizi, voi fi mereu cu tine. Pentru că pământul îmi este aşternut, iar stelele îmi sunt copii”.

Fără să ţină seama de cântec, vânătorii au jupuit şarpele, iar carnea au tăiat-o bucăţi şi au pus-o la uscat, ca mai apoi s-o vândă la piaţă. Cât a stat carnea la uscat, nicio muscă nu s-a apropiat de ea şi nicio pasăre n-a trecut prin văzduh.

Ajunşi la piaţă, cei doi vânători au pus carnea şarpelui pe o tejghea şi au aşteptat. Dar îndată ce se ivea un cumpărător, bucăţile de carne începeau să cânte cântecul bătrânului boa. Cumpărătorii o luau la sănătoasa, cuprinşi de spaimă, aşa că vânătorii, care păreau că nu se tem de nimic, au hotărât să se ospăteze ei din carnea şarpelui.

Au pus-o, aşadar, la fiert, dar apa nu voia să clocotească şi vântul se ferea să înteţească focul. La urmă şi-au poftit nişte prieteni la masă. Dar îndată ce

prietenii au întins mâna spre mâncare, bucăţile de carne au pornit din nou să cânte cântecul bătrânului boa, mereu acelaşi: „Pământul îmi este aşternut, iar stelele îmi sunt copii”.

Oaspeţii, fireşte, au plecat în graba mare, aşa că n-au mai rămas decât cei doi vânători să mănânce carnea şarpelui. Aşa au şi făcut. Pe urmă au râgâit cu poftă şi s-au culcat, să mistuie mâncarea.

Când s-au trezit, şi-au simţit pântecele sfâşiat de asemenea dureri, că nu mai vedeau nimic în jur. Din acea zi au orbit. Erau adesea văzuţi şezând la colţ de stradă, cu mâna întinsă către trecători. Cântau cu glas abia auzit, amândoi, cântecul bătrânului şarpe, devenit aproape de nerecunoscut.

COPILUL BUFNITEI

O bufniţă căreia tocmai i se născuse un pui – undeva în Africa – i-a spus unei alte păsări:

— Am un copil! E nemaipomenit de frumos! E minunat!

Cealaltă pasăre i-a răspuns:

— Stai să se facă ziuă şi-om vedea.

LEUL ŞI OMUL

Un om a întâlnit într-o zi un leu, povesteşte

Loqman într-una din fabulele sale. Cei doi au început să vorbească despre însuşirile fiecăruia, iar leul s-a lăudat cu puterea şi cu iuţeala lui pe care le credea fără seamăn.

Au trecut pe lângă un tablou care înfăţişa un om sugrumând un leu cu mâinile goale.

Omul a arătat spre tablou şi a început să râdă.

— Ah, a spus animalul, dacă s-ar afla pictori şi printre lei…

O FAPTĂ BUNĂ

O poveste indiană din vechime spune că un om trăia de multă vreme sub povara unor gânduri negre. Blestema necontenit neamul omenesc, lacom şi crud. Într-o zi, s-a hotărât să-şi ia viaţa. S-a aruncat de pe acoperişul unei clădiri foarte înalte. Un prieten care se afla alături de el a spus că, pentru prima oară după mulţi ani, în clipa în care se aruncase în gol, omul râdea cu hohote şi striga:

— Neamul blestemat va număra măcar cu unul mai puţin!

A TREIA DORINŢĂ

Într-o prefaţă la *Nuvelele exemplare* ale lui Cervantes, publicată în 1946, Jorge Luis Borges

citează un fragment din *o mie şi una de nopţi.* E vorba acolo de un duh închis de regele Suleiman (Solomon) într-un vas de aramă şi aruncat pe fundul mării.

Duhul jură să-l facă bogat pe cel care îl va elibera. Trec o sută de ani. Duhul jură că îl va face stăpân al tuturor comorilor din lume pe cel care îl va elibera. Urmează o sută de ani în care nu se întâmplă nimic.

Duhul jură atunci că îi va îndeplini trei dorinţe, oricare ar fi ele, celui care îl va elibera. Nu se întâmplă nimic. Trec veacuri.

Duhul jură atunci că-l va ucide pe cel care-i va reda libertatea.

Pentru Borges, această poveste era „o invenţie psihologică, verosimilă şi în acelaşi timp surprinzătoare”.

DISTRATUL

Un ins era atât de distrat, încât seara, când se ducea la culcare, îşi lăsa hainele peste tot, iar a doua zi dimineaţa nu izbutea să le mai găsească. Aproape că nu-i mai venea să se dezbrace.

A hotărât să-şi noteze pe o hârtie locul în care îşi lăsa hainele. Şi, bineînţeles, n-a mai găsit hârtia. A

luat atunci o a doua hârtie, pe care şi-a notat locul în care o pusese pe prima.

A rătăcit şi a doua hârtie – şi aşa mai departe. A schimbat metoda şi, înainte de culcare, a înregistrat pe un reportofon locul exact în care îşi lăsase hainele, dar a pus reportofonul pe undeva şi nu l-a mai găsit.

În sfârşit, combinând diferite metode, a reuşit, într-o dimineaţă, să-şi găsească toate lucrurile. Pentru prima oară după foarte mult timp, se simţea fericit. Atunci a auzit o voce, venind din adâncul fiinţei lui, care îl întreba:

— Dar pe tine? Pe tine te-ai găsit?

BUNĂ ZIUA

Când un ins, pe stradă, i-a spus lui Alphonse Allais „Bună ziua!”, acesta i-a răspuns, ca şi cum ar fi fost insultat: „Ba ţie bună ziua!”

Această replică şi-ar putea avea originea într-un vechi dialog atribuit – cine are va mai primi! – lui Nastratin Hogea.

Un necunoscut îl întâlneşte pe stradă şi îi spune:

— Salutările mele!

Nastratin se opreşte cu un aer surprins, nemulţumit, şi îl întreabă:

— Cu cine vorbeşti?

— Păi… cu tine, răspunde celălalt, descumpănit.

— Cu mine?

— Da, fireşte. Cu tine.

— Adică ştii cine sunt eu?

— Ei bine, nu, admite trecătorul.

— Şi atunci ce te face să crezi că salutul tău îmi este adresat mie?

UN SUCCES

Un om se întâlneşte cu un prieten şi îl întreabă:

— Ce mai e nou? Nu te-am văzut cam de mult. Ce-ai mai făcut?

— Am avut un examen de conştiinţă, îi spune prietenul.

— Şi?

— Şi l-am luat.

BUNUL CEL MAI DE PREŢ

Când pleca de-acasă, Nastratin lăsa întotdeauna uşa deschisă. În schimb, când rămânea acasă, se încuia cu străşnicie.

Cineva l-a întrebat care era motivul acestei purtări.

— E foarte simplu, a răspuns el. Nu posed nimic

sau aproape nimic. Bunul meu cel mai de preţ sunt eu însumi. Aşa că e normal să mă păzesc.

O RUŞINE

Într-o noapte, un hoţ intră în casa lui Nastratin. Scotoceşte în prima cameră, apoi în a doua, fără a găsi nimic de furat.

În cea de-a doua încăpere, vede totuşi un cufăr şi, sperând să găsească ceva, îl deschide. Înăuntru îl vede pe Nastratin în persoană, care, ghemuit în cufărul gol, îşi ridică privirea spre hoţ.

— Ce faci acolo? întreabă hoţul.

— Îmi ascund ruşinea, răspunde Nastratin.

— De ce ţi-e ruşine?

— Mi-e ruşine că nu găseşti nimic de furat în casa mea. Mor de ruşine, crede-mă.

ADAM ŞI EVA – IDENTITATEA LOR

Pe coridoarele Vaticanului, o ştim deja, se născocesc şi se spun cele mai multe poveşti şi anecdote. Cel mai adesea, cum e firesc în asemenea loc, au legătură cu religia.

Una dintre ultimele, pe care o spunea prin anii 1990 – 2000 un cardinal ceh pe nume Spidlik, era o simplă întrebare:

— Ştiţi de ce, întreba cardinalul, e sigur că Adam şi Eva nu erau chinezi?

Desigur, nimeni nu ştia de ce. Atunci cardinalul spunea:

— Pentru că, dacă erau chinezi, lăsau mărul şi mâncau şarpele.

Omenescul este uneori prea omenesc

LEGILE OSPEŢIEI

Câteodată, chiar atunci când toate formele datoriei şi ale convenienţelor par a fi îndeplinite, noţiunea de măsură este pierdută. Purtarea atinge atunci extreme care nu fuseseră poate închipuite.

O poveste indiană, istorisită adesea sub nenumărate forme, spune că un păsărar, foarte dibaci în pusul capcanelor, prindea păsări vii şi le vindea la târg.

Într-o zi a găsit printre păsările prinse în laţ o porumbiţă, pe care a pus-o într-o colivie de bambus. Pe când străbătea o pădure deasă în drum spre satul lui, s-a iscat o furtună neobişnuită. Nu putea merge mai departe cu niciun chip. Omul a fost nevoit să se adăpostească sub un copac uriaş. S-a sprijinit de trunchiul copacului (rugându-l să-l ocrotească) şi a

pus alături, pe pământ, colivia cu porumbiţa şi încă una, în care se zbăteau alte păsări.

Pasămite în acel copac îşi avea sălaşul, împreună cu bărbătuşul ei, porumbiţa pe care tocmai o prinsese. Bărbătuşul, care se adăpostise în scorbură de teama furtunii, i-a auzit ţipetele de jale. A ieşit din scorbură, nu fără frică, şi a văzut-o închisă în colivie, la picioarele copacului.

Cei doi porumbei au început să vorbească pe limba lor, pe care omul n-o înţelegea, deşi umblase mult prin pădure. Celelalte păsări au strigat şi ele spre porumbel:

— Repede! Coboară! Scapă-ne!

— Uite că a adormit! Nu te teme! Haide! Într-adevăr, vânătorul dormea dus, cu bărbia în piept. Porumbelul bărbătuş s-a dat jos din copac şi, cu lovituri de cioc şi de gheare, a încercat să desfacă închizătoarea coliviei unde se afla soaţa sa.

— Ce faci? l-a întrebat ea.

— Încerc să desfac legăturile.

— De ce? Ai altceva de făcut mai întâi.

— Ce anume?

— Omului acestuia îi este frig. Trebuie să-l încălzeşti. Bărbătuşul s-a mirat foarte şi i-a spus porumbiţei închise în colivie:

— Să-l încălzesc pe duşmanul nostru? Pe cel care te-a prins şi vrea să te vândă la târg? Ţi-ai pierdut cumva minţile?

— Nicidecum, a răspuns hotărât porumbiţa. Mintea mea este cât se poate de limpede, chiar dacă mă aflu închisă în colivie. Poate chiar mai limpede ca înainte.

Celelalte păsări ţipau şi se zbăteau în colivie:

— Nu pleca urechea la vorbele soaţei tale fără minte! Scapă-ne! Nu mai întârzia!

Tulburat de purtarea porumbiţei, bărbătuşul a întrebat-o:

— Ce vrei să spui?

— Ai uitat ce-ai învăţat, i-a răspuns ea. Duşmanul nostru a ales acest copac să se adăpostească de furtună şi să-şi tragă sufletul, iar copacul este casa noastră. Omul este, aşadar, oaspetele nostru. Soarta, care mai poartă şi numele de întâmplare, l-a îndreptat în noaptea asta spre noi. Chiar dacă rătăceşte pe tărâmul întunecat al somnului, cu capul plecat, cu

braţele vlăguite, este mai preţios decât noi. Îi datorăm respect şi ajutor.

— N-o asculta! ţipau celelalte păsări. Nu te lua după această lege! O lege pe care o urmezi întocmai este o prostie!

— Soarta a făcut să izbucnească furtuna! a spus o altă pasăre. Soarta l-a mânat pe vânător până aici!

— Da! Ca să ne dai drumul!

— Soarta l-a adormit!

— Grăbeşte-te, să nu se trezească!

— Vrei să-ţi vezi soaţa în robie?

Bărbătuşul stătea însă nemişcat dinaintea coliviei unde se afla porumbiţa. Aceasta, care părea liniştită şi sigură de sine, i-a mai spus:

— Nu pleca urechea la strigătele celorlalţi, pentru că sunt copleşiţi de suferinţă. Trebuie să ascultăm în noaptea asta de o poruncă mai presus de noi. Nu te preface că n-o auzi. Priveşte dincolo de mine. Du-te şi caută nişte vreascuri uscate şi încălzeşte-l pe omul acesta şi grăbeşte-te, pentru că a început să tremure de frig.

Bărbătuşul şi-a luat zborul spre adâncul pădurii. Nu era lucru uşor să găseşti vreascuri uscate pe

vreme de furtună. Pasărea a plecat şi s-a întors de mii de ori, aducând rămurele, bucăţele de scoarţă şi muşchi, pe care le-a pus grămadă la rădăcina copacului, la adăpost de vânt şi de ploaie, în vreme ce păsărarul, zdrobit de oboseală, dormea dus.

Când grămada a fost destul de mare, fără să ţină seama de strigătele de indignare ale celorlalte păsări închise în colivie, porumbelul, îndemnat de soaţa lui, a plecat în căutare de foc. A intrat, înfruntând primejdia, în mai multe case de ţărani unde focul ardea în sobă. S-a ascuns şi, printr-un şiretlic, a izbutit să prindă în cioc şi să ducă în pădure o bucăţică de jăratic. A ţinut-o sub aripă, şi-a ars penele ca s-o ferească de vânt şi de ploaie. Dar tăciunele s-a stins.

A luat-o de la capăt, a doua, a treia, a patra oară. La a cincea încercare, când era la capătul puterilor, a putut aprinde focul lângă vânătorul adormit.

Se făcuse noapte. Pasărea stătea pe o creangă, ostenită după şase ceasuri de trudă.

Vânătorul s-a trezit şi a întins mâinile spre flacără. A mai pus apoi nişte vreascuri pe foc.

Furtuna nu se mai oprea. Cei doi porumbei, care

nu-l slăbeau din ochi pe vânător, l-au văzut cum îşi duce mâna spre stomac.

— E flămând, i-a spus porumbiţa bărbătuşului.

— Da, e flămând, a spus şi bărbătuşul. E oaspetele nostru. Trebuie să-i dăm să mănânce.

— Ai dreptate, i-a spus porumbiţa din colivie. Trebuie să-i dăm să mănânce. Neapărat.

Se înţeleseseră de minune. La acel ceas târziu de noapte, nu putea fi vorba să se găsească prin pădure ceva de mâncare pentru vânător. Totul era întunecat şi potrivnic. Bărbătuşul şi-a lipit atunci aripile de trup şi s-a lăsat să cadă în flăcări, sub privirile uluite ale vânătorului. Într-o clipă, aripile i-au ars şi pielea s-a rumenit, iar viaţa l-a părăsit.

Vânătorul, care a înţeles pe dată ce voia să însemne acest lucru, a simţit cum i se umplu ochii de lacrimi. A deschis uşa coliviei şi a lăsat porumbiţa să-şi ia zborul, cerându-i iertare şi ei, şi celorlalte păsări.

Dar porumbiţa, în loc să zboare spre pădure, s-a alăturat bărbătuşului şi s-a lăsat mistuită de flăcări.

FLORILE CELE NOI

Un grădinar din Hedjaz a auzit într-o zi un călător vorbind despre nişte flori minunate, care

creşteau departe de acel loc, în grădinile din Mossul. Grădinarul l-a rugat pe călător să-i descrie în amănunt acele flori necunoscute. După aceea s-a apucat de treabă.

Trei ani mai târziu, a vestit că în grădina sa puteau fi văzute florile acelea noi şi neasemuite. A venit o mulţime de lume şi s-a minunat. Călătorul a venit şi el şi i-a spus grădinarului că florile îi păreau întocmai ca acelea pe care le văzuse în grădinile din Mossul.

Grădinarul, ameţit de bucurie, a hotărât să plece în călătorie pentru a putea vedea cu ochii lui deosebirea dintre florile sale şi surorile lor din grădina de departe.

După câteva luni, trei tinere din Mossul au găsit într-una din grădinile oraşului trupul unui străin care se înjunghiase.

FURNICILE DIN DAMASC

Se cunosc numeroşi pustnici creştini care au trăit în singurătate, în inima deşertului, şi au căpătat tot soiul de obiceiuri ciudate. Unul trăia îmbrăcat în lanţuri din cap până-n picioare, cu privirea întoarsă mereu spre răsărit. Altul îşi găsise adăpost în

trunchiul unui copac uscat. Un sistem ingenios de cuie ascuţite, bătute în scoarţă, îl împiedica să doarmă, deoarece capul îi cădea în cuie de câte ori se lăsa pradă somnului. Alţii, precum Sfântul Simion, au petrecut zeci de ani în vârful unui stâlp, în pustiu, pentru a se afla mai departe de pământ şi mai aproape de cer. Alţii au trăit multă vreme într-o încăpere strâmtă, cu totul lipsită de lumină. Unul din aceşti sfinţi era atât de murdar şi de plin de bube că avea viermi la colţurile gurii. Când cădea vreunul, sfântul îl lua de jos şi-l punea la loc.

În tradiţia arabă, unde întâlnim multe asemenea poveşti, se spune că un sfânt trebuia să ajungă pe jos de la Damasc la Bagdad. Înainte de a pleca din Damasc, un prieten i-a dăruit câţiva pumni de grâu, cu care avea să se hrănească pe drum.

Când a ajuns la Bagdad şi a scos ultimele boabe din traistă, a găsit şi câteva furnici.

— Nenorocire, şi-a spus el. Din nebăgare de seamă, când am luat grâul, am luat şi furnicile. Le-am smuls din casa lor şi din sânul familiei. Asta nu se poate.

Şi a făcut cale-ntoarsă ca să ducă furnicile înapoi

la Damasc.

OCHII ŞI LACRIMILE

Un alt pustnic arab, care se numea Sabet, îşi petrecea zilele plângând. Plângea atât de straşnic şi de tare că s-a îmbolnăvit de ochi.

A fost chemat un medic, iar acesta s-a uitat la ochii lui Sabet şi a zis:

— Nu-ţi pot da niciun leac decât dacă-mi făgăduieşti ceva.

— Ce anume? a întrebat pustnicul.

— Făgăduieşte-mi că n-ai să mai plângi, a spus medicul.

Atunci pustnicul s-a mâniat şi l-a alungat pe medic, strigând:

— Dar la ce oare mi-ar sluji ochii dacă n-aş mai plânge?

CELE DOUĂ BRĂŢĂRI

Tagore spune povestea lui Govinda, marele predicator sikh, care citea cărţile sfinte aşezat pe o stâncă, lângă un râu. Învăţăcelul său, Raghunath cel bogat, s-a înclinat în faţa lui şi i-a dăruit două frumoase brăţări de aur împodobite cu pietre preţioase.

Govinda a luat una din brăţări şi a învârtit-o între degete. Brăţara i-a căzut din mână, a alunecat pe stâncă şi a fost înghiţită de apele repezi.

Raghunath a scos un strigăt şi s-a aruncat în apă. A căutat îndelung brăţara, în vreme ce Govinda se cufundase din nou în cărţi.

Se făcuse seară când învăţăcelul s-a întors la mal, obosit şi ud.

— Dac-ai vrea numai să-mi arăţi unde a căzut, i-a spus el înţeleptului, poate că aş găsi brăţara.

Govinda a luat atunci cealaltă brăţară şi a aruncat-o în bulboană, spunând:

— A căzut chiar acolo!

PREAFRUMOASA CĂLUGĂRIŢĂ

Odată, demult, trăia într-o mănăstire din Japonia o preafrumoasă călugăriţă care purta numele de Ryonen. Urma cu străşnicie regulile, care erau foarte aspre, şi era cunoscută pentru marea ei isteţime. Mai târziu, pentru că toţi călugării erau tulburaţi de frumuseţea ei, a luat un cuţit şi şi-a brăzdat chipul.

Înainte de asta, Ryonen strălucea de frumuseţe. Un călugăr tânăr, cuprins de dorinţă, a dus-o într-o seară în chilia lui. Ryonen l-a lăsat să încuie uşa. Dar

când călugărul a vrut să facă dragoste cu ea, Ryonen i-a răspuns:

— Mâine. Azi nu pot.

Călugărul a lăsat-o să plece.

A doua zi era mare sărbătoare. O mulţime numeroasă se înghesuia în templu, când preafrumoasa călugăriţă, Ryonen, a păşit spre tânărul călugăr. S-a despuiat de veşminte, iar când a rămas goală, în mijlocul tuturor, i-a spus călugărului:

— Am venit, sunt gata. Dacă vrei să facem dragoste, s-o facem aici şi acum.

Călugărul a luat-o la fugă şi a ieşit din templu.

Omenescul e uneori prea omenesc (sau nu destul de omenesc)

ÎN CAZ DE NEVOIE

O anecdotă iraniană prezintă doi bărbaţi rătăciţi în deşert. Merg de câteva zile, sub un soare de plumb, şi nu mai au nimic de mâncat, nimic de băut.

Sunt vlăguiţi, cad, se ridică, fac câţiva paşi, se prăbuşesc din nou. Unul din ei are pe umăr un sac, iar sacul pare să conţină ceva.

— Ce ai în sac? întreabă celălalt, în mai multe rânduri.

— Nimic, nimic, spune de fiecare dată omul cu sacul. Mai cad o dată, se târăsc, nu mai au putere să se ridice.

Întrebarea revine:

— Ce ai în sacul ăla? Hai, spune!

Omul cu sacul mărturiseşte în sfârşit:

— Am un pepene verde.

— Un pepene verde? Unul adevărat?

— Da…

— Suntem salvaţi! Să-l tăiem şi să-l mâncăm!

— A, nu, spune omul cu sacul, care abia mai vorbeşte şi ţine ochii închişi. Nu încă, îl mai păstrez…

— Pentru ce să-l păstrezi?

— Ca să fie… în caz de nevoie… mai spune el şi moare.

DE CE BICICLETELE?

O anecdotă rusească, sau poate nemţească, de la începutul anilor 1930, spune că un ovrei pricăjit a luat trenul ca să meargă la Moscova.

Temător, şi atent să nu atragă atenţia celorlalţi călători (de câţiva ani, aici ca şi în alte părţi, evreii erau supuşi la persecuţii), s-a ghemuit într-un colţ al vagonului, încercând să treacă neobservat.

Trenul se opreşte într-o gară. Un zdrahon de cazac intră în vagon, se aşază, apoi strigă:

— Jos ovreii! Ei sunt de vină pentru toate problemele noastre! Ascultaţi ce vă zic: din cauza lor există foamete şi războaie! Ne trădează şi ne jupoaie! Scăpaţi de ei, şi totul o să meargă ca pe roate!

Cazacul îl zăreşte pe evreul ghemuit în colţul lui şi-l întreabă:

— Nu le zic bine? Evreii sunt de vină pentru toate nenorocirile noastre, ce, nu-i adevărat?

Evreul îi răspunde cu o voce tremurată:

— Da, e adevărat. Evreii şi bicicletele.

O clipă, cazacul pare descumpănit, apoi întreabă:

— Da’ de ce bicicletele?

— Da’ de ce evreii? spune atunci evreul.

O variantă a circulat prin anii ’60, în Germania.

Un ins îi spune unui amic:

— Se pare că toţi evreii şi frizerii vor fi arestaţi.

— Bine, dar de ce frizerii? întreabă celălalt.[2]

---

2 În *La Chute,* Albert Camus ne oferă un ecou al acestor anecdote. Un francez oarecare, arestat, ajunge la Buchenwald. Aici vrea să depună o plângere, ceea ce provoacă râsul gardienilor. Atunci francezul strigă: „Dar cazul meu e special! Eu sunt nevinovat!”

FAVORITISM

Scena se petrece în Rusia comunistă la mijlocul anilor *'20.* În ţară nu se mai găsesc de nici unele. Într-o zi, se formează o coadă în faţa unei alimentare unde tocmai s-a anunţat sosirea unui transport de carne.

Aşteptarea durează mult, până când apare un miliţian care strigă:

— Evreii să plece de la coadă!

Evreii se supun şi părăsesc coada fără să protesteze. Ceilalţi rămân, tropăind din picioare, de frig, toată noaptea. Dimineaţa, vine alt miliţian care strigă:

— Cei care nu sunt ruşi să plece de la coadă! Ucrainenii, belaruşii, georgienii, toţi ceilalţi în afară de ruşi, părăsesc coada. Pe la amiază, un alt miliţian urlă al treilea ordin:

— Cei care nu sunt membri de partid să plece acasă! Nu vor primi nimic!

Rămân doar comuniştii convinşi, cu carnet de partid. Atunci, un şef vine să le vorbească şi le spune adevărul. Trebuie să plece şi ei, pentru că, din păcate, nu va fi niciun fel de carne. Nici azi, nici mâine, nici în zilele următoare. Anunţul nu era decât un zvon fals,

menit să ridice moralul populaţiei înfometate.

Atunci, dinspre coada care se risipeşte, se aude o voce care mormăie:

— Păi da, evreii sunt favorizaţi, ca întotdeauna!

RECIPROCITATE

Într-o zi, fiica lui Nastratin Hogea vine la tatăl ei. Femeia, care era în lacrimi, îi spune că bărbatul ei a bătut-o şi îl roagă să facă ceva.

Nastratin îi trage o palmă zdravănă şi îi spune:

— Pleacă acasă, chiar acum!

Nedumerită, femeia îl întreabă:

— De ce m-ai pălmuit? Vin la tine să mă plâng că am fost bătută, iar tu mă baţi? Pentru ce?

— Du-te acasă! îi răspunde Nastratin. Dar cine se crede bărbatul ăsta al tău? A îndrăznit să-mi bată fata? Ei bine, du-te şi spune-i că eu am bătut-o pe nevastă-sa!

O ISPRAVĂ UNICĂ

Un suveran care se plictisea a poruncit să fie găsit un ins capabil de o ispravă pe care nimeni altul să n-o poată împlini.

Trimişii lui au căutat mult timp înainte de a-i aduce un om care, de la distanţă, putea să arunce un

fir de aţă, trecându-l prin urechea unui ac. Era un tur de forţă incredibil, care a fost repetat de câteva ori, sub ochii regelui şi ai curtenilor.

Regele i-a spus vistiernicului să-i dea omului o sută de galbeni şi o sută de lovituri de ciomag.

— Dar pentru ce o sută de lovituri de ciomag? a întrebat omul.

— Cei o sută de galbeni, i-a spus regele, sunt pentru isprava ta, pe care, într-adevăr, nimeni altul n-o poate repeta. Iar cele o sută de lovituri de ciomag le primeşti ca pedeapsă pentru că ţi-ai pierdut timpul cu o asemenea prostie.

O altă scenă care se petrece în Statele Unite, la începutul anilor *'60.*

Mai mulţi pasageri se urcă într-un autobuz. Potrivit legii aflate încă în vigoare, negrii stau în spatele autovehiculului, albii în faţă. Dar primele manifestări împotriva segregaţiei începeau să apară. Pasagerii negri refuză deschis statutul care-i discriminează şi vor să stea în faţă, la fel ca albii. Aceştia însă nu vor să renunţe la privilegiul lor, la care legea continuă să-i îndreptăţească. Albii strigă:

— Noi suntem albi, voi sunteţi negri! Locul

nostru e în faţă, al vostru în spate! Asta e legea!

Negrii refuză să stea pe locurile din spate. Izbucneşte o încăierare. Atunci, şoferul autobuzului, care nu ştie cum să restabilească ordinea, declară:

— Ascultaţi-mă! Nu sunteţi nici negri, nici albi! Mă ascultaţi? Sunteţi cu toţii albaştri! Da, albaştri! Uitaţi-vă la voi!

Puţin surprinşi, toţi rămân nemişcaţi. Pe urmă, un pasager întreabă:

— Bun, şi acum ce facem?

Şoferul se gândeşte un moment, apoi declară:

— Ei bine, cei care sunt albastru-deschis stau în partea din faţă a autobuzului, iar cei care sunt albastru-închis se aşază în spate.

TRISTEŢEA DE A FI ENGLEZ

Istoria care urmează mi-a fost povestită recent, în Tunisia. Nastratin Hogea, care s-a întâmplat să fie tunisian într-o perioadă din viaţa lui, a început să admire şi chiar să iubească Anglia. Prin urmare, s-a hotărât să ceară cetăţenia britanică, iar ca s-o capete a trebuit să facă demersuri lungi, de ani de zile, şi să dea tot felul de bacşişuri.

Când în sfârşit a sosit ziua cea mare şi a primit

scrisoarea oficială prin care era anunţat că totul e în regulă, Nastratin şi-a pus halatul cel mai frumos şi s-a dus la consulatul Angliei ca să-şi ia noul paşaport. Un prieten l-a însoţit. Nastratin l-a rugat să-l aştepte în stradă şi a intrat singur în clădirea consulatului.

Peste jumătate de oră, prietenul l-a văzut ieşind în lacrimi, cu o faţă de înmormântare.

— Ce s-a întâmplat? l-a întrebat el. S-au răzgândit şi nu ţi-au mai dat paşaportul?

— Ba da, mi l-au dat. Uite-l!

— Atunci de ce plângi?

Nastratin a clătinat din cap şi a spus:

— Plâng pentru că, uite, noi, englezii, am pierdut India!

CÂINELE ŞI PILA

În romanul său *Montedidio,* Erri de Luca ne-a oferit o imagine foarte crudă a condiţiei umane, imagine luată, spune el, din tradiţia populară napolitană.

Un câine linge o pilă. Pila e aspră şi îi jupoaie limba. Sângele curge. Gustul sângelui îi place câinelui, care continuă să lingă pila, în ciuda durerii pe care o simte. Nimic nu-l poate opri.

Lucrurile fiind aşa cum sunt, putem alege cunoaşterea: este greu. Putem alege necunoaşterea: este şi mai greu.

PLOSCA ŞI PĂIANJENUL

O poveste africană, care vine din Togo, priveşte în altă lumină dobândirea – şi împărtăşirea – ştiinţei de care avem atâta nevoie.

Păianjenul, care se numea Yevi, se socotise multă vreme înţeleptul înţelepţilor, geniul neîntrecut al gândirii. Dar, pe măsură ce anii treceau, iar păianjenul urmărea îndeaproape întâmplările din această lume, s-a mirat foarte de inteligenţa pe care o dobândiseră oamenii şi celelalte făpturi.

Într-o bună zi, s-a gândit păianjenul, vor ajunge tot atât de inteligenţi ca mine şi-mi vor lua locul.

Şi-a făcut rost de o ploscă mică şi a pornit să stoarcă şi să sugă, cu ajutorul ei, toată inteligenţa şi toată ştiinţa făpturilor vii (în afară de el). A supt şi instinctul, imaginaţia, gândirea. Le-a băgat pe toate în ploscă, a închis-o bine şi a legat-o strâns la gură cu o bucată de sfoară.

Apoi a căutat un loc potrivit pentru a ascunde preţioasa comoară.

— În apă? în pământ? Nu, mai degrabă acolo sus, în vârful acestui copac uriaş.

Şi-a trecut sfoara cu care legase plosca după gât şi a început să urce, ţinând trunchiul copacului între picioruşe. Plosca era însă atât de grea încât se bălăbănea tot timpul, iar păianjenul se trezea din nou jos, pe pământ.

O dată, de două, de trei ori: păianjenul cădea mereu. Dar nu se lăsa, cu toată durerea.

Deodată, din vârful copacului, a pornit să cânte o turturică. Păianjenul, care ştia limba păsărilor, a înţeles ce-i spunea turturica:

— Ia plosca în spinare! Ia plosca în spinare!

Păianjenul s-a gândit: biata turturică are dreptate. Cu toate că nu este decât o turturică, pe care am golit-o de inteligenţă, are dreptate. Este mai inteligentă ca mine. Nu am nicio îndoială. Mi-e ruşine de trufia mea, de părerea pe care o aveam despre mine şi despre puterile mele.

Păianjenul a dat drumul ploştii, care a căzut şi s-a desfăcut. Toată ştiinţa s-a răspândit în văzduh şi s-a întors la celelalte fiinţe.

Iar turturica i-a spus păianjenului, cântând, din

vârful copacului:

— Nu se află în această lume nimeni care să nu ştie nimic şi nimeni care să ştie totul.

ŞIRUL FILELOR

Povestea următoare, care este de origine africană, şi anume bambara, ar putea purta numele de „a doua lecţie”.

Un om din neamul peul şi un altul din neamul bambara, care se aflau în închisoare şi împărţeau aceeaşi celulă, au aflat de la paznic că unul din ei avea să fie castrat, din porunca regelui, iar celuilalt i se va tăia capul.

Bărbatul din neamul peul, mai şiret decât cel din neamul bambara, a început să se tânguiască, strigând că-l dureau testiculele, cumplit de tare, şi că dorea să se liniştească. S-a ivit pe dată un paznic, cu o sabie ascuţită în mână, care l-a descotorosit de cele două pricini ale suferinţei. Omul a suferit crâncen toată noaptea, dar în sinea lui se bucura pentru că-şi păstrase capul.

Lângă el, bărbatul din neamul bambara dormea dus.

În zori, regele i-a chemat şi le-a spus că sunt

liberi să plece. Fuseseră iertaţi de pedeapsă.

Omul peul s-a pus pe răcnete şi pe gemete: bambara este teafăr şi nevătămat, iar eu am rămas fără testicule!

— Niciodată să nu citeşti fila a cincea înainte de fila a patra, i-a spus regele.

CEL MAI BUN DINTRE FII

O veche poveste etiopiană ne arată cum un bătrân, care trăgea să moară, şi-a chemat la căpătâi cei trei fii şi le-a zis:

— Nu pot împărţi în trei ceea ce am. Ar însemna să vă dau fiecăruia dintre voi mult prea puţin. Am hotărât, prin urmare, să las tot ceea ce am, ca moştenire, aceluia dintre voi care se va dovedi cel mai îndemânatic şi cel mai isteţ. Adică celui mai bun dintre fiii mei. Am pus pe masă câte un ban pentru fiecare. Luaţi-i. Cel care va izbuti să cumpere cu acest ban ceva care să umple coliba va avea parte de toată moştenirea.

Cei trei fii au plecat. Primul a cumpărat fân, dar n-a putut umple coliba decât până la jumătate. Cel de-al doilea fiu a cumpărat pene, dar tot n-a putut umple coliba până sus.

Cel de-al treilea fiu – care a şi avut parte de moştenire – n-a cumpărat decât un lucru mic de tot. O lumânare. A stat până s-a lăsat întunericul, a aprins lumânarea şi coliba s-a umplut de lumină.

STRĂNUTUL FANTOMEI

Dacă dorim să mergem pe drumul cunoaşterii până la capăt, trebuie să luăm seama la lucrurile cele mai mărunte, precum ne arată povestea coreeană de mai jos:

Un student a plecat din satul lui pentru a se prezenta la un examen de literatură în capitală. Avea de făcut o călătorie lungă şi grea. Trecând printr-o pădure, a auzit deodată un strănut, care venea de undeva din tufele din apropiere. S-a oprit, s-a uitat prin tufe, dar n-a văzut nimic. Dar a auzit îndată un al doilea strănut.

Studentul i-a poruncit atunci servitorului care-l însoţea să sape în jurul tufelor. Au găsit o tigvă de om plină de pământ. Din nări îi ieşeau cârcei de iederă, iar studentul s-a gândit că n-ar fi fost de mirare ca tigva să fi strănutat tocmai din această pricină. A curăţat deci tigva, a spălat-o cu apă curată, a învelit-o într-o hârtie şi a pus-o la loc, nu înainte de a-i fi adus o

mică jertfa şi de a fi rostit o mică rugăciune pe pământul bătătorit.

În noaptea următoare, fantoma i s-a arătat în vis, i-a dezvăluit subiectul de la examen şi i-a recitat chiar un minunat poem care se potrivea cu subiectul. Studentul a luat nota cea mai mare şi a fost foarte lăudat.

Morala poveştii, pe care ne-o oferă povestitorul, este că trebuie să plecăm întotdeauna urechea când auzim un strănut, chiar dacă nu ştim de unde vine.

CĂLĂREŢUL ŞI SUFISTUL

Iată încă o poveste ciudată, de origine sufi, care poate fi înţeleasă, cum este şi firesc, în nenumărate feluri.

Un călăreţ a zărit un şarpe veninos care se strecura în gura unui om adormit. Ce să facă? Dacă nu-l trezea, şarpele avea să-l muşte şi să-l ucidă.

I-a dat deci omului o lovitură de bici, cu toată puterea. L-a trezit şi l-a dus într-un hambar unde se afla o grămadă de mere putrede. Ameninţându-l cu sabia pe omul care se împotrivea, l-a silit să mănânce din merele putrede. Apoi i-a dat să bea apă sărată, fără să se sinchisească de strigătele acestuia.

— Dar ce ţi-am făcut, duşman al omenirii, ca să te porţi astfel cu mine?

După mai multe ceasuri de chin, vorbe grele şi lacrimi, omul s-a prăbuşit la pământ. A dat afară merele, apa şi şarpele. La vederea animalului, a înţeles ce voia călăreţul, i-a cerut iertare pentru că-l jignise şi i-a mulţumit.

— De ce m-ai scăpat? a întrebat el în cele din urmă.

— Cunoaşterea este mama răspunderii.

— Ce vrei să spui?

Călăreţul a tăcut. L-a ajutat să se ridice şi să-şi cureţe veşmintele. Omul a mai spus:

— Dacă mi-ai fi spus că mi s-a strecurat un şarpe în pântece, m-aş fi supus fără să crâcnesc la tot ce mi-ai făcut.

— Nu cred, a spus călăreţul.

— De ce?

— Dacă ţi-aş fi spus, nu m-ai fi crezut. Sau ai fi înţepenit de spaimă. Sau ai fi luat-o la goană. Sau te-ai fi culcat la loc, încercând să uiţi.

Necunoscutul a încălecat şi s-a îndepărtat apoi în graba mare.

OCHIUL ELEFANTULUI

Elefantul trece un râu, spune o poveste din Camerun. Deodată, un ochi îi iese din orbită şi cade la fundul apei.

Înnebunit, elefantul începe să-l caute în toate părţile, dar degeaba. Ochiul pare pierdut pentru totdeauna.

În vreme ce elefantul se agită în mijlocul râului, vieţuitoarele de apă, peştii, broaştele dar şi păsările, precum şi gazelele rămase pe uscat strigă:

— Linişteşte-te! Potoleşte-te, elefantule! Linişteşte-te!

Dar elefantul nu-i aude şi caută întruna ochiul.

— Haide, linişteşte-te! îi strigă ceilalţi. Potoleşte-te!

În cele din urmă, îi aude, rămâne nemişcat şi se uită la ei. Atunci apa râului împinge încet mâlul şi nămolul de pe fund. Elefantul vede deodată ochiul în apa limpede, îl ridică şi şi-l pune la loc.

LIMBA FIARELOR

Un mare număr de poveşti, ce-i drept mai puţine decât altele, arată ce primejdii cuprinde cunoaşterea şi chiar slăvesc ignoranţa. Când Nastratin Hogea era

întrebat ce trebuie să faci ca să te fereşti de boală, acesta răspundea:

— Nimic mai uşor. Trebuie să ai grijă să-ţi fie cald la picioare şi răcoare la cap, să te îmbraci cum trebuie şi mai ales să nu gândeşti prea mult.

O poveste persană ne spune că nu trebuie să pătrundem prea multe taine.

Se ştia că profetul Solomon înţelegea limba fiarelor. Împins de curiozitate, un muritor a dorit să înveţe această limbă. Solomon i-a spus:

— Lasă-te păgubaş. Altfel ai să ai parte doar de necaz şi durere.

Omul a stăruit, a venit în fiecare zi, şi până la urmă a spus:

— Învaţă-mă măcar limba cocoşului şi a câinelui din ograda mea.

Solomon a primit şi omul s-a întors acasă mulţumit.

A doua zi, a văzut cum cocoşul a apucat o bucăţică de pâine şi a fugit, urmărit de câine, care îi spunea:

— Capeţi grăunţe câte vrei şi-mi iei pâinea de la gură!

— Taci şi nu te mai plânge, i-a răspuns cocoşul, pentru că mâine catârul stăpânului nostru Khoja are să moară, iar tu ai să ai parte de carne câtă vrei.

Khoja s-a dus îndată cu catârul la târg şi l-a vândut. După două-trei zile, a aflat că murise. Aşa că a încercat să asculte cât mai des ceea ce spuneau cele două animale.

În altă zi, câinele l-a făcut pe cocoş mincinos. Cocoşul i-a spus atunci câinelui:

— Nu sunt mincinos. Catârul a murit, vezi bine. Ce-i drept, nu în ograda stăpânului. Dar nu te îngrijora, calul are să-i moară chiar în seara asta, cu toate că este mai zdravăn decât catârul. Vei avea carne după pofta inimii.

Khoja s-a grăbit să-şi vândă calul, care a murit într-adevăr chiar în seara aceea.

Mâniat, câinele a început să-şi bată joc de cocoş, care i-a răspuns:

— Ceea ce am prezis s-a adeverit. Catârul a murit şi a murit şi calul. Un lucru însă nu înţeleg, şi anume de ce stăpânul nostru Khoja i-a vândut pe amândoi. Dar nu te amărî, pentru că sclavul lui cel mai drag are să moară chiar mâine, iar în timpul

înmormântării o să avem parte de lucruri minunate de mâncat, şi încă din belşug.

Khoja, care îi auzise, s-a grăbit să-şi vândă sclavul, care a murit într-adevăr. Au trecut două-trei zile. Khoja stătea în ogradă şi auzea cum câinele i se plângea cocoşului.

— Te urăsc, minţi întruna, piei din ochii mei, îmi aduci numai necazuri!

— Nu mint defel, a răspuns cocoşul fără să-şi piardă cumpătul. Le anunţ credincioşilor ceasul rugăciunii de dimineaţă, sunt muezinul Domnului, vestesc ivirea zorilor, răsăritul soarelui, şi toţi mă ascultă. Nu m-am înşelat niciodată. Ascultă-mă bine: Khoja are să moară, şi de această dată nu se va putea vinde pe sine ca să scape de moarte. De fapt, catârul, calul şi sclavul au fost preţul pe care a trebuit să-l plătească sorţii ca să rămână în viaţă. Atâta doar că acest om mărginit n-a priceput nimic: a crezut că poate câştiga ceva pe când era pe cale să piardă totul, chiar şi viaţa lui. Bucură-te deci, câine, pentru că vom avea de mâncare din belşug vreme de patruzeci de zile.

Înnebunit, Khoja a alergat la Solomon şi i-a cerut

ajutor.

— Este o hotărâre dumnezeiască, i-a răspuns profetul, şi nimic nu se mai poate schimba.

În ziua următoare, cocoşul a cântat din nou, soarele a răsărit pe cerul senin, iar Khoja a murit.

Prietenilor, vecinilor, oaspeţilor li s-a dat de mâncare din belşug. Pe când se hrăneau cu firimituri, cocoşul îi spunea câinelui:

— Acum mă crezi?

Dar nu se mai afla prin preajmă nimeni care să priceapă ce vorbeau.

POVARA CĂMILEI

O poveste de aceeaşi origine – istorisită de Rumi – aduce alături, pentru scurt timp, isteţimea şi prostia.

Un beduin, care călătorea călare pe o cămilă încărcată cu două desagi, a întâlnit un om care i s-a alăturat şi l-a întrebat:

— Ce duce cămila ta?

— O desagă cu grâu, a răspuns beduinul, şi una cu nisip.

— Dar de ce anume?

— Ca să nu se aplece într-o parte.

— Mai bine ai fi împărţit grâul în două desagi, a

spus omul. Cămila ta ar fi avut de dus astfel o povară mai uşoară.

Beduinul a fost izbit de înţelepciunea acestui sfat.

— Ai dreptate, a strigat el. De o mie de ori dreptate! Ai o minte ascuţită şi pătrunzătoare! Haide, urcă pe cămila mea!

După ce omul a urcat în spinarea cămilei, beduinul a zis:

— Cine eşti? Un om deştept ca tine trebuie să fie sultan ori măcar vizir!

— Nu, nu sunt nimic.

— Eşti cel puţin bogat?

— Nu. Uită-te la veşmintele mele.

— Ce fel de negoţ faci? Unde locuieşti, unde ţi-e prăvălia?

— N-am nici prăvălie, nici casă.

— Dar cămilele? Dar vitele?

— N-am niciuna, nici alta.

— Dar ce ai, în afară de minte?

— Nimic, ţi-am spus doar, n-am nici măcar un codru de pâine să-mi potolesc foamea. Iar hainele mele sunt numai zdrenţe.

— Dă-te jos de pe cămilă! a strigat beduinul. Piei din ochii mei! Du-te cu tot cu mintea ta primejdioasă, pentru că prostia mea este sfântă!

Cei doi s-au despărţit pentru totdeauna, iar beduinul şi-a văzut de drum călare pe cămila care ducea o desagă cu grâu şi alta cu nisip.

FLUTURII ŞI LUMÂNAREA

Persanul Fariduddin Attār, autorul lucrării *Mantie Uttair (Limba* sau *Adunarea păsărilor),* încheie acest capitol printr-o minunată parabolă:

Fluturii s-au adunat într-o seară şi şi-au arătat dorinţa de a se însoţi cu lumânarea. Primul fluture a zburat spre castelul îndepărtat şi a zărit înăuntru lumina unei lumânări. S-a întors şi a povestit ce văzuse. Fluturele cel înţelept din fruntea adunării a spus însă că asta nu-i ajuta cu nimic.

Al doilea fluture a zburat la castel şi s-a apropiat de lumânare. S-a învârtit în jurul ei, a atins flacăra cu aripile, şi lumânarea a fost mai tare. S-a întors, cu aripile arse, şi şi-a istorisit călătoria.

Fluturele cel înţelept i-a zis şi lui:

— Povestea ta nu e destul de limpede.

Atunci s-a ridicat un al treilea fluture, ameţit de

iubire. A pătruns în castel, s-a aşezat pe marginea sfeşnicului, apoi şi-a făcut vânt înainte cu picioruşele din spate, s-a aruncat în văpaie şi a devenit stacojiu ca focul. S-a făcut una cu flacăra.

Fluturele cel înţelept – care privise de departe – le-a spus atunci celorlalţi:

— A aflat ce dorea să ştie. Atâta doar că e singurul care a înţeles.

NEGUSTORUL DE CUVINTE

Putea fi întâlnit, în secolul XX, un om care călătorea din oraş în oraş şi din sat în sat, prin ţările balcanice, cu frontiere atât de schimbătoare. Călătorea de asemeni în ţările din Asia Centrală, până în nordul Indiei. Nu se ştie dacă ajungea şi în Africa, sau în cele două Americi, dar nu era exclus.

Omul ăsta era negustor de cuvinte, cum fusese şi tatăl său. Culegea cuvinte de ici, de colo, în călătoriile lui, le cumpăra când nu putea să le obţină altfel, apoi le oferea celor care aveau nevoie de ele.

În primul rând, şi mai ales, erau cuvinte care numeau animale sau obiecte necunoscute. Pe locuitorii de la munte, bunăoară, îi învăţa cuvintele *maree* şi *val,* explicându-le aceste fenomene. Altora,

care trăiau departe de civilizaţia maşinii, le aducea cuvântul *automobil,* cuvântul *avion,* sau cuvântul *submarin,* caz în care folosea pentru explicaţii o băltoacă de apă sau un bazin.

La tropice, vorbea despre *zăpadă* şi despre *gheţari,* însă acolo, ca peste tot, nu-i era uşor să vândă cuvinte ce denumeau lucruri necunoscute. De aceea, îndeobşte, se mărginea la cuvinte utilitare, în vrac, marfa de duzină, de serie. O făcea fără prea mare zel, dar trebuia să-şi câştige cumva existenţa.

Era munca lui de rutină, care e munca oricărui negustor de cuvinte.

Dacă omul acesta a devenit aproape celebru din timpul vieţii, cel puţin printre amatorii de vocabular şi de limbaj, e pentru că-şi făcea meseria cu o rigoare şi chiar cu o pasiune rar întâlnite. Astfel, la denumirile comune, adăuga, din proprie iniţiativă, cuvinte desemnând emoţii, sentimente, uimiri ale minţii, stări de spirit subtile şi unice. Iar aceste cuvinte veneau din toate ţările pământului, astfel încât popoarele care luau cuvinte de la el se exprimau, uneori, într-o limbă ce strălucea ca un mozaic universal.

Dintr-o călătorie în Portugalia, a adus faimosul

saudade, care e cunoscut şi în Brazilia, o tristeţe ce îmbracă forma lipsei, a absenţei, legată de un lucru sau de o fiinţă care ne-au aparţinut, dar care nu mai sunt ale noastre.

Din centrul Europei, mai precis din Austria, şi cu mult înainte ca acest termen să cunoască voga de acum, negustorul adusese cuvântul *kitsch,* acest substantiv-adjectiv fără echivalent, care exprimă atât de bine fenomenul pe care îl numeşte şi pe care niciun alt cuvânt nu-l poate exprima.

În Spania, descoperise şi înregistrase cuvântul *cursi,* care nu poate fi tradus în altă limbă decât prin mai multe fraze, acest cuvânt însemnând în acelaşi timp „puţin demodat" (dar numai puţin), puţin *chicos* (un cuvânt argotic francez adus şi el de negustorul nostru), sugerând în două silabe o eleganţă stângace, cam bătătoare la ochi, într-un cuvânt cam nătângă, privită însă cu un strop de simpatie, cu bunăvoinţă, cu amabilitate, o eleganţă puţin *kitsch,* o dorinţă de a nu greşi, de a se purta corect, de a respecta convenţiile sociale, buna creştere, bunele maniere. *Et cetera.* Nu am mai termina, dându-i zadarnic târcoale, să definim tot ceea ce cuvântul *cursi* spune într-o singură clipă.

Când ajungea într-un loc sau în altul (locuri în care puţini călători se aventurau pe atunci), veneau locuitori care doreau să-l întâlnească, adesea cu discreţie, la lăsarea nopţii, şi i se adresau, am putea spune, ca unui duhovnic. Îi vorbeau despre una sau despre alta, în amănunt, încercând să-i descrie sentimentul pe care-l încercau şi pentru care nu găseau, în limba lor, cuvântul potrivit.

Negustorul de cuvinte îi asculta cu atenţie, uneori punea câteva întrebări scurte, apoi le propunea un cuvânt-două – niciodată mai mult. Uneori cerea un răgaz, chiar şi o noapte întreagă, ca să-şi consulte notiţele. Notiţele umpleau o mulţime de caiete cu coperţi cartonate, pe care le căra mai întâi într-o căruţă, apoi, când afacerea a cunoscut succesul, într-o camionetă.

În caiete, cuvintele erau aranjate pe rubrici, într-o ordine variabilă. După mărturia unui client libanez, negustorul recunoştea că nu găsise niciodată o clasificare perfectă. Se îndoia chiar că o asemenea clasificare ar exista. E dovedit, oricum, că după câţiva ani de practică, negustorul a adoptat un limbaj codificat, chiar dublu codificat, pentru cuvintele la

care ţinea cel mai mult. Într-adevăr, la începuturi, fusese în mai multe rânduri victima unor hoţi de cuvinte, care după ce l-au jefuit cu neruşinare, au revândut comorile lui la preţuri de nimic.

De atunci, negustorul era vigilent şi folosea coduri; în plus, îşi punea noile achiziţii sub lacăt, fără a înceta să le îmbogăţească. Iar în spatele eforturilor zilnice, deşi nu era formulată, se dezvolta o teorie gravă şi secretă, potrivit căreia toate popoarele de pe Pământ gândesc şi simt în acelaşi fel, dar că absenţa cuvintelor, la unii sau la alţii, poate împiedica un sentiment sau altul să apară.

Astfel, ne credem feriţi de ceea ce nu reuşim să numim.

Când o femeie venea să se plângă de un tratament oribil şi josnic – asta s-a întâmplat prin 1935, în fosta Serbie –, negustorul îi oferea cuvântul francez *dégueulasse*, spunându-i că nu cunoaşte, în nicio altă limbă, un termen mai sugestiv. Tot din franceză, chiar de la începutul activităţii sale, luase cuvintele *débrouille* şi *débrouillard.* După teoria lui, realitatea există peste tot, chiar dacă, în mod inexplicabil, cuvântul corespunzător lipseşte.

Negustorul afirma (fără nicio dovadă) că prin cunoaşterea cuvântului se poate accede mai uşor la realitate. O făcea pentru a-şi vinde marfa – acest cuvânt, bunăoară –, dar mai ales pentru că era convins că are dreptate. Cumpăraţi de la mine cuvântul *débrouillard,* spunea el, şi foarte curând veţi deveni *débrouillard.* Era un fel de a-şi face reclamă.

Firește, nu dădea cuvântul înainte de a încheia afacerea. Îşi asigura clientul că posedă cuvântul căutat de acesta, şi atunci primea un avans, pe care se angaja să-l returneze în caz că acela ar fi fost nemulţumit. Dar negustorul avea un asemenea fler, iar stocul lui de cuvinte era atât de bogat, încât nemulţumiţii se numărau pe degete.

Câteodată, afacerea se termina cu un schimb. Negustorul făcea şi troc – dădea cuvinte pe legume, pe ouă, pe ovăz (pentru catârul lui), sau chiar pe alte cuvinte. În acest caz, când schimba un cuvânt pe un alt cuvânt sau mai multe, negocierile puteau dura toată noaptea, pentru că nimeni nu voia să-şi spună primul cuvântul, ştiind că, de îndată, celălalt va încerca să-l subevalueze.

În stocul lui de cuvinte, îşi punea deoparte

favoritele, care nu formau neapărat grosul vânzărilor. Judecând şi comparând, observa că un cuvânt ca *elegant* era acelaşi în peste zece limbi. Iată, îşi spunea el, un cuvânt foarte izbutit, care trebuie să-şi conţină ideea chiar în forma lui. Nu-i de mirare că, în trecut, s-a vândut foarte bine, la mai multe popoare.

Cuvântul *melancolie* îi inspira aceleaşi gânduri. Cine îl născocise? Cine-i dăduse acest sunet de clopote triste? Cine-l vânduse peste tot în Europa?

De ce anumite cuvinte sunt mai reuşite decât altele, fiind, de aceea, mai răspândite? Nu avea nicio idee. Aceste întrebări îi depăşeau cu mult competenţa. Nu poseda instrucţia de bază necesară ca să le judece. Totuşi, ca autodidact, savura ca nimeni altul frumuseţea cuvintelor, pentru că le cunoştea preţul.

Trebuie remarcat de asemeni că acest bărbat care ştia atât de bine să asculte, care avea o relaţie specială cu cuvintele nu era, nici pe departe, un mare vorbitor. Nu avea nimic dintr-un palavragiu. Ba chiar era considerat un ins zgârcit la vorbă. Fapt este că-i plăceau mai mult cuvintele decât frazele, cuvintele singure, izolate, cu forţa lor proprie. Socotea că aranjarea în fraze, întotdeauna artificială şi chiar,

adesea, destul de arbitrară, lipsea cuvintele de frumuseţea lor elementară, individuală, şi le îneca în siropul sintaxei.

Un cuvânt, unul singur, îi ajungea pentru a pune lumea în mişcare, pentru a-i desluşi un nou secret, pentru a-i adăuga un nou înţeles. Trăia pentru cuvinte şi împreună cu ele, strângând în fiinţa lui, zi şi noapte, toată memoria lumii. Îşi citea şi recitea listele, căuta în caiete, şterge a, corecta, adăuga. Se mira singur că un cuvânt precum *ciocolată* era aproape acelaşi în toate limbile, în timp ce *fluture* se schimba total de la o ţară la alta, păstrând însă, de fiecare dată, o sonoritate sugestivă şi fascinantă: *farfale, butterfly, mariposa*, *parvaneh.*

Îi plăceau mai ales cuvintele de patru-cinci silabe, atât de rare în această limbă grăbită care este engleza *(preposterous,* spunea el, constituie o excepţie admirabilă), şi savura expresia *dégringoler dans un precipice,* patru cuvinte pe care putea să le repete de treizeci-patruzeci de ori la rând, fără să-şi piardă plăcerea nici măcar o clipă.

Dintre cuvintele cu patru silabe, nu se mai sătura de spaniolul *entrañable,* tradus cu stângăcie prin

francezul „délectable”, căruia, ca şi lui *saudade,* îi lipseşte o nuanţă de regret: am cunoscut fericirea în locul acela, în acel *fugar entrañable,* dar acum am pierdut-o.

La fel, cu o reală tristeţe, explica şi vindea cuvântul *despedida,* care venea tot din castiliană, şi care este un adio pentru totdeauna. Spunea că e cu neputinţă să rosteşti acest cuvânt fără să simţi o strângere de inimă şi fără să-ţi vină lacrimi în ochi. Îl simţea ca pe o adevărată imagine a vieţilor noastre.

Orice cuvânt reuşit ca formă şi sunet îl făcea să exulte de bucurie. Înainta astfel într-un peisaj fără capăt, care îl fermeca în permanenţă. Nu putea înţelege de ce, rostind blestemul turnului Babel, Dumnezeu crezuse că-i pedepsea pe oameni înmulţind limbile – pluralitate, proliferare, diluviu de cuvinte care lui, dimpotrivă, i se părea un dar somptuos, fără seamăn.

În timpul unei călătorii în Iran, a descoperit cuvântul *tarof,* care se vindea foarte bine în mai multe ţări din Asia centrală. Acest cuvânt se foloseşte pentru a refuza o propunere care ne-ar face totuşi multă plăcere. De pildă, am cinat la nişte prieteni, suntem

fără maşină, e târziu, alţi musafiri se oferă să ne ducă până acasă, iar noi ne izmenim: „Nu, mulţumesc, zău, nu vă deranjaţi”.

E ceea ce se cheamă *tarof,* atitudine umană comună, falsă politeţe, poate mai răspândită în Iran decât în alte părţi. Trebuie adăugat că, dacă musafirii ne iau în serios şi ne spun: „Bine, fie cum doriţi”, apoi se urcă în maşină şi pleacă fără noi, îi vom detesta din tot sufletul.

Tot din Iran a adus superbul *kuft!* interjecţie ce exprimă sila şi chiar dispreţul, pe care-o oferea împreună cu europeanul *câh,* la fel de expresiv, dar care trebuie însoţit de o grimasă, riscând astfel să pară vulgar.

Cu vârsta, ambiţiile lui au crescut. S-a gândit că modestul lui comerţ ar putea să-i facă pe oameni mai buni, învăţându-i, de pildă, cuvântul *justiţie,* pe care l-a găsit în toată Europa, sau cuvântul *compasiune,* cumpărat pe un blid de orez de la un negustor ambulant care se întorcea pe jos din Tibet, numai piele şi os.

A adus din India cuvântul *dharma,* dar, cum el vorbea puţin şi concis (contrar indienilor), i-a venit

foarte greu să introducă în alte ţări acest cuvânt-concept. Oamenii nu-l înţelegeau şi, spre iritarea lui, îl confundau adesea cu *karma.* Odată, s-a înfuriat de-a binelea când un neghiob din Istanbul l-a întrebat ce-i aia „karma-sutra”.

Trebuie spus că începuturile erei numite modernă, când deplasările noastre s-au înmulţit, cereau o îmbogăţire mondială a limbajului, şi totodată a cunoaşterii, poate chiar a gândirii. În aceste condiţii, omul acesta, care a fost neîndoielnic primul din branşa lui, deşi Istoria nu i-a reţinut numele, ne-a făcut servicii ce nu pot fi numărate, nici măsurate. Ele îşi au locul printre secretele, adesea uitate, a tot ce constituie limbajul nostru, şi prin urmare umanitatea noastră.

Umblând în lung şi în lat, negustorul de cuvinte se întreba dacă o astfel de activitate ar fi posibilă la veveriţe, la maimuţele capucin, sau chiar la privighetori. În general, răspunsul lui era negativ, deşi un ornitolog din Antibes l-a asigurat că piţigoii din sudul Franţei au un accent particular.

*

Al Doilea Război Mondial i-a îngrădit mişcările şi

i-a încetinit activitatea, reluată însă destul de energic în 1944 – 1945 şi dezvoltată în anii următori, când el era în floarea vârstei, pe planetă apăreau noi naţiuni, iar odată cu de noi schimburi. A câştigat bani frumoşi cu noi cuvinte ca *radar* şi *bombă atomică.* A izbutit chiar să vândă, în ţinuturi de la marginea lumii, cuvinte ca *neutron* şi *mirador*.

La începutul anilor 1960, puţin câte puţin, a început să simtă o scădere a interesului la popoarele pe care le vizita, parcă aveau mai puţină nevoie de cuvinte, sau cel puţin de cuvinte noi, de cuvinte venite din alte părţi. Mai întâi a crezut că această lipsă de interes, care îi afecta şi cifra de afaceri, va fi trecătoare. Se înşela.

În anii aceia, a observat că un cuvânt*, parking,* se răspândea cu iuţeală pe toată planeta şi că majoritatea oamenilor păreau să-i înţeleagă sensul. La fel se întâmpla cu *shopping* şi cu *weekend.*

Cum toate aceste cuvinte invadatoare erau în engleză, şi-a spus că învingătorii îşi impuneau şi vocabularul. Totuşi, vedea că limba celorlalţi învingători, rusa, îşi impunea cu greu propriile cuvinte, ca *soiuz* şi *kolhoz.* Socialismul sovietic nu

izbutea să-şi vândă cuvintele în restul lumii – ceea ce avea să-i grăbească, fără doar şi poate, căderea. Negustorul şi-a spus că sub aceste fenomene se ascundeau raţiuni politice şi economice care-i scăpau, poate chiar modele de viaţă, pentru că vorbim limba celor pe care ne-ar plăcea să-i imităm.

Erau chestiuni importante, dar nici de data asta nu-l atingeau decât superficial. Ieşeau din sfera competenţei lui. În afară de cuvinte, nu se pricepea la mare lucru.

Observase de mult, ca atâţia alţii, că vocaţia colonizatoare a Angliei semăna de-a lungul planetei cuvinte ca *gangster, dandy* ori *snob,* deşi pe acesta din urmă i-a fost greu să-l impună în mediul rural, mai ales în Belucistan.

Constata acum, cu groază, că cei mai mulţi dintre locuitorii Pământului, în loc să spună în limbile lor „sunt de acord”, se mulţumeau cu un sumar *OK.* Aceiaşi se invitau la un *drink,* purtau *bluejeans, tee-shirt*-uri, mâncau la repezeală într-un *fast-food* şi aşa mai departe.

Totul devenea *top,* chiar şi *modelele,* iar mii de localuri de noapte, cam peste tot, purtau în vitrine

inscripţia: *striptease non-stop.* Ba chiar, sub ochii lui, au apărut şi au prosperat *sex-sh*opurile*,* două cuvinte pe care nu le-ar fi imaginat vreodată alăturate.

Această invazie a continuat în tot deceniul 1970, în timp ce el însuşi îmbătrânea, trecând de cincizeci de ani.

În anii 1980, au apărut şi s-au răspândit cuvinte care nu mai erau de origine engleză, pe care le neglijase până atunci, şi care dintr-odată i se păreau cumplit de ameninţătoare, cuvinte ca *jihad* şi *fatwa.* Iar cei care le cumpărau, o constata cu mâhnire, erau destul de numeroşi.

Atunci a citit (în călătoriile sale, citea) o frază a lui Jorge Luis Borges care spunea că, pentru generaţia lui, un ins care nu vorbea franceza era aproape un analfabet, şi că lumea trecuse de la franceză la engleză, iar de la engleză la ignoranţă.

Simţea că atmosfera lumii se transforma în mod periculos, o simţea chiar în profesia lui. Trebuia să recunoască o realitate tristă: zilnic dispăreau cuvinte, probabil pentru totdeauna, sorbite în hăul negru al uitării, care este infernul limbajului şi căruia lenea noastră îi deschide larg porţile. Într-adevăr, în lume

erau din ce în ce mai puţine cuvinte, în ciuda – sau poate tocmai din cauza – enormei creşteri a populaţiei globale, ce nu părea să fie limitată de nimic.

Optimismul feeric din secolul al XIX-lea şi din prima jumătate a celui următor era o amintire. Urechile oamenilor refuzau să audă cuvintele celorlalţi. An de an, platitudini universale – limba de lemn, limba de plumb – învăluiau planeta într-un păienjeniş de facilitate, şi prin urmare de mediocritate, de lipsă de sens. Căci „sensul" este un lucru complex, spunea negustorul. Cuvintele rare şi frumoase, rafinate, preţioase, elegante, baroce, seducătoare, misterioase, cuvintele exotice, cu parfumuri îndepărtate şi culori vii, toate aceste cuvinte dispăreau, înghiţite de botul căscat al mediocrităţii.

De acum înainte, orice discurs, orice discuţie părea o făcătură gen *ready-made* sau, dacă preferaţi, *prêt-à-porter,* cuvinte gata mestecate, înghiţite şi regurgitate, lipsite de orice surpriză. Asta s-a numit mai întâi limbaj *funcţional,* apoi *formatat*; cuvinte la fel de urâte ca aceea ce desemnau.

Din acel moment, afacerea lui – ca să folosim un

cuvânt care-i plăcea – a fost periclitată. Uneori trecea o săptămână întreagă fără să vândă măcar un cuvânt. Trăind din rezervele lui subţiate, mânca puţin, ocolea până şi hanurile modeste, dormind adesea sub cerul liber sau în căruţă (după ce-şi vânduse camioneta, revenise la primul său vehicul).

Fire voluntară, a încercat să reacţioneze şi să lupte. A vrut să se asocieze cu alţi negustori de cuvinte, să formeze un grup curajos şi să lupte, dar nu a fost urmat, nici măcar ascultat. Ceilalţi ridicau din umeri. La ce bun? Erau deja învinşi, aşa că se adaptau de bine, de rău la noua situaţie.

„Chiar sunteţi orbi?” le spunea el.

Ei răspundeau: „La ce să fim orbi?”

Mulţi au renunţat pur şi simplu la meserie, pe care o socoteau condamnată, au ieşit la pensie, şi-au lichidat *stocurile,* cum se spunea mai de mult. Cei mai tineri au încercat, în anii ’90, să se adapteze la *web,* la *site,* la *chat,* iar ceva mai târziu la *blog,* dar, în materie de vocabular, n-au ajuns prea departe. Comerţul mare o lua pe alte căi, nu mai avea nevoie de comis-voiajori.

Apropiindu-se sfârşitul secolului XX, negustorul de cuvinte a înţeles că lupta era pierdută, iar ceea ce

fusese temeiul vieţii lui urma să dispară. Oricât de incredibil i se părea, omenirea se mulţumea cu un vocabular sărăcit.

Blestemul turnului Babel se împlinea, dar pe dos.

Cu ce urmări asupra inteligenţei? Asupra frumuseţii? Asupra relaţiilor dintre indivizi, dintre popoare?

Prefera să nu se mai gândească. Ceea ce se întâmpla îi evoca un arbore cu ramuri imense care, puţin câte puţin, îşi pierdea frunzele, chiar şi crengile, devenind un trunchi uscat, sau un stâlp de beton. Câteodată, îndrăznea chiar să-şi imagineze un univers în care, de la o noapte la alta, stelele s-ar stinge.

În faţa indiferenţei mondiale – dacă nu socotim o mână de specialişti prăfuiţi care mai publicau ici şi colo, pe cheltuiala lor, culegeri de cuvinte pe cale de dispariţie –, şi-a strâns caietele şi a făcut pachete pe care le-a îngropat mai mult sau mai puţin la întâmplare, protejate de folii de plastic, cum se îngroapă comorile în caz de război sau exil. Mai multe dintre ascunzătorile sale au fost, se pare, sfârtecate de *buldozere,* iar caietele sfâşiate s-au risipit, fiind pierdute pentru toţi şi pentru totdeauna.

La începutul anilor 2000, ajuns la peste optzeci de ani, negustorul de cuvinte mergea din casă în casă, încet, cu mâna întinsă. Vânduse tot ce avea, chiar şi catârul. Nu mai avea nicio marfă de oferit oamenilor, care de altfel nu-i cereau nimic. La sfârşit, nu mai ştia să spună decât un cuvânt: *please.*

A murit singur, undeva pe un drum de munte, între Macedonia şi Bulgaria, şi nu se ştie care a fost ultimul lui cuvânt.

Un dascăl bun poate fi folositor sau nu

ADEVĂRATA ŞTIINŢĂ

Într-o poveste arabă clasică, dascălul este un fierar de rând.

Într-o cetate unde se învăţau toate ştiinţele trăia un tânăr studios, însufleţit de o dorinţă arzătoare de a se desăvârşi. Într-o zi a aflat, ascultând vorbele unul călător, ca trăia într-un ţinut îndepărtat un om fără pereche, înzestrat cu toate virtuţile tuturor timpurilor. Deşi era atât de învăţat, omul muncea ca fierar, cum făcuseră şi tatăl său, şi tatăl tatălui său.

Îndată ce a auzit vorbindu-se despre această minune a ştiinţei, tânărul şi-a luat sandalele şi bocceaua şi a pornit la drum. După luni şi luni de mers

şi de oboseală, a ajuns în cetatea fierarului, i s-a înfăţişat acestuia, i-a sărutat poala veşmântului şi a aşteptat cu umilinţă. Fierarul, un bărbat în vârstă, l-a întrebat:

— Ce doreşti?

— Să învăţ ştiinţa, a răspuns tânărul.

Fierarul i-a întins atunci frânghia de la foaie şi i-a spus să tragă. Tânărul a tras aşa de frânghie până la apusul soarelui. A doua zi a făcut la fel, şi tot aşa în zilele şi în lunile următoare. A trudit aşa vreme de un an, fără ca nimeni să-i spună o vorbă.

Au trecut astfel cinci ani. Într-o zi, tânărul i-a spus fierarului:

— Meştere…

Totul s-a oprit pe dată în fierărie. Ceilalţi lucrători păreau neliniştiţi. În tăcerea încremenită, fierarul l-a întrebat pe tânăr:

— Ce doreşti?

— Ştiinţa, meştere…

Fierarul a răspuns:

— Trage de frânghie.

Au mai trecut cinci ani de trudă în tăcere. Nimeni nu scotea un cuvânt. Dacă un învăţăcel dorea

să-i pună dascălului o întrebare, o scria pe un petic de hârtie. Uneori, meşterul arunca hârtia în foc, semn că întrebarea nu făcea două parale. Alteori răsucea hârtia şi o băga în turban, iar a doua zi învăţăcelul găsea răspunsul scris cu litere de aur pe peretele chiliei.

După zece ani, bătrânul fierar s-a apropiat de trăgătorul de frânghie şi l-a atins pe umăr. Cel care venise să deprindă ştiinţa – şi care deprinsese răbdarea – s-a oprit. Se simţea cuprins de o poftă de viaţă fără margini. Bătrânul l-a îmbrăţişat şi l-a lăsat să plece. Se spune chiar că n-a rostit niciun cuvânt.

Tânărul, care era acum un bărbat în toată puterea, s-a întors acasă, la prieteni. Şi a trăit toată viaţa liniştit şi pe deplin împăcat.

PIATRA DIN MÂNĂ

Se povestea pe vremuri în China – şi în India – o întâmplare destul de asemănătoare.

Un tânăr, căruia îi plăceau de când era copil pietrele preţioase, a hotărât să se facă giuvaiergiu. A pornit, aşadar, în căutarea unui meşter care să-l înveţe meseria şi a fost primit de cel mai vestit.

La prima lecţie, meşterul i-a pus în palmă o

piatră de jad, i-a închis-o în pumn şi i-a spus:

— Ţine pumnul strâns vreme de un an. Cu bine.

Şi l-a trimis acasă.

Tânărul s-a întors în casa părinţilor săi, cu piatra strânsă în pumn şi tare supărat. Cum se poate, se întreba el, ca meşterul să-mi fi cerut un lucru atât de prostesc şi atât de greu de îndeplinit? Cum să stau cu pumnul strâns vreme de un an, fără să-l deschid o clipă? De ce această poruncă fără nicio noimă?

Cu toate acestea, în pofida întrebărilor iscate de valul de mânie care-l cuprinsese la început, tânărul, care se tot gândea la ce i se ceruse, a izbutit să ţină pumnul strâns vreme de douăsprezece luni, chiar şi noaptea, în somn.

La împlinirea sorocului, s-a dus înapoi la meşter, a desfăcut pumnul şi i-a dat piatra.

— Ce trebuie să fac acum? a întrebat el.

Meşterul i-a răspuns:

— Am să-ţi pun altă piatră în mână şi ai să stai aşa un an.

De această dată, tânărul şi-a arătat mânia: încă un an?

De unde această poruncă fără rost, ivită în

mintea unui prost bătrân? El, care dorea să se facă giuvaiergiu, de ce să nu înveţe meseria cum se cuvine?

În vreme ce striga, meşterul i-a pus în mână altă piatră. Fără să-şi dea seama, tânărul a strâns piatra în pumn şi a spus deodată:

— Piatra asta nu e jad!

LAMPA

O poveste creştină ne vorbeşte şi ea despre flăcări, dar altfel.

Trăia odată un bătrân cam uituc din fire. Dornic de învăţătură, a venit la un om vestit pentru ştiinţa lui şi l-a întrebat mai multe lucruri despre uitare. Mulţumit, s-a întors în chilia lui. Dar numai ce a închis uşa şi şi-a dat seama că uitase ce aflase.

S-a dus înapoi la sfânt şi l-a mai întrebat o dată. Sfântul i-a spus acelaşi lucru. Bătrânul s-a întors în chilie. Îndată ce a închis uşa, a uitat iarăşi totul.

După o vreme şi după mai multe astfel de încercări, s-a întâlnit cu sfântul şi i-a povestit ce i se întâmplă.

— Uit tot ce-mi spui şi nu mai cutez să te întreb nimic.

— Du-te şi aprinde o lampă, i-a zis sfântul.

Bătrânul s-a supus. A venit cu o lampă aprinsă.

— Mai adu nişte lămpi, i-a spus sfântul. Aprinde-le toate de la prima.

Zis şi făcut. Acum ardeau mai multe lămpi.

— Prima lampă a suferit oare vreo stricăciune pentru că ai aprins de la ea mai multe lămpi? l-a întrebat sfântul.

— Nu, a răspuns bătrânul.

— Atunci, nu mai şovăi. De fiecare dată când ai să doreşti să mă întrebi ceva, am să-ţi răspund.

RĂBDAREA

Sāadi, poetul persan, povesteşte despre o altă învăţătură.

Un om cu mare faimă avea un servitor cu un chip hidos şi cu o fire nesuferită. Nu putea primi nicio poruncă fără să se mânie, se purta grosolan la masă, nu-şi făcea treaba cum se cuvine, se împiedica de oaspeţi şi-şi lăsa stăpânul să rabde de sete. Nici că-i păsa de mustrări şi dojeni, care nu făceau, oricum, decât să înrăutăţească lucrurile. În timpul nopţii, casa răsuna de paşii lui grei şi de zgomotul vaselor sparte. I se întâmpla să arunce găinile în fântână şi să pună

mănunchiuri de vreascuri în mijlocul drumului pe unde urma să treacă stăpânul său. Nu te puteai bizui pe el cu niciun chip.

Nişte prieteni ai stăpânului l-au sfătuit să se descotorosească de servitorul cel nesuferit şi să caute altul.

— Dar de ce? a răspuns stăpânul, zâmbind. Îi datorez servitorului meu o adâncă recunoştinţă, pentru că m-a ajutat să mă îndrept. M-a învăţat ce înseamnă răbdarea, şi continuă să mă înveţe asta în fiecare zi. Iar aceasta îmi îngăduie să trec mai uşor peste toate necazurile vieţii.

PASĂREA INDIANĂ

Uneori, şi o pasăre ne poate învăţa ceva (dacă vrea să ne vorbească).

Un negustor persan avea într-o colivie o pasăre indiană. Trebuind să facă o călătorie în India, s-a dus la pasăre şi a întrebat-o:

— Vrei să-ţi aduc un dar?

— Nu, a spus pasărea. Singurul lucru pe care mi-l doresc este libertatea.

— Asta nu se poate.

— Atunci du-te, te rog, în pădurea unde m-am

născut, acolo în India, şi spune-le celorlalte păsări că trăiesc într-o colivie.

— Aşa am să fac, a spus negustorul.

După cum făgăduise, s-a dus în jungla indiană, în locul arătat de pasăre şi a strigat cu putere că pasărea se afla la el acasă, într-o colivie. În acea clipă, o altă pasăre a căzut fără viaţă la pământ, de pe cea mai înaltă cracă. O fi vreo rudă a păsării mele, şi-a zis în sinea lui negustorul, şi vestea pe care i-am dat-o i-a pricinuit moartea.

Când s-a întors acasă, pasărea a dorit să afle cum fusese călătoria.

— Vai, a spus negustorul, mă tem că-ţi aduc o veste rea. Una dintre rudele tale a căzut la pământ fără suflare când am strigat că te afli închisă în colivie.

Nici nu rostise bine negustorul aceste vorbe că pasărea a căzut în fundul coliviei şi n-a mai mişcat. Vestea cea rea a ucis-o şi pe ea, şi-a spus negustorul. Îndurerat, a deschis colivia, a luat pasărea şi a pus-o pe pervazul ferestrei, mângâiat de o rază de soare.

Pasărea a înviat pe dată. A dat repede din aripi şi a zburat până la un copac din apropiere.

Apoi i-a vorbit astfel negustorului:

— Află de la mine: ceea ce ai crezut că este o veste rea era de fapt una bună. Cu ajutorul tău, pasărea de departe, ruda mea, mi-a arătat cum să scap din colivie. Ceea ce am şi făcut.

Şi pasărea şi-a luat zborul spre răsărit, cântând.

NOUA ÎNŢELEPCIUNE

Trăia odată în nordul Chinei un înţelept, care împlinise optzeci de ani. Era cel mai vestit tălmăcitor al învăţăturii lui Confucius, iar faima lui o întrecea cu mult pe aceea a celorlalţi înţelepţi. La o vreme s-a auzit un zvon, care venea din sud, cum că trăia acolo un om şi mai înţelept, cu mintea şi mai ascuţită. Bătrânul înţelept din nord, găsind că era cu neputinţă, a hotărât să pornească la drum pentru a vedea cu ochii lui cum stau lucrurile.

Drumul a fost greu şi plin de piedici. După luni şi luni de mers, a ajuns în sfârşit la noul înţelept, s-a dus la el şi i-a spus cine este, iar cei doi au hotărât să-şi arate tot ceea ce ştiau, pentru a vedea care dintre ei este cel mai bun.

Bătrânul a început să vorbească. I-au trebuit mai multe ceasuri pentru a înfăţişa, cu calm şi inteligenţă,

principalele puncte ale gândirii sale. La sfârşit, i-a cerut omului din sud, un budist din şcoala numită zen, să-şi împărtăşească şi el ideile.

Înţeleptul zen a spus doar atât:

— Să cauţi să nu faci rău şi pe cât poţi să faci numai bine.

Înţeleptul cel bătrân, auzind aceste vorbe, s-a înroşit de mânie.

— Ce! a strigat el. La vârsta mea, am înfruntat toate primejdiile unui drum atât de lung! Ţi-am spus de ce am venit! Ţi-am arătat în amănunt care este doctrina mea! Nu ţi-am ascuns nimic! Iar tu îmi dai în schimb câteva vorbe neînsemnate pe care le ştie pe dinafară până şi un copil de trei ani! Nu cumva îţi baţi joc de mine?

Învăţătorul zen i-a răspuns:

— Nu, nu-mi bat joc de tine. Dar dacă este adevărat că un copil de trei ani ştie pe dinafară acest lucru, văd că un om de optzeci de ani nu este în stare să trăiască astfel.

DERVIŞUL ŞI CÂNTĂREŢUL

O poveste sufi stăruie asupra împrejurărilor în care se poate transmite o învăţătură ori chiar numai o

emoţie.

Demult, în timpurile străvechi, un rege care era dornic să înveţe şi care se ştia cu multe lipsuri a chemat la el un derviş vestit şi i-a spus:

— Neamul din care mă trag s-a adăpat întotdeauna la izvoarele cele mai curate ale cunoaşterii.

— Prea bine, a spus dervişul.

— Dorinţa mea este să urmez aceeaşi cale. Aşa că îţi spun: învaţă-mă.

— Este o poruncă ori o rugăminte?

— Ia-o cum vrei, a spus regele. Poruncă sau rugăminte, am să învăţ oricum.

Apoi a tăcut şi l-a lăsat pe derviş să vorbească. Însă dervişul n-a rostit niciun cuvânt. După o clipă, s-a înclinat în tăcere, s-a ridicat şi a ieşit.

În zilele următoare, a venit mereu la rege. Se aşeza, şedea câteva ceasuri fără să rostească nicio vorbă, apoi ieşea. Treburile împărăţiei se învârteau în jurul lui – cereri, conflicte, pedepse, trădări, onoruri. Iar roata cerului se învârtea la fel.

În fiecare zi, regele îl vedea sosind pe derviş, îmbrăcat în zdrenţe. Îl vedea cum merge, cum se

aşază, cum mănâncă şi bea, cum vorbeşte şi râde cu alţii. Ştia că noaptea doarme. Dar nu primea nicio bucăţică din învăţătura râvnită. De ce? se întreba regele. Aşteaptă oare un semn? Cum să pătrund taina tăcerii lui?

Într-o zi, la curte, se vorbea de un cântăreţ pe nume Daud. Oamenii spuneau:

— Daud este cel mai mare cântăreţ din lume.

Regele, dorind nespus să-l asculte pe cântăreţul cel vestit, l-a chemat la palat. Dar cântăreţul, care avea o casă arătoasă şi se credea regele cântăreţilor, i-a răspuns trimisului regelui astfel:

— Regele nu cunoaşte nimic din cele trebuincioase artei cântului. Dacă doreşte doar să mă vadă la faţă, am să vin. Dar dacă doreşte să mă audă cântând, are să fie nevoit să aştepte, ca toată lumea.

— Ce să aştepte? a întrebat trimisul regelui.

— Să aştepte clipa potrivită. Să am poftă de cântat. Am să-ţi spun dar ce a făcut din mine un mare cântăreţ şi ce ar putea face şi dintr-un măgar un mare cântăreţ: trebuie să ştii când anume poţi cânta şi când nu.

Vorbele cântăreţului au ajuns la urechile regelui,

în sufletul căruia dorinţa de a-l asculta se lupta cu mânia.

— Ce-l poate face pe acest om să cânte? a întrebat el. Dacă trebuie să aibă poftă de cântat, nu trebuie oare să am şi eu poftă să-l ascult?

Dervişul s-a ridicat, s-a apropiat de rege şi a spus:

— Vino cu mine. Haide să mergem la cântăreţ.

Printre murmurele uimite ale curtenilor, care se întrebau în şoaptă ce capcană cuprindeau vorbele dervişului – ce avea fără îndoială să fie răsplătit cu mărinimie dacă lucrurile mergeau bine –, regele a primit. A poruncit să i se aducă veşminte sărmane şi, cu părul în neorânduială, a pornit în urma dervişului pe străzile cetăţii.

Cei doi au bătut la uşa cântăreţului. Acesta le-a spus că nu se simte în stare să cânte şi că doreşte să fie lăsat în pace.

Atunci dervişul s-a aşezat sub ferestrele casei şi a început el să cânte. Cânta unul din cântecele favorite ale lui Daud, şi cânta minunat. Cel puţin aşa a gândit regele, care se aşezase alături de el, îmbrăcat în zdrenţe cum era, şi care se simţea adânc mişcat de

cântec. Totuşi, cum nu se pricepea cine ştie ce, nu putea băga de seamă că dervişul cânta uneori cam fals.

La sfârşit, în ochii regelui străluceau lacrimi.

— Cântă încă o dată cântecul, i-a spus el dervişului. N-am auzit niciodată o melodie mai frumoasă şi mai duioasă.

Dervişul a primit. Se pregătea să cânte de la început, când deodată Daud, care nu putea să-l audă cântând fals şi a doua oară – ceea ce dervişul făcuse înadins, se înţelege –, a început să cânte el, de la fereastră.

Dervişul şi regele, nemişcaţi ca două pietre, şi-au ţinut respiraţia. Cântecul lui Daud, desăvârşit, îi învăluia într-o frumuseţe nespusă, în care vedeau tot universul şi ghiceau toate simţămintele omeneşti, până la cele mai tainice.

Cântecul s-a sfârşit şi fereastra s-a închis.

Regele i-a trimis cântăreţului un dar minunat. L-a lăudat apoi pe derviş pentru isteţime şi a vrut să-l facă sfetnicul său de încredere în toate treburile împărăţiei.

Dervişul însă a grăit astfel:

— A fost nevoie de trei lucruri ca să auzi ceea ce ai auzit: prezenţa cântăreţului, prezenţa ta şi prezenţa cuiva care să poată face legătura dintre cântăreţ şi tine.

— Ce înseamnă asta? a întrebat regele.

— Ceea ce este adevărat pentru cântăreţ este adevărat pentru orice învăţătură. Avem nevoie de clipa potrivită, de locul potrivit şi de omul potrivit.

— Vrei să spui că trebuie să aşteptăm, amândoi, pentru ca toate aceste împrejurări să se împlinească?

— Am spus ceea ce am spus, a răspuns dervişul.

Apoi s-a aşezat lângă rege şi s-a cufundat din nou în tăcere. Regele şi-a văzut de treburile lui. Aştepta.

ÎNŢELEPCIUNEA DULGHERULUI

După povestea fierarului arab, o vom afla pe aceea a dulgherului chinez.

În timpul unei procesiuni, un om, cunoscut pentru sfinţenia şi stăpânirea de sine desăvârşită, s-a trezit cu o picătură de ipsos pe nas, cam cât o aripioară de muscă. L-a rugat, aşadar, pe dulgherul care mergea alături de el să-i şteargă picătura de pe nas.

Dulgherul a apucat toporul, l-a învârtit prin aer –

atât de tare încât s-a auzit un şuierat – şi l-a scăpat de picătura de ipsos, fără să-i fi atins măcar nasul.

Procesiunea a mers mai departe.

La câtăva vreme după aceea, un prinţ, care aflase întâmplarea, l-a chemat pe dulgher şi i-a cerut să-şi arate dibăcia.

Dulgherul nici n-a vrut să audă.

Prinţul, supărat, l-a întrebat de ce se poartă astfel.

— Nimic mai uşor, a spus dulgherul. Omul care avea picătura de ipsos pe nas are o mare putere sufletească.

Nici măcar n-a tresărit când toporul s-a abătut asupra lui. Cine oare dintre cei care se află în jurul tău ar putea face la fel?

SPAIMA ÎNVĂŢĂTORULUI

Adevăratul învăţător nu este lipsit de simţăminte; dimpotrivă. Numai că ştie să şi le stăpânească, la nevoie. Este ceea ce ne arată o poveste zen.

La sfârşitul Evului Mediu, trăia într-o mănăstire japoneză un călugăr bătrân care trezea în sufletele călugărilor tineri un soi de teamă amestecată cu respect, pentru că nimic nu părea să-l tulbure. Deşi

spunea de câte ori avea prilejul că emoţiile nu sunt un lucru rău, atâta vreme cât nu te laşi în voia lor, era mereu liniştit şi senin. Nu se supăra, nu se speria, nu se îngrijora.

Într-o dimineaţă de iarnă, pe când mănăstirea era încă învăluită în umbrele nopţii, tinerii călugări s-au adunat în întuneric, fără să scoată un sunet. Bătrânul călugăr urma să aducă ceaşca de ceai rituală până la altar. Când a trecut pe lângă ei, călugării au ţâşnit răcnind, ca nişte stafii.

Călugărul şi-a văzut de treabă, netulburat, fără să şovăie, fără să tresară. Ceva mai încolo se afla o măsuţă, pe care o ştia. A pus cu grijă ceaşca de ceai pe măsuţă şi a acoperit-o cu o bucată de mătase, să nu cadă niciun fir de praf.

Apoi s-a sprijinit de perete şi a scos un ţipăt cumplit de spaimă.

RÂUL CEL LUNG

O poveste din secolul XX, pe care o putem auzi aproape peste tot, ne spune că un occidental, de pildă un american, l-a auzit vorbind pe un învăţat vestit, care trăia undeva în munţii Tibetului, departe de lume.

Americanul, minte ordonată, hotărăşte să meargă la înţelept şi să afle din gura lui adevăratele taine ale existenţei. Vinde tot ce are, face tot ce trebuie, ajunge în Tibet, află unde este peştera în care s-a retras înţeleptul şi pleacă în căutarea lui.

Face o călătorie anevoioasă, urcă la peste cinci mii de metri, în zăpadă şi frig. În cele din urmă, americanul îl găseşte pe bătrân, care trăieşte în singurătate, aproape dezbrăcat.

Îl întreabă, fără să mai aştepte, ce este viaţa.

Pustnicul se gândeşte o vreme şi îi răspunde:

— Viaţa, fiule, este ca un râu lung care izvorăşte de undeva, apoi…

Americanul îi taie vorba, părând foarte supărat.

— Ce! Am cheltuit o mulţime de bani, am făcut această călătorie ca să mi se spună o asemenea prostie? auzi, viaţa este ca un râu lung! mai bine rămâneam acasă! Atâta timp irosit pentru un fleac, o prostie!

Pustnicul, care pare destul de îngrijorat, îl întreabă:

— Cum? Viaţa nu seamănă cu un râu lung?

OMUL CU MINTEA LIBERĂ

Tagore istoriseşte povestea unui om care, încă din copilărie, spunea că are mintea liberă. Nu ţinea de nicio şcoală şi nu credea în niciun zeu.

Până într-o zi, când această minte n-a mai fost. Câţiva ani mai târziu, îl slujea cu credinţă pe un pustnic ce trăia departe de lume. Zâmbind, omul cu mintea slobodă îndeplinea ascultător toate poruncile pustnicului. Îi umplea pipa şi-i freca picioarele.

Un prieten de demult a fost uimit văzând cât de tare se schimbase.

— Cum de ţi-ai pierdut libertatea, la care ţineai aşa de mult?

— N-am pierdut-o. Ba chiar mi-am întărit-o.

— Nu pricep. Omul acesta îţi porunceşte să-i freci picioarele, iar tu o faci fără să crâcneşti!

— Fireşte, a spus celălalt, numai că el n-are nevoie de aşa ceva. Dacă ar face-o doar pentru el, ar fi într-adevăr ruşinos să-mi ceară aşa ceva. Ar fi ruşinos şi pentru mine s-o fac. Dar eu sunt acela care are nevoie de asta.

COPACUL ADORAT

Uneori, chiar şi diavolul încearcă să ne lumineze,

cum arată această poveste arabă.

A fost odată un copac la care se închinau o mulţime de bărbaţi şi femei, care nu se supuneau cultului practicat de neamul lor. Un bărbat, scos din sărite de această idolatrie, a hotărât să taie copacul. Când s-a lăsat întunericul, a luat un topor şi s-a îndreptat spre locul unde se afla copacul, dar diavolul, prefăcut în om, i-a tăiat calea şi l-a întrebat:

— Ce vrei să faci cu toporul?

— Să tai copacul.

— De ce?

— Pentru că o mulţime de bărbaţi şi de femei i se închină şi-l uită pe Dumnezeu cel adevărat.

— De vreme ce tu nu i te închini, ce-ţi pasă? i-a zis diavolul.

— Vreau neapărat să-l tai şi am s-o fac! i-a răspuns omul, ridicând toporul.

— Stai! a strigat diavolul, apucându-l de braţ. N-ai vrea mai bine să faci ceva folositor, în loc să tai copacul?

— Ce anume? l-a întrebat omul, cam tulburat.

— Nu glumesc deloc. Dacă te învoieşti să nu tai copacul, ai să capeţi doi galbeni.

— De la cine?

— Chiar de la mine.

— Când?

— În fiecare dimineaţă, când te trezeşti.

Omul a dat drumul toporului şi s-a întors acasă. A doua zi, un cerşetor mascat i-a bătut la uşă, i-a dat cei doi galbeni şi s-a făcut nevăzut.

În ziua următoare, s-a trezit dis-de-dimineaţă şi l-a aşteptat pe cerşetor. Dar a aşteptat degeaba. N-a venit nimeni să-i dea galbenii făgăduiţi.

Omul s-a mâniat, şi-a luat toporul şi s-a repezit să doboare copacul. S-a întâlnit iar cu diavolul, prefăcut în om, care i-a zis:

— Ce faci cu toporul acela?

— Tai copacul!

— N-ai să-l tai. Nu mai eşti în stare.

Omul a ridicat toporul. Diavolul l-a apucat cu un deget şi l-a azvârlit cât colo. Apoi l-a îmbrâncit pe om, care s-a lovit de un zid atât de tare că era să moară.

— Cine eşti tu? a întrebat el. De unde ai această putere nemaivăzută?

— De la cei doi galbeni pe care i-ai primit. Când te gândeai să tai copacul ca nimeni să nu i se mai

închine decât lui Dumnezeu, nu aveam nicio putere asupra ta. Dar când ai vrut să-l tai la mânie, pentru că n-ai căpătat cei doi galbeni azi-dimineaţă, ai căzut în puterea mea. Iată de ce te-am doborât.

SFÂNTUL CARE A SURZIT DINTR-ODATĂ

Purtarea adevăraţilor înţelepţi pare uneori uimitoare, chiar ciudată, ca în povestea arabă de mai jos.

O bătrână umbla de ani de zile ca să se întâlnească, măcar pentru câteva clipe, cu un pustnic sfânt peste măsură de vestit, care trăia într-un deşert uriaş. De fapt, deşertul era cutreierat de tot soiul de pelerini care veneau în număr mare, din toate colţurile lumii, doar ca să audă cuvântul înţelept al sfântului, să atingă pământul pe care călca, să-l privească în ochi (se spunea că ochii aceştia îl zăriseră pe Dumnezeu) şi să plece.

Pelerinii dormeau în corturi ori sub cerul liber. Negustori isteţi vindeau, în deşert, toate cele socotite trebuincioase pentru viaţa de zi cu zi şi chiar mărunţişuri fără niciun folos. Bărbaţi şi femei alcătuiau o coadă lungă, şerpuită, până la intrarea în peştera unde locuia pustnicul şi cel care îl slujea.

Bătrâna, care-şi păstrase toate puterile pentru această călătorie, s-a pus pe aşteptat alături de ceilalţi. A aşteptat vreme de câteva săptămâni. Coada înainta grozav de încet, iar bătrâna îşi cheltuia ultimii bani ca să cumpere ceva de mâncare de la negustori, care alergau de colo colo şi strigau, încercând să-şi vândă marfa.

Când a văzut că-i vine rândul să dea ochii cu sfântul, bătrâna a simţit inima bătându-i cu putere. Era copleşită de emoţie. Nu-i venea să creadă că întâlnirea îndelung aşteptată se va împlini în sfârşit. Nici nu cuteza să-şi ridice privirile spre chipul pustnicului, aflat la gura peşterii.

În clipa când cel care se afla în faţa ei s-a dat la o parte, unul din ajutoarele pustnicului a venit lângă ea, a prins-o de braţ şi a sprijinit-o, ca să poată ajunge la înţelept.

Apoi s-a aşezat. Dar când s-a aşezat, trupul n-a mai ascultat-o şi a scăpat un pârţ. Şi încă unul răsunător.

Ruşinată peste poate, stătea în faţa pustnicului, neştiind ce să zică ori ce să facă, gândindu-se chiar că ar fi mai cuminte să se ridice şi să plece cât mai iute.

Pustnicul însă s-a apropiat, s-a aplecat şi a întrebat-o, cu mâna făcută căuş la ureche:

— Ce zici acolo?

Bătrâna şi-a ridicat ochii şi l-a privit. S-a uitat în ochii nevinovaţi şi blânzi ai pustnicului aplecat deasupra ei. Iar pustnicul i-a zis:

— Auzul mi-a slăbit. Vorbeşte mai tare, rogu-te. Ce spuneai?

Trupul şi sufletul femeii au fost năpădite de un val de fericire, precum o apă călduţă şi plăcut mirositoare. A zâmbit şi i-a spus pustnicului tot ceea ce dorise să-i spună. Pustnicul, cu mâna făcută căuş la ureche, a ascultat-o până la capăt, dând din cap pentru a-i arăta că aude şi înţelege vorbele ei. Apoi i-a răspuns cu răbdare şi înţelepciune, şi a fost rândul ei să asculte şi să dea din cap. După care a sărutat pământul dinaintea lui şi s-a îndepărtat, nespus de bucuroasă.

Când a venit rândul următorului, pustnicul şi-a ţinut mâna căuş la ureche. Dorea ca lumea să-l creadă surd, ca bătrâna să nu afle şiretlicul.

La fel s-a întâmplat şi cu ceilalţi călători, pe care pustnicul i-a rugat să vorbească mai tare. Iar ei au

făcut întocmai.

Pustnicul s-a purtat la fel vreme de luni şi ani de-a rândul, atât cu pelerinii, cât şi cu ajutoarele sale. Când era să asculte ceva, îşi punea mâna la ureche. Şi toată lumea era încredinţată că este surd.

Într-o zi, după şaptesprezece ani, a aflat că bătrâna murise. Atunci a lăsat mâna în jos, a zâmbit, i-a chemat pe toţi cei din preajmă şi le-a spus că Domnul făcuse o minune, îngăduindu-i să-şi recapete auzul.

SFÂNTA

Iată o altă lecţie, mult mai aspră, pe care o găsim în povestirile din străvechile timpuri creştine.

O femeie de neam grec, care locuia în Alexandria, în Egipt, a hotărât să-şi părăsească familia şi să se retragă în pustiu, ca să aştepte sfârşitul lumii. Scripturile vesteau că Apocalipsa era aproape, totul o arăta; trebuia să aibă un suflet curat pentru a întâmpina venirea lui Mesia, mort pe cruce în urmă cu aproape două sute de ani şi care avea să se înalţe în plină slavă deasupra norilor pentru a-i despărţi pe cei răi de cei buni.

Femeia şi-a părăsit bărbatul şi copiii noaptea, în

mare taină. Şi-a luat câteva veşminte şi ceva bani. Înainte de ivirea zorilor, ieşise din oraş şi se îndrepta spre pustiu. Cu câteva luni înainte, un predicator aflat în trecere pe acolo o botezase. Din ziua aceea, de câte ori putea, mergea la adunările creştinilor, care se ţineau mai mult pe ascuns. Acum pleca spre a se regăsi în pacea deşertului, în faţa lui Dumnezeu cel adevărat.

A mers toată ziua, a dormit printre bolovani şi a pornit din nou la drum a doua zi, dis-de-dimineaţă. Se înţelege, nu era singura care părăsea cetatea în căutarea unei singurătăţi destul de greu de găsit. Plecau şi alţi creştini, care se temeau de apropiatul sfârşit al lumii. Cronicarii spun că „mulţimea celor singuri umplea deşertul”.

Ca să ajungă la deşert, trebuia să treacă printr-o vale îngustă şi pustie, pe unde cursese odinioară o apă. La intrarea în vale stătea un bărbat pe jumătate gol, cu ochi arzători, cu glas tăios, care îi oprea pe nou-veniţi şi le punea tot soiul de întrebări înainte de a le îngădui sau nu să trăiască departe de lume.

Femeia, care era de-acum destul de ostenită, s-a oprit şi ea în faţa omului, care a întrebat-o:

— Te-ai lepădat de tot?

— Da, a răspuns ea.

— Şi de familie? Şi de prieteni? De tot ceea ce este lumesc?

— M-am lepădat de tot. De aceea am şi venit.

— Ce ai în traistă?

— Nişte schimburi şi ceva bani.

— Uite ce trebuie să faci, a rostit atunci paznicul. Ai să te întorci la Alexandria. Ai să dăruieşti veşmintele săracilor. Apoi ai să te duci la un măcelar. Cu banii pe care îi ai, ai să cumperi carne proaspătă. Pe urmă ai să-ţi pui carnea în spinare şi ai s-o legi bine. Apoi ai să vii înapoi la mine. Ai înţeles?

Femeia a dat din cap şi a făcut cale-ntoarsă.

S-a dus înapoi la Alexandria, ferindu-se să treacă prin locurile unde putea fi recunoscută. Şi-a dăruit veşmintele, păstrând doar o cămaşă. A cumpărat carne proaspătă şi şi-a legat-o în spinare. Apoi a pornit spre ţinutul nisipurilor.

Nici nu ieşise bine din cetate pentru a doua oară că o haită de câini flămânzi a ajuns-o din urmă. Săreau până la umeri ca să apuce carnea şi-i sfâşiau trupul. Păsările de pradă s-au năpustit şi ele asupra ei, lovind-

o cu ciocurile şi cu ghearele şi bătându-se cu câinii. Femeia încerca să se apere şi înainta într-un nor de pene negre şi de ţipete îngrozitoare, înconjurată de haita nesătulă. Colţii şi ghearele câinilor, ciocurile şi ghearele vulturilor o zgâriau şi o răneau. O dâră de sânge rămânea în urma ei, pe nisip. În unele locuri, carnea ei nu se deosebea de cea pe care o cumpărase de la măcelar.

Când a ajuns la omul care păzea intrarea în vale, nu era decât o zdreanţă sângerândă.

Omul i-a aruncat o privire scurtă şi i-a spus:

— Acum poţi să treci.

PARTIDA DE ŞAH

Iată o altă poveste zen.

Un tânăr, lovit de necaz, s-a dus la o mănăstire, departe, şi i-a spus unui bătrân înţelept:

— Viaţa m-a dezamăgit. Aş dori să ajung la lumina dumnezeiască, pentru a mă vindeca de suferinţă, dar nu sunt în stare şi o ştiu prea bine. N-am să pot petrece ani şi ani în meditaţie, austeritate şi învăţătură. Este peste puterile mele. Nu se află oare o cale mai scurtă, pentru unul ca mine?

Învăţătorul l-a întrebat:

— Te-ai concentrat vreodată în viaţa ta asupra unui lucru?

— M-am născut într-o familie bogată. N-a trebuit să muncesc niciodată. Ceea ce mi-a plăcut într-adevăr este jocul de şah. Îmi petreceam aproape tot timpul cu jocul acesta.

Învăţătorul a chemat un călugăr. A fost adusă o tablă de şah şi o sabie cu tăişul ascuţit, care strălucea în lumina soarelui. Învăţătorul a aşezat piesele pe tablă şi i-a spus călugărului, arătându-i sabia:

— Mi-ai jurat ascultare şi credinţă. A venit vremea să mi-o dovedeşti. Ai să joci o partidă de şah cu acest tânăr, iar dacă pierzi am să-ţi retez capul cu această sabie. Dacă însă câştigi, am să-i retez capul adversarului tău. Toată viaţa şi-a închinat-o şahului şi n-a făcut nimic altceva. Merită, aşadar, să i se taie capul dacă pierde.

Cei doi jucători s-au uitat la învăţător şi au văzut că nu glumea. Au început să joace. Din prima clipă, tânărul a simţit un firicel de sudoare curgându-i pe spinare, pentru că îşi pusese viaţa în joc. Tabla de şah era lumea întreagă. Se făcuse una cu ea, era el însuşi o tablă de şah. A făcut câteva mişcări mai proaste,

apoi adversarul său, călugărul, a făcut o greşeală care a întors norocul de partea tânărului. Acesta a profitat şi a atacat puternic. Poziţiile adversarului au slăbit şi au început să fie chiar doborâte.

Tânărul şi-a privit adversarul pe furiş, fără să ridice capul. A văzut un chip inteligent şi sincer, destul de muncit. S-a gândit la propria-i viaţă, searbădă şi neînsemnată. Şi s-a simţit pe dată cuprins de milă.

A făcut înadins o mişcare stângace, apoi încă una. Îşi distrugea singur poziţiile. Avea să piardă.

Atunci înţeleptul a răsturnat tabla de şah, iar piesele s-au risipit în toate părţile. Cei doi jucători l-au privit cu uimire.

— Nimeni n-a pierdut, nimeni n-a câştigat, a spus el. Nu va cădea niciun cap.

S-a întors apoi către tânăr şi a grăit astfel:

— Este nevoie de două lucruri. Concentrare şi milă. Iar tu le-ai învăţat azi pe amândouă.

CARUL RĂSTURNAT

Buddha spunea că duşmanul ne este uneori cel mai bun dascăl, pentru că ne dezvăluie ochilor noştri aşa cum n-o poate face nici cel mai apropiat prieten.

Acest dascăl se poate ivi lângă noi în fiece clipă,

cum ne spune o poveste evreiască în care este vorba despre întâmplare.

Martin Buber a istorisit, în *Gog* şi *Magog,* povestea unui om care s-a pomenit, pe când mergea undeva, în faţa unui car răsturnat de-a curmezişul drumului. Ţăranul care mâna carul l-a rugat să-l ajute să-l ridice.

Cum oare ar putea doi oameni să ridice o greutate atât de mare? s-a întrebat călătorul. A răspuns, aşadar:

— N-are niciun rost. Nu pot.

Ţăranul s-a mâniat şi i-a zis:

— Poţi, dar nu vrei! Ăsta-i adevărul: nu vrei!

Mişcat, călătorul s-a pus pe treabă. A găsit nişte scânduri şi l-a ajutat pe căruţaş să le vâre sub roţi. Apoi cei doi bărbaţi au încropit o pârghie şi au împins cu toate puterile. Carul s-a clătinat, s-a mişcat şi, până la urmă, cei doi au izbutit să-l ridice. Ţăranul şi-a mângâiat pe spinare boii care gâfâiau şi a încărcat carul la loc.

Carul cu boi a pornit îndată la drum.

Călătorul i-a spus ţăranului:

— Îngăduie-mi să merg o bucată de drum alături

de tine.

— Cu dragă inimă. Pofteşte şi mă însoţeşte.

Au pornit, unul lângă altul. După o clipă de tăcere, călătorul l-a întrebat pe ţăran:

— Cum de te-ai putut gândi că nu vreau să te ajut?

— M-am gândit, fiindcă mi-ai spus că nu poţi. Nimeni nu ştie că nu poate face ceva dacă nu încearcă.

— Dar cum de te-ai gândit că am să te pot ajuta?

— Uite-aşa.

— Ce înseamnă uite-aşa?

— Ce pisălog eşti! Vrei să ştii cu tot dinadinsul? Ei bine, mi-a trecut prin cap când am văzut că mi-ai fost trimis în întâmpinare.

— Prin urmare, crezi că ţi s-a răsturnat carul tocmai pentru ca eu să te pot ajuta?

— Dar pentru ce altceva, frate? a răspuns ţăranul.

DASCĂLUL ASCUNS

O poveste sufi ne arată în sfârşit unde se ascunde adesea adevăratul dascăl.

După mulţi ani de învăţătură, Malik Dinar a

hotărât să plece în lume, în căutarea Dascălului Ascuns. Nici nu se depărtase bine de casă că a întâlnit un derviş, care mergea anevoie pe drumul plin de praf. Cei doi au păşit o vreme alături, în tăcere. După un ceas ori două, dervişul a întrebat:

— Cine eşti? încotro mergi?

— Numele meu este Malik Dinar. Am pornit în căutarea Dascălului Ascuns.

— Iar eu mă numesc El Malik El Fatik, a zis dervişul. Am să te însoţesc.

— Mă poţi ajuta să-l găsesc pe Dascălul Ascuns?

— Dacă te pot ajuta? Dar tu mă poţi ajuta? a spus dervişul, cu glasul acela neplăcut pe care dervişii par să-l aleagă înadins. Depinde de cum ştii să-ţi foloseşti experienţa. Iar asta nu poate fi destăinuită decât în parte de cel ce te însoţeşte în călătorie.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Nu vreau să spun nimic. Numai zic.

Au ajuns lângă un copac, care se clătina şi pârâia.

— Copacul vorbeşte, a spus dervişul, care se oprise. Ascultă.

— Copacul vorbeşte?

— Întocmai. Uite ce spune: Ceva îmi face rău. Ai milă şi scoate-mi acel ceva din trunchi, ca să-mi pot găsi odihna.

— Sunt prea grăbit, a răspuns Malik Dinar. Şi-apoi, cine a mai văzut copac vorbitor?

Şi şi-au văzut de drum.

S-au oprit ceva mai încolo, iar dervişul a zis:

— Când eram lângă copac, am simţit un miros de miere. Să fi fost cumva vreun roi de albine în scorbură?

— Dacă este aşa, a spus Malik Dinar, hai să ne întoarcem degrabă şi să luăm mierea. O s-o mâncăm şi o să mai şi vindem ca să avem bani de drum.

— Cum doreşti, a răspuns dervişul.

Au făcut, aşadar, cale-ntoarsă. Când au ajuns la copac, au văzut câţiva călători care tocmai isprăveau de strâns o mulţime de miere.

— Ce noroc! făcea unul dintre ei. Este aici destulă miere pentru o cetate întreagă! Eram nişte bieţi pelerini, acum suntem negustori. Nu mai avem nicio grijă pentru ziua de mâine.

Malik Dinar şi dervişul s-au îndepărtat în tăcere.

Au ajuns la un munte, şi au auzit în măruntaiele muntelui un fel de murmur, de bâzâit. Dervişul şi-a lipit urechea de pământ şi a spus:

— Sub noi se mişcă milioane şi milioane de furnici. Îşi clădesc un muşuroi. Iar bâzâitul care se aude este de fapt un strigăt de ajutor. În limba lor, furnicile ne spun: Ajutaţi-ne. Săpăm o groapă, dar nu putem îndepărta nişte bolovani uriaşi. Spargeţi deci bolovanii.

Iar dervişul l-a întrebat pe Malik Dinar:

— Ne oprim să le ajutăm ori mergem mai departe?

— Furnicile şi bolovanii nu sunt treaba noastră, frate. Îl caut pe Dascălul Ascuns şi nu-mi pasă de nimic altceva.

— Cum doreşti, a răspuns dervişul. Aud însă furnicile şoptind că toate lucrurile se leagă între ele. Poate că asta ne priveşte întrucâtva.

Malik Dinar n-a luat în seamă vorbele dervişului şi cei doi bărbaţi au pornit din nou la drum împreună.

S-au oprit undeva să înnopteze. Malik Dinar a băgat de seamă că-şi pierduse cuţitul. S-a gândit că-l scăpase lângă furnicar.

S-a întors în zori, însoţit de derviş.

Când au ajuns la munte, au văzut câţiva oameni plini de noroi care se odihneau lângă o grămadă de aur. Era, spuneau ei, o comoară pe care tocmai o dezgropaseră. Au mai adăugat, la întrebările lui Malik Dinar:

— Mergeam pe drum când un derviş ne-a strigat şi ne-a spus: săpaţi aici. Ceea ce este bolovan pentru unii poate fi aur pentru alţii. Vedeţi dar ce comoară ne-a putut dărui acest pământ!

Malik Dinar şi-a blestemat soarta potrivnică.

— Dacă ne-am fi oprit, i-a spus el dervişului, am fi fost amândoi bogaţi în dimineaţa asta.

Unul din cei care se odihneau a grăit atunci către Malik Dinar:

— Îngăduie-mi să-ţi spun că dervişul care te însoţeşte seamănă nespus cu cel care ne-a vorbit azi-noapte.

— Toţi dervişii seamănă, a zis dervişul.

Malik Dinar şi însoţitorul său au plecat din nou la drum. După câteva zile, au ajuns pe malul unui râu minunat. S-au oprit să aştepte podul plutitor. De mai multe ori, un peşte a sărit din apă chiar sub ochii lor.

— Peştele, a zis dervişul, vrea să ne trimită o veste. Iată ce ne spune: Am înghiţit o piatră. Prindeţi-mă şi daţi-mi să mănânc cutare iarbă, care mă va ajuta să dau piatra afară. Altfel mă înăbuş. Călătorilor, fie-vă milă de mine!

Podul a sosit chiar în acea clipă, iar Malik Dinar, nerăbdător să meargă mai departe, a urcat împreună cu dervişul. Fiindcă se făcuse întuneric, au înnoptat pe celălalt mal.

Dimineaţa, podarul strălucea de bucurie. Le-a spus că noaptea ce trecuse îi adusese un noroc nemaipomenit. Le-a sărutat mâinile dervişului şi lui Malik Dinar, cărora, spunea, le datora acel grozav noroc. I-a cerut apoi dervişului să-l binecuvânteze.

— Cu dragă inimă, i-a răspuns acesta, pentru că eşti vrednic de asta.

— Dar ce s-a întâmplat? a întrebat Malik Dinar.

— Sunt bogat, iată ce s-a întâmplat. Aseară, tocmai mă pregăteam să mă întorc acasă, când v-am zărit pe malul celălalt. M-am hotărât să mai trec o dată, cu toate că mi-aţi părut sărmani, fiindcă uneori ajutorul dat călătorilor nevoiaşi aduce noroc. Când isprăvisem treaba şi-mi legam barca, am zărit un

peşte care sărise pe mal. Încerca din greu să înghită un smoc de iarbă. I-am pus iarba în gură. Îndată a scuipat o piatră şi s-a aruncat din nou în apă. Piatra aceea este un diamant fără cusur, de o mărime fără pereche. Familia mea are să aibă din ce trăi şapte generaţii de-acum încolo.

Atunci Malik Dinar, cuprins de mânie, a izbucnit:

— Eşti un diavol! i-a strigat el dervişului. Aveai cunoştinţă de aceste comori, prin cine ştie ce simţ tainic! Dar nu mi-ai spus nimic desluşit! Asta înseamnă pentru tine tovărăşie de drum? Dacă nu erai tu, n-aveam noroc. Dar măcar nu aflam despre toate aceste comori ascunse! Nu cunoşteam toate aceste bogăţii îngropate într-o scorbură, într-un munte şi în burta unui peşte! Ascunse peste tot, cine ştie!

Nici nu isprăvise de rostit aceste vorbe pline de supărare că a simţit cum un soi de vânt puternic îi luă sufletul. Chiar în acea clipă, a ştiut că adevărul era tocmai pe dos de ceea ce spusese.

Dervişul l-a apucat uşurel de umăr şi i-a zâmbit.

— Acum vezi, i-a spus, cum te poţi folosi de experienţă. Ştiinţa Dascălului Ascuns n-o puteai deprinde decât în parte de la un tovarăş de drum.

— Dar unde este Dascălul Ascuns?

— Ai ghicit. Este chiar în tine.

Malik Dinar a rămas o clipă nemişcat şi oarecum năucit. A aşteptat ca liniştea să-i coboare în suflet, şi aşa s-a întâmplat. S-a întors şi l-a văzut pe derviş cum se îndepărta, împreună cu câţiva călători. Vorbeau tare despre primejdiile care-i aşteptau, fără îndoială, în drum.

ÎNTREBĂRILE SUNT UTILE

Nastratin Hogea avea un fiu, care, curios din fire, l-a întrebat într-o zi:

— Cum se face că lemnul pluteşte pe apă în loc să cadă la fund ca o piatră?

Nastratin s-a gândit îndelung, apoi a răspuns, foarte sincer:

— Fiule, habar n-am.

— Şi cum fac peştii ca să respire sub apă?

— Nu am nicio idee, a răspuns Nastratin după o altă pauză de gândire, la fel de lungă.

— Dar mareele? De ce se produc? Cum se face că marea înaintează şi apoi se retrage?

— Nu ştiu, fiule.

— Cel puţin, tată, nu te deranjează că îţi pun

toate întrebările astea?

— Nici vorbă, cum să mă deranjeze? Dacă n-ai pune întrebări, n-ai mai învăţa niciodată nimic!

ÎNVAŢĂ SĂ PESCUIEŞTI

Lao Zi a rostit fraza celebră: „În loc să-i dai un peşte unui om înfometat, mai bine învaţă-l să pescuiască.

Cu această idee în minte, un tânăr călugăr se întorcea într-o zi de la pescuit, cu vreo şapte-opt peşti în traistă, când a întâlnit un bătrân care părea aproape mort de foame şi care cerşea pe marginea drumului.

Călugărul a început atunci să-i explice în amănunt cum să aleagă un bambus, cum să-l taie la lungimea potrivită pentru un băţ de undiţă, cum să aleagă un fir, un cârlig, o momeală, care sunt locurile bune pentru pescuit, şi aşa mai departe.

Tocmai îl lămurea care sunt viermişorii preferaţi de anumiţi peşti, când mâna întinsă a bătrânului înfometat a căzut, capul i-a lunecat în piept şi omul a murit.

NU MAI EXISTĂ DIBBUK

În tradiţia iudaică, un *dibbuk* este un strigoi, un

răposat ce pune stăpânire pe un om viu şi îl hărţuieşte.

Constatând că acest fenomen devenea tot mai rar, un evreu l-a întrebat pe Mendel din Kotzk (iar acest scurt dialog provoacă numeroase ecouri):

— De ce nu mai vorbeşte nimeni despre *dibbuk*?

— Pentru că, în zilele noastre, nimeni nu mai ştie să-l alunge.

CAMERA ÎNTUNECATĂ

Trei tipuri umane se pot defini pornind de la o cameră cufundată în beznă.

Într-o cameră cufundată în beznă, un ins caută ceva. Este un om de ştiinţă.

Într-o cameră cufundată în beznă, un ins caută ceva ce nu există. Este un filosof.

În aceeaşi cameră cufundată în beznă, un credincios caută ceva ce nu există şi strigă:

— Am găsit!

MAESTRUL ORB

O veche legendă japoneză[3] spune că un tânăr pictor, care dorea să se perfecţioneze în arta culorii, s-

3 Adaptată cu eleganţă de Maxence Fermine în *Neige,* Éditions Arléa, 1999.

a dus la un maestru renumit, socotit expert în tonalităţi şi nuanţe.

Când a ajuns în preajma lui, tânărul a aflat că maestrul preda numai două ceasuri pe zi, la răsăritul şi la asfinţitul soarelui, plimbându-se printre flori.

Maestrul l-a primit pe tânărul pictor, care venise de departe pentru a-l întâlni, şi l-a acceptat ca elev. În timp ce se plimbau alături prin grădină, tânărul şi-a dat seama, cu uimire, că maestrul era orb. Cum putea un orb să predea arta culorilor? După ce, mai întâi, a fost tentat să plece, tânărul pictor a rămas, vrând să dezlege misterul.

Maestrul orb i-a cerut mai întâi să închidă ochii şi să-şi imagineze cutare sau cutare culoare.

— Cu ochii închişi, a spus elevul, nu văd decât negru.

— Eu, a spus maestrul, pot vedea albastrul broscuţelor şi galbenul cerului. Am toate culorile astea în mine. Cum ar putea susţine cineva că sunt orb?

Tânărul nu pricepea ce voia să spună bătrânul, care, trăind de-atâta timp în întuneric, nu mai era pesemne în toate minţile. Totuşi, ca să nu-l contrazică,

a închis ochii şi i-a spus, ceva mai târziu:

— A, da, încep să văd şi eu.

— Şi ce vezi?

— Văd roşul copacilor.

Bătrânul maestru s-a oprit şi a spus, pe un ton surprins:

— Cu neputinţă! Nu e niciun copac aici!

Dascălul ne spune de la început că trebuie să ne înfrânăm poftele: să fie oare aşa?

MINCIUNA LUI NASTRATIN

Împingând lucrurile şi mai departe, Nastratin se plimbă într-o zi pe câmp, călare pe măgar, când este întâmpinat de doi cerşetori care îi cer ceva de pomană, zicând că n-au mai pus nimic în gură de două zile.

— N-aţi mâncat chiar nimic? a întrebat Nastratin.

— Doar nişte frunze pe care le-am rupt din copacii aceia.

Cum Nastratin este nemaipomenit de zgârcit şi nu-i trece prin cap să le dea nici măcar o nucă, le spune, ca să scape de ei:

— Nu ştiţi voi oare că tocmai azi îşi mărită Amar cel bogat singura fiică şi că dă un ospăţ mare, la care

sunt poftiţi chiar şi cei ce sunt în trecere prin partea locului? Da, chiar acolo, în gospodăria aceea mare, peste deal!

Cei doi se îndreaptă în graba mare spre locul arătat.

Nastratin se uită după ei o vreme, îi vede plini de însufleţire, cugetă şi-şi mână măgarul în urma lor, murmurând:

— Dar dacă este adevărat?

*

* * *

Amadou Hampâté-Bâ ne-a lăsat o versiune africană a povestirii[4]:

O hienă ajunge într-un sat, găseşte un căprior mort şi-l duce în vizuina ei. Când se pregăteşte să-l sfârtece, vede apropiindu-se o haită întreagă de hiene. Ascunde repede căpriorul, se întinde la marginea drumului şi începe să râgâie tare şi să caşte, ca după un ospăţ îmbelşugat.

— De ce râgâi? Şi de ce căşti? o întreabă celelalte hiene.

— Cum, n-aţi aflat? le răspunde hiena noastră.

4 În *Oui, mon commandant!*, Actes Sud, 1994.

Acolo, în sat, ţăranii au tăiat toate vitele şi au aruncat oasele! Am mâncat după pofta inimii! Şi a mai rămas o mulţime! Grămezi!

Hienele fac pe dată cale-ntoarsă şi se reped spre sat. Văzând cum se grăbesc şi cum se ridică praful în urma lor, hiena se gândeşte:

— Nu se poate să alergi aşa degeaba! Trebuie să fie ceva adevărat în minciuna mea!

Şi porneşte degrabă după ele.

OGLINDA ŞI BANII

Un copil evreu l-a întrebat pe tatăl său:

— Ce înseamnă banii?

— Priveşte, i-a răspuns tatăl.

A luat un ciob de sticlă obişnuită şi l-a pus lângă fereastră. Copilul vedea astfel în ciob, ca într-o oglindă, strada, trecătorii, trăsurile.

— Acum, a spus tatăl, uită-te bine: am să pun bani pe toată oglinda asta. Am s-o acopăr cu bani. Acum nu mai vezi nimic din ceea ce se petrece în stradă. Nu te mai vezi decât pe tine.

FEMEIA DE PE MALUL RÂULUI

Povestirile despre capcanele poftelor trupeşti sunt nenumărate. Cea care urmează vine din tradiţia

zen.

Doi călugări tineri au făcut împreună jurământul de a nu se atinge niciodată de vreo femeie. Era un jurământ neclintit, pe care l-au ţinut vreme îndelungată.

Într-o zi, pe când se aflau în călătorie şi se pregăteau să treacă peste un râu care ieşise din matcă, au văzut o femeie de o frumuseţe rară, care i-a rugat s-o ajute să treacă şi ea peste apele învolburate. Trebuia neapărat să treacă dincolo, i-a lămurit ea, pentru a veni în ajutorul tatălui său, care era bolnav. Fiind singură şi neajutorată, nu îndrăznea să încerce.

Primul călugăr, fără măcar să asculte vorbele tinerei femei, a intrat în apă şi a trecut dincolo. Cel de-al doilea a luat femeia în braţe şi, ţinându-se de o frânghie, a trecut-o până la urmă pe malul celălalt.

Femeia i-a mulţumit şi s-a îndepărtat în grabă.

Cei doi călugări şi-au văzut de drum. Au mers în tăcere vreme de mai bine de un ceas. Deodată, primul călugăr, care nu-şi mai putea stăpâni mânia, a pornit să-şi mustre tovarăşul:

— Cum de ţi-ai putut călca jurământul? Jurământul sfânt pe care l-am făcut împreună? Nu te

simţi oare copleşit de ruşine? Cum ai putut s-o iei în braţe pe femeia aceea?

— Ia te uită, i-a spus celălalt, te mai gândeşti încă la ea? în unele versiuni, l-a întrebat chiar dacă nu cumva o mai duce în braţe.

BĂCANUL ÎNDRĂGOSTIT

Rumi istoriseşte că un băcan era grozav de îndrăgostit de o femeie şi-i trimitea vorbe dulci prin mijlocirea unei slujnice.

I-a spus, aşadar, slujnicei: „Mă cheamă cutare şi cutare, arăt aşa şi pe dincolo, mi-am pierdut capul, inima mi-a fost furată de o stea fără pereche, noaptea nu mai am somn, ziua nu mai mănânc, sufăr peste poate din pricina acestor lovituri nemiloase, aseară mă gândeam la cutare lucru, alaltăieriseară la cutare lucru”.

Şi tot aşa.

Slujnica l-a ascultat, apoi s-a dus la stăpână-sa şi i-a zis:

— Băcanul îţi dă bineţe. Vrea să se culce cu tine.

— A spus-o aşa, de-a dreptul? a întrebat femeia.

— Nu, a înşirat o grămadă de lucruri. Dar până la urmă, despre asta e vorba.

DORINŢE NECUGETATE

O străveche poveste anamită a făcut de mai multe ori înconjurul lumii.

Un bogătaş, ale cărui pofte trupeşti nemăsurate erau îndeobşte cunoscute, şi-a dăruit toată averea unui zeu, pe care l-a rugat – cum se obişnuieşte – să-i îndeplinească în schimb trei dorinţe.

Zeul s-a învoit şi i-a dat omului trei bucăţele de tămâie, zicându-i să aprindă câte una pentru fiecare dorinţă.

În drum spre casă, omul a întâlnit un alai de nuntă. Mireasa era înconjurată de o mulţime de fete tinere şi fermecătoare care dansau, în număr de cel puţin patruzeci. Vrăjit, omul le-a privit pe îndelete pe fiecare, orbit de dorinţă, fără să poată alege pe vreuna dintre ele.

Atunci a aprins prima bucăţică de tămâie, cu dorinţa de a le avea pe toate deodată.

Nici nu şi-a dus bine gândul până la capăt că a simţit crescându-i peste tot numai mădulare. Patruzeci de mădulare făloase, unul şi unul, îi ţâşneau prin piele, până şi pe obraz!

Tinerele au scos ţipete de groază la vederea

arătării şi au luat-o la fugă peste câmp.

Omul, înspăimântat şi el de mulţimea bubelor neruşinate care-i înmuguriseră pe tot trupul, s-a grăbit să aprindă altă bucăţică de tămâie, strigând:

— Vreau să scap de toate mădularele!

Şi toate mădularele s-au topit pe dată, întocmai cum dorise, omul trezindu-se fără nimic între picioare, unde locul era neted şi gol.

Nu-i mai rămânea decât să aprindă cea de-a treia bucăţică de tămâie, ca să fie la loc cum fusese. După care s-a întors amărât în sat, plângând după averea pierdută şi după tămâia risipită prosteşte.

MARELE SEDUCĂTOR

O veche poveste japoneză ne înfăţişează crunta batjocură de care a avut parte un seducător.

Un locotenent, cu mare trecere la femei, şi-a pus în gând să câştige favorurile unei doamne de onoare de la palat, cunoscută pentru faptul că nu se dădea în lături de la plăcerile dragostei. La prima vedere, părea că lucrurile vor merge strună. I-a trimis mai întâi scrisori şi a primit răspunsuri încurajatoare, dar atât. Cu toate că a ales clipele cele mai potrivite ale zilei pentru a-i trimite scrisorile, doamna era ciudat de

nehotărâtă şi se ferea cu dibăcie să-şi dezvăluie gândurile.

Nemulţumit, locotenentul şi-a arătat nerăbdarea, a vestit-o pe doamnă că va veni la ea şi a ales o noapte în care ploua cu găleata, sperând că se va înduioşa văzându-l că a înfruntat o asemenea vreme. Pe drum, şfichiuit de ploaie, îşi spunea că doamna nu se va îndura să-l îndepărteze prin cine ştie ce şiretlic, aşa cum făcea de obicei.

A fost întâmpinat de o slujnică şi rugat să aştepte. A văzut în spatele unei perdele o lumină slabă şi o rochie de casă care răspândea un miros îmbătător. Semne bune, aşadar.

— Doamna va coborî într-o clipă, i-a spus slujnica.

Într-adevăr, doamna a apărut şi l-a mustrat pentru că ieşise pe o ploaie atât de cumplită, i-a zâmbit şi i-a îngăduit chiar s-o mângâie pe păr. Totul mergea cum nu se poate mai bine, când deodată doamna s-a ridicat, zicând că trebuie neapărat, dar neapărat să închidă o uşă.

— Dacă o găseşte cineva deschisă mâine-dimineaţă, va spune că a ieşit de la mine cineva în

timpul nopţii şi a uitat s-o închidă. Ce grozăvie!

A ieşit spunând că se va întoarce degrabă, iar locotenentul îndrăgostit, cu gândul la plăcerile ce aveau să urmeze, a lăsat-o să plece. Apoi s-a pus pe aşteptat. Doamna se încuiase într-o încăpere din fundul casei. Nu mai avea niciun rost să aştepte.

La ivirea zorilor, locotenentul a pornit spre casă, adânc jignit. I-a scris o scrisoare în care se plângea de felul în care fusese tratat. Doamna i-a răspuns aşa cum fac femeile cochete: m-am simţit dintr-odată rău, vă cer iertare, rămâne negreşit pentru altă dată, trebuie să înţelegeţi femeile…

Au trecut luni şi luni de încercări zadarnice. Locotenentul, care a sfârşit prin a înţelege şiretenia doamnei, a hotărât să folosească un mijloc radical ca să şi-o scoată din minte. S-a gândit: am să fac rost de excrementele ei. Am să mă uit la ele, am să simt mirosul acela cumplit şi am să mă vindec. Altfel nu se poate.

A poruncit unui paznic să ia oala de noapte a doamnei din mâinile servitoarei care mergea s-o golească şi să i-o aducă. Paznicul a pândit servitoarea vreme de câteva zile, până când a izbutit să-i smulgă

oala şi i-a adus-o locotenentului.

Acesta a dus oala în odaie şi a desfăcut învelişul de hârtie. Spre marea lui mirare, a simţit răspândindu-se în încăpere un miros îmbătător. S-a uitat înăuntru şi a văzut un soi de cârnăciori moi plutind într-o fiertură de aloe şi cuişoare.

Era peste măsură de încurcat. Nu i-a trecut prin cap nicio clipă că ar fi vorba de vreo minune. A încercat să-l tragă de limbă pe paznic, care a jurat că nu scosese o vorbă. I-a bănuit pe toţi cei din jur. Până la urmă, s-a dat bătut în faţa şireteniei nemaipomenite a doamnei, care îşi bătuse joc de el până la oala de noapte, şi a iubit-o încă şi mai tare.

Dragostea lui n-a ajuns însă nicăieri. Doamna îi dăduse a înţelege cât se poate de limpede că nu-l doreşte. Locotenentul s-a liniştit şi n-a mai căutat-o.

Se spune că, într-un târziu, zicea întruna:

— Nimeni nu s-a purtat cu mine aşa de îngrozitor şi de crud ca femeia asta.

Iar ea nu-i trimisese altceva decât parfum.

TÂNĂRUL CĂLUGĂR NESIMŢITOR

Deşi rezistenţa la dorinţa sexuală este socotită îndeobşte un semn al tăriei sufleteşti, acest lucru nu

se adevereşte întotdeauna.

Iată ce ne spune o poveste zen.

O bătrână primise în gazdă un tânăr călugăr cu chip frumos. Îi făcuse în fundul grădinii un soi de chiliuţă, unde călugărul îşi petrecea timpul rugându-se şi meditând. După mai mulţi ani de viaţă fără griji, o fată frumoasă a trecut pe la bătrână. Aceasta i-a cerut să meargă la pustnic, să-i dea bineţe şi să-l sărute.

Văzându-l pe tânăr, fata a fost cuprinsă de dorinţă, pentru că era nespus de frumos. I-a spus ce simţea. I-a cerut apoi să lase rugăciunea şi să se iubească cu ea.

— Sunt asemenea unui copac uscat, i-a răspuns pustnicul, asemenea unei stânci îngheţate. Chiar dacă mă iei în braţe şi mă săruţi, n-am să simt nimic pentru tine.

Fata s-a întors la bătrână şi i-a spus care fusese răspunsul tânărului pustnic.

— Ce prost! a strigat bătrâna. Cum de mi-am pierdut vremea având grijă de o bucată de lemn uscat?

A apucat o torţă şi a alergat la chilie să-i dea foc.

Tânărul a luat-o la sănătoasa urlând de groază.

ADEVĂRATA PROSTITUATĂ

O poveste indiană ne întoarce la legăturile dintre sfinţenie şi desfrâu.

Un pustnic trăia în pădure, ca orice pustnic, hrănindu-se cu ierburi şi cu fructe, încercând cu fiecare zi să mai facă un pas pe calea spinoasă a sfinţeniei.

În orăşelul vecin locuia o prostituată care trăia, din tinereţe, vânzându-şi trupul bărbaţilor. Sfântul mergea la ea destul de des şi o dojenea pentru viaţa ei desfrânată. Ea însă îi spunea că nu cunoscuse alt fel de viaţă şi că, deşi nu-i plăcea, nu putea schimba nimic.

Pustnicul şi prostituata au murit în aceeaşi zi. Spre marea mirare a sfântului, diavolii au venit să-i ia sufletul, în vreme ce solii cereşti duceau în rai sufletul femeii.

— Dar de ce trebuie să merg eu în iad, a strigat pustnicul, în vreme ce femeia aceea desfrânată va ajunge la cer şi-i va vedea pe zei?

A auzit un glas grăind astfel:

— Pentru că ei nu i-a plăcut viaţa pe care fusese

silită s-o ducă, dar ţie ţi-a plăcut cum ai trăit. Sufletul ei a rămas curat, în vreme ce ai tău s-a lăsat cuprins de dorinţă şi trufie. Uitându-te la greşelile altora şi gândindu-te la viaţa ta, pe care o socoteai sfântă, te-ai murdărit cu noroi. Adevărata prostituată eşti tu.

LEGĂTURA

O altă poveste indiană ne arată cam acelaşi lucru.

Un bătrân brahman, pe care viaţa îl învăţase să fie întotdeauna cumpătat, nu ştia cum s-o scoată la capăt cu fiul său, care era peste măsură de evlavios. Tânărul nu purta decât o bucată de pânză în jurul şoldurilor, se hrănea eu te miri ce şi era tot timpul cufundat în rugăciune şi meditaţie. Se ferea cu un soi de înverşunare de podoabele acestei lumi, de *artha,* de bogăţia plăcută a pământului şi de frumuseţea femeilor. Nu voia să ştie de nimic în afară de credinţa lui.

Pentru a-i arăta minunăţiile unui palat, tatăl l-a trimis la un maharajah pe care-l cunoştea. Acesta, un om liniştit, vesel, destul de rotofei, l-a primit pe tânăr cu drag şi l-a poftit să împartă cu el bucatele, care erau în fiecare zi cât se poate de alese. Tânărul s-a

mulţumit însă cu un pumn de orez fiert în apă. A refuzat toate bucatele ademenitoare pe care servitorii îmbrăcaţi în haine de mătase i le plimbau pe dinainte. A dat la o parte fructele, dulciurile, băuturile îmbătătoare.

Maharajahul a vrut să-l ducă în harem, unde trăiau multe femei frumoase, pe care prinţul nu ajungea să le mulţumească şi le oferea uneori oaspeţilor săi. Dar tânărul, în pofida farmecelor desfăşurate sub ochii lui, în ciuda parfumurilor care-l înconjurau şi a glasurilor dulci care-i vorbeau, nici n-a ridicat privirile. A trecut prin harem fără ca uimitoarea sa stăpânire de sine să fi fost câtuşi de puţin tulburată.

A trecut tot aşa prin sala cu sipete şi bijuterii. Vederea tuturor comorilor Golcondei nu l-a mişcat defel.

Maharajahul, care zâmbea tot timpul, l-a poftit să facă o baie. Tânărul a primit, pentru că baia nu făcea parte din lucrurile de care se lepădase. Înainte de a pătrunde în bazinul de marmură, şi-a desfăcut bucata de pânză din jurul şoldurilor şi a lăsat-o pe trepte. Nu avea alt veşmânt.

Cei doi bărbaţi s-au cufundat în apa răcoroasă. Maharajahul se lăsase pe spate, trăgând dintr-un trabuc. Tânărul, care nu fuma, înota în tăcere în jurul lui.

Deodată a izbucnit un incendiu în palat. Se auzeau ţipete de spaimă, flăcările ţâşneau din toate părţile, servitorii şi femeile alergau de colo colo. Maharajahul nu s-a clintit. Apărat de apa din bazin, trăgând din trabuc, se uita la foc, dădea porunci şi le spunea tuturor ce să facă să stângă focul.

În curând, panica s-a risipit, focul a fost stins. Maharajahul, tot în apă, îşi termina trabucul.

Tânărul şi-a dat deodată seama ce făcuse. Ieşise din apă când zărise focul şi apucase bucata de pânză veche lăsată pe treptele de marmură. O ţinea strâns în mână, să n-o piardă.

DORINŢA STINSĂ

Deşi puternică, dorinţa este în acelaşi timp fragilă şi uneori trecătoare. O scurtă povestire chineză ne înfăţişează această fragilitate de-a dreptul stranie.

Un oarecare Wang Huizhi, trezindu-se într-o noapte, a văzut câmpul acoperit cu un strat gros de zăpadă. A băut un pahar de vin în cinstea acestei

frumuseţi, a rostit un poem şi şi-a adus aminte deodată de un prieten care locuia destul de departe. L-a cuprins dorinţa de a-l vedea. S-a urcat, aşadar, în barcă şi a plecat înainte de ivirea zorilor.

A călătorit multă vreme.

Când a ajuns la poarta casei prietenului său, s-a oprit şi a făcut cale-ntoarsă spre casă.

Cineva l-a întrebat de ce anume se răzgândise.

— M-am dus la prietenul meu, a răspuns Wang Huizhi, pentru că mă cuprinsese o dorinţă puternică de a-l vedea. Când am ajuns la poarta casei lui, dorinţa se risipise. Atunci de ce să-l mai văd?

NUMELE CEL MAI MARE

Dorinţa îmbracă uneori forme ciudate, care nu par să aibă nicio legătură cu sexul ori cu banii.

Un pustnic egiptean, Dhoul-Noun, era atât de vestit pentru ştiinţa lui încât se spunea că stăpâneşte toate tainele lumilor şi cunoaşte până şi numele cel mai mare al lui Dumnezeu.

Un om, care dorea să afle acest nume de care se leagă puteri nemăsurate, s-a pus în slujba pustnicului vreme de mai bine de un an, fără plată, în tăcere, în cea mai desăvârşită ascultare.

După ce a trecut un an, pustnicul Dhoul-Noun l-a întrebat ce vrea drept răsplată.

— Spune-mi care este cel mai mare nume al lui Dumnezeu, a spus omul.

— Fie, am să ţi-l spun. Dar mai înainte am să-ţi mai cer ceva. Întoarce-te la apusul soarelui.

Omul s-a întors la ceasul hotărât. Pustnicul i-a întins o tavă de lemn, pe care se afla un capac învelit într-o bucată de pânză, şi l-a întrebat:

— Îl ştii pe Iusuf?

— Da, îl ştiu.

— Du-i asta din partea mea. Este un dar fără pereche.

Omul a luat tava pe care se afla capacul şi a plecat, prin deşert, spre casa lui Iusuf. În drum, se tot gândea la darul fără pereche. Era chinuit de dorinţa de a afla cum anume arăta acel dar.

N-a putut să-şi înfrângă dorinţa. A pus tava jos, a desfăcut pânza şi a ridicat capacul. Un şoricel cenuşiu s-a ivit de sub capac şi a luat-o la fugă. În zadar a încercat omul să-l prindă. Şoricelul se făcuse nevăzut printre pietre.

Omul s-a mâniat. Îl învinuia pe Dhoul-Noun că-şi

bătuse joc de el după un an întreg cât îl slujise cu credinţă, punându-i să ducă un şoricel prin deşert.

S-a întors la pustnic şi i-a arătat pricina supărării, care nu era greu de ghicit, pentru că era roşu la faţă şi îi tremurau mâinile.

— Te-am întrebat care este cel mai mare nume al lui Dumnezeu! a strigat el. Iar tu ţi-ai bătut joc de mine!

Atunci Dhoul-Noun l-a privit liniştit şi i-a răspuns:

— Cum să încredinţezi cel mai mare nume al lui Dumnezeu cuiva care nu este vrednic să i se încredinţeze nici măcar un şoricel?

DORINŢA DE SĂRĂCIE

Martin Buber ne arată, în ale sale *Povestiri hasidice,* că rabinul Mihal, un personaj foarte venerat, trăia într-o sărăcie vecină cu mizeria. Cu toate acestea, părea întotdeauna nespus de vesel. Unul dintre prietenii săi l-a întrebat:

— Cum faci să-i mulţumeşti în fiecare zi Domnului şi să-i spui: fii binecuvântat, tu care îi ajuţi pe toţi cei ce sunt în nevoie! Tu n-ai nimic, abia o duci de pe o zi pe alta!

— Un lucru este limpede, a răspuns rabinul

Mihal. Lucrul de care am cea mai mare nevoie este sărăcia. Iar Dumnezeu mi-o dăruieşte, binecuvântat fie numele Lui!

BRAHMANUL ŞI VASUL CU FĂINĂ

Mai des se întâmplă însă ca dorinţa să vină din lipsă, din nevoie şi să fie hrănită cu vise. Povestea indiană care urmează pare să fi dat naştere la o mulţime de fabule, ca de pildă *Lăptăreasa şi oala cu lapte* de La Fontaine.

Un brahman a umplut un vas cu făina pe care o primise de pomană. A atârnat vasul deasupra patului şi, privindu-l ţintă, a început să viseze:

— Dacă vine o foamete, ceea ce se poate întâmpla oricând, am să vând făina. Cu banii câştigaţi, am să cumpăr două capre. Caprele fată o dată la şase luni. Voi avea curând o turmă de capre. Am să vând caprele şi am să cumpăr vaci. Vacile or să facă viţei, iar viţeii am să-i vând. După aceea voi avea o turmă de iepe, care o să fete o mulţime de mânji. Am să vând caii şi am să-mi fac o casă mare. Va veni la mine un alt brahman, însoţit de frumoasa lui fiică.

Mă voi căsători cu fiica lui, care îmi va aduce o zestre pe cinste, şi vom avea un fiu, căruia îi vom da

numele de Somasarman. Când va avea câţiva anişori, va dori să se aşeze pe genunchii mei. Ca să vină spre mine, se va desprinde din braţele mamei sale şi va trece pe lângă copitele cailor. Îngrijorat, voi striga către maică-sa: Fii cu băgare de seamă! Ai grijă de copil! Ia-l de acolo! Prinsă cu treburile gospodăriei, nu mă va auzi. Atunci am să mă ridic şi am să-i trag un picior!

Pierdut în vise, brahmanul a ridicat piciorul ca şi cum ar fi lovit pe cineva. A nimerit vasul, care s-a spart, şi toată faina a căzut peste el.

BĂTRÂNEŢEA

Dialogul de mai jos, dintre un medic şi un bătrân venit la consultaţie, este povestit de Rumi:

— Nu mai sunt întreg la minte, spune bătrânul. Mă lasă memoria, încep să uit.

— Asta e din pricina vârstei, spune doctorul.

— Mi-a slăbit şi vederea.

— Pentru că eşti bătrân.

— Simt dureri ascuţite în spinare. Am încă dorinţe, dar nu le mai pot satisface.

— Aşa e bătrâneţea.

— Pe deasupra, tot ce mănânc îmi cade greu. Mi

s-a nenorocit stomacul.

— Ai peste şaptezeci de ani. Ăsta-i motivul.

— Când respir, simt o apăsare pe piept.

— E firesc, pentru că eşti bătrân.

Deodată, bătrânul se supără:

— Idiotule! Ce-mi tot spui acolo? Eşti mai prost decât un măgar! Dumnezeu a făcut leacuri pentru toate bolile, dar tu habar n-ai! Nu-mi spui nimic altceva decât că sunt bătrân!

— Da, spune medicul. Eşti bătrân. De asta eşti şi aşa de supărăcios.

CELE DOUĂ SINAGOGI

Dorinţa îmbracă uneori forme atât de stranii încât nu le putem desluşi.

Se spune, de pildă (în secolul nostru), că Robinson Crusoe a fost evreu, ceea ce nu ştie foarte multă lume.

Într-o zi, după toţi acei ani de singurătate, Robinson a zărit o corabie nu departe de insulă şi i-a făcut semn. Cei de pe corabie l-au văzut. Căpitanul a cerut o barcă şi, însoţit de câţiva marinari, a venit pe insulă. Robinson i-a povestit ce i se întâmplase şi l-a rugat să-l ducă în Anglia. Căpitanul, care era englez,

s-a învoit.

— Suie în barcă, i-a spus.

— Înainte de a pleca, aş vrea să vă arăt, dacă-mi îngăduiţi, tot ce-am făcut, a spus la rândul său Robinson. Am petrecut atâţia ani pe insulă. Câteva clipe numai.

— Cu plăcere, i-a răspuns căpitanul, care era un om politicos.

Robinson l-a dus ceva mai încolo, pe insulă.

— Aici este locuinţa mea principală. Cu primul gard pe care l-am făcut. Alături, ţarcul caprelor, iar dincolo, sinagoga. După aceea, grajdul, via, cea de-a doua sinagogă…

— Iartă-mă, a spus căpitanul, cam mirat, dar eşti chiar singur pe insulă?

— Singur-singurel.

— De ce-ai ridicat atunci două sinagogi?

— E la mintea cocoşului, i-a răspuns Robinson. Asta e sinagoga la care mă duc, iar cealaltă e cea la care nu mă duc.

Din care se vede cât de multe sunt piedicile din calea gândirii

TREBUIE SĂ NE SCULĂM DEVREME?

Îndată ce înţelepciunea populară aduce în faţa noastră un şir de întâmplări uimitoare, ne întâlnim neapărat şi cu Nastratin Hogea, care este nelipsit în asemenea împrejurări. Viaţa este pentru el o ciudăţenie plină de miez, căreia trebuie neapărat să i te supui.

Astfel, într-o zi, pe când era copil, tatăl său i-a spus:

— Ar trebui să te scoli devreme, băiete.

— De ce, tată?

— Pentru că este un obicei sănătos. Odată, când m-am sculat devreme, am găsit pe drum o pungă cu galbeni.

— Dar poate că o pierduse cineva în ajun!

— Nu, nici vorbă, a zis tatăl. În ajun nu era acolo. Aş fi văzut-o când veneam spre casă.

— Atunci, a spus Nastratin, cel care şi-a pierdut banii s-a sculat mai devreme decât tine. După cum vezi, obiceiul nu e bun pentru toată lumea.

GHICITOAREA

Povestea care urmează şi care are nenumărate variante ne arată că Nastratin trecea pe lângă nişte oameni care se întreceau în a spune ghicitori.

Nastratin i-a întrebat:

— Ce este verde, stă pe cracă şi vorbeşte?

A primit răspunsul pe dată:

— Papagalul.

— Nu! Nu e papagalul.

— Dar ce e?

— Peştele.

— Un peşte verde? Nu există peşte verde!

— Ba da. Dacă l-a vopsit cineva, există.

— Dar peştele nu are ce căuta în copac!

— Ba da. Dacă l-a pus cineva acolo, se poate.

— Dar peştele nu vorbeşte! Niciun peşte nu poate vorbi! Recunoaşte că în ghicitoarea ta era vorba de un papagal!

*

* * *

Aceeaşi poveste, pusă pe seama lui Srulek, o întâlnim în Polonia:

Srulek îl întreabă pe unul dintre prietenii săi:

— Ce este verde, stă în copac şi fluieră?

— Papagalul, răspunde acesta.

— Nici vorbă, zice Srulek. Nu papagalul, ci scrumbia.

— Scrumbia? Cum aşa, scrumbia?

— Turmă de măgari ce sunteţi! Dacă era vorba de un papagal, nu putea fi o ghicitoare!

— Foarte bine. Este verde pentru că am înfăşurat-o într-o bucată mare de hârtie verde, şi se află în copac pentru că am pus hârtia, cu scrumbie cu tot, în copac.

— Dar spuneai că fluieră?

— Da, am spus că fluieră: şi ce dacă?

OMUL CARE TREMURĂ

Undeva în China, într-o seară de iarnă geroasă, un mandarin bogat călătorea însoţit de oamenii lui, îmbrăcat într-o blană călduroasă.

A văzut deodată un cerşetor care tremura, la un colţ de stradă, şi l-a întrebat pe unul dintre servitori:

— De ce tremură omul acela?

— Fiindcă-i este frig.

— Da? Şi dacă tremură îi este mai cald?

CELE DOUĂ LIMBI-DE-MAC

Povestea de mai jos, în care logica este pusă în slujba egoismului, pare aproape universală. Iată cum este ea istorisită în Europa.

Un om îşi pofteşte un prieten la cină la restaurant. Cer peşte şi li se aduc două limbi-de-mac, una mare şi una mică. Omul îi întinde prietenului peştele cel mic şi-l păstrează pe cel mare pentru el. Prietenul se miră şi spune:

— Cum! Sunt oaspetele tău şi-mi dai peştele cel mic?

— Dacă m-ai fi poftit tu, pe care mi l-ai fi dat?

— Pe cel mare, firește! Iar eu l-aş fi luat pe cel mic!

— Ei bine, poţi fi mulţumit, pentru că este precum ai vrut.

SFÂRŞITUL DE LA ÎNCEPUT

Găsim în *Masnavi,* cartea lui Rumi, acest dialog legat de tradiţia sufi:

Un om s-a dus la un giuvaiergiu şi i-a spus:

— Aş vrea să cântăresc nişte aur. Împrumută-mi cântarul tău.

— Nu, a spus giuvaiergiul, îmi pare rău, n-am

făraş!

— Nu ţi-am cerut niciun făraş, ţi-am cerut cântarul!

— Nu, a zis iar giuvaiergiul, n-am nicio mătură.

— Eşti cumva surd? Ţi-am cerut un cântar!

— Nu sunt surd, a răspuns giuvaiergiul. Dar văd că nu te pricepi deloc. Dacă vrei să cântăreşti aur, are să-ţi cadă negreşit ceva pe jos. Atunci ai să vii să mă întrebi: n-ai cumva o mătură, să pot strânge aurul? Iar când ai să faci o grămăjoară, ai să vii iar să mă întrebi: n-ai cumva un făraş? Eu ghicesc sfârşitul încă de la început! Pleacă! Du-te la altul!

TATĂL LUI SAMUEL

La şcoala evreiască, un învăţător îi spune lui Samuel:

— Vom măsura acum câteva capacităţi prin metode aritmetice. Îmi închipui că eşti tatăl tău. Împrumut de la tine zece ruble, cu dobândă de şase la sută. Cât trebuie să-ţi dau înapoi după o lună?

— Douăzeci de ruble, răspunde repede Samuel.

— Cum aşa, douăzeci de ruble? Eşti nebun? Gândeşte-te bine: zece ruble cu şase la sută dobândă. Cât trebuie să-ţi dau înapoi?

— Douăzeci de ruble, spune din nou Samuel.

— Habar n-ai de aritmetică!

— Ba da, dar dumneavoastră habar n-aveţi cum e tata!

ÎNTREBAREA POTRIVITĂ

Ne vom opri acum asupra unei povestiri din zilele noastre, care vine din Franţa, şi anume din lumea muncitorilor imigranţi.

Un tânăr african îl întreabă pe Dumnezeu:

— De ce, Doamne, mi-ai dat buze aşa de groase şi o gură atât de mare?

— Pentru că în Africa e foarte cald, răspunde Dumnezeu. Trebuie să-ţi potoleşti setea.

— Şi de ce mi-ai făcut pielea neagră? întreabă iar africanul.

— Tot de aceea, răspunde Dumnezeu. Ca să nu te ardă razele soarelui, care este nespus de fierbinte în ţara ta.

— Atunci, spune africanul, pot să te mai întreb ceva? Jur că este ultima întrebare.

— Te ascult, grăieşte Dumnezeu.

— De ce ai făcut să mă nasc la Aubervilliers?

IEPURELE ŞI CROCODILUL

Un iepure, dintr-o poveste khmeră, a zărit în apele unui râu un crocodil care se lăsa în voia curentului. Plin de neîncredere, s-a gândit:

— Să fie oare un crocodil ori un trunchi de copac?

A mai stat o clipă pe gânduri şi a strigat:

— Dacă eşti crocodil, lasă-te în voia apelor! Dar dacă eşti trunchi de copac, înoată împotriva curentului!

Crocodilul l-a auzit pe iepure şi s-a gândit:

— Mă prefăceam că sunt un trunchi de copac. Iepurele mi-a spus însă că dacă sunt trunchi de copac, trebuie să înot în susul râului. Aşa că trebuie s-o iau îndărăt.

A pornit, aşadar, să înoate pe râu în sus. Iepurele a văzut atunci limpede că era un crocodil, pentru că trunchiurile de copac nu plutesc în susul apei.

VITRINA

Un om care se plimbă într-un oraş prin cartierul evreiesc vede o vitrină plină de ceasuri deşteptătoare, ceasuri de perete şi ceasuri de mână. Având nevoie să-şi repare ceasul, intră şi se trezeşte în faţa

negustorului, căruia îi spune ce doreşte.

— Îmi pare rău, îi spune negustorul, dar nu pot face nimic pentru dumneata.

— Şi de ce, mă rog?

— Pentru că nu sunt ceasornicar.

— Nu eşti ceasornicar?

— Nu. Sunt rabin şi mă ocup cu circumciziile. Asta e meseria mea.

— Bine, dar dacă nu eşti ceasornicar, de ce ai pus în vitrină atâtea ceasuri şi pendule?

— Dar ce-ai fi vrut să pun?

PURICELE

Printre poveştile pe care oamenii de ştiinţă le spun cu plăcere, când vorbesc despre metodele lor, cea a puricelui este foarte cunoscută.

Iată ce spune, pe scurt, povestea.

Un om de ştiinţă se uită la un purice aflat pe masă, în faţa lui. Îi spune: „Sari!” şi puricele sare. Omul de ştiinţă scrie pe o foaie de hârtie: „Când îi spui unui purice să sară, sare”.

Apoi ia puricele şi îi rupe delicat picioruşele. Îl pune în faţa lui şi-i spune: „Sari!”

Puricele nu mişcă. Atunci omul de ştiinţă ia foaia

de hârtie şi scrie: „Dacă-i rupem picioruşele, puricele nu mai aude”.

ARCAŞUL CEL ISCUSIT

Împăratul Japoniei îşi vizitează provinciile. Într-un oraş, încă de la sosire, vede o ţintă, iar în mijlocul ţintei înfiptă o săgeată.

Ceva mai departe, în timpul aceleiaşi călătorii, vede o altă ţintă şi o săgeată înfiptă în ea, tot aşa, drept în mijloc.

Şi aşa mai departe. La cea de-a patra ţintă nimerită tot în mijloc, împăratul cere să-l cunoască pe arcaşul cel iscusit.

— Nu se poate, îi răspunde un dregător al oraşului, nu merită osteneala, este un prost.

— Un prost? Dar cum poate ţinti un prost cu o asemenea dibăcie?

— Nimic mai uşor. Înfige mai întâi săgeata, apoi desenează ţinta în jurul ei.

ÎNTOARCEREA REGELUI

Povestea ce urmează este uneori evreiască, alteori arabă, cele două tradiţii fiind adesea asemănătoare.

Se spune că un rege s-a hotărât să meargă într-

unul din ţinuturile regatului său. A lipsit o săptămână, iar când s-a întors la palat a istorisit călătoria mai multor apropiaţi, printre care se număra şi vestitul Ch’hā (sau Djeha sau Goha).

— Am făcut o călătorie minunată, a spus regele, dar din nefericire a izbucnit luni un incendiu în oraşul în care mă aflam şi mulţi locuitori au murit.

— Dar marţi?

— Marţi, un câine turbat a muşcat doi bătrâni, ceea ce a înspăimântat pe toată lumea.

— Şi miercuri?

— Miercuri, în urma unei ploi straşnice, râul s-a umflat deodată şi un cartier întreg a fost luat de ape. Joi, un taur scăpat din grajd a împuns mai mulţi trecători, fără a mai vorbi de pagubele pe care le-a pricinuit prin prăvălii.

— Dar vineri? a întrebat Ch’hā.

— Vineri, unul dintre mai-marii oraşului, care a înnebunit dintr-odată, şi-a ucis nevasta, copiii şi toate vitele. A trebuit omorât pe loc. Sâmbătă s-a prăbuşit o casă şi peste cincizeci de oameni care locuiau în ea au fost îngropaţi sub dărâmături. Duminică, o femeie s-a spânzurat de creanga unui copac şi a lăsat trei copii

orfani.

— Bine că n-ai stat decât o săptămână, a spus atunci Ch'hā.

INELUL DĂRUIT SĂRACULUI

O poveste evreiască de origine hasidică ne dă o pildă de logică sentimentală şi personală.

Un sărac a bătut la uşa lui rabi Schmelke. Neavând niciun ban în casă, rabinul i-a dăruit un inel. Când a aflat, nevasta a pornit să-l certe amarnic. Cum de-i dăduse unui cerşetor un inel cu piatră preţioasă?

Rabi Schmelke a trimis îndată pe cineva după cerşetor. Acesta a venit la rabin, care i-a grăit astfel:

— Tocmai am aflat un lucru pe care nu-l ştiam, şi anume că inelul pe care ţi l-am dat este foarte scump. Ai grijă să nu-l dai doar pe o bucată de pâine.

ÎNŢELEGEREA

Doi evrei de condiţie modestă stăteau de vorbă într-o cârciumă din Varşovia.

— Este ceva ce nu înţeleg în predica de săptămâna asta, a spus unul.

— Ce anume?

— Se spune că părintele nostru Avraam şi Abimeleh, regele filistinilor, au încheiat, amândoi, o

înţelegere.

— Şi ce-i cu asta?

— De ce se spune „amândoi”? Nu era nevoie.

— Ai dreptate.

— Tu ce crezi?

— Ce cred eu este cât se poate de simplu. Au încheiat o înţelegere, dar n-au devenit unul, ci au rămas doi.

LEACUL INUTIL

O altă poveste europeană ne spune că un bărbat de o anumită vârstă avea o soţie mult mai tânără decât el. S-a dus într-o zi la medic şi s-a plâns. Îl lăsau puterile. Nu mai reuşea s-o satisfacă pe tânăra lui soţie şi avea nevoie de ceva reconfortant. După multe rugăminţi, medicul s-a lăsat înduplecat şi i-a făcut o injecţie.

Bărbatul s-a întors acasă în erecţie. Din nefericire, soţia lui nu era acasă. Bona i-a spus că ieşise în oraş fără să lase vorbă când se întoarce.

Foarte încurcat din pricina stării sale şi neştiind cum să se potolească, l-a sunat pe medic.

— Injecţia a fost grozavă, i-a spus. Dar soţia mea nu este acasă! Nu e decât bona!

— Ei bine, i-a spus medicul, culcă-te cu bona!

— Dar pentru bonă, i-a răspuns bărbatul supărat, n-am nevoie de niciun medicament!

FĂGĂDUIALA ŢINUTĂ

Băiatul lui Nastratin a luat într-o zi note foarte bune la şcoală. Tatăl a fost foarte mulţumit şi i-a spus:

— Cere-mi ce vrei şi am să-ţi dau.

Copilul, emoţionat, ştiind cât de sărac este tatăl său, i-a zis:

— Îţi mulţumesc din toată inima. Poţi să-mi dai un răgaz până mâine? Aş vrea să mă gândesc.

— Prea bine, a răspuns Nastratin. Pe mâine.

A doua zi, copilul s-a dus la tatăl lui şi i-a cerut un măgăruş.

— Nu se poate, a răspuns repede Nastratin. N-o să capeţi niciun măgăruş.

— Dar mi-ai făgăduit că ai să-mi dai ce-ţi cer!

— Şi nu mi-am ţinut făgăduiala? Mi-ai cerut un răgaz şi ţi l-am dat!

PARADOXUL PRIZONIERILOR

În 1951, un matematician englez pe nume Merrill M. Flood a prezentat acest paradox, care a fost apoi preluat de Albert W. Tucker, profesor la Princeton.

Un poliţist arestează doi indivizi bănuiţi de tâlhărie. Nu are destule dovezi şi trebuie să obţină mărturia vinovatului. Îi aduce pe cei doi în biroul său şi le spune, pe rând:

— Dacă mărturiseşti, eşti liber, iar complicele tău va face zece ani de puşcărie.

— Dar dacă mărturiseşte şi el?

— Atunci o să faceţi câte cinci ani fiecare.

— Şi dacă nimeni nu spune nimic?

— Singurul lucru de care puteţi fi acuzaţi este deţinerea de arme fără permis. Un an de închisoare.

Suspecţii au timp de gândire, dar nu pot comunica între ei. Ce să facă?

La prima vedere, cea mai bună soluţie ar fi să nu mărturisească nimic şi să facă un an de puşcărie.

Cu toate acestea, din punctul de vedere al fiecăruia, cea mai bună soluţie ar fi să mărturisească, orice ar face celălalt. Într-adevăr, dacă suspectul A mărturiseşte, iar B se încăpăţânează să nege, A este liber, ceea ce este pentru el cea mai bună soluţie. Dacă B recunoaşte şi el, situaţia lui A vă fi oricum mai bună, pentru că nu va face decât cinci ani de puşcărie (în loc de zece, cum ar fi făcut dacă n-ar fi mărturisit).

Acelaşi raţionament se aplică celuilalt suspect.

Astfel, dacă cei doi suspecţi se comportă inteligent şi raţional, vor mărturisi amândoi şi vor avea parte de o pedeapsă mai aspră decât în cazul în care şi unul şi celălalt ar fi negat.

ÎMPĂRŢIREA CĂMILELOR

Găsim cam peste tot, chiar şi în aritmetică, o mulţime de enigme nedezlegate. Povestea arabă care urmează ne-o arată cu prisosinţă.

Un om dorea să se asigure că, după ce va muri, cei trei fii ai săi vor găsi un bun sfătuitor.

Le-a lăsat, aşadar, moştenire şaptesprezece cămile, cu instrucţiuni clare:

— Cel mai mare dintre voi vă avea parte de jumătate din cămile, cel de-al doilea de o treime, iar mezinul de a noua parte.

Citind testamentul, cei trei au fost de-a dreptul năuciţi. Au cerut sfatul prietenilor. Câţiva le-au spus să vândă cămilele şi să împartă banii în felul arătat de tatăl lor. Un altul socotea că testamentul nu putea fi aplicat şi că nu avea, prin urmare, nicio valoare.

În sfârşit, au găsit un om cu judecată, care le-a spus:

— Este cât se poate de uşor. Am să vă împrumut eu o cămilă, pe care o veţi adăuga celorlalte şaptesprezece. Cel mai mare va căpăta jumătate din cămile, adică nouă. Cel de-al doilea va primi o treime, adică şase. Mezinul va primi două, adică a noua parte. Asta înseamnă, cu totul, şaptesprezece cămile. Atunci o să-mi iau şi eu cămila înapoi.

Cei trei fii găsiseră cel mai bun sfătuitor. Se spune – dar nimeni nu poate şti dacă lucrurile au stat într-adevăr aşa – că a rămas multă vreme în preajma lor.

Se spun minciuni şi despre Dumnezeu

GÂLCEAVA ÎNGERILOR

Când Dumnezeu şi-a anunţat intenţia de a-l crea pe om, o parte din îngeri au protestat vehement şi i-au spus (după aceeaşi tradiţie iudaică):

— Nu! Să nu faci asta! Omul înseamnă doar rivalităţi şi certuri! Nu care cumva să-l creezi!

Dumnezeu i-a ascultat şi a oprit Creaţia. Pe urmă i-a văzut pe îngeri, care, într-un colţ al cerului, se sfădeau pe un ton destul de aprins. Unii le reproşau altora: cum puteţi vorbi despre defectele omului, o fiinţă care încă n-a fost creată, care nici nu există?

Ceilalţi răspundeau că auziseră ei ceva despre planul lui Dumnezeu şi că ştiau la ce să se aştepte în privinţa creaturii promise, care nu va aduce decât ciorovăieli, orgolii, trădări şi încăierări.

Îngerii au ajuns să se certe atât de rău între ei, încât Dumnezeu, care îi observa fără să fie văzut, s-a pus din nou pe treabă.

Cunoaştem rezultatul.

UN LOC PENTRU MAŞINĂ

Un om de afaceri aflat la volanul maşinii se învârte în jurul unei clădiri de birouri, căutând zadarnic un loc de parcare. Are o întâlnire foarte importantă, hotărâtoare pentru el, şi se teme că va întârzia.

Disperat, se roagă la Dumnezeu:

— Te implor, fă să găsesc un loc! Promit să fiu drăguţ cu nevastă-mea, să mă ocup de copii, jur să dau pomană la săraci, să trec s-o văd pe mama o dată pe săptămână şi să-i duc cozonac! Numai fă să găsesc un loc! Repede! Îndură-te!

În clipa aceea, în faţa lui, o maşină semnalizează şi pleacă, eliberând un loc.

Omul se adresează din nou lui Dumnezeu:

— Auzi, s-a făcut! Am rezolvat! Las-o baltă cu locul ăla de parcare!

CE TREABĂ ARE DUMNEZEU CU ASTA?

O anecdotă evreiască tradiţională (istoria se poate petrece în mai multe ţări europene[5] şi îl pune la punct pe Dumnezeu) prezintă doi rabini care, într-o seară, tam-nisam, încep o discuţie despre existenţa lui Dumnezeu.

Rabinii trec în revistă toate argumentele cunoscute în legătură cu acest subiect, iar într-un târziu, pe la vreo patru-cinci dimineaţa, trag concluzia raţională – şi sunt amândoi perfect de acord – că Dumnezeu nu există.

A doua zi dimineaţă, unul din cei doi rabini – care era în trecere prin oraş şi acceptase ospitalitatea celuilalt – îşi caută colegul şi îl găseşte într-un colţ al grădinii, făcându-şi rugăciunile rituale.

Se miră şi întreabă:

— Dar ce faci acolo?

— Păi, nu vezi? îmi fac rugăciunile de dimineaţă.

— Tocmai, adu-ţi aminte că am discutat toată

5 André Comte-Sponville o reia în *L'Esprit de l'athéisme,* Éditions Albin Michel, 2006.

noaptea şi am căzut de acord că nu există Dumnezeu. Şi atunci? Poţi să-mi spui pentru ce îţi mai faci rugăciunile?

La care celălalt rabin îi răspunde cu toată candoarea:

— Dar ce treabă are Dumnezeu cu asta?

DUMNEZEU ŞI TREIMEA

În mediile psihanaliştilor (Freud însuşi îşi amuza prietenii cu glume evreieşti), se povesteşte istoria următoare: capul unei familii destul de bogate din New York, un burghez destupat la minte, ateu convins şi declarat, decide totuşi să-şi trimită fiul la o şcoală creştină cu reputaţie excelentă, la care se poate înscrie oricine.

După două luni de studiu, fiul se întoarce acasă şi îşi întreabă tatăl:

— Tată, pot să-ţi pun o întrebare?

— Fireşte, fiule.

— E una foarte simplă: ce-i aia „Sfânta Treime”?

— Ah, nu mă pisa cu chestii dintr-astea, răspunde tatăl.

— Dar de ce se vorbeşte mereu de Tată, de Fiu şi de Sfântul Duh?

Furios, tatăl îşi apucă fiul de umeri şi îl scutură, zicându-i:

— Ascultă-mă cu atenţie! Şi să-ţi intre bine în cap, o dată pentru totdeauna: nu există decât un singur Dumnezeu! Iar noi nu credem în el!

INFERNUL ŞI PARADISUL

În textele fondatoare ale Islamului, care au fost reunite sub titlul *Al-Sâra*[6]*,* e spus în mai multe feluri că Dumnezeu a creat mai întâi Paradisul şi l-a trimis pe Îngerul Gavriil să-l viziteze.

Îngerul a revenit încântat şi i-a spus lui Dumnezeu că toţi oamenii vor dori să intre în locul acela incomparabil.

Drept urmare, Dumnezeu a făcut accesul în Paradis extrem de dificil, hotărând condiţii şi cerinţe foarte greu de îndeplinit.

Trimis să vadă acest nou Paradis, Îngerul Gavriil s-a întors spunând că nimeni nu va mai dori – sau nu va mai putea – să pătrundă în el.

După aceea, Dumnezeu a creat Infernul. Gavriil s-a dus să-l viziteze şi s-a întors îngrozit, spunând că

6 Publicate în franceză de Mahmoud Hussein, în 2005, la Editura Bernard Grasset.

nimeni nu-şi va dori să ajungă acolo.

Atunci Dumnezeu a făcut contrariul a ceea ce făcuse pentru Paradis, agrementând Infernul cu atracţii şi ispite de tot soiul, astfel că Îngerul Gavriil în persoană, vizitându-l a doua oară, nu s-a putut abţine să-l considere atrăgător. Drumurile care duceau spre el i se păreau delicioase.

Povestea nu spune dacă Îngerul Gavriil a cedat el însuşi ispitelor. Din câte ştim, a rezistat. În rândul oamenilor însă, lista celor care-au cedat e foarte lungă. Se spune chiar că ea creşte neîncetat, pe măsură ce apar ispite noi.

Istoria ne aminteşte de cardinalul de Bernis, care spunea că-i place „Paradisul pentru climat, iar Infernul pentru societatea aleasă”. O frază atribuită uneori, eronat, lui Mark Twain.

DOVADA DOVEZILOR

Ultimul cuvânt în domeniul divinului, ca şi în celelalte, îi revine bineînţeles lui Nastratin Hogea.

Unii l-au bănuit de impietate şi chiar de necredinţă. Un străin l-a întrebat odată:

— Crezi în Dumnezeu?

— Da, a răspuns el fără şovăială.

— Şi de ce crezi? Poţi să-mi aduci o dovadă a existenţei lui?

— E foarte simplu: mă rog la el în fiecare zi.

— Afirmi că nu există decât un Dumnezeu. Ai vreo dovadă?

— Da. Nu mă rog decât la el.

— Dar o dovadă a atotputerniciei lui poţi să-mi dai?

— Şi încă cum! Nu-mi îndeplineşte nicio rugăminte!

Există şi alte piedici în calea gândirii

FAIMOSUL MCGUFFIN

Alfred Hitchcock păstra cu străşnicie secretul care învăluia unele din filmele sale. Ce conţinea servieta – din *Notorious* – pentru care diverşi agenţi secreţi se ucid între ei? Pentru regizor era total lipsit de importanţă. Ceea ce conta era acţiunea, nu motivul acţiunii.

Acest gen de secret era numit de el un „McGuffin”.

Zadarnic era întrebat ce este un meguffin. Nu răspundea.

Odată, a spus totuşi o anecdotă ce dezvăluia

secretul secretului, valabil, poate, şi pentru alte situaţii dramatice.

Doi necunoscuţi, povesteşte Hitchcock, călătoresc cu trenul. Cei doi sunt aşezaţi faţă în faţă.

Unul din ei întreabă, arătând cu degetul spre plasa de bagaje, unde se află valiza celuilalt călător:

— Ce aveţi în ea?

— Un meguffin, răspunde vecinul de compartiment.

— O! Şi ce e, mai exact, un meguffin?

— Un aparat care se foloseşte la capturarea leilor din ţinutul Adirondacks.

Adirondacks este un masiv muntos destul de modest, situat în statul New York.

Călătorul curios se miră:

— Bine, spune el, dar în Adirondacks nu sunt lei!

— Atunci, spune celălalt, poate că nu e un meguffin.

OSTILITĂŢI

Michel Tournier a povestit[7] o istorie imaginară, din al Doilea Război Mondial, care ilustrează foarte bine spiritul logic – şi umorul – elveţienilor.

7 În *Le Bonheur en Allemagne?,* Éditions Maren Sell, 2004.

Avioanele engleze survolau uneori teritoriul Elveţiei, în drum spre Italia, unde aveau misiuni de bombardament.

Comandantul unei baterii antiaeriene elveţiene a contactat prin radio pilotul unui avion englez şi i-a spus:

— Vă avertizez că aţi pătruns pe teritoriul elveţian.

— Ştiu, a răspuns pilotul englez.

— Dacă nu vă întoarceţi imediat, deschid focul, a spus elveţianul.

— Da, ştiu, a repetat englezul, continuându-şi zborul pe aceeaşi rută.

Bateria a deschis focul şi preţ de două-trei minute a tras fără întrerupere.

— Vă semnalez că trageţi cu o sută cincizeci de metri mai jos de ţintă, a spus prin radio pilotul englez.

— Da, ştiu, a răspuns elveţianul.

INSTINCTUL RĂULUI

Un învăţat evreu, pe nume Naftali din Ropshitz, îşi certa într-o zi fiul, în vârstă de zece ani:

— Nu e bine! Ai făcut un lucru foarte rău!

— Nu m-am putut împotrivi, a răspuns copilul. M-

a împins instinctul răului! A fost mai tare decât mine!

— Da, tocmai, a spus tatăl. Ia pildă de la acest instinct al răului: el măcar şi-a făcut bine treaba!

— Aşa e, a spus atunci copilul, dar el nu ascultă de un instinct al răului care să-l silească să facă binele!

UN MOTIV EXCELENT

Şcoala din Şamai, una dintre cele mai rigide în interpretarea Talmudului, susţine că un bărbat are dreptul să divorţeze de soţie „chiar şi numai pentru că femeia a ars mâncarea”.

Un tânăr îl întreba odată pe un rabin faimos:

— Chiar putem admite aşa ceva? Ca un bărbat să aibă dreptul să divorţeze pentru un motiv atât de meschin, de neînsemnat?

— Nu pricepi nimic, a spus rabinul. De fapt, această frază a fost scrisă cu gândul la soţie! în favoarea ei!

— Cum adică?

— Dacă un bărbat e dispus să-şi lase soţia pentru un motiv atât de stupid, femeia ar trebui să fie fericită că scapă de el!

LOGICĂ DE FUMĂTOR

Un om se întâlneşte cu un prieten de-al lui care fumează două ţigări deodată. Omul se miră. Celălalt îi explică:

— Fumez o ţigară pentru mine şi una pentru cumnatul meu, care e la spital şi nu poate fuma.

O săptămână mai târziu, cei doi prieteni se întâlnesc din nou, dar omul nostru nu mai fumează decât o ţigară.

— A ieşit cumnatul din spital? întreabă celălalt.

— Nu, spune el, e tot în spital, şi ţigara e tot pentru el. Eu însă m-am lăsat de fumat.

Justiţia este invenţia noastră şovăielnică

JUDECĂTORUL ŞI CEI DOI PRICINAŞI

Când vine vorba de justiţie, ne gândim la o pildă care se întâlneşte aproape pretutindeni, atât în vechile poveşti anamite, cât şi în tradiţia islamică.

După cea din urmă, doi pricinaşi înfuriaţi, Ahmed şi Lakhdar, s-au înfăţişat cadiului, cerând să li se facă dreptate.

Lakhdar a început să vorbească, arătând cu degetul spre Ahmed:

— Prietenul meu Ahmed m-a trădat. S-a purtat

josnic. A venit la mine acasă în lipsa mea, mi-a furat banii, mi-a furat măgarul, mi-a siluit nevasta şi l-a bătut pe fiul meu până la sânge. Cinstite cadiu, îţi cer să-mi faci dreptate!

Cadiul i-a spus:

— Ai dreptate.

Ahmed a făcut atunci un pas înainte şi a grăit cu glas tare:

— Nici vorbă! N-a fost aşa! M-am dus la Lakhdar, într-adevăr, dar măgarul era al meu, îl împrumutase de la mine şi nu mai voia să mi-l dea înapoi! Banii erau tot ai mei, îi voiam înapoi! Nu i-am siluit nevasta, ea s-a repezit la mine, pentru că are tot timpul chef de dragoste! Iar pe când încercam să scap de ea, fiul lui Ahmed s-a năpustit asupra mea şi a început să mă lovească! M-am apărat cum am putut şi am plecat cu mâna goală! Mie trebuie să-mi faci dreptate, cinstite cadiu!

Cadiul, care era numai urechi, i-a spus:

— Ai dreptate.

Atunci primul ajutor al cadiului, care stătea în spatele lui, în picioare, s-a aplecat şi a şoptit:

— Cinstite cadiu, aceşti doi oameni ţi-au istorisit

nişte lucruri care se bat cap în cap, iar tu i-ai spus fiecăruia că are dreptate! Asta nu se poate!

Iar cadiul i-a spus ajutorului său:

— Ai dreptate.

*

* * *

În tradiţia japoneză, şi anume zen, povestea ne înfăţişează un maestru venerat, într-o mănăstire, care trece de la un oaspete la altul, întrebându-i:

— Ai mai fost pe-aici?

— Nu.

— Poftim o ceaşcă de ceai.

Şi mai departe:

— Ai mai fost pe-aici?

— Da.

— Poftim o ceaşcă de ceai.

Un discipol, care mergea în spatele lui, l-a întrebat:

— Dar cum se face, înţeleptule, că le dai la toţi câte o ceaşcă de ceai, orice ţi-ar fi răspuns?

Învăţătorul s-a întors spre el şi i-a spus:

— Poftim o ceaşcă de ceai.

JUDECATA LUI MAHOSADHA

Vestita pildă a judecăţii lui Solomon, care a găsit-o pe adevărata mamă dintre cele două femei care se certau pentru acelaşi copil, a fost povestită în India, cu unele deosebiri. Falsa mamă este un soi de vampir, care fură un copil. Adevărata mamă vrea să-l ia înapoi, iar cele două femei merg la coliba preaînţeleptului Mahosadha.

Acesta, care ştie despre ceartă, trage o linie în ţărână şi pune copilul pe linie. Apoi le spune celor două femei:

— Trageţi de copil cât puteţi de tare. Va rămâne cu aceea dintre voi care-l va putea aduce în partea ei.

Cele două femei au început să tragă de copil, care urla de durere. Atunci adevărata mamă i-a dat drumul şi s-a prăbuşit la pământ, plângând. Gândul că poate sfârteca şi omorî pruncul era de neîndurat.

Iar Mahosadha, ca şi Solomon, îi dă ei copilul.

CEL MAI VREDNIC BĂRBAT

Tot în India putem auzi povestea unei alegeri deosebit de grele între trei bărbaţi. Iată întâmplarea, aşa cum a fost ea istorisită.

O fată din Madanpur, pe cât de frumoasă, pe atât

de isteaţă, se plimbă în grădină, unde întâlneşte un tânăr care se îndrăgosteşte de ea pe loc, o apucă de mână şi-i spune ceea ce se obişnuieşte în asemenea împrejurări:

— Dacă nu vrei să mă iubeşti, am să mă omor, fiindcă nu mai am de ce trăi.

Tânăra, care are o inimă curată, îi dă crezare. Nu-l iubeşte (pentru că trebuie să se mărite peste cinci zile), dar nu doreşte să-l vadă mort, pentru că moartea, crede ea, este tot ce poate fi mai rău. Se ceartă astfel o vreme, tânărul o ţine una şi bună, astfel încât fata, care se numeşte Madanesa, face un jurământ:

— Mă mărit peste cinci zile. Îndată după nuntă, am să vin la tine şi am să fac tot ce doreşti. Apoi mă voi întoarce la soţul meu.

După nuntă, tânăra mireasă i-a spus bărbatului ei despre întâmplare şi despre jurământ. După o ceartă aprinsă, bărbatul s-a lăsat înduplecat. Tânărul nu trebuie să moară cu niciun preţ. O lasă, aşadar, pe tânăra sa nevastă să meargă la el.

Tânăra se îmbracă frumos, se parfumează, îşi pune podoabe scumpe şi pleacă, în toiul nopţii. Pe

drum întâlneşte un hoţ, care se opreşte la vederea bijuteriilor sclipitoare.

— Încotro? o întreabă el pe tânăra femeie speriată.

— Mă duc să-mi văd iubitul.

— Ai de mers drum lung; cine te însoţeşte?

— Kāma, zeul iubirii, este lângă mine. Nu-mi lua podoabele. Am să ţi le dau la întoarcere, îţi făgăduiesc.

Hoţul o lasă să plece. Femeia ajunge la tânărul îndrăgostit, pe care-l găseşte dormind şi-l trezeşte. Bărbatul, năucit, nu pare s-o recunoască. Se vede, aşadar, nevoită să-i aducă aminte despre întâlnirea lor, dragostea lui fulgerătoare şi făgăduiala pe care i-o făcuse.

— M-am măritat chiar azi, îi zice femeia. Poţi face cu mine ce doreşti.

— Şi i-ai povestit totul bărbatului tău? întreabă tânărul, care nu conteneşte să se minuneze (fiindcă nu se aştepta, firește, ca Madanesa să-şi ţină făgăduiala).

— I-am povestit totul şi mi-a îngăduit să vin la tine.

Tânărul a stat pe gânduri o clipă, apoi a grăit

astfel:

— Povestea asta aduce cu o podoabă fără veşminte, cu o mâncare fără unt, cu un cântec fără melodie. Tot aşa cum veşmintele murdare mânjesc frumuseţea şi cum mâncărurile proaste slăbesc puterile, o soţie necredincioasă îşi poate lăsa bărbatul fără viaţă, iar un fiu neascultător îşi poate nenoroci părinţii. O femeie nu-şi dezvăluie niciodată gândurile pe de-a-ntregul. Nu destăinuie nimănui ceea ce-i stă pe limbă. Nu spune tot ce face. Va fi mereu pentru bărbaţi un lucru de mirare, dar vrednic de cinste.

— Nu înţeleg prea bine ce spui, zice Madanesa. Vrei cumva să-mi arăţi că nu mă mai doreşti?

— Nu de tine e vorba, spune tânărul. Nu doresc femeia altuia.

Madanesa porneşte spre casă. Se întâlneşte din nou cu hoţul, care se minunează văzând-o că se întoarce atât de repede. Ea îi povesteşte cum tânărul a alungat-o. Hoţul încuviinţează pe deplin purtarea acestuia şi o lasă să plece, cu podoabe cu tot.

Femeia ajunge acasă. Îi povesteşte totul bărbatului. Acesta nu-i arată niciun strop de iubire, nici de recunoştinţă, ci spune numai atât:

— Frumuseţea unei păsări stă în cântec. Frumuseţea unei femei stă în credinţa faţă de bărbatul ei. Frumuseţea unui bărbat urât stă în mulţimea lucrurilor pe care le ştie.

Frumuseţea unui înţelept stă în suferinţa pe care o îndură, împăcat cu soarta.

Povestea ajunge la urechile regelui Birbal, care o ascultă cu mare atenţie. La sfârşit, povestitorul îl întreabă:

— Care din cei trei bărbaţi este cel mai vrednic de laudă?

Iată ce a răspuns regele:

— Văzând că nevasta lui şi-a dăruit inima altui bărbat, soţul, în loc s-o oprească, a lăsat-o să plece. Prin urmare, dragostea lui a slăbit. Tânărul, care o şi uitase pe aceea pentru care se aprinsese cu cinci zile mai devreme, a alungat-o, zicând că nu este cinstit ce face, dar de fapt se temea de bărbatul ei şi de judecata mea.

Şi a încheiat:

— Cât despre hoţ, nu văd de ce ar fi lăsat-o să plece fără să-i ia podoabele. Chiar nu văd de ce. Hoţul

este, aşadar, mai vrednic de laudă decât ceilalţi doi.

JUDECĂTORUL ŞI CARTOFII

Povestea ce urmează circula în Germania, şi anume în mediile de magistraţi, prin anii ’60. Originea ei este însă fără îndoială mult mai veche.

Un judecător s-a dus să-şi petreacă o parte din concediu la un văr de-al lui, care era ţăran. După trei zile, judecătorul, începând să se plictisească şi văzând că vărul lui are treabă până peste cap, s-a oferit să-i dea o mână de ajutor.

— Ce ştii să faci? l-a întrebat ţăranul.

Judecătorul a stat puţin pe gânduri, dar n-a putut da niciun răspuns mulţumitor. Ţăranul s-a gândit şi el şi i-a găsit o treabă mai uşoară. L-a dus pe judecător într-un şopron plin cu cartofi pe care tocmai îi strânsese.

— Uite ce ai de făcut, i-a zis el. Ai să faci trei grămezi de cartofi: mari, mijlocii şi mici. Pe deseară.

Ţăranul a plecat la câmp, unde a lucrat toată ziua. Când s-a întors, era aproape întuneric. A deschis uşa şopronului şi a văzut cartofii aşa cum îi lăsase dimineaţă.

Judecătorul stătea în mijlocul şopronului, amărât,

cu sudoarea curgându-i pe faţă şi cu părul vâlvoi. Ţinea în mână un cartof.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat ţăranul.

Judecătorul i-a întins cartoful şi l-a întrebat, cu un firicel de glas:

— Ăsta cum e? Mare, mic ori mijlociu?

ŞOIMUL ŞI PORUMBELUL

Una din povestirile cele mai crude şi cele mai nepătrunse, care pune în discuţie chiar principiul justiţiei, vine din India şi, ca atâtea altele, este cuprinsă în *Mahābhārata.*

A fost odată un rege foarte drept. Se spunea chiar că era omul cel mai drept de pe faţa pământului. Într-o zi, un porumbel a venit în zbor şi s-a aşezat pe genunchiul lui, cerându-i să-l ocrotească. Regele s-a învoit.

După o clipă, un şoim s-a aşezat pe creanga unui copac din apropiere şi i-a spus regelui:

— Porumbelul este al meu. L-am urmărit până aici. Dă-mi-l.

— Nu ţi-l dau, a răspuns regele. Nu se cuvine să dai o făptură înspăimântată duşmanului ei.

— Care duşman? Nu cunoşti rânduiala lucrurilor?

Toţi drepţii de pe acest pământ spun că numai tu eşti vrednic să fii socotit drept. De ce nu te supui dreptăţii?

— Care dreptate? a întrebat regele, mângâind porumbelul ce tremura de frică pe genunchiul lui.

— Porumbelul, a grăit iar şoimul, cu hotărâre, trebuie să-mi astâmpere foamea. Trebuie să mi-l dai.

— Mi-a încredinţat viaţa. Uită-te cum tremură. Nu-l pot părăsi.

— Toate câte se află pe pământ trăiesc fiindcă se hrănesc. Nu se poate viaţă fără hrană. Iar fără viaţă nu este nimic. Îţi spun, aşadar: De la începutul lumii, prin rânduiala neclintită a lucrurilor, acest porumbel a fost sortit să-mi fie hrană astăzi. De la începutul lumii, trăiesc datorită acestui porumbel. Dă-mi-l.

Regele, care asculta tot ceea ce spunea pasărea de pradă, i-a zis răspicat:

— Nu. Cuvântul meu este acum mai tare decât soarta. Mai tare decât rânduiala lumii, decât *dharma.*

Şoimul şi-a îndulcit atunci glasul. S-a arătat mai blând, mai simţitor. A spus:

— Dacă mă lipsesc de hrană, o să-mi dau sufletul. Odată cu mine vor pieri soţia şi copiii mei, care nu mă

au decât pe mine, în vreme ce porumbelul, să ştii, este singur. O mulţime de vieţi împotriva uneia singure! Dreptatea care nimiceşte dreptatea este strâmbă, crudă.

— Pasăre, ceea ce spui tu acolo este plin de miez. Dar cum poţi oare socoti dreaptă părăsirea unei fiinţe vii, care are nevoie de ajutor? Găseşte altceva de mâncare! Un taur, un mistreţ, o gazelă!

— Şoimii nu mănâncă mistreţi. Şoimii mănâncă porumbei. Asta este legea dintotdeauna.

— Îţi dau tot ce vrei! a strigat regele. Poruncesc să ţi se aducă o oaie! Un bou întreg! îţi dau tot regatul meu, dar porumbelul nu.

Şoimul a tăcut o clipă, după care a rostit, oarecum mai liniştit:

— Nu primesc decât un singur lucru.

— Spune.

— Dacă ţii atât de mult la porumbel, taie o bucată de carne din coapsa ta dreaptă, care să cântărească întocmai cât porumbelul, şi dă-mi-o.

— Să se aducă un cântar şi un cuţit! a poruncit pe dată împăratul.

Au fost aduse un cântar bun şi un cuţit ascuţit.

Porumbelul speriat a fost pus pe unul din talgere. Regele a luat cuţitul şi şi-a tăiat o fâşie zdravănă de carne, punând-o pe celălalt talger. Cântarul s-a aplecat în partea păsării. Porumbelul era mai greu decât carnea regelui. Regele şi-a tăiat încă o bucată de carne şi a pus-o peste cealaltă, pe cântar, apoi încă una, şi încă una, dar cântarul nu se mişca. Greutatea porumbelului era mai mare decât cea a cărnii din coapsa regelui. Regele s-a încăpăţânat. Şi-a tăiat toată carnea. La urmă, când nu mai era decât o grămadă de oase sângerânde, s-a aşezat pe cântar, care tot nu s-a mişcat. Trupul porumbelului era mai greu decât cel al regelui.

Atunci şoimul i-a spus regelui:

— Am venit până aici ca să te cunoaştem, porumbelul şi cu mine, auzind că eşti omul cel mai drept din lume.

După care cele două păsări şi-au luat zborul împreună.

UN JUDECĂTOR ISTEŢ

Numeroase sunt, în istoria tuturor popoarelor, pildele de judecători şireţi şi ageri, care ştiu să-şi folosească mintea pentru a-l găsi pe adevăratul

vinovat.

Unul din aceşti judecători era chinez.

Un negustor bogat, care se pregătea să plece în călătorie şi să-şi încarce marfa pe o corabie, a fost ucis într-o zi de căpitanul corabiei, care şi-a însuşit toate bunurile negustorului şi le-a dus acasă la el, iar trupul i l-a aruncat în apă.

Nu fusese niciun martor la crimă. Pentru a-şi întări alibiul, căpitanul s-a dus acasă la negustor şi a întrebat-o pe soţia lui de ce bărbatul ei nu urcase încă pe corabie, pentru că se pregătea să ridice ancora.

Femeia a trimis slugile să-l caute peste tot, dar nimeni n-a dat de urma bărbatului dispărut.

A fost chemat judecătorul, care a ascultat pricina şi i-a cerut femeii să-şi amintească întocmai vorbele căpitanului care venise în căutarea bărbatului ei, negustorul.

— Bărbatul meu plecase de ceva vreme, a răspuns ea, când omul acesta a venit şi m-a întrebat: „Femeie, de ce n-a sosit încă bărbatul tău?”

— Aşa, a spus judecătorul. El este vinovatul.

L-a chemat pe căpitan şi l-a învinuit pe loc:

— De ce te-ai dus la nevasta negustorului şi nu l-

ai căutat chiar pe el? înseamnă că ştiai că nu e acasă!

DANSATOAREA ŞI OGLINDA

O frumoasă dansatoare arăboaică, cunoscută ca mare căutătoare de plăceri, s-a dus într-o dimineaţă de aprilie la un negustor bogat şi i-a spus:

— Am visat astă-noapte că mă ţineai în braţe. Şi că te bucurai nespus de trupul meu. Îmi datorezi doi dinari de aur.

Negustorul nici n-a vrut să audă. Dansatoarea l-a dus în faţa cadiului, care a ascultat povestea şi i-a spus negustorului:

— Du-te şi adu doi dinari de aur şi o oglindă.

Când negustorul s-a întors, judecătorul a pus cei doi dinari de aur în faţa oglinzii şi i-a spus femeii:

— Uită-te la cei doi bani de aur în oglindă. Socoteşte-te plătită.

PREŢUL UNUI MIROS

Acelaşi lucru îl găsim într-o povestire persană, ori într-una turcească.

Un om peste măsură de sărman, care nu avea altă mâncare în afară de o bucată de pâine, pe care o ţinea în mână, s-a apropiat de fereastra unei bucătării şi a stat aşa cu bucata de pâine în mirosul îmbătător

care ieşea din oale. Apoi a mâncat-o.

Bucătarul, care-l zărise, a pus doi vlăjgani să-l prindă şi i-a cerut să-i plătească mirosul. Cum amărâtul nu avea niciun ban, iar cei doi se pregăteau să-i tragă o mamă de bătaie, a întrebat:

— Are cineva un ban? îl rog să mi-l împrumute pentru o clipă.

Cineva a scos un ban şi i l-a dat. Omul l-a rostogolit pe podea şi i-a spus bucătarului:

— Ascultă cum sună banul. Ţi-am plătit.

HOAŢA ŞI BUDDHA

O altă femeie desfrânată ne este înfăţişată de o poveste indiană.

Nu departe de Benares, treizeci de tineri prinţi au pus la cale o petrecere. Unul dintre ei, care nu era însurat, a adus o târfă. Pe când toată lumea petrecea, femeia a furat nişte lucruri de preţ şi s-a făcut nevăzută.

Prinţii au pornit în căutarea ei. S-au întâlnit cu Buddha, care şedea sub un copac, şi l-au întrebat:

— N-ai văzut trecând o femeie?

— De ce-o căutaţi? a întrebat Buddha.

I-au povestit despre furt. Buddha i-a întrebat

atunci:

— Ce e mai bine, după părerea voastră: să căutaţi o femeie ori să vă căutaţi pe voi?

S-au aşezat cu toţii în jurul lui şi i-au ascultat vorbele înţelepte până la asfinţit, uitând de târfă.

PROFETUL ŞI FUGARUL

O poveste asemănătoare ni-l înfăţişează pe profetul Mahomed.

Un om care fugea, urmărit de alţi oameni mânioşi, a trecut pe lângă profet şi i-a cerut ajutorul:

— Oamenii aceia vor să-mi ia viaţa. Ocroteşte-mă.

Profetul, fără să-şi piardă cumpătul, i-a spus:

— Fugi înainte. Lasă-i pe urmăritorii tăi în seama mea. Îndată ce omul s-a îndepărtat, profetul s-a ridicat şi s-a aşezat în altă parte, cu faţa spre alt punct cardinal. Oamenii cei mânioşi au sosit în goană şi – ştiind că nu putea rosti decât adevărul – i-au vorbit despre omul pe care îl căutau şi l-au întrebat dacă nu-l văzuse.

Profetul a tăcut o clipă, apoi a răspuns:

— Vorbesc în numele celui care ţine în mână sufletul meu de carne: de când şed aici, n-am văzut pe

nimeni.

Urmăritorii au pornit pe alt drum, iar fugarul a scăpat cu viaţă.

PĂMÂNTUL HOŢ

Altă pildă minunată, care ne vine din Africa:

Un om avea de făcut o călătorie. Înainte de a pleca, a îngropat câţiva galbeni la rădăcina unui copac. Cumnatul său, fratele primei lui neveste, care-l pândise, a dezgropat banii în lipsa lui.

La întoarcere, omul a căutat în zadar galbenii; a început să se jeluiască.

— Pământul ţi-a furat banii, i-a spus cumnatul. Ar trebui să faci o plângere împotriva lui!

Omul, cunoscut pentru nevinovăţia lui, i-a chemat pe cei care făceau judecata în sat, iar aceştia s-au strâns în jurul copacului. Judecătorul, un om bătrân şi cu mintea ageră, le-a cerut omului şi cumnatului său să povestească totul de la început. Pe urmă a zis:

— Prea bine. Să întrebăm pământul.

A grăit apoi către pământ:

— Ai furat aurul acestui om?

Toţi sătenii, strânşi roată în jurul copacului, au

ciulit urechile, dar pământul tăcea. Bătrânul judecător a rostit încă o dată întrebarea:

— Îţi cer să-mi răspunzi: ai furat aurul acestui om?

Pământul a rămas mut.

Bătrânul judecător a spus:

— Nimeni nu ştia unde a fost îngropat aurul. Cumnatul are dreptate. Numai pământul poate fi vinovat. Să fie adus un bici şi să-l facem să vorbească.

A fost adus un bici şi, la porunca judecătorului, cel mai voinic om din sat a pornit să biciuiască pământul. Degeaba.

— Bateţi-i niscaiva cuie în trup! a spus judecătorul. Înţepaţi-l! Daţi-i foc! Până la urmă are să mărturisească!

Au fost aduse cuie şi au fost bătute în pământ, au fost aprinse focuri în jurul copacului, dar pământul se încăpăţâna să tacă.

— Nu înţeleg, a spus atunci judecătorul, cum de poate răbda tot ce i-am făcut. Poate că totuşi nu este vinovat.

— Ba da, ştiu că este vinovat! a strigat cumnatul. Cine altcineva ar fi putut lua aurul?

Bătrânul judecător, care îl bănuia pe cumnat încă de la început, i-a spus:

— Dacă este vinovat, trebuie să avem o dovadă. Văd că porţi un inel de aur pe deget. Bagă-ţi mâna în pământ, chiar acolo unde a fost îngropat aurul. Vom vedea dacă pământul are să-ţi ia inelul.

Cumnatul n-a avut încotro. I-a lăsat, aşadar, pe săteni să sape o groapă mică, în care şi-a băgat mâna cu inelul. S-a aşezat pe pământ. Sătenii i-au acoperit mâna cu ţărână şi l-au lăsat singur toată noaptea. A auzit urletul hienelor în pădure şi bâzâitul muştelor. Până la urmă a adormit.

Când s-a trezit, a văzut tot satul venind spre el, cu judecătorul în frunte. Acesta a îngenuncheat lângă mâna îngropată, s-a uitat îndelung la ţărână şi la iarbă, apoi s-a ridicat şi i-a spus cumnatului:

— Ai avut dreptate. Îmi pare că pământul ţi-a furat într-adevăr inelul.

— Cum poţi să-ţi dai seama? a întrebat cel bănuit.

— Păi văd că nu mai ai mână, a spus bătrânul judecător. Neputând să-ţi smulgă inelul de pe deget, pământul ţi-a luat mâna cu totul.

— Mi-a luat mâna?

— Întocmai, a spus bătrânul. Am să-ţi dau dovada. Să mi se aducă o sabie ascuţită!

I s-a adus o sabie ascuţită, care sclipea în soarele dimineţii. Bătrânul judecător a apucat-o şi i-a spus cumnatului, care stătea în picioare lângă el:

— În tinereţe, mânuiam bine sabia. Toţi cei de faţă ştiu acest lucru. Mai am ceva îndemânare, cu toate neajunsurile bătrâneţii. Iată ce am să fac. Am să dau o lovitură de sabie, chiar la firul ierbii. Cum încheietura ţi-a fost retezată, iar mâna furată de pământ pe când dormeai, sabia n-are să taie decât aerul, iar tu n-ai să simţi nimic. Eşti gata?

— Stai! a strigat cumnatul, văzându-l pe bătrân că ridică sabia.

Şi şi-a smuls mâna din pământ, punându-şi-o pavăză în faţă, ca pentru a se apăra. Toţi cei de faţă au văzut limpede că inelul era la locul lui şi au izbucnit în râs.

În clipa următoare, tremurând încă de frică, şi-a mărturisit fapta şi i-a înapoiat aurul bărbatului surorii lui.

Bătrânul le-a spus sătenilor, înainte ca aceştia să

meargă la lucru la câmp:

— Într-o zi vom fi cu toţii îngropaţi în pământ, aşa cum omul acela şi-a îngropat aurul. Numai că noi n-o să mai ieşim afară. Vom spune oare că ne-a furat pământul? Pământul nu poate fura nimic, pentru că totul vine de la el. Oamenii se vor fura între ei până în ziua în care pământul, în care se întoarce totul, are să-i primească la el şi pe hoţ, şi pe păgubaş, şi lucrurile furate.

LĂMURIREA

Cât despre natura dreptăţii, iată cum este înfăţişat acest subiect delicat într-o poveste evreiască.

Un om care dorea să cunoască sensul cuvântului „iudaism” a mers să se lămurească la rabin.

— Mi-ar trebui pentru asta patruzeci de ani, a spus rabinul.

Omul s-a arătat dezamăgit. Atunci rabinul i-a zis:

— Cunosc un alt rabin care te-ar putea lămuri în cinci minute.

Omul a luat adresa celui de-al doilea rabin, s-a dus la el şi i-a pus aceeaşi întrebare. Rabinul a stat o vreme pe gânduri, apoi i-a spus:

— Iudaismul înseamnă dreptate pentru toţi.

— Şi ce înseamnă dreptate pentru toţi?

— Mi-ar trebui patruzeci de ani ca să te lămuresc, a răspuns rabinul.

O JUMĂTATE DE PĂTURĂ

Adevărata dreptate nu este întotdeauna rostită de gura unui judecător. Iată ce ne arată o veche poveste irlandeză.

Într-un bordei sărman trăia un om împreună cu nevasta, tatăl şi fiul său, care era încă în leagăn. Bătrânul nu mai era bun de nimic. Era prea slab ca să mai muncească. Toată ziua mânca şi fuma, şezând în faţa uşii. Atunci omul a hotărât să-l alunge, să-l lase pe drumuri, cum se făcea demult, în vremurile vitrege, cu cei ce nu aduceau niciun folos.

Nevasta a încercat să-l împiedice, dar degeaba.

— Dă-i barem o pătură, l-a rugat ea.

— Nu. Am să-i dau doar o jumătate de pătură. Îi ajunge.

Nevasta l-a rugat şi până la urmă l-a înduplecat să-i dea toată pătura. În clipa în care bătrânul se pregătea să iasă din casă, plângând, s-a auzit glasul pruncului din leagăn. Pruncul a grăit astfel către tatăl său:

— Nu! Nu-i da toată pătura! Dă-i doar jumătate.

— De ce? a întrebat tatăl, uimit, apropiindu-se de leagăn.

— Fiindcă, a răspuns copilul, are să-mi trebuiască jumătatea cealaltă pentru tine, când am să te dau afară din casă.

NASTRATIN ŞI TRIBUNALUL

O perioadă din viaţa lui, la drept vorbind destul de scurtă, Nastratin Hogea a fost angajat ca portar la Tribunalul Central din Shiraz, în Iran.

Treaba lui era să trieze publicul, verificând identitatea fiecăruia.

Un ins a venit într-o zi şi a cerut să-l vadă pe judecătorul principal.

— A, nu se poate, a spus Nastratin.

— Şi de ce, mă rog?

— Pentru că, în momentul ăsta, e în şedinţă, la tribunal.

— Şi mai durează mult? Când o să iasă?

— Depinde, a răspuns Nastratin, dacă e declarat vinovat sau nu.

PRIZONIERUL VINOVAT

O legendă care a circulat în tot Orientul

(personajul principal ar fi fost Solomon însuşi – cine are va mai primi) spune că un rege vizitează o închisoare, porunceşte să fie aduşi în faţa lui toţi deţinuţii, unul câte unul, şi le pune, chiar el, aceeaşi întrebare:

— Spune-mi: de ce ai fost întemniţat? Ce nelegiuiri ai făcut?

Iar toţi răspundeau:

— Dar n-am făcut nimic! N-am comis nicio crimă, măria ta! Sunt nevinovat! Sunt aici din greşeală! Sunt victima unei mari nedreptăţi!

Firește, regele nu crede o vorbă din ce spun ei. Ghiceşte uşor cât de lipsite de sinceritate sunt toate aceste proteste.

Totuşi, unul dintre deţinuţi îi spune:

— Măria ta, e adevărat, am comis o fărădelege şi merit să fiu aici. Am furat şi am fost violent. Le-am făcut rău semenilor mei, recunosc. Noaptea, nu pot să dorm şi mă rod remuşcările.

Regele cheamă paznicii şi strigă:

— Eliberaţi-l pe acest criminal! Imediat! Nu care cumva să-i corupă pe toţi sărmanii nevinovaţi care se află aici!

ADEVĂRATA PUNGĂ

O povestire evreiască de mare înţelepciune spune că un sărac a găsit odată o pungă cu 500 de ruble, sumă care, la vremea respectivă, era o mică avere. Aflând că omul cel mai bogat din sat îşi pierduse punga, şi că îi oferea aducătorului 50 de ruble recompensă, omul nostru i-a dus punga.

Bogătanul a numărat banii din pungă, s-a încruntat şi i-a spus săracului:

— Mda, văd că te-ai servit deja: în punga mea erau 550 de ruble, iar acum nu mai sunt decât 500. Aşa că nu-ţi mai datorez nicio recompensă.

Săracul, furios, l-a înşfăcat pe bogat şi l-a adus în faţa rabinului, unde fiecare şi-a povestit versiunea lui. Rabinul i-a vorbit mai întâi celui bogat:

— Sunt convins că spuneţi adevărul, i-a spus el. Un om ca dumneavoastră n-ar putea să mintă.

Bogatul începea să se bucure, şi săracul să se indigneze, când rabinul s-a întors spre acesta din urmă şi i-a întins punga, spunându-i:

— Tu, pe de altă parte, eşti un om cinstit. Dacă erai necinstit, ai fi păstrat toată punga pentru tine.

Apoi, întorcându-se iarăşi spre bogătan, a

încheiat:

— Prin urmare, punga pe care a găsit-o el nu e a ta. Aşa că poate s-o păstreze, până când i-o va cere adevăratul proprietar.

Puterea este fragilă, prin urmare neliniştită, aşadar şovăielnică, deci nesigură, deci contestată, deci fragilă

OMUL CARE VENEA LA VREMEA NEPOTRIVITĂ

Născută din arbitrar, puterea este de multe ori nevoită să păcălească destinul. O poveste sufi ne spune următoarele.

Un negustor bogat din Bagdad locuia într-o casă minunată. Stăpânea avuţii nenumărate, de tot felul, şi avea o familie puternică. Corăbiile sale încărcate cu mărfuri făceau negustorie în Indii. O parte din bogăţie o moştenise, altă parte se datora străduniilor sale, iar alta mărinimiei califului de Córdoba, zis regele Apusului, care-l cunoştea bine pe negustor.

Dintr-odată, roata norocului s-a întors. Casa şi moşiile i-au fost luate de un uzurpator. Corăbiile s-au scufundat. Familia s-a risipit. Până şi prietenii l-au părăsit.

Negustorul a hotărât atunci să meargă în Spania,

la vechiul său binefăcător. A trecut printr-un pustiu înspăimântător, unde a avut parte de toate necazurile cu putinţă. Măgarul i-a murit. A fost prins de doi ticăloşi care l-au vândut ca sclav. A scăpat cu greu şi a fost rănit. Obrazul, pârlit de soare, aducea cu o bucată de piele veche. Uneori, trecători care vorbeau o limbă necunoscută îi întindeau ceva de mâncare ori o fâşie de pânză ruptă; ca să-şi potolească setea, bea apa murdară din bălţi.

La trei ani după ce plecase din Bagdad, a ajuns la Córdoba. Dar n-a fost lăsat să pătrundă în palatele califului. Soldaţii l-au îmbrâncit cu dispreţ. A fost nevoit să trudească o vreme şi să facă muncile cele mai grele şi umilitoare, ca să-şi poată cumpăra un veşmânt mai acătării. După care, înainte de a-l socoti vrednic de a se înfăţişa califului, maestrul de ceremonii l-a trimis să înveţe cum să se poarte, pentru că negustorul uitase până şi bunele obiceiuri.

A ajuns în cele din urmă în sala de primire a prinţului. Califul l-a recunoscut pe dată, l-a îmbrăţişat şi l-a poftit să se aşeze lângă el. Negustorul i-a istorisit pe scurt toate nenorocirile care se abătuseră asupra sa.

Califul l-a ascultat cu atenţie, apoi l-a chemat pe primul intendent şi i-a grăit astfel:

— Să i se dea acestui om o sută de oi, să fie numit ciobanul regelui şi să fie trimis sus, în munţi.

Negustorul i-a mulţumit califului, nu fără mirare, pentru că se aşteptase la mai mult. Oi? De ce tocmai oi? A ieşit, destul de tulburat.

După câteva zile, a părăsit Córdoba cu turma de oi. A fost îndreptat spre o păşune de pe care iarba fusese păscută până la rădăcină. Curând după aceea, o molimă a izbucnit printre oi, care au murit până la ultima. Negustorul-cioban s-a întors la sultan şi i-a povestit ce nenoroc îl lovise.

— Să i se dea cincizeci de oi, a spus califul, şi să fie trimis înapoi în munţi.

Ruşinat şi cuprins de deznădejde, omul a părăsit oraşul, cu cele cincizeci de oi. După câteva zile, când începuseră să pască, s-au năpustit asupra turmei nişte câini sălbatici.

Oile s-au speriat, au fugit şi au căzut cu toatele de pe o stâncă, pierind până la ultima.

Umilit, cu inima grea, negustorul-cioban s-a întors la calif şi i-a povestit necazul.

— Să i se dea douăzeci şi cinci de oi, a poruncit califul, şi să facă ce i-am spus.

Deznădăjduit şi încredinţat că este cel mai nepriceput dintre ciobani, omul a pornit spre munţi cu cele douăzeci şi cinci de oi. După câteva săptămâni a fătat o oaie, şi a fătat chiar doi miei. Cea de-a doua la fel, apoi şi cea de-a treia. În câteva luni, turma a ajuns de două ori mai numeroasă. Mieii erau graşi şi sănătoşi. Păşunea a înverzit şi iarba a crescut mulţumită ploilor, care au sosit la vreme şi din belşug. Turma a crescut iar. Omul a vândut mieii pe bani frumoşi, a cumpărat alte oi şi a luat în arendă alte păşuni. După trei ani, bine îmbrăcat şi arătându-şi bunăstarea, s-a întors la Córdoba.

Califul l-a primit îndată şi i-a spus:

— Ai învăţat acum să fii cioban?

— Da, şi mi se pare de neînţeles. Norocul mi-a surâs din nou, toate merg de minune, deşi nu simt, îţi mărturisesc, nicio aplecare deosebită pentru această meserie.

— Prea bine, a zis califul. La apus se află cetatea Sevillei, care mi-e supusă. Îţi dăruiesc această cetate. Du-te tot acum să-ţi iei puterea.

Negustorul-cioban-rege s-a ridicat în picioare, uluit, şi i-a spus califului:

— Dar de ce nu m-ai făcut rege de când am sosit? De ce toţi aceşti ani de încercări şi de trudă cu care nu eram obişnuit? Doreai să-mi arăţi oare ceva anume?

— Nu, a răspuns regele zâmbind, nu doream să-ţi arăt nimic. Dar dacă ţi-aş fi încredinţat cetatea Sevillei în ziua în care ţi-ai pierdut cele o sută de oi, ce nenorocire s-ar fi abătut oare asupra ei?

Omul a tăcut. Califul l-a îmbrăţişat şi a adăugat, înainte de a se despărţi de proaspătul rege:

— Mă întrebi de ce nu ţi-am dat tronul când ai sosit? Nimic mai uşor. Pentru că nu sosise vremea potrivită.

Apoi cei doi s-au despărţit.

STĂVILARUL

O altă poveste sufi ne arată cum puterea ştie să se folosească de harţa păguboasă dintre supuşi.

O văduvă şi cei cinci fii ai săi trăiau dintr-o bucăţică amărâtă de pământ. Un tiran ridicase un stăvilar, care oprea toată apa. În mai multe rânduri, fratele mai mare a încercat să dărâme stăvilarul, ca să

ude pământul, dar n-a izbutit. Nu avea destulă putere, iar fraţii lui erau prea mici.

Fratele cel mai mare s-a dus într-o cetate îndepărtată, unde a lucrat timp de câţiva ani la un negustor. De câte ori putea, trimitea ceva bani acasă, prin mijlocirea unor negustori. Pentru ca nici mama, nici fraţii săi să nu se simtă în vreun fel datori, îi sfătuia pe negustori să le ceară băieţilor în schimb unele treburi mărunte.

Când s-a întors acasă, doar unul dintre fraţii săi l-a recunoscut ori a părut că-l recunoaşte, nu fără o oarecare şovăire, pentru că anii lăsaseră urme. Mezinul a spus:

— Aveai părul negru.

— Da, dar am îmbătrânit.

— Noi nu suntem negustori, a spus un altul. De ce am avea un frate negustor?

— M-am îngrijit de voi cât aţi fost mici, a spus fratele cel mare. Îmi aduc aminte cum visaţi să dărâmaţi stăvilarul ca să vină apa.

— Eu nu mai ţin minte, a spus unul dintre fraţi.

— Nici eu, a spus altul. Despre ce apă vorbeşti?

— V-am trimis bani şi aşa v-aţi putut descurca, a

zis atunci fratele cel mare.

— Bani? Niciodată. Am câştigat câte ceva slujindu-i pe călători, asta-i tot.

— Spune-ne cum arată mama, i-a cerut un frate.

Numai că mama lor murise de mult, iar amintirile erau învăluite în ceaţă. N-au crezut ce le spunea fratele mai mare. I-au zis, aşadar, plini de arţag:

— Dacă eşti într-adevăr fratele nostru, de ce ai venit?

— Am venit să vă spun că tiranul a murit. Că oştenii lui au plecat în căutarea altor stăpâni. Că a venit vremea să facem ca ogorul nostru să înverzească şi să rodească.

— Care tiran? a întrebat unul dintre fraţi.

— Nu-mi aduc aminte de niciun tiran, a spus altul.

— Ogorul a fost întotdeauna sterp.

— De ce-am face aşa cum spui?

— Aş vrea să te ajut, a zis atunci mezinul, dar nu ştiu despre ce vorbeşti.

— Pe deasupra, a spus un altul, nici n-am nevoie de apă. Strâng surcele şi vreascuri. Aprind un foc lângă care vin călătorii să se încălzească. Mă plătesc.

Îmi ajunge să-mi duc zilele.

— Dacă am putea aduce apa până aici, a spus un alt frate, s-ar revărsa peste iazul în care îmi ţin peştii coloraţi. Negustorii se opresc uneori să se uite la ei şi-mi dau ceva mărunţiş.

— Eşti încredinţat, a spus ultimul dintre fraţi, că apa ar fi bună pentru acest pământ?

Fratele cel mare a tot încercat să-i îmboldească, să-i îndemne la muncă. Numai că ei au spus că mai bine stau să-i aştepte pe negustori. Cel mare s-a tot străduit să le spună că negustorii nu vor mai trece pe acolo, deoarece chiar el îi rugase până atunci să facă acest ocol. Nu l-au crezut. Au vorbit şi au tot vorbit, fără niciun folos.

S-a ivit un alt tiran, mai rău decât cel dintâi. A văzut stăvilarul, care se afla într-o stare jalnică, şi s-a gândit să-l dreagă. Tiranul s-a dovedit mult mai lacom şi a pus stăpânire şi pe ogor, şi pe fraţi, care au ajuns sclavi, pentru că arătau încă în putere – chiar şi fratele cel mare.

Puşi în lanţuri şi biciuiţi, târâţi spre cetatea stăpânului, nu conteneau să se certe.

OFTATUL SE FACE ŞI EL CU BĂGARE DE SEAMĂ

Toate acestea pot duce la o oarecare resemnare, care nu ne scuteşte însă să fim tot timpul cu băgare de seamă, aşa cum ne arată o pildă evreiască.

Undeva, într-un orăşel din Europa răsăriteană, un bătrân se aşază pe o bancă, pe malul unui râu. Alt bătrân vine să se aşeze alături de el. Nu se cunosc, nici măcar din vedere.

Primul, după câteva clipe de tăcere, oftează din rărunchi:

— Ooof…

Cel de-al doilea zice şi el, după o vreme:

— Ooof…

Primul spune:

— Ssst… Vă rog, nu trebuie să vorbim de politică!

— Prin urmare, zice cel de-al doilea, şi dumneata eşti evreu?

CHIPUL REGELUI ASCUNS

Puterea este arbitrară, îndepărtată şi chiar ascunsă. O altă poveste evreiască ne spune următoarele.

Un rege a chemat la el un înţelept şi i-a spus:

— Am auzit vorbindu-se despre un rege puternic, cinstit şi modest. Puternic pare să fie, pentru că regatul său este înconjurat de ocean şi păzit de o flotă nespus de numeroasă, înzestrată cu tunuri. Între ocean şi ţărm se întinde o mlaştină uriaşă, străbătută de o cărare îngustă, pe care nu poate trece decât un singur om. Cărarea este apărată de alte tunuri. Nu se poate pătrunde în acel regat. Ceea ce nu pricep însă este de ce anume regele ar fi cinstit şi modest.

— Şi ce vrei de la mine? a întrebat înţeleptul.

— Vreau să-mi aduci un portret al regelui. Un portret care să-i semene. Se pare că nu e treabă uşoară. Regele stă toată vremea ascuns după o perdea şi niciunul din supuşii săi nu l-a văzut vreodată.

Înţeleptul a pornit la drum. Înainte de a ajunge la regele ascuns, a hotărât să-i cunoască regatul şi poporul. A dat peste un popor batjocoritor şi mincinos. A înţeles repede că toţi bărbaţii şi toate femeile din regat erau nişte mincinoşi. Pretutindeni numai înşelăciune, ticăloşie şi batjocură fără milă.

Ca să se încredinţeze că lucrurile stăteau într-adevăr aşa, înţeleptul s-a băgat chiar el într-o

negustorie. A fost păcălit şi şi-a pierdut toţi banii. A hotărât să meargă la judecată, dar a văzut repede că judecătorii erau corupţi până la sânge. Şi de această dată a fost înşelat şi a pierdut.

S-a gândit atunci să meargă chiar la rege. A ajuns în sala de primire şi s-a aşezat lângă perdeaua în spatele căreia se afla regele.

— Peste ce popor domneşti oare? a strigat înţeleptul. Este alcătuit doar din hoţi şi mincinoşi. De la un capăt la celălalt, n-am găsit în regatul tău niciun strop de adevăr.

Şi înţeleptul a pornit să istorisească tot ceea ce văzuse în regat.

Dincolo de perdea, regele s-a aplecat ca să audă mai bine. Era nespus de mirat. Iar mai-marii ocârmuirii, care se aflau în încăpere, se arătau supăraţi foarte.

Înţeleptul şi-a încheiat povestea, zicând:

— Se spune că regele este asemenea poporului său şi că trăieşte în minciună. Numai că nu este adevărat, ştiu prea bine.

Toţi cei de faţă şi-au ţinut respiraţia. Apoi au auzit aceste vorbe ieşind din gura înţeleptului:

— Ştiu de ce te ascunzi după perdea. Nu ca să nu fii văzut. Ci pentru că eşti cinstit şi-ţi place adevărul. Şi pentru că n-ai putea suferi să dai cu ochii de acest popor care se află în jurul tău.

S-a lăsat tăcerea. Regele mirat a tras perdeaua şi s-a arătat.

Înţeleptul s-a grăbit să-i facă portretul, apoi s-a întors la stăpânul său.

MAIMUŢELE ŞI GHINDELE

Puterea este şi dispreţuitoare, iar acest dispreţ e însoţit de şiretenie. Zhuang Zi ne povesteşte o întâmplare stranie:

Un îmblânzitor de maimuţe le-a spus maimuţelor, în clipa în care le dădea să mănânce:

— O să vă dau trei ghinde dimineaţa şi patru seara. Ce ziceţi?

Toate maimuţele, supărate foc, au început să ţipe.

— Prea bine, a spus îmblânzitorul. Atunci am să vă dau patru ghinde dimineaţa şi trei seara. Ce ziceţi?

Toate maimuţele au fost mulţumite.

SOLOMON ŞI RÂNDUNICA

Când puterea este îndeplinită cu bunăvoinţă şi

inteligenţă – ceea ce se întâmplă rar –, duce la armonia lumii, pătrunzându-i tainele.

În palatul regelui Solomon, un rândunel tot înghesuia o rândunică, care încerca să scape.

Rândunelul a strigat:

— Cum de mi te împotriveşti? Nu ştii care că, dac-aş vrea, aş putea dărâma cupola templului? Chiar peste Solomon?

Solomon, care ştia limba păsărilor, l-a chemat pe rândunel şi l-a întrebat cu destulă asprime:

— Cum ai putut spune o asemenea prostie? De ce? Ce te-a împins să rosteşti asemenea vorbe?

— Nu trebuie să te iei după vorbele îndrăgostiţilor, a răspuns pasărea.

— Ai dreptate, a spus Solomon zâmbind.

Şi i-a dat drumul să zboare.

APA RAIULUI

O altă poveste arabă, asemănătoare, spune că un beduin slab şi sărman, pe nume Harith, trăia în pustiu de când se ştia. Umbla de colo colo, însoţit de nevasta lui Nafisa. Iarbă uscată pentru cămilă, insecte, din când în când un pumn de curmale, câte o gură de lapte: o viaţă grea şi plină de primejdii. Harith vâna

şobolani de deşert pentru blană şi împletea frânghii din fibre de palmier, pe care le vindea caravanelor.

Nu bea decât apă sălcie din fântâni mâloase.

Într-o zi, din nisip a ţâşnit un pârâiaş nou. Harith a gustat din apa necunoscută, care era amară şi sărată, şi niţel cam tulbure. I s-a părut însă că simţea curgându-i pe gâtlej chiar apa raiului.

— Trebuie să duc apa asta, s-a gândit el, cuiva care va şti s-o preţuiască.

A umplut două burdufuri din piele de capră – unul pentru el, altul pentru califul Harun al-Raşid – şi a pornit spre Bagdad. La sosire, după o călătorie obositoare, şi-a istorisit povestea paznicilor şi a fost lăsat să intre la calif, aşa cum se obişnuia.

Harith s-a prăbuşit la picioarele Stăpânului drept-credincioşilor şi a grăit astfel:

— Nu sunt decât un sărman beduin, legat de deşert, unde soarta a vrut să mă nasc. Nu cunosc nimic în afară de deşert, dar deşertul îl cunosc bine. Cunosc toate apele care se află acolo. Când am găsit apa raiului, m-am gândit să ţi-o aduc, ca s-o guşti.

Harun al-Raşid a cerut o ulcică şi a gustat din apa pârâului amar. Întreaga curte se uita la el. A băut

o înghiţitură zdravănă, dar pe chipul lui nu s-a zugrăvit nimic. A rămas o clipă pe gânduri, apoi a spus cu glas tare:

— Luaţi-l pe acest om şi întemniţaţi-l. Să nu vadă pe nimeni.

Beduinul, uluit, năucit, a fost luat şi aruncat într-o hrubă întunecată. Iar califul le-a spus celor de faţă, care-l întrebau de ce luase o asemenea hotărâre:

— Ceea ce nu înseamnă pentru noi nimic înseamnă pentru el totul. Ceea ce crede el că este apa raiului este pentru noi o băutură neplăcută. Dar trebuie să ne gândim la fericirea acelui om.

L-a chemat la el pe beduin la căderea nopţii. Le-a poruncit paznicilor săi să-l însoţească tot atunci la ieşirea din cetate, până la marginea deşertului, fără să-i îngăduie să vadă apele Tigrului şi nici fântânile oraşului şi fără să-i dea să bea altceva în afară de apa pe care o adusese.

În vreme ce beduinul părăsea palatul în toiul nopţii, l-a văzut încă o dată pe calif. Acesta i-a dăruit o mie de galbeni şi i-a zis:

— Îţi mulţumesc. Te numesc paznicul apei raiului. Ai să ai grijă de apa aceea în numele meu.

Păzeşte-o şi ocroteşte-o. Toţi călătorii să ştie că te-am numit în această slujbă.

Beduinul a sărutat mâna califului şi s-a întors grabnic în deşert.

PUTEREA PROSTITUATEI

Puterea se poate uneori pleca în faţa celor umili. O poveste indiană, de origine budistă, cuprinde o asemenea pildă.

Se spune că marele rege Asoka a fost nespus de mirat văzând că o femeie a izbutit, cu o singură mişcare, să întoarcă apele Gangelui înapoi la izvoare. Iar mirarea lui a fost fără margini când a aflat că femeia, destul de vârstnică, era o târfă bine cunoscută din oraşul Pataliputra.

A chemat-o, aşadar, la el şi i-a vorbit îndelung, în zgomotul glasurilor tuturor înţelepţilor de la curte, care comentau nemaipomenita întâmplare. Unii rosteau texte sfinte, alţii căutau alte exemple, unii puneau la îndoială minunea şi spuneau că fusese doar o vedenie.

Bătrâna târfă din Pataliputra a recunoscut că lucrurile se întâmplaseră întocmai. Da, a spus ea, sunt în stare de o faptă adevărată, dacă doresc. Am putere

asupra lucrurilor. Pot smulge copacii şi-i pot învârti în aer, pot răsturna munţii şi întoarce lumea cu fundul în sus.

Apoi s-a întors spre rege, cu mâna întinsă, rostind:

— Pot chiar să-ţi iau tronul, să te arunc în văzduh, să-ţi dau drumul în prăpastie.

Regele, tremurând de spaimă – pentru că văzuse cu ochii lui cum apele Gangelui se întorceau spre izvoare –, i-a zis prostituatei:

— Dar de unde ai această putere? Cine-ţi îngăduie să faci astfel de lucruri?

— Am cunoscut o mulţime de bărbaţi, a răspuns târfa din Pataliputra, soldaţi, ţărani, cerşetori, hoţi şi chiar prinţi. Dar n-am făcut între ei nicio deosebire. N-am pus pe niciunul mai presus de celălalt şi nici nu l-am dispreţuit pe niciunul dintre ei. Tuturor le-am dăruit plăcerea, chiar dacă am făcut-o în împrejurări deosebite. Nu m-am arătat nici umilă, nici trufaşă. Iată care este taina puterii mele.

A lăsat apoi în jos mâna pe care o ţinea întinsă spre Asoka şi a ieşit. Înţelepţii tăceau, ghemuiţi la pământ, iar regele Asoka, care trecea drept cel mai

bun dintre regi, se gândea la calea lungă care-l aştepta.

TĂCEREA PRIVIGHETORII

Când suveranul poate tălmăci toate limbile pământului, trebuie să-şi pună această ştiinţă nepreţuită în slujba supuşilor săi. O poveste persană, de origine sufi, cuprinde o asemenea pildă.

În vremea regelui Solomon, cel mai bun dintre regi, un om a cumpărat o privighetoare cu un glas fără pereche. A pus-o într-o colivie, unde pasărea nu ducea lipsă de nimic şi cânta, ceasuri întregi, spre încântarea celor din jur.

Într-o zi, când colivia a fost dusă pe un balcon, s-a apropiat o altă pasăre, i-a şoptit ceva privighetorii şi a zburat. Din acea clipă, minunata privighetoare a rămas mută.

Cuprins de deznădejde, omul a luat pasărea şi s-a dus la Solomon prorocul, care ştia limba necuvântătoarelor, şi l-a rugat s-o întrebe de ce nu mai vrea să cânte.

Pasărea a grăit astfel către Solomon:

— Pe vremuri, nu ştiam nici de vânător, nici de colivie. Apoi mi s-a întins o capcană dibace şi am căzut

în ea, din lăcomie. Păsărarul m-a prins şi m-a vândut la târg, înstrăinându-mă de ai mei. M-am trezit în colivia acestui om pe care îl vezi în faţa ta. M-am jeluit zi şi noapte, dar omul a crezut că tânguirile mele sunt cântece de recunoştinţă şi bucurie. Până în ziua când o altă pasăre a venit la mine şi mi-a spus: „Nu mai plânge, pentru că de asta te ţin în colivie”. Atunci m-am hotărât să tac.

Solomon i-a tălmăcit omului vorbele păsării. Acesta s-a gândit: „La ce bun să mai păstrez o privighetoare care nu cântă?” Şi i-a dat drumul din colivie.

REGELE PRESCHIMBAT ÎN FEMEIE

În împrejurări anume, un suveran poate fi în stare să dezlege o taină veche, pentru binele cunoaşterii ori al ştiinţei.

Este ceea ce ne arată o legendă indiană despre metamorfoză.

Un rege, lovit de un blestem necunoscut, a fost pedepsit cu asprime. Zeii supăraţi l-au preschimbat în femeie şi l-au silit să se ascundă în pădure, ceea ce s-a şi întâmplat.

În pădure, după ce a rătăcit vreme de câteva

săptămâni şi a trăit din pomeni, regele-femeie a întâlnit un tăietor de lemne, tânăr şi vânjos, care locuia singur. Tăietorul de lemne şi femeia s-au simţit pe dată cuprinşi de iubire unul pentru altul. S-au însoţit, au trăit împreună şi au avut chiar copii.

Când blestemul a trecut, regele s-a prefăcut la loc în bărbat. Tăietorul de lemne a fost uluit când a văzut că nevasta era de fapt regele lui. Acesta a plecat din casa tăietorului de lemne, şi-a părăsit copiii şi s-a întors la palat. A fost întâmpinat cu mare bucurie, fiindcă – în pofida greşelii pentru care fusese blestemat, dar care nu era cunoscută de toată lumea – era cunoscut ca fiind peste măsură de bun şi de drept.

Îndată ce au aflat, toţi înţelepţii din India s-au repezit la palat. Era singurul care putea răspunde la o întrebare care se punea de la începutul lumii şi care nu primise până atunci decât răspunsuri pe jumătate. Întrebarea era următoarea: în timpul dragostei, cine cunoaşte plăcerea cea mai mare, bărbatul ori femeia?

Regele, ştiind ce greutate vor avea vorbele lui (deoarece cunoaşterea, în India, este de cea mai mare însemnătate), a chemat toţi înţelepţii în curtea palatului şi a poruncit să li se întindă masa. S-au adus

jertfe, s-a făcut o rugăciune, s-a cântat, apoi toţi cei de faţă au cugetat. Apoi cel mai bătrân dintre înţelepţi a rostit marea întrebare.

Regele a răspuns zâmbind:

— În iubire, fără nicio îndoială, plăcerea cea mai mare este a femeii. Este plăcerea cea mai puternică de care o făptură omenească poate avea parte pe acest pământ. O plăcere atât de mare, încât până şi zeii ne pizmuiesc.

Înţelepţii i-au mulţumit regelui şi au plecat mulţumiţi.

Înainte de a pleca, cel mai vârstnic dintre ei, cel care pusese întrebarea, l-a tras pe rege deoparte şi i-a şoptit ceva la ureche. Nu se ştie ce i-a spus. Atâta doar că, a doua zi, regele era de negăsit. Nu l-a mai văzut nimeni niciodată în palat.

Nişte vânători spun că un tăietor de lemne pe care îl cunoşteau îşi recăpătase pofta de viaţă.

CĂMAŞA DE MARMURĂ

Totuşi, lucru arătat de toate tradiţiile, arma cea mai potrivită şi mai de temut de care omul se poate folosi împotriva puterii este şiretenia.

Povestea marocană care urmează este bine

cunoscută, iar structura ei este adesea folosită.

Un sultan i-a poruncit unui biet croitor din Fez să-i coasă o cămaşă de marmură, ameninţându-l că, dacă nu va izbuti, îi va tăia capul.

Bietul om s-a pus pe plâns, neştiind cum să se descurce. Dar fiica lui, care era nespus de isteaţă, i-a venit în ajutor. Când sultanul a cerut cămaşa de marmură, croitorul i-a răspuns:

— Cămaşa e croită. Dar am nevoie de fire de nisip ca s-o cos. Mi le poţi trimite?

GRINZILE DE APĂ

O poveste asemănătoare ne vine din Camerun.

Mai-marele duhurilor, pe numele lui Zameyo-Mebenga, a vestit că-şi va da fiica de soţie celui care îi va aduce grinzi de apă.

Toţi au început să strige: Grinzi de apă! Cine a mai văzut aşa ceva?

Numai ţestoasa, animalul care găsea o sută de răspunsuri la o singură întrebare, a primit să-l înfrunte pe mai-marele duhurilor. S-a dus la malul râului şi a început să bată apa cu labele, apoi a trimis pe cineva la Zameyo-Mebenga să-i spună:

— Grinzile de apă sunt gata. Să-mi trimită de

îndată o sfoară de fum din pipa lui, să le leg. I le voi trimite fără întârziere.

Iar mai-marele duhurilor şi-a dat fata după ţestoasă.

PRINŢUL ŞI MORILE DE VÂNT

O altă pildă, cu aceeaşi structură, este cuprinsă într-o poveste rusească.

Un prinţ cu firea aspră avea o moşie undeva în Rusia, în partea de miazănoapte. Călărind într-o zi pe acea moşie, a văzut o moară de vânt cu aripile nemişcate. Mânios, l-a chemat pe morar şi l-a întrebat:

— De ce nu merge moara?

— Pentru că nu bate vântul, i-a răspuns morarul.

— Orice moară, de vânt ori altfel, trebuie să meargă! Poruncesc să meargă moara! Descurcă-te! Am să mă întorc mâine, şi vai va fi de tine dacă nu-mi asculţi porunca!

Prinţul s-a întors a doua zi. Moara tot nu mergea. A răcnit către morar:

— N-ai priceput ce ţi-am zis ieri?

— Ba da, Înălţimea Ta, am priceput.

— Şi?

— I-am poruncit morii să meargă.

— Şi?

— Atunci moara m-a ascultat şi mi-a răspuns. Mi-a grăit aşa: „Sunt gata să mă supun. Dar du-te şi spune-i prinţului, care are mai multă putere decât tine, să poruncească vântului să bată”. Tocmai mă pregăteam să vin să vă cer acest lucru.

FRÂUL DE NISIP

O poveste asemănătoare – dar ceva mai lungă – ne vine din Mali.

Un rege atotputernic, cu o purtare uneori ciudată, i-a chemat într-o zi pe toţi tinerii din oraş şi le-a spus:

— Vă dau o poruncă: înainte de sfârşitul săptămânii, îi veţi goni de-acasă pe taţii voştri. Să se ducă unde vor vedea cu ochii. Apoi am să vă spun un lucru foarte însemnat.

Destul de încurcaţi, tinerii s-au supus poruncii regelui. Bătrânii au plecat de-acasă. După o săptămână, regele i-a chemat din nou şi le-a dat această poruncă uimitoare:

— Fiecare dintre voi îmi va face un frâu de nisip. Vai şi amar de cei ce nu vor izbuti!

Tinerii s-au întors la casele lor, năuciţi de noua

poruncă a ciudatului rege. Cum să facă un frâu din nisip?

Unul din tineri, care-şi iubea şi-şi preţuia tatăl, nu se îndurase să-l alunge. Îl ţinea ascuns într-un hambar şi-l hrănea în taină. Când tatăl a aflat care era porunca regelui, i-a spus fiului său:

— Du-te la rege şi spune-i aşa: Binevoieşte şi-mi arată ce fel de frâu doreşti, ca să-l pot face întocmai.

Fiul a ascultat sfatul părintelui său. Când regele l-a auzit pe tânăr cerându-i un model, a zâmbit şi i-a spus:

— L-ai ascuns cumva pe tatăl tău? Spune-mi adevărul.

— Da, a răspuns fiul. L-am ascuns în hambar.

— Prea bine, a grăit regele. Poruncile mele nu-şi mai au rostul. Du-te şi spune-le tovarăşilor tăi că-şi pot chema taţii înapoi acasă. Nu mai am nimic să vă spun astăzi.

RĂMĂŞAGUL CALIFULUI

O poveste arăbească arată că un calif, crud şi zgârcit, avea o adevărată patimă a rămăşagurilor. Dar era atât de crud şi de zgârcit încât le socotea în cele mai mici amănunte, ca nu cumva să piardă. Se spunea

chiar că nu punea rămăşag decât dacă era pe deplin încredinţat că va câştiga. Curtenii găseau tot soiul de pretexte să nu pună niciun rămăşag cu dânsul.

Califul se vedea, aşadar, nevoit să pună rămăşaguri cu negustori, cu femei, cu paznici şi chiar cu slugi. Într-o dimineaţă, pe când străbătea curtea cea mare, a văzut o grămadă mare de cărămizi făcută de zidari. A strigat îndată:

— Cine vrea să pună un rămăşag cu mine?

Nimeni din cei ce se găseau în acea clipă în curte n-a răspuns. Califul a strigat din nou, în tăcerea din jur:

— Cine vrea să pună un rămăşag cu mine?

Şi a adăugat iute:

— Mă prind că nimeni nu este în stare să ducă grămada asta de cărămizi, doar cu mâinile, de la un capăt la celălalt al curţii, înainte de asfinţitul soarelui! Cine se prinde?

Toţi cei care se găseau în curte stăteau cu capetele plecate, pentru că lucrul părea cu neputinţă. Deodată, un zidar tânăr a făcut câţiva paşi înainte şi a spus:

— Şi care va fi răsplata pentru cel care câştigă?

— Zece chiupuri cu aur.

— Şi pentru cel care pierde?

— Tăierea capului.

Zidarul s-a gândit o clipă şi a zis:

— Sunt gata să mă prind, dar am o dorinţă.

— Te ascult.

— Ai să poţi opri jocul când vrei, dar atunci ai să-mi dai doar un chiup cu aur.

Califul i-a cerut să spună încă o dată ce dorea şi a rămas puţin pe gânduri, crezând că este vorba de o capcană. Putea opri totul când voia şi nu mai trebuia să dea decât un chiup cu aur. Ce voia să însemne acest lucru? Ce ascundea el? Zidarul n-a vrut să spună mai mult şi a dat să plece. Din patimă pentru joc, califul s-a învoit.

Tânărul s-a apucat să care cărămizile dintr-un capăt în celălalt al curţii, cu mâinile goale, urmărit de calif şi curteni. După un ceas, nu cărase decât o parte neînsemnată din grămada de cărămizi. Cu toate acestea, zâmbea.

— De ce zâmbeşti? l-a întrebat califul. Este limpede că ai pierdut! N-ai să-ţi isprăveşti treaba!

— Te înşeli, a răspuns zidarul cel tânăr,

străbătând curtea. Sunt încredinţat că am să câştig.

— Cum aşa?

— Pentru că ai uitat ceva. De asta zâmbesc.

— Ce anume am uitat?

— Oh, un lucru neînsemnat.

Tânărul căra la cărămizi, lăsându-l pe calif pradă unor gânduri negre. Ce uitase oare? Şi-a amintit tot ce rostise, cuvânt cu cuvânt, şi n-a găsit niciun cusur. După trei ceasuri de muncă, grămada de cărămizi părea aproape neatinsă. Nici măcar trei-patru zile n-ar fi ajuns ca să fie cărate în celălalt capăt al curţii. Cu toate acestea, inima regelui era cuprinsă de o îngrijorare adâncă.

La începutul celui de-al patrulea ceas, văzând că micul zidar zâmbeşte întruna, l-a întrebat:

— Tot mai crezi că ai să câştigi?

— Tot.

— Ce-am putut oare uita? Spune-mi. Am socotit greşit mărimea grămezii de cărămizi? Să fi avut oare o vedenie?

— Nici vorbă, a răspuns flăcăul. E ceva mult mai uşor.

Şi şi-a văzut de treabă.

La începutul celui de-al cincilea ceas, califul, care dădea semne de nerăbdare, a întrebat:

— Tot mai crezi că ai să câştigi?

— Tot.

— Priveşte: grămada e încă mare şi mai ai doar patru ceasuri până la asfinţitul soarelui. Cum poţi nădăjdui că vei câştiga rămăşagul?

— Îţi spun din nou, a spus zidarul, cărând câteva cărămizi, că ai uitat un amănunt.

Fruntea califului s-a brăzdat, iar ochii i s-au întunecat. Se gândea iar la toate elementele problemei, fără să dibuiască greşeala care l-ar fi putut face să piardă amar de bani. Cu glas şoptit, cu sudoarea curgându-i pe faţă, le-a cerut părerea sfetnicilor care-l înconjurau. Nici măcar cei mai ageri dintre ei nu i-au putut da un răspuns. După ei, califul avea să câştige din nou şi încă un cap avea să cadă.

La începutul celui de-al şaselea ceas, califul, văzând că tânărul, cu toată oboseala, zâmbea mereu, l-a întrebat:

— De ce zâmbeşti?

— Zâmbesc fiindcă am să câştig o avere.

— Cu neputinţă! Soarele a trecut de amiază, iar

grămada este încă mare! N-ai cum să câştigi.

— Ai uitat un amănunt neînsemnat, i-a spus iar zidarul.

— Ce? Ce-am uitat? a răcnit califul, ridicându-se în picioare, roşu de ciudă, cu mâinile tremurând. Ai să te foloseşti cumva de niscaiva farmece? Eşti cumva vreun djinn? Au să te ajute cumva făpturi nepământene, ieşite din ziduri?

— Nu, a răspuns zidarul, e vorba de ceva mult mai uşor.

Califul i-a chemat pe matematicieni şi pe astrologi, i-a pus să măsoare grămada de cărămizi, i-a pus să se uite la soare. La începutul celui de-al şaptelea ceas, văzând că zidarul zâmbeşte întruna, califul a strigat:

— Tot mai crezi că ai să câştigi?

— Tot.

— Mai ai doar un ceas de lumină şi cărămizile pe care le-ai cărat alcătuiesc doar o grămăjoară amărâtă pe lângă cealaltă! Priveşte! Uită-te şi măsoară-le pe amândouă! Cum poţi spune că ai să câştigi rămăşagul?

— Cum îţi spuneam, a răspuns tânărul, ai uitat

ceva.

— Ce anume?

— Vrei să opreşti jocul?

— Da! îl opresc!

— Şi-mi dai un chiup cu aur?

— Da! Îţi dau! Dar spune-mi, rogu-te, ce este lucrul acela atât de neînsemnat pe care l-am uitat? Cum ai fi făcut ca să-mi iei banii? La ce anume nu m-am gândit?

Tânărul a pus jos cărămizile pe care le căra şi, cum jocul se sfârşise bine pentru el, i-a zis califului:

— N-ai băgat bine de seamă la ceea ce ţi-am cerut.

— Nu m-am gândit decât la asta! a spus califul.

— Poate, dar fără să pricepi că pentru mine, un chiup de aur, doar unul, este o comoară nepreţuită. Ştiam încă de la început că nu pot câştiga cu niciun chip cele zece chiupuri. Dar nu voiam decât unul, atât. Tu te prinseseşi pe zece chiupuri, iar eu doar pe unul.

— Dar cum ai făcut ca să câştigi? Ce este lucrul acela neînsemnat pe care l-am uitat?

— Ai uitat, a spus tânărul, lucrul cel mai la îndemână. Ai uitat cât de uşor îţi poţi pierde

încrederea în tine însuţi.

Califul a tăcut.

Tânărul zidar a luat chiupul pe care îl aduseseră slugile. L-a pus pe umăr, a străbătut curtea printre cele două grămezi de cărămizi, una mare, alta mică, şi a plecat în alt ţinut.

VESTITUL RĂMĂŞAG AL LUI NASTRATIN

Uneori, această poveste, tot despre un rămăşag, care a făcut înconjurul lumii, este pusă pe seama lui Nastratin.[8]

Deşi se plângea necontenit de sărăcie, Nastratin a dat într-o seară un asemenea ospăţ, încât vestea despre minunăţia bucatelor a ajuns la urechile califului.

Acesta l-a chemat la dânsul şi l-a întrebat de unde avusese bani pentru o astfel de petrecere.

— Pun rămăşaguri, a răspuns Nastratin, şi le câştig.

— Pe ce pui rămăşag?

— Pe orice.

— Te încumeţi să pui un rămăşag cu mine?

---

8 Vezi Jean-Louis Maunoury, în *Hautes sottises de Nasreddin Hodja,* Phébus, 1994.

— Chiar acum, dacă vrei, a răspuns Nastratin.

— Pe zece galbeni?

— Zece galbeni să fie.

— Şi pe ce vrei să punem rămăşag?

— Mă prind că mâine-dimineaţă, când ai să te trezeşti, o să ai o bubă mare pe buca dreaptă.

Zis şi făcut. A doua zi, după o noapte chinuită, califul s-a sculat şi a băgat de seamă că n-avea nimic pe buca dreaptă şi nici pe cea stângă. L-a chemat pe Nastratin şi i-a spus că pierduse rămăşagul.

Nastratin a dorit să se încredinţeze, iar califul s-a învoit. Şi-a dat jos pantalonii şi i-a arătat bucile lui Nastratin, care a recunoscut că pierduse şi a ieşit, umil.

Chiar în acea seară, califul a aflat că Nastratin dădea un ospăţ şi mai straşnic decât primul. L-a chemat la el şi l-a întrebat, destul de supărat, de unde avea bani pentru petrecere.

— Nimic mai uşor, a răspuns Nastratin. Am pus rămăşag pe cincizeci de galbeni cu vizirul tău şi-am câştigat.

— Şi pe ce anume ai pus rămăşag?

— M-am prins că de dimineaţă, dacă vine destul

de devreme şi se ascunde în spatele unei perdele, are să-l vadă pe calif arătându-mi dosul.

DREGĂTORUL ŞI PESCARUL

Cât despre „mâinile murdare” şi „apele tulburi”, cuvinte care însoţesc adesea puterea, o veche poveste anamită ni le înfăţişează într-un chip aproape tainic şi nedesluşit.

Un dregător alungat de la curte, slab, într-o stare jalnică, mergea pe malul unui râu. Un pescar bătrân l-a văzut şi l-a întrebat:

— De ce te-au alungat de la curte?

— Într-o lume tulbure, a răspuns dregătorul, doar eu am rămas curat. În mijlocul unei mulţimi ameţite, doar eu mai am mintea limpede. Iată de ce m-au alungat.

— Un om înţelept nu trebuie să se încăpăţâneze, ci să meargă după împrejurări. Dacă lumea este tulbure, va încerca s-o tulbure şi mai tare, să scurme în mâl, să răscolească apele, ca să ajungă şi el asemenea lumii. Dacă mulţimea este ameţită, se va apuca de băut, chiar şi oţet, ca să fie la fel cu ceilalţi. La ce bun să te încăpăţânezi şi să ajungi în starea în care eşti?

— Am auzit vorbele acestea, a răspuns dregătorul. Dacă te-ai spălat pe cap, nu-ţi pune o pălărie murdară. Trupul meu este curat; cum oare aş putea suferi o atingere care să-l murdărească? Mai bine mă arunc în râu, ca să fiu hrană la peşti, decât să mă ştiu mânjit de pulberea şi murdăria lumii.

Bătrânul pescar zâmbea şi-şi cârpea năvoadele. Dintre buzele sale zbârcite ieşea un cântecel:

Râul curge înainte, iar în apa lui curată
Îmi spăl legătura curată de la pălărie
Iar dacă apa se murdăreşte cumva
Am să cobor să-mi spăl şi picioarele murdare.

Apoi s-a ridicat şi s-a îndepărtat în tăcere.

ÎN TRENUL ISTORIEI

Una din aceste anecdote, care datează din anii 1969 – 1970, conţine toate figurile posibile ale unei puteri corupte şi ineficiente. Lenin, Stalin, Hruşciov şi Brejnev sunt în acelaşi tren. Deodată, trenul se opreşte. Lenin zice:

— Chemaţi inginerii specialişti. Şi să repare trenul, la iuţeală.

Sunt chemaţi inginerii, care încearcă să repare trenul, dar în zadar. Trenul rămâne nemişcat.

Atunci Stalin strigă:

— Să fie împuşcaţi inginerii, fochiştii şi mecanicii.

Ordinul este executat. Trenul tot nu porneşte. Puţin mai târziu, Hruşciov ia cuvântul şi spune:

— E foarte simplu. Avem nevoie de alţi fochişti, alţi mecanici şi alţi ingineri.

Echipa este înlocuită. Dar trenul nu vrea cu niciun chip să pornească.

Atunci e rândul lui Brejnev să vorbească:

— Să tragem perdelele, tovarăşi, şi să continuăm ca şi cum trenul ar merge normal.

VALOAREA UNUI REGE

Un rege din Orient primeşte în dar o mantie superbă cusută cu fir de aur şi argint, bătută cu nestemate. E un semn de prietenie trimis de împăratul Chinei.

Regele îmbracă mantia, se admiră într-o oglindă mare, apoi îl întreabă pe Nastratin, care se întâmplă să fie de faţă:

— Cât crezi că valorez?

Nastratin cercetează îndelung personajul, veşmântul, scoate din buzunar un carneţel în care face câteva socoteli, iar la urmă spune:

— Valorezi cinci sute de galbeni.

— Cinci sute de galbeni! îţi dai seama ce spui? Mantia de pe mine valorează doar ea cinci sute de galbeni!

— Ştiu, Măria ta. Asta am şi socotit.

Există bogaţi şi săraci. Dar ceilalţi?

CELE DOUĂ CADOURI

O poveste care circulă în Spania, dar care vine probabil de foarte departe, spune că un bărbat, sărac şi văduv, îşi creştea cu greu cei doi fii.

Unul din fii avea o fire veselă şi foarte optimistă. Vedea întotdeauna partea luminoasă a vieţii. Celălalt, dimpotrivă, era mereu posomorât, bântuit de gânduri negre, incapabil să se bucure de ceva.

Cum se apropia Crăciunul, tatăl s-a întrebat ce daruri le putea oferi fiilor săi. Şi-a scos puţinele economii de la bancă, a mai împrumutat câţiva bănuţi de la vecini şi a cumpărat, de ocazie, un ceas pentru fiul său pesimist.

Nu-i rămânea nimic ca să-i cumpere un cadou

celuilalt fiu, şi atunci, mergând pe stradă, a văzut un măgar lăsând o balegă în urma lui.

A cules de jos balega, a împachetat-o cât mai frumos în staniol găsit într-un coş de gunoi, a legat pachetul cu o panglică roşie şi l-a pus sub bradul de Crăciun, alături de ceas, care era şi el împachetat.

În seara de Crăciun, fiul cel pesimist şi-a deschis pachetul, a găsit ceasul şi l-a pus la mână, fără să arate vreo bucurie.

— Ei, l-a întrebat a doua zi o vecină, ai văzut ceasul pe care ţi l-a cumpărat tatăl tău? Te bucuri de cadoul tău?

Băiatul a clătinat din cap. Nu, nu se bucura.

— Dar de ce? a întrebat vecina.

— Pentru că, a spus el cu tristeţe, de fiecare dată când mă uit la el, văd secundele care trec, minutele şi orele. Văd cum timpul ce-mi rămâne de trăit se scurtează şi cum mă apropii de moarte.

— Dar tu? l-a întrebat vecina pe celălalt băiat. Tu ce cadou ai primit?

— Un cal! a răspuns el voios.

Şi a adăugat:

— Numai că, între timp, a plecat!

AVARUL ÎNECAT

Un om bogat şi zgârcit – bogat, probabil, tocmai pentru că era zgârcit – a căzut odată într-un fluviu. Omul nu ştia să înoate, iar curentul îl ducea la vale, sub ochii celor care alergau pe mal şi strigau:

— Dă mâna! Dă mâna!

Zgârcitul însă nu întindea mâna şi se lăsa înghiţit de curent.

Se spune că, în ultima clipă, a fost salvat de Nastratin, care s-a apropiat de apă şi a strigat:

— Ia-mi mâna! Ia-mi mâna!

O ÎNŢELEGERE CORECTĂ

Un fost *pied-noir* s-a întors la Marsilia, unde a devenit „regele merghezului”[9]. Averea lui era, se spune, apreciabilă. Într-o zi, primeşte vizita unui fost coleg de liceu din Oran. O vreme, pălăvrăgesc la un pahar de anason, depănând amintiri, vorbind despre foştii lor colegi şi profesori.

Apoi, vizitatorul cere un împrumut, o sumă destul de importantă.

---

9 *Pied-noirs,* nume dat coloniştilor francezi din Algeria, care au revenit masiv în Franţa după ce Algeria şi-a obţinut independenţa. *Merghez,* un soi de cârnat din carne de oaie, foarte condimentat, o specialitate arabă. *(n. trad.)*

Bogatul se gândeşte un moment, apoi îşi duce musafirul la fereastră şi îi arată, peste drum, firma unei sucursale a băncii Credit Lyonnais.

— Vezi banca aia? întreabă el.

— Da, spune celălalt.

— Ei bine, trebuie să-ţi spun că am cu ei o înţelegere: ei nu vând merghez, iar eu nu împrumut bani.

INELUL FURAT

În tradiţia evreiască există mai multe povestiri similare cu cele care-l au ca personaj pe Nastratin, iar printre ele, în mod special, aceasta: într-o după-amiază, un anume Haim şi nevastă-sa trăgeau un pui de somn, când au auzit zgomot în casă. Intrase un hoţ.

Cei doi au rămas nemişcaţi, paralizaţi de frică. Hoţul a scotocit peste tot şi a găsit un inel superb, de damă, pe care l-a luat.

Haim, care-l văzuse prin uşa întredeschisă, a alergat după el. Când s-a întors acasă, cu sufletul la gură, nevasta l-a întrebat:

— Ei, ce-ai făcut? Mi-ai recuperat inelul?

— A, nu, i-a spus Haim.

— Atunci de ce-ai mai fugit după hoţ?

— Voiam să-i spun că inelul m-a costat o grămadă de bani, ca nu cumva să se lase păcălit când îl vinde.

SIMŢUL ÎMPĂRŢELII

În ţară bântuia o foamete cumplită, şi o bună parte din populaţie era ameninţată să moară în mizerie.

Bogaţii însă, care-şi umpluseră din timp hambarele şi pivniţele, trăiau în acelaşi belşug ca întotdeauna.

Atunci nevasta lui Nastratin i-a spus acestuia:

— E o ruşine! Jumătate din locuitori sunt bogaţi sau înlesniţi, pe când ceilalţi nu au nici măcar o coajă de pâine! Copiii lor se usucă pe picioare şi mor! Până şi şobolanii săracilor mor de foame! Nu poţi să faci nimic?

— Ce vrei să fac?

— Nu ai putea să-i convingi pe bogaţi să împartă cu săracii? Toată lumea îţi laudă înţelepciunea: încearcă să creezi o solidaritate, o întrajutorare!

— Ai dreptate, nevastă, a spus Nastratin. Uite, plec chiar acum să fac ceva.

Nastratin a ieşit din casă şi s-a întors abia peste vreo cinci-şase zile. Părea sleit de puteri. Abia mai

putea să vorbească.

— Ei, l-a întrebat nevasta, ai izbutit ceva?

— Am izbutit, a răspuns el.

— Ai izbutit să-i convingi să accepte o împărţeală dreaptă?

— Am izbutit. Am izbutit pe jumătate.

— Cum adică, pe jumătate?

— Da, i-am convins pe săraci.

SCRISOAREA IMAMULUI

În domeniul (nesfârşit) al afacerilor omeneşti, în care banii sunt mai puternici decât sentimentele şi, uneori, chiar decât judecata, se povesteşte că într-o bună zi Nastratin Hogea şi-a părăsit orăşelul şi a plecat într-o călătorie, la Damasc.

Aflând acest lucru, imamul din orăşel i-a scris o scrisoare lungă, rugându-l să-i cumpere, de la Damasc, mai multe bucăţi de brocart, două covoare frumoase, un serviciu de porţelan chinezesc, câteva cărţi legate în piele (dădea şi titlurile), mai multe miniaturi preţioase şi alte obiecte de lux.

Imamul adăuga, la sfârşitul scrisorii: „Să nu-ţi faci griji, ţi le plătesc de îndată ce ajungi acasă”.

Când Nastratin s-a întors de la Damasc, imamul a

alergat să-l vadă şi să-şi ia obiectele comandate.

Mai întâi, l-a întrebat:

— Ai călătorit bine?

— Da, a răspuns Nastratin, foarte bine. Damascul e un oraş superb. O să-ţi povestesc tot ce-am văzut, tot ce-am făcut. Dar mai întâi trebuie să-ţi spun un lucru: scrisoarea pe care mi-ai trimis-o n-a ajuns la mine.

CEI DOI EVREI DIN TREN

În Polonia – dar şi în alte ţări europene se spune adesea anecdota cu cei doi evrei, unul tânăr şi unul bătrân, care călătoreau împreună într-un tren cu destinaţia Varşovia.

Cei doi nu se cunoşteau. Deodată, tânărul îl întreabă pe cel mai bătrân:

— Vă rog, aţi putea să-mi spuneţi cât e ceasul?

Bătrânul îi aruncă o privire şi îi răspunde aproape în aceeaşi clipă:

— Nu.

Apoi se face mic în colţul compartimentului, cât mai departe de tânăr, şi nu se mai mişcă.

Tânărul e destul de surprins. Aşteaptă câteva minute, apoi întreabă:

— De ce m-aţi refuzat atât de brutal?

Bătrânul ezită un moment, apoi acceptă să răspundă şi spune:

— Ascultă-mă. O să ajungem împreună la Varşovia, un oraş pe care nu-l cunoşti, aşa cum i-ai spus controlorului. Suntem în ziua de sabat, aşa că o să mă întrebi care e drumul spre sinagogă. Evident, va trebui să ţi-l arăt, şi chiar să te conduc până acolo. Dacă mă uit la hainele tale, înţeleg că nu stai foarte strălucit cu banii, aşa că, ieşind de la sinagogă, o să mă-ntrebi dacă nu ştiu cumva, în oraş, o pensiune mai ieftină. Cum nu cunosc niciuna, o să-ţi propun, fireşte, pentru că nu pot face altfel, să vii să stai la mine. Iar tu o să accepţi, sunt sigur. Or, se întâmplă că am o fiică de optsprezece ani, destul de drăguţă. Fata are să-ţi placă, şi de asta sunt sigur, pot chiar prezice că o să vă îndrăgostiţi rapid unul de celălalt. Peste câteva săptămâni, o să-mi ceri

mâna ei. Şi ai vrea să-mi dau fata după un pârlit care nici măcar ceas nu are?

ADEVĂRATA DIFERENŢĂ

Odinioară, la Bagdad, un grup de filosofi şi

savanţi, printre care câţiva greci şi chiar indieni, au început o discuţie lungă, încercând să răspundă la o veche întrebare: există două categorii de oameni?

Cei mai mulţi erau de acord că există, dar se contraziceau, şi uneori chiar violent, când trebuiau să precizeze cele două categorii.

Cum să împarţi în două fiinţele umane?

— E destul de simplu, răspundeau musulmanii convinşi, există credincioşii şi necredincioşii. Şi cu asta basta.

Creştinii refuzau, firește, să accepte acest criteriu, care-i plasa într-o categorie inferioară sau îi lăsa pe dinafară. Aşa că preferau să vorbească despre cei care vor fi mântuiţi şi cei care vor arde în iad.

Grecii, pe de altă parte, citându-l pe Aristotel, afirmau că diferenţa dintre oameni nu ţine de religie sau de ceea ce numim cultură, ci, înainte de orice, de naştere. După ei, unii veneau pe lume ca stăpâni, şi rămâneau de-a pururi stăpâni, în timp ce alţii se năşteau sclavi, condiţie înscrisă în sângele lor pe vecie.

Pentru greci – deşi se fereau s-o spună prea răspicat –, omenirea se împărţea în două categorii:

grecii şi barbarii.

Alţii, mai rafinaţi, mai atenţi la nuanţă, spuneau că inteligenţa fiecărui individ putea juca un rol hotărâtor, permiţându-i, de pildă, să capete cunoştinţe prin studiu şi frecventarea unor dascăli buni, şi chiar să-şi depăşească, uneori, condiţia pe care natura părea să i-o fi rezervat la naştere. Aceşti oameni spuneau că, într-adevăr, omenirea se putea împărţi în două: cei care ştiu şi cei care nu ştiu.

Altfel spus: învăţaţii şi ignoranţii.

Alţii întrebau: de ce ne-am complica atât de mult? Există în lume bogaţi şi săraci. Iar asta e destul pentru a face diferenţa!

Mai erau unii care spuneau: există cei care poruncesc şi cei care se supun, cei născuţi ca să câştige şi cei născuţi ca să piardă.

Unul, care venea de la hotarele Indiei, a spus chiar: „Da, există două categorii de oameni, cei vii şi cei morţi”.

S-au auzit şi unele voci – puţine, ce-i drept – care au spus că oamenii se împărţeau pur şi simplu în buni, pe de o parte, şi răi, pe de alta. Ceea ce nu făcea, cum a remarcat cineva, decât să ocolească întrebarea. Într-

adevăr, care erau acele criterii incontestabile ce ne-ar permite să-i deosebim pe cei buni de cei răi?

Discuţiile şi argumentările, susţinute cu numeroase exemple şi pilde, au durat mai mult de o lună, după care participanţii la această întrunire memorabilă au trebuit să se despartă. În ciuda erudiţiei şi bunei lor credinţe, le era imposibil să ajungă la o concluzie fermă şi acceptată de toţi. Lucru pe care-au trebuit să-l recunoască.

S-au despărţit aşadar, nu fără o amărăciune ascunsă în suflet.

Câţiva dintre ei, ieşind în stradă, l-au întâlnit atunci pe nelipsitul Nastratin, care trecea liniştit, călare pe măgar. Un savant care trăia la Bagdad şi cunoştea personajul, l-a întrebat:

— Nastratin! Ia spune, există două categorii de oameni?

— Bineînţeles! a răspuns Nastratin, fără a se opri.

— Şi care sunt acelea? a întrebat savantul.

Nastratin a răspuns, abia întorcând capul, în timp ce măgarul îl ducea mai departe:

— Cei care cred că există două categorii de

oameni – şi ceilalţi!

Trebuie totuşi să ştim de ce lucrurile sunt aşa cum sunt

LUNA ŞI MOARTEA

Povestirile despre începuturile lumii sunt nenumărate. Fiecare amănunt, dacă ne uităm bine, are povestea lui, fiecare poate fi lămurit printr-o întâmplare care s-a petrecut într-o anume zi şi a rânduit lucrurile într-un anume fel.

Povestirile acestea, care se apropie de mit, se întâlnesc mai cu seamă în Africa. Printre ele se numără cea despre lună şi moarte, care aparţine tradiţiei neamului sande.

Un om mort zăcea jos, pe pământ. Lumina lunii cădea asupra lui. Un bătrân a adunat în jurul trupului fără viaţă un mare număr de animale şi le-a spus:

— Trebuie să trecem moartea şi luna pe malul celălalt al râului. Cine se încumetă?

O broască ţestoasă a apucat luna între labe şi a dus-o pe malul celălalt. Alta, care avea labele mai scurte, a apucat moartea. Dar n-a putut s-o ducă dincolo şi s-a înecat.

Iată de ce luna răsare în fiecare seară, dar omul

care moare nu mai învie niciodată.

DE CE PĂPĂLUDELE NU BEAU DECÂT ROUĂ

O poveste malgaşă, din tradiţia sakalava, sună astfel.

O păpăludă se plimba pe malul unui râu. A dat de nişte caimani care se odihneau pe nisip. Caimanii au întrebat-o dacă ştie cumva unde se putea găsi praful care te face nevăzut.

— Ştiu să-l fac chiar eu, a spus pasărea. Dacă vreţi, vi-l aduc joi.

Caimanii, bucuroşi, i-au mulţumit. Se gândeau: „Cu praful acela, vom putea intra în sat fără să ne vadă nimeni, vom putea mânca găini din belşug, raţe şi chiar câini, poate şi femei şi niscaiva prunci cu carnea fragedă, fără să fim măcar zăriţi”.

Joi, păpăluda le-a adus câteva frunze zdrobite pe care caimanii le-au mâncat. Le-a spus pe urmă că nu-i mai vede şi că pot intra fără frică în sat, ca să se ospăteze după pofta inimii.

Au hotărât, aşadar, să meargă în sat dis-de-dimineaţă.

Pasărea a ajuns acolo înaintea lor şi le-a spus sătenilor:

— Vin caimanii, care se cred nevăzuţi. Prefaceţi-vă că nu-i vedeţi şi când vor fi toţi aici, în piaţă, o să-i puteţi omorî fără greutate.

A doua zi de dimineaţă, caimanii au pornit la drum, cu mare grijă. La marginea satului, au întâlnit un om care s-a purtat ca şi cum nu i-ar fi văzut. Nici măcar n-a întors capul când a trecut pe lângă ei.

Ceva mai departe, în dreptul primelor case, au întâlnit doi oameni, care au făcut acelaşi lucru. Au trecut pe lângă ei pălăvrăgind liniştiţi.

Prinzând curaj, caimanii au grăbit pasul şi au ajuns în mijlocul satului. Locuitorii nu păreau să se sinchisească de ei. Dar când s-au strâns cu toţii în piaţa cea mare, păpăluda a dat semnalul şi o mulţime de bărbaţi înarmaţi s-au năpustit asupra caimanilor, măcelărindu-i.

Unul singur a scăpat cu viaţă, deşi era rănit. Cu chiu, cu vai a ajuns la râu şi le-a spus celor care rămăseseră acolo:

— Păpăluda ne-a trădat! Din pricina ei, toate rudele şi toţi prietenii noştri au fost ucişi! Ura noastră faţă de cei asemenea ei va fi veşnică! Acela dintre noi care va întâlni o păpăludă şi n-o va mânca să se

prefacă în vânt, în şuvoi de apă!

Toţi caimanii au făcut jurământul. Dar păpăluda, care auzise, le-a spus alor săi. Le-a spus să nu mai bea apă din fluvii şi râuri. De atunci, păpăludele nu mai beau decât rouă.

ŞOARECELE ŞI PISICA

Duşmănia străveche dintre şoarece şi pisică este istorisită de o legendă din Togo.

În vremurile de demult, şoarecele şi pisica trăiau în mare prietenie. Li se întâmpla chiar să călătorească împreună. În timpul unei asemenea călătorii, au ajuns la malul unui fluviu uriaş, pe care trebuiau să-l treacă. Au căutat o barcă sau orice alt lucru care le-ar fi fost de folos. Şoarecele s-a gândit să dezgroape o rădăcină groasă de ignamă şi s-o scobească. Pisica l-a ajutat să ducă ignama, dar au fost zăriţi de un ţăran, care s-a luat după ei ameninţându-i cu sapa.

Pisica s-a urcat cu uşurinţă într-un copac, unde era la adăpost de primejdie, dar şoarecele a alergat în toate părţile ca să scape de unealta ţăranului. Mai târziu, când şoarecele şi pisica au scăpat, teferi şi nevătămaţi, şoarecele a mustrat pisica pentru că-l părăsise. Pisica însă i-a răspuns că se purtase astfel

din obişnuinţă, pentru că asta era firea ei, şi că oricum n-ar fi putut face nimic pentru şoarece dacă ar fi rămas jos. Şoarecele a încuviinţat.

Au dezgropat altă ignamă, mai mare decât prima, iar şoarecele a scobit-o în formă de barcă. Au pornit după aceea pe apă. Numai că râul părea fără sfârşit. Celălalt mal nici măcar nu se zărea, iar cele două animale înaintau anevoie cu aşa-zisa barcă. Curând au isprăvit merindele şi li s-a făcut foame. Şoarecele a zis să se culce, pentru că somnul ţine loc de masă. Dar nu şi-a putut înfrânge foamea, aşa că s-a sculat şi a ronţăit o bucată din barcă.

Zgomotul a trezit-o din somn pe pisică, care a dorit să afle ce se întâmplase. Şoarecele a ticluit o minciună.

— Dormeam, ca şi tine, a zis el. Zgomotul pe care l-ai auzit era fără îndoială sforăitul meu.

Au mers mai departe. Pisica suferea crâncen de foame, în vreme ce şoarecele, în fiecare noapte, se scula cu grijă şi mai ronţăia o bucăţică din barcă.

Într-o zi, cu puţin înainte de ivirea zorilor, pe când barca subţiată se apropia de malul celălalt, fundul s-a spart şi vasul a început să ia apă. Pisica a

priceput trădarea şoarecelui. L-a copleşit cu vorbe grele, s-a repezit asupra lui şi l-a mâncat.

Se crede că amândouă animalele au pierit, şoarecele mâncat, iar pisica înecată.

Se spune, de asemenea, că peştii din râu le-au istorisit povestea celorlalte pisici şi celorlalţi şoareci, înflorind-o de fiecare dată. De la acea nefericită călătorie, pisicile şi şoarecii sunt în veşnic război.

DEGETUL MARE

O poveste a tribului adja, din Togo, ne spune următoarele.

La început, cele cinci degete de la mână erau lipite. Cel mijlociu a zărit într-o zi o bucată de carne friptă şi le-a îndemnat pe celelalte patru s-o apuce.

— N-am să fiu părtaş la o asemenea hoţie! a strigat degetul mare. Am să vă pârăsc lui Dumnezeu, pentru că bucata de carne este a lui!

Celelalte patru degete au luat carnea şi au ajuns la Dumnezeu înaintea degetului mare. L-au pârât:

— Degetul mare a furat bucata ta de carne!

— Orice hoţ trebuie dat la o parte! a hotărât Dumnezeu.

De atunci, degetul mare nu mai stă în rând cu

celelalte.

Dar tocmai mulţumită acestei aşezări, mâna poate apuca tot ce se iveşte.

COPIII NEPĂSĂTORI

Tot în Togo, la tribul kabiyés, găsim următoarea poveste despre începuturile lumii.

La început, ariciul, broasca ţestoasă, păianjenul şi albina erau copiii aceleiaşi mame. Aceasta s-a îmbolnăvit. Trebuia dusă la vraci. A trimis-o pe găină să-l caute pe primul ei născut, ariciul, care i-a spus că se apropia vremea pentru vânătoare şi că avea nespus de multă treabă cu pregătitul săgeţilor.

Mama a trimis-o pe găină la ţestoasă, care a zis: „Nu, n-o pot însoţi pe mama la vraci, pentru că vin ploile şi trebuie să-mi ridic casă, să am un adăpost”.

Mama a trimis-o atunci pe găină la păianjen, care a spus: „Nu, nu pot veni, pentru că se apropie sărbătorile şi trebuie să ţes pânza pentru haine”.

Mama a trimis-o pe găină la albină, care a venit în grabă şi a dus-o la vraci. După ce s-a vindecat, mama i-a blestemat pe primii trei copii astfel:

— Ariciul îşi va petrece restul zilelor pregătind săgeţi şi le va duce veşnic în spinare! Ţestoasa îşi va

căra în spinare casa! Mereu, în vecii vecilor! Păianjenul îşi va ţese tot timpul pânza, iar veşmintele lui de sărbătoare nu vor fi niciodată gata! Niciodată!

Cât despre albină, mama i-a făgăduit că întreaga natură o va ajuta întotdeauna să facă miere. De atunci, toate florile se deschid ca s-o primească, iar mierea le dăruieşte dulceaţă tuturor.

DE CE FUGE CÂINELE DUPĂ REN

Legendele despre începuturile lumii ne spun adesea cum s-au născut sfada, nesăbuinţa şi chiar ura. Aşa este această scurtă povestire inuit.

Renul şi câinele, care erau odinioară buni prieteni, mergeau odată la târg. Fiecare trăgea o sanie încărcată. Renul, care era bătrân şi obosit, i-a spus câinelui:

— Te rog, ajută-mă! Ia-mi o parte din încărcătură!

Câinele s-a făcut însă că nu aude şi a mers mai departe.

Bătrânul ren s-a prăbuşit mort în zăpadă. Atunci stăpânul celor două sănii a pus pe sania trasă de câine toate mărfurile pe care le trăgea renul.

— Mai bine îl ajutam, se gândea câinele, gâfâind.

De atunci, îndată ce câinele zăreşte un ren, se ia după el. Numai că renul se fereşte şi aleargă mai departe.

ŞARPELE AMBIŢIOS

Iată acum legenda unui obicei din China.

Trăia demult în Guangdong un şarpe veninos nespus de lung, care spunea că se poate lua la întrecere în mărime cu toate făpturile omeneşti întâlnite. Se întindea cât era de lung pe drum, înaintea lor. Dacă trupul lui era mai lung decât umbra trecătorului, îl muşca şi-l omora. Îşi dăduse însă cuvântul de şarpe că, dacă va întâlni un om mai mare decât el, îşi va lua viaţa.

Numeroşi au fost călătorii care şi-au găsit moartea pe drumul unde şarpele şedea întins în faţa lor. Dar într-o zi, un om, care a zărit şarpele, a ridicat repede umbrela. Şarpele a luat umbrela drept o prelungire a umbrei omului. Şi-a ţinut făgăduiala, s-a muşcat şi a murit.

De atunci, chiar pe vreme însorită, călătorii îşi iau întotdeauna umbrela dacă trec prin munţii din Guangdong.

CUM S-A NĂSCUT LUMINA

Originea luminii ori a focului este, dintre toate, cea mai tainică. Multe legende, mai cu seamă ale populaţiilor amerindiene, arată cum s-a născut lumina. Astfel, Bill Reid şi Robert Bringhurst[10] au povestit că, pentru tribul haida (care locuieşte pe una dintre insulele din largul coastei de nord-vest a Americii de Nord), totul era la început cufundat într-un întuneric de nepătruns. În casa lui, aşezată pe malul râului, un bătrân păzea un sipet, în care se afla alt sipet, în care se afla alt sipet şi aşa mai departe, sipetele fiind din ce în ce mai mici, până la ultimul, care era atât de mic „încât în el nu putea încăpea nimic, afară doar de lumina lumii”.

A fost nevoie de toată şiretenia lui Corb, pungaşul, om mincinos, desfrânat şi necinstit, care s-a prefăcut într-un băieţel drăgălaş, născut din femeie, şi l-a rugat pe bătrân să deschidă sipetul. Iar lumina s-a răspândit pretutindeni în lume.

În altă parte, la populaţia yanomamis din Venezuela, se spune că focul era păzit odinioară de un bătrân zgârcit şi arţăgos, Ima-Riwe, care îl ascunsese

10 În *Le Dit du corbeau,* atelier Alpha Bleue, 1989.

sub limbă.[11] Nu voia să dea nimănui nici măcar o fărâmă. Un omuleţ şiret, pe nume Yorekitirami, se străduia din răsputeri să-l facă să râdă.

Abia când tot tribul s-a îmbolnăvit, bătrânul s-a molipsit şi el şi a strănutat. Atunci focul i-a ieşit din gură, iar omuleţul cel şiret l-a prins. A început să ţopăie de bucurie şi a sărit atât de sus încât a ajuns pe creanga unui copac, de unde căddeau scântei. De atunci, lemnul arde. Era un arbore de cacao. Tot de atunci, lemnul acestui copac se foloseşte la aprins focul.

În alte locuri, la alte populaţii amerindiene, focul (sau lumina) se află ascuns în botul unui caiman, care nu vrea să-i dea drumul. Trebuie ca pungaşul local să organizeze un spectacol comic şi caimanul să izbucnească în râs, pentru ca focul să iasă şi să fie dăruit oamenilor.

RĂSPLATA DIVINĂ

Această poveste este spusă cu plăcere în multe locuri, cu variante geografice. Am auzit-o pentru prima oară în Mexic, şi o voi istorisi întocmai.

---

11 Raymond Zochetti, *Légendes indiennes du Venezuela,* L'Harmattan, 1985.

Întâmplarea se petrece la câteva clipe după facerea lumii. Arhanghelul Gavril zboară în preajma lui Dumnezeu şi-i spune, arătând de sus spre Mexicul proaspăt născut:

— Dar, Doamne, la ce te gândeşti? Ai făcut o ţară de-a dreptul minunată! Ai dăruit-o cu două oceane, cu munţi înalţi, cu păduri dese şi cu râuri adânci! Nu cumva ai pus prea multe într-o singură ţară?

— Stai fără grijă, îi răspunde Dumnezeu. Am să pun şi mexicani.

RÂSUL IEPURELUI

O poveste tibetană, spusă de Patrick Carré[12], arată de ce iepurele are buza de sus despicată.

Aflându-se într-o zi faţă-n faţă cu un tigru, iepurele l-a rugat să nu-l mănânce imediat. Cunoştea el un loc unde tigrul va găsi animale mai grase şi mai ispititoare.

Tigrul s-a învoit să-l urmeze. Mergeau prin întuneric, când deodată tigrul a auzit dinspre iepure plescăituri şi zgomote de salivă. L-a întrebat ce mănâncă.

---

12 În *Cornes de lièvre et plumes de tortue,* Le Seuil, Paris, 1997.

— Îmi mănânc ochiul drept, i-a răspuns iepurele. L-am scos din orbită, dar are să crească repede la loc. E nemaipomenit de gustos.

Tigrul, rupt de foame, şi-a scos şi el ochiul drept şi l-a mâncat. Cu toată durerea, l-a găsit nespus de bun. Ceva mai departe, s-a lăsat păcălit şi şi-a mâncat ochiul stâng. După care, orb, s-a lăsat dus la marginea unei prăpăstii.

Îi era frig. Iepurele a aprins un foc atât de aproape de el încât tigrul s-a ferit şi a căzut în prăpastie. În timpul căderii, a izbutit să se prindă cu colţii de o tufă şi s-a ţinut zdravăn.

— Eşti teafăr? a întrebat iepurele, aplecându-se peste buza prăpastiei.

Tigrul n-a putut scoate decât un mormăit.

— Vorbeşte ca lumea! a strigat iepurele. Altfel nu te aud! Nu ştiu dacă mai eşti viu şi nu-ţi pot veni în ajutor!

Tigrul a deschis botul, a dat drumul strânsorii şi a căzut, găsindu-şi moartea în fundul prăpastiei.

Iepurele a pornit la drum şi a întâlnit un om care mâna o turmă de cai.

— Vrei să-ţi spun, a întrebat iepurele, unde poţi

găsi o blană de tigru proaspătă?

I-a arătat omului locul, iar acesta s-a îndepărtat în grabă, iar iepurele, văzând doi corbi pe craca unui copac, le-a spus:

— Vedeţi aceşti cai fără stăpân? Sunt neîngrijiţi şi plini de răni. Am văzut colcăind în rănile lor de pe spinare mii de viermi!

Aşa şi era. Corbii s-au repezit să ciugulească viermii. Speriaţi, loviţi cu ciocurile, caii au luat-o la goană.

Iepurele s-a uitat la corbi cum îşi luau zborul şi a zărit un cioban care-şi păzea oile. I-a spus că ştia unde se află un cuib de corbi, care era fără îndoială plin de ouă.

Ciobanul şi-a lăsat oile în grija iepurelui, care s-a dus repede la un lup pe care-l cunoştea şi i-a spus că nu departe se află o turmă de oi nepăzită.

Lupul s-a şi repezit într-acolo.

Iepurele a urcat în vârful unui deal şi s-a uitat de jur-împrejur. A văzut omul care jupuia tigrul, caii care fugeau speriaţi în toate părţile, cu corbii după ei, ciobanul care se zgâriase încercând să urce în copac şi să ia ouăle de corb, oile înnebunite de spaimă,

sfârtecate de lup.

Văzând toate acestea, iepurele s-a pornit pe un râs atât de straşnic, încât buza de sus i s-a despicat şi aşa a rămas până în zilele noastre.

VÂNĂTORUL DE FEMEI

O poveste amerindiană (şi anume de la tribul meckwakihag) ne spune cum s-a născut vântul.

Într-o zi de primăvară, un străin a sosit în sat şi a spus că este în căutare de femei frumoase. Nici nu pomenea de altceva. Nu voia decât să le vadă pe femeile frumoase din sat.

Când s-a făcut seară, a intrat într-o colibă, ridicând pânza, a văzut o fată şi s-a îndreptat spre ea, zicându-i să-l urmeze. Fără o vorbă, fata s-a ridicat şi l-a urmat. A dus-o într-un cort pe care îl ridicase afară din sat şi a lăsat-o acolo singură.

S-a întors apoi în sat, a intrat în altă colibă şi a făcut acelaşi lucru cu o altă fată, care l-a urmat şi ea. Tatăl fetei a încercat să se împotrivească, zicând că fusese făgăduită altuia. Dar străinul a pus mâna pe pieptul fetei, care îl privea cu drag. I-a spus tatălui ei că dorea să meargă cu străinul, iar tatăl a lăsat-o să plece.

Astfel, toată noaptea, tânărul străin, care era plăcut la vedere şi purta un disc strălucitor în jurul gâtului, a trecut din colibă în colibă. În zori, strânsese în cort toate fetele din sat, cărora le-a cerut să ridice o colibă lungă, care să poată adăposti douăzeci de cămine. Fetele s-au pus pe treabă, au ridicat coliba şi au aprins focul ca să pregătească mâncarea.

Seara, tânărul străin s-a întors în sat, unde mai rămăseseră câteva fete. Şi ele l-au urmat cu toatele, până şi cele şase fiice ale şefului, care s-au îmbrăcat în grabă.

A ajuns în cele din urmă în faţa unui cort înconjurat de toţi feciorii satului, care cântau la fluier în nădejdea că o vor cuceri pe cea mai frumoasă dintre toate, care se afla închisă acolo. Străinul a intrat în cort, a dat cu ochii de neasemuita frumuseţe a fetei întinse lângă foc. A atins-o uşurel pe umăr, spunându-i că venise după ea în toiul nopţii şi că trebuia să-i facă loc alături.

Fata l-a privit lung şi a început să plângă. A ridicat pătura şi i-a făcut loc străinului. Când s-a strecurat lângă ea, frumoasa fecioară a făcut o mişcare iute, ca şi cum s-ar fi speriat şi ar fi vrut să se

ridice. Dar a rămas acolo, culcată, nemişcată, şi i s-a dăruit în tăcere. Omul a cunoscut că era fecioară şi i-a făgăduit că o va lua de nevastă, că o va pune în dreapta lui şi că toate celelalte îi vor da ascultare. După care s-a gândit la cei ce cântau la fluier în zadar în jurul cortului şi s-a cutremurat de râs.

A doua zi, a pornit la drum cu toate femeile, cerându-le să-i arate satele în care mai putea găsi şi alte fete, fiindcă părea nepotolit. Iar femeile i-au arătat. Curând, avea un alai întreg de femei. Niciuna nu se putea împotrivi. S-au întors cu toţii la coliba cea lungă, care era însă prea mică şi nu le putea adăposti pe toate.

Bărbaţii din sat şi babele erau foc şi pară pe străin, dar nu cutezau să facă nimic, pentru că era plin de un farmec fără pereche.

Spre sfârşitul verii a sosit un alt străin, cu umeri laţi şi şolduri înguste, care părea puternic şi rece. Era însoţit de nevasta lui, o femeie tânără şi plină de vino-ncoace. Oamenii din sat i-au povestit ce se întâmplase şi i-au spus că străinul celălalt, primul venit, avea să-i ia femeia, pentru că le lua pe toate.

Într-adevăr, seara, primul străin a venit la cel de-

al doilea şi i-a spus că are să-i ia femeia. Al doilea străin, liniştit, i-a răspuns că n-are decât. Tânărul a păşit spre femeie, dar a fost izbit drept în faţă de un vânt puternic, care l-a ţintuit pe loc. Cei doi bărbaţi s-au înfruntat şi au hotărât să-şi măsoare puterile a doua zi, afară.

Tânărul străin s-a întors acasă cuprins de fiori, în toiul nopţii. Un vânt rece sufla în jurul lui. S-a culcat lângă femeia lui cea mai frumoasă şi i-a cerut să-l încălzească, dar aceasta n-a izbutit. Şi-a chemat toate femeile şi le-a ţinut în braţe pe rând. Nu se putea însă opri din tremurat, iar vântul sufla din ce în ce mai tare în jurul colibei. Femeile au venit toate lângă el şi l-au acoperit cu trupurile lor. Se lipeau de el şi-l mângâiau, încălzite de dragoste. Dar lui îi era tot mai frig, striga să se facă focul, un foc mare. Femeile au aprins în grabă focul, care s-a făcut uriaş. Au aruncat în foc tot ce au avut. Cum căldura era cumplită, au fost nevoite să iasă din coliba cea lungă, care a luat foc. Iar tânărul străin, care tot aţâţa focul, a murit în flăcări.

În acea noapte s-a ivit, pentru prima oară, frigul. S-a aflat că tânărul străin se numea Nagawicka, ceea ce înseamnă vântul de miazăzi.

Se mai spune că, de câte ori cineva istoriseşte povestea, începe să bată vântul.

De obicei, întrebările vin înaintea răspunsurilor

TAPETUL

Povestea următoare, legată şi ea de felul în care sunt puse întrebările – dar care merge, firește, mult mai departe –, este din zilele noastre şi vine fără îndoială din Franţa.

Un bărbat care trăia singur s-a mutat într-un apartament nou. Era un apartament cu două camere, aflat într-unul din acele blocuri înalte construite, în secolul XX, cam peste tot.

Bărbatul, bine-crescut, s-a gândit să se prezinte noilor săi vecini, care l-au primit cu amabilitate. La sfârşit, a bătut la uşa apartamentului de deasupra. I-a deschis un bărbat care l-a poftit înăuntru, s-a arătat încântat de gestul lui şi i-a oferit un pahar de porto destul de bun. Şi el trăia singur, şi tot într-un apartament cu două camere, împărţit, date fiind normele de construcţie, exact la fel cu cel al noului locatar.

În timpul conversaţiei, acesta a observat tapetul cu care erau acoperiţi pereţii vecinului de deasupra.

— Vă place? a întrebat vecinul.

— Foarte mult. Este tapetul cel mai plăcut şi mai atrăgător din câte mi-a fost dat să văd.

— Dacă vreţi, vă pot spune de unde l-am cumpărat.

— Bineînţeles că vreau.

Vecinul de deasupra i-a dat adresa magazinului. Pe urmă, noul locatar, constatând că tot apartamentul avea acelaşi tapet, a întrebat:

— Şi câte suluri aţi cumpărat?

— Douăzeci şi opt de suluri, a răspuns vecinul de deasupra.

Noul locatar a mulţumit şi s-a retras. A doua zi, s-a dus la magazin, a găsit tapetul şi şi-a comandat douăzeci şi opt de suluri.

S-a pus imediat pe treabă şi a tapetat tot apartamentul, până în colţurile cele mai ascunse. Nu mică i-a fost însă mirarea când a văzut, după ce terminase, că îi rămăseseră zece suluri de tapet care nu-i mai făceau nicio trebuinţă.

A urcat repede la etajul de sus, a sunat, vecinul a venit să-i deschidă, l-a poftit înăuntru zâmbind, l-a invitat să ia loc şi i-a oferit un pahar de porto.

— Iertaţi-mă că vă deranjez, a spus noul locatar, dar sunt oarecum intrigat. Am făcut ce mi-aţi spus, am cumpărat douăzeci şi opt de suluri de tapet, am tapetat tot apartamentul, care este la fel cu al dumneavoastră, şi mi-au rămas zece suluri de tapet!

— Da, a spus vecinul de deasupra. Şi mie la fel.

ÎNTREBĂRILE LUI PAFNUTIE

Un pustnic creştin, care se numea Pafnutie şi trăia în deşert, nu departe de Herapolis, se lovea, se biciuia şi răbda de foame de ani de zile. S-a gândit să-l întrebe pe Dumnezeu la ce treaptă a desăvârşirii ajunsese.

Dumnezeu i-a răspuns:

— Pe aceeaşi treaptă ca şi cântăreţul din fluier din sat.

Pafnutie, mirat foarte, s-a dus în sat şi i-a pus cântăreţului din fluier o mulţime de întrebări. A aflat că înainte de a fi muzicant, fusese tâlhar. În timpul unei tâlhării o scăpase însă de la moarte pe o fecioară hărăzită lui Dumnezeu.

Pafnutie s-a întors în deşert şi a luat-o de la capăt cu suferinţele, în tovărăşia muzicantului-tâlhar, care-i devenise învăţăcel. Pafnutie ducea o viaţă din ce în ce

mai aspră. După ani lungi de suferinţă, i-a pus lui Dumnezeu aceeaşi întrebare:

— Pe ce treaptă am ajuns?

Dumnezeu i-a răspuns că pe aceeaşi treaptă cu primarul cutărui sat, om de treabă şi cinstit, care nu făcea rău nimănui.

Un al treilea rând de încercări l-a dus pe pustnicul Pafnutie, al cărui trup nu mai era decât un schelet, pe treapta unde ajunsese un negustor bogat din Alexandria, care le dăruia celor singuri, din când în când, câte un pumn de fructe uscate.

Pafnutie a cugetat îndelung la cele trei răspunsuri divine. N-a mai pus niciodată întrebarea. Dar le spunea povestea lui tuturor celor care veneau să-l vadă.

ÎNTREBAREA FĂRĂ RĂSPUNS

O poveste populară grecească ne înfăţişează un sfinx-păstor.

Toţi prinţii din lume doreau aceeaşi prinţesă, mândră la trup şi ageră la minte. Însă dracul a intrat în capul prinţesei, care a hotărât să-l ia de bărbat pe acela care îi va pune o întrebare la care nu va şti să răspundă.

S-a prăbuşit plângând la picioarele tatălui său şi i-a grăit astfel:

— Nu mă voi mărita decât cu bărbatul care îmi va pune o întrebare la care n-am să pot răspunde. Celorlalţi, cinstite tată, să li se taie capul.

Regele, deşi cu inima strânsă, s-a învoit şi a trimis soli în cele patru colţuri ale regatului. Câţiva prinţi nebuni de dragoste au cutezat să-şi încerce puterile. Dar prinţesa era atât de învăţată, de deşteaptă şi de şireată încât toate capetele prinţilor au ajuns în fântâna palatului.

Prinţesa rămânea singură şi fecioară.

Un păstor, care trăia departe, în munţi, a auzit despre măcel. A dorit să afle povestea prinţesei, în amănunt, şi s-a gândit:

— Duc un trai sărman şi fără bucurie. Pentru ce să mă agăţ de el? Dacă am norocul s-o cuceresc pe prinţesă, de ce nu mi-aş pune viaţa la bătaie?

Chiar în acea seară, s-a dus să-şi vadă mama şi i-a spus ce avea de gând. Înspăimântată, mama l-a sfătuit să rămână la oile lui, în munţi. Dar n-a izbutit să-l facă să se răzgândească. Atunci, înainte de plecare, i-a copt o plăcintă în care a pus nişte otravă,

cât să omoare o cămilă.

Şi i-a zis aşa:

— Înainte de a gusta din plăcintă, îi vei da o bucată căţelei. Dacă vezi că păţeşte ceva, nu mai sta, vino înapoi, pentru că va fi semn rău.

Păstorul a pornit la drum, cu bâta şi mantaua, cu plăcinta în traistă şi cu căţeaua care îl urma pretutindeni. Spre amiază, a ajuns la marginea unei păduri uriaşe şi s-a aşezat la umbra unui copac să mănânce. Amintindu-şi de sfatul mamei, i-a aruncat o bucată de plăcintă căţelei, care a murit în chinuri cumplite.

Înfricoşat, păstorul a aruncat plăcinta. Căutând niscaiva poame prin pădure, a găsit o vacă moartă, care părea gata să fete. A spintecat vaca şi a scos viţelul, pregătindu-se să-l mănânce.

Dar cum să frigă carnea? Rătăcind prin pădure, a zărit o biserică singuratică. A intrat, a găsit luminile aprinse, a luat cărţile de rugăciuni, le-a pus grămadă, le-a aprins şi a fript viţelul. Apoi l-a mâncat, nelăsând decât oasele.

I s-a făcut sete. Dar unde să găsească apă? Nu văzuse niciun izvor în pădure. A ridicat ochii şi a văzut

că una din lămpi era plină de apă, cu un strat de untdelemn deasupra. A scurs untdelemnul şi a băut apa.

S-a întors lângă căţeaua moartă şi a văzut trei corbi care se certau şi se pregăteau s-o mănânce. Dar abia au apucat să ciugulească din carne şi au căzut tustrei la pământ, morţi.

Păstorul a stat şi a chibzuit. Apoi, în loc să se întoarcă în munţi, a hotărât să-şi încerce norocul cu prinţesa.

A pătruns cu greu în palat, fiindcă soldaţii voiau să-l gonească. Dar prinţesa, care aflase de sosirea lui, a poruncit să fie lăsat să intre.

Când a ajuns în faţa ei, s-a plecat şi i-a spus că-i dăruieşte inima sau capul. Apoi i-a pus întrebarea astfel:

— Plăcinţica a ucis-o pe drăguţă. Drăguţa, biata, după ce a murit, a ucis trei negri. Am mâncat carne care era şi nu era născută. Am fript-o cu foc de litere şi am băut apă care nu era nici din cer, nici din pământ.

Prinţesa, cu toată învăţătura ei, n-a putut răspunde. A cerut un răgaz de trei zile, să se

gândească, iar păstorul s-a învoit. Dar n-a putut desluşi ghicitoarea. S-a dat bătută şi a primit să se mărite cu păstorul, cu care a dus, de altfel, o viaţă liniştită şi fericită.

CELE TREI ÎNTREBĂRI

Găsim povestea următoare atât în Irlanda, cât şi în Turcia.

Un om trebuia să răspundă la trei întrebări înainte de răsăritul soarelui, altminteri urma să i se taie capul. Dar unul dintre prietenii săi, un cioban, a venit la cei care-l păzeau şi le-a spus că e gata să răspundă în locul osânditului. I s-a răspuns că, dacă nu va găsi răspunsurile potrivite, i se va tăia şi lui capul. Ciobanul s-a învoit.

Mai-marele paznicilor i-a zis:

— Iată prima întrebare. Câte încărcături de nisip se pot face pe coastele Irlandei?

— Una singură, a spus omul, doar să ai o căruţă destul de încăpătoare.

— Iată a doua întrebare, a spus mai-marele paznicilor. La cât mă preţuieşti?

— Douăzeci şi nouă de arginţi, a răspuns omul.

— Cum ai socotit?

— Domnul nostru Iisus Cristos a fost vândut pe treizeci de arginţi. Iar tu nu faci chiar atât.

Şi acest răspuns, ca şi primul, a fost socotit bun. Atunci mai-marele paznicilor a întrebat:

— Iată şi cea de-a treia întrebare. Fii cu băgare de seamă. Câte stele sunt pe cer?

— Nouă mii nouă sute nouăzeci şi nouă, a răspuns pe dată omul.

— De unde ştii?

— Ei bine, dacă nu mă crezi, urcă acolo sus deseară şi numără-le.

MIRIAPODUL ŞI BROASCA RÂIOASĂ

O poveste chinezească ne înfăţişează o întrebare într-adevăr încuietoare.

Un miriapod trăia liniştit, văzându-şi de treburile lui, până în ziua în care o broască râioasă, care se uita mereu la el, l-a întrebat:

— Spune-mi, te rog, în ce ordine îţi mişti picioarele?

Miriapodul s-a băgat în gaura lui, adânc tulburat de întrebarea broaştei. A încercat să găsească un răspuns, dar degeaba.

A rămas în adăpost, nemaifiind în stare să-şi

mişte picioarele, şi a murit de foame.

ROSTIREA CUVENITĂ

Ca întotdeauna, înţelepciunea este contradictorie, iar poveştile cu miez se pot întoarce precum mănuşile.

Iată ce ne spune o poveste sufist despre rostirea cuvenită a vorbelor sfinte.

Un derviş cu faimă aleasă mergea gânditor de-a lungul unui râu, când a auzit un glas omenesc care cânta un imn sfânt. Numai că în loc să rostească silabele *Ya Hu* cum se cuvine, glasul spunea *U Ya Hu.*

Dervişul a socotit de datoria lui să îndrepte acest lucru. A închiriat o barcă şi a vâslit până la o insuliţă din mijlocul apei, de unde venea glasul cântăreţului. A aflat acolo, într-o colibă de trestie, un om în straie sărmane care-şi rostea rugăciunile în chip nepotrivit.

Dervişul l-a îndreptat cu blândeţe. Omul i-a mulţumit cu umilinţă.

S-au despărţit. Dervişul s-a suit în barcă şi a vâslit până la mal. Avea sufletul împăcat, ştiind că făcuse o faptă bună. Fiindcă se zice că un om care rosteşte cum trebuie rugăciunile poate merge pe apă. Dervişul îşi dorise toată viaţa să facă acest lucru. Dar

nu izbutise.

Când se afla în mijlocul apei, glasul cântăreţului, care tăcuse pentru câteva clipe, s-a înălţat din nou de pe insuliţă. Omul nu-şi îndreptase rostirea şi cânta tot *U Ya Hu.*

Dervişul a dat drumul vâslelor, cuprins de deznădejde, şi a început să cugete la perversitatea firii omeneşti. A auzit atunci un glas care-l chema. L-a văzut pe cântăreţul singuratic şi l-a auzit strigând:

— Stai! Aşteaptă-mă! Vreau să te rog ceva!

Omul a părăsit insula şi s-a avântat în apele râului. Mergea pe apă. A ajuns la marginea bărcii şi i-a spus dervişului:

— Iartă-mă, frate. Mi-a slăbit ţinerea de minte. Am uitat care este rostirea corectă. Binevoieşte dar şi mi-o mai arată o dată.

TÂNGUIREA DIAVOLULUI

Câteodată, unele făpturi sunt îndeajuns de agere pentru a rosti deodată întrebările şi răspunsurile.

Aşa s-a întâmplat cu un demon japonez care plângea. Un om sfânt l-a zărit şi l-a întrebat:

— Ce fel de demon eşti? De când plâng demonii? Şi de ce?

— Sunt un personaj de demult, i-a răspuns demonul. Am trăit acum patru-cinci sute de ani, iar inima mi-era plină de ură pentru duşmanul meu.

— Te-a învins cumva duşmanul?

— Nicidecum. Eu l-am ucis. I-am ucis apoi fiii, nepoţii şi strănepoţii! Până la unul!

— Nu-ţi mai rămâne, aşadar, niciunul de ucis?

— Niciunul.

— Te întreb atunci încă o dată: de ce plângi?

— Plâng pentru că mi-aş dori să învie, ca să-i pot ucide din nou. Dar nu ştiu în ce loc anume ar putea învia. Ura mea este încă vie, dar stirpea duşmanului meu s-a stins. Nu mai am pe cine să ucid şi mă sfârtec singur.

— Ţi-ai păstrat deci ura, care se îndreaptă acum împotriva ta?

— Da, şi am să sufăr din pricina asta vreme de o sută de milioane de ani. Ţi se pare că n-am de ce să plâng?

Demonul s-a îndepărtat, zguduit de suspine. Omul cel sfânt vedea flăcările dansându-i în jurul capului.

PAZNICUL CUGETĂTOR

O poveste evreiască ne arată că trebuie să fim cu băgare de seamă la primejdiile ascunse în întrebările tulburi.

Un prinţ avea un cal de curse la care ţinea mai mult ca la oricare dintre avuţiile sale. Calul stătea într-un grajd a cărui poartă, încuiată cu grijă, era păzită zi şi noapte de un om de încredere.

Într-o noapte, stăpânul, care nu putea adormi de grijă, a coborât şi l-a găsit pe paznic cugetând, ros de nişte întrebări care nu-i dădeau pace.

— La ce te gândeşti atât de adânc? l-a întrebat.

— Cuget, a răspuns omul. Când baţi un cui în perete, unde ajunge tencuiala din gaură?

— Cugetarea este un lucru foarte bun, i-a zis stăpânul. Foarte bun.

Şi a urcat înapoi în cameră.

După un ceas, cum tot nu adormise, a coborât din nou şi l-a găsit pe paznic cufundat în gânduri.

— Acum la ce te mai gândeşti?

— Cuget, a răspuns paznicul. Când faci biscuiţi cu gaură, ce se întâmplă cu aluatul din gaură?

— Cugetarea este un lucru foarte bun, a spus

stăpânul. Foarte bun.

Şi a urcat înapoi în cameră.

După încă un ceas, neputând să adoarmă, a coborât iar şi l-a găsit pe paznic tot pe gânduri.

— Acum ce te mai frământă? l-a întrebat el.

— Cuget, a zis paznicul.

— La ce?

— Uşa asta este încuiată şi are şi lacăt. Eu stau în faţa uşii, o păzesc, iar calul nu mai este. Cum de s-a putut întâmpla aşa ceva?

RĂSPUNSUL VARIABIL

Un călugăr zen l-a întrebat pe maestrul Busshin:

— Există cerul şi iadul?

— Nu, a răspuns învăţatul fără să şovăie.

Un samurai, care auzise răspunsul prin uşa deschisă, a venit la învăţat, foarte mirat, şi i-a pus aceeaşi întrebare.

Tot fără să şovăie, înţeleptul i-a răspuns:

— Da.

— Dar călugărului i-ai spus altceva! Te-am auzit, pentru că treceam pe aici!

— Fireşte, a zis atunci maestrul, dar dacă ţi-aş spune ţie că nu există nici cer, nici iad, cine mi-ar mai

da de pomană?

LEGEA NESCRISĂ

O poveste evreiască ne înfăţişează într-o altă lumină feluritele răspunsuri de care se leagă rânduiala legii.

Trăia demult un om sfânt pe nume Hillel, cunoscut ca blând şi modest.

Un idolatru, care dorea să treacă la iudaism, s-a dus la un alt om sfânt, pe nume Schammai, şi l-a întrebat:

— Câte feluri de legi aveţi?

— Două, a răspuns Schammai. Legea scrisă şi legea nescrisă.

— Legea scrisă o primesc, a zis atunci omul, dar nu mă pot supune legii nescrise. Mă împotrivesc.

— Atunci piei din ochii mei! a strigat Schammai, supărat.

Astfel alungat, idolatrul s-a dus la Hillel şi i-a spus acelaşi lucru: primea învăţătura legii scrise, dar nu şi legea nescrisă.

— Prea bine, i-a răspuns Hillel.

Şi a purces să-l înveţe. În prima zi, i-a arătat idolatrului primele porunci din legea scrisă.

A doua zi, a luat-o de la capăt, dar în altă ordine. Neofitul s-a arătat mirat:

— Dar ieri ai spus altfel!

— Şi m-ai crezut?

— Fireşte.

— Asta nu înseamnă oare că ai crezut în legea nescrisă?

PARTEA BUNĂ A TARTINEI

O întrebare de-a dreptul încuietoare i-a fost pusă într-o zi unui rabin, aşa cum ne arată una din cele mai savuroase povestiri evreieşti.

Este, de fapt, povestea unei minuni. Într-o zi, un om a scăpat din mână o felie de pâine unsă cu unt care, printr-o minune, n-a căzut pe partea unsă. Împotriva tuturor obiceiurilor şi credinţelor, împotriva a tot ceea ce arată Scripturile, pâinea a căzut cu partea neunsă în jos.

Era de-a dreptul o minune.

Ştirea s-a răspândit cu iuţeala fulgerului în orăşel, oamenii s-au adunat şi s-au pornit pe dezbateri profunde. De ce oare tartina nu căzuse, în ziua aceea, cu untul în jos?

Oamenii au alergat la sinagogă, i-au povestit

totul rabinului, care a socotit întâmplarea foarte ciudată şi a cerut un răgaz de gândire şi de rugăciune de o zi şi o noapte.

Era un om cunoscut ca foarte înţelept. A postit toată ziua şi toată noaptea, a cugetat, s-a rugat şi s-a uitat în cărţile sfinte. A doua zi, cu faţa obosită, dar luminată de adevăr, s-a dus la casa unde se întâmplase minunea. Tot oraşul era după el. A mers la om şi i-a spus:

— Răspunsul este uşor şi am să ţi-l dau. Nu tartina a căzut aiurea. Tu ai pus untul cum nu trebuia.

ÎNTREBAREA CORECTĂ

Califul din Bagdad se miră că Nastratin Hogea, faimos pentru înţelepciunea lui, nu catadicseşte niciodată să vină la întrunirile savanţilor şi filosofilor organizate la palat.

Califul îi comunică ziua în care se ţin aceste întâlniri şi chiar îi porunceşte să participe la una din ele. În ziua hotărâtă, Nastratin se duce la palat călare pe măgar, dar întors cu faţa spre coada animalului. Tot oraşul îl arată cu degetul şi râde de el.

Nastratin nu-i ia în seamă şi, în postura amintită, ajunge la sala unde se ţine adunarea savanţilor şi

filosofilor, altfel spus a înţelepţilor, care încep şi ei să râdă. Iar unii îl întreabă:

— Hei, Nastratin! Ai încălecat pe măgar de-a-ndoaselea! Nu ţi-ai dat seama? De ce-ai încălecat pe dos?

Nastratin nu răspunde nimic şi se uită la ei. Atunci Califul ia cuvântul şi îi spune:

— Explică-mi de ce nu vii la întâlnirile noastre, tu care eşti lăudat peste tot pentru înţelepciunea ta!

— Pentru că nu vreau să mă amestec cu nişte idioţi ca ăştia, răspunde Nastratin.

— Vrei să spui că înţelepţii mei sunt idioţi?

— N-am nicio îndoială.

— Şi cum îţi dai seama de asta? întreabă Califul.

— Dacă ar fi înţelepţi, ar şti să pună întrebarea corectă.

— Şi ei ce întrebare pun?

— Mă întreabă prosteşte de ce am încălecat de-a-ndoaselea pe măgar!

— Şi nu e întrebarea corectă?

— Fireşte că nu!

— Atunci spune-mi tu: ce întrebare ar trebui să pună?

— Ar trebui să întrebe, foarte precis: cine e aşezat de-a-ndoaselea? Nastratin? Sau, dimpotrivă, măgarul?

Şi pleacă acasă aşa cum a venit.

ADEVĂRATA MOARTE

În 1754, la câţiva ani după moartea unui mare poet, mai mulţi învăţaţi chinezi s-au adunat pentru a încerca să răspundă la o întrebare care-i punea în mare încurcătură: când se poate spune despre un poet că a murit?

— Când îşi pierde viaţa, spuneau unii.

— Când nu mai publică nimic, spuneau alţii.

Câţiva susţineau că un poet moare atunci când nu mai poate să scrie.

Însă aproape toţi au fost de acord cu cel care a spus:

— Atunci când nimeni nu-l mai citeşte. Abia atunci e mort cu adevărat.

ÎNCĂ UN RĂSPUNS ÎNŢELEPT

În general, înţelepţii sunt faimoşi pentru răspunsurile lor, care adesea surprind şi derutează, astfel încât s-a putut spune că înţelepciunea este, în primul rând, „surprinzătoare”.

Un înţelept, aşadar, pe nume Agartha trăia undeva în fundul pădurii indiene. În ciuda singurătăţii pentru care optase şi care era pe gustul lui, avea reputaţia de bun cunoscător al celor trei lumi, şi pe aceea de mare „înţelept”.

Într-o zi, a fost vizitat de un prinţ, venit de departe, care l-a rugat mai întâi să-i vorbească despre nemurirea sufletului.

— Nu pot să-ţi spun nimic, i-a răspuns înţeleptul. Nu ştiu nimic despre asta.

— Atunci vorbeşte-mi despre celelalte lumi, pe care nu le putem vedea.

— Nu pot, a răspuns din nou înţeleptul. Nu ştiu nimic despre ele.

— Vorbeşte-mi despre natura zeilor.

— Cu neputinţă, a spus înţeleptul. Nu ştiu nimic despre zei.

După mai multe întrebări de felul ăsta, prinţul, care făcuse o călătorie de câteva luni, s-a înfuriat şi a strigat:

— Eşti un ignorant! De ce eşti renumit? Renumele tău e lipsit de orice temei!

— Depinde, a răspuns înţeleptul. Sunt renumit

pentru ceea ce ştiu, nu pentru ceea ce nu ştiu.

TARTINA ŞI PISICA

Se ştie că o tartină cade întotdeauna pe partea unsă cu unt. Iar pisicile cad întotdeauna pe picioare.

Astrofizicianul Michel Cassé, aflând, ca noi toţi, aceste două adevăruri confirmate de practică, a pus într-o zi o altă întrebare, rămasă deocamdată fără răspuns:

— Dar cum cade o pisică unsă cu unt?

Râsul poate fi un scop în sine

SUGHIŢUL LUI NASTRATIN

Este adevărat că, din când în când, iar uneori destul de des (unii ar spune chiar că în orice clipă), când lumea, deşi ne e greu s-o recunoaştem, devine de nepătruns, când ne este greu s-o stăpânim şi s-o luăm aşa cum este, râsul este o armă supremă, fiindcă ne oferă atât refugiul deriziunii, cât şi acea limpezime, acea împlinire care nu este dată decât fiinţelor sănătoase.

Iar cum medicii spun şi ei că râsul e sănătos, să trecem fără întârziere la câteva povestiri care i-au făcut pe oameni să râdă, în cutare ori cutare loc din lume, ajutându-i poate să supravieţuiască.

Să începem dar cu Nastratin Hogea, care este fără îndoială vrednic de această cinste.

Nastratin intră în prăvălia unui farmacist şi cere ceva împotriva sughiţului.

Farmacistul scoate un răcnet şi se năpusteşte asupra lui Nastratin, cu pumnii şi picioarele. Nastratin cade, spărgând o mulţime de sticluţe şi borcănaşe şi se loveşte destul de rău.

Se ridică, rănit şi plin de vânătăi, şi-l întreabă pe farmacist:

— Ce te-a apucat, dobitocule? De ce-ai răcnit? Şi de ce te-ai repezit la mine să mă baţi?

— Fiindcă, răspunde farmacistul, se ştie că nimic nu este mai bun împotriva sughiţului ca o sperietură zdravănă!

Atunci Nastratin îi spune, ţinându-se cu mâinile de cap:

— Dar nu sughit eu, ci fiul meu!

CALUL NĂRĂVAŞ

Acelaşi Nastratin Hogea le istoriseşte unor prieteni:

— Într-o zi, când mă aflam la curte, cineva a venit să-i arate regelui un cal minunat. Nimeni nu-l putea

călări, aşa era de nărăvaş. Necheza şi alerga în toate părţile. Atunci m-am apropiat şi am zis: „Cum! Nimeni nu poate călări calul! Nimeni nu se poate ţine în şa! Daţi-vă deoparte şi lăsaţi-mă pe mine!” Şi m-am repezit.

— Şi? a întrebat unul dintre cei de faţă.

— Şi nici eu nu l-am putut călări.

MÂNCAREA DE VINETE

Nastratin şi unul dintre prietenii lui intră într-o cârciumă. Nu au prea mulţi bani (ceea ce li se întâmplă destul de des) şi hotărăsc să ia o mâncare de vinete şi s-o împartă.

Dar ce fel de mâncare? Aici nu se înţeleg şi încep să se certe. Prietenul lui Nastratin este un om grozav de încăpăţânat şi vrea vinete împănate. Nastratin, care dorea vinete prăjite cu roşii, este prea flămând, aşa că se lasă păgubaş. Cer, aşadar, vinete împănate.

Aşteaptă să li se aducă mâncarea, când deodată prietenul lui Nastratin cade de pe scaun. Pare bolnav, respiră cu greutate şi-şi ţine mâna la piept, în dreptul inimii.

Nastratin se ridică în grabă. Un om care şedea la

masa vecină îl întreabă:

— Te duci să chemi un doctor?

— Da’ de unde! Mă duc să văd dacă pot schimba comanda!

DOUĂ FEMEI ÎNTR-O BARCĂ

Cele două femei ale lui Nastratin – spune o poveste tot din Turcia – l-au întrebat într-o zi pe care dintre ele o iubeşte mai tare.

Nevrând să dea un răspuns limpede, Nastratin a spus, cu mare grijă, că le iubeşte la fel de mult pe amândouă.

Femeile au ţinut-o una şi bună, Nastratin aşijderea. Atunci cea mai tânără dintre ele l-a întrebat:

— Dacă am fi amândouă într-o barcă şi barca s-ar scufunda, pe care dintre noi ai vrea s-o scapi mai întâi?

Nastratin s-a întors spre cea mai vârstnică şi a întrebat-o:

— Tu ştii să înoţi puţin, nu-i aşa?

MĂGARUL FURAT

Într-o zi, lui Nastratin i s-a furat măgarul, tovarăşul lui de-o viaţă. A plătit un pristav şi a

făgăduit o răsplată celui care îi va aduce măgarul. Degeaba. Nu s-a arătat nimeni.

Nastratin s-a pornit atunci pe ameninţări. A dat de veste că, dacă nu i se va aduce înapoi măgarul, va face „ce-a făcut şi tatăl său”, fără să spună ce. Ce-o fi o fi.

A doua zi, hoţul s-a înfăţişat la Nastratin şi i-a înapoiat măgarul. I-a mărturisit că fusese speriat de ameninţare: „Am să fac ce-a făcut şi tatăl meu”.

L-a întrebat, aşadar, pe Nastratin.

— Ai fi făcut într-adevăr aşa?

— Fără îndoială.

— Dar ce-a făcut tatăl tău?

— A cumpărat alt măgar.

MĂGARUL LUI GOHA

O altă poveste cu un măgar este pusă când pe seama lui Goha, când a lui Nastratin al nostru.

Un prieten de-al lui Goha i-a bătut într-o zi la uşă şi i-a zis:

— Tu, care-mi eşti prieten, binevoieşte de-mi împrumută măgarul tău, am o treabă ce nu suferă amânare.

Goha, care nu prea avea încredere în prietenul

lui, şi căruia nu-i plăcea să dea cu împrumut, i-a răspuns:

— Nu mai am măgar, l-am vândut. Ţi l-aş fi împrumutat cu dragă inimă, dar nu-l mai am.

În clipa aceea, măgarul a pornit să zbiere în grajd, în spatele casei, iar prietenul i-a spus:

— Ia te uită! Măgarul tău!

— Dacă-ţi spun că l-am vândut! Ai priceput ori nu?

Măgarul a început din nou să zbiere, şi mai tare.

— Auzi-l cum zbiară! a strigat prietenul. Măgarul tău e aici, în grajd! Îţi spun că e aici!

— Pe Allah! a strigat atunci Goha, scos din sărite. Pe cine crezi, pe măgar ori pe mine?

ALT MĂGAR FURAT

Doi hoţi iscusiţi au zărit un grădinar, pe nume Farid, care se întorcea de la târg ducând un măgar de căpăstru. Unul din hoţi a dezlegat cu dibăcie animalul, şi-a pus căpăstrul după gât şi a mers în urma grădinarului. Când acesta s-a întors, după câtăva vreme, a văzut că ducea de căpăstru un om şi l-a întrebat, uluit:

— Cine eşti tu?

— Am marea cinste de a fi măgarul tău, a răspuns cu umilinţă hoţul. Ascultă ce-am păţit. Într-o zi, preabuna mea mamă, Dumnezeu s-o ajute, s-a supărat văzându-mă beat. M-a copleşit cu vorbe grele. M-am supărat şi eu şi i-am tras câteva bâte pe spinare, iar ea s-a rugat lui Dumnezeu să-şi abată mânia asupra mea, pedepsindu-mă cât mai aspru. Aşa că m-am prefăcut în măgar. Chiar azi, după mulţi ani de chin, mama s-a rugat Atotputernicului să-mi îngăduie să mă întorc la înfăţişarea dinainte. De aceea vezi în faţa ta un om.

— Binevoieşte şi iartă-mă, i-a spus grădinarul, pentru muncile umilitoare la care te-am supus şi pentru loviturile cu care te-am dăruit.

— Te iert şi te las cu bine.

Hoţul s-a îndepărtat. Farid i-a istorisit întâmplarea nevestei, care i-a împărtăşit părerile de rău. „Am silit un om să trudească din greu, ca o vită. Să ne rugăm lui Dumnezeu de iertare”.

S-au rugat împreună.

După câteva zile, Farid s-a dus la târg să cumpere un măgar. Nu mică i-a fost mirarea când l-a recunoscut pe al său. Nu era nicio îndoială. Era

măgarul lui. S-a apropiat de animal şi i-a spus cu asprime la ureche:

— Nu ţi-e ruşine? Iar ţi-ai bătut mama? N-am de gând să te răscumpăr, îţi jur!

Şi s-a îndepărtat, negru de supărare.

PRICINA DE CEARTĂ

Doi bărbaţi se ceartă în toiul nopţii, chiar sub ferestrele casei lui Nastratin. Acesta se scoală, îşi pune pătura pe umeri (e iarnă) şi coboară să le spună să tacă.

Îndată ce iese în stradă şi încearcă să-i potolească pe cei doi beţivi, unul din ei se repede la el, îi smulge pătura şi o ia la sănătoasa.

Celălalt beţiv o ia şi el la fugă.

Nastratin se întoarce în casă, iar nevasta îl întreabă:

— De ce se certau oamenii aceia?

— Cred că din pricina păturii mele, i-a spus Nastratin, băgându-se la loc în pat. Cum au pus mâna pe ea, s-au liniştit.

GĂINA ŞI APA GĂINII

Un felah (ţăran egiptean) i-a dăruit o găină lui Goha, ori poate lui Nastratin, ori lui Ch’hā. Goha a

pus-o la fiert şi s-au ospătat amândoi, mulţumiţi. După câtăva vreme, un alt felah a bătut la uşa lui Goha şi i-a zis:

— Sunt vecinul celui care ţi-a dăruit găina.

Râsul poate fi un scop în sine joi

Goha l-a găzduit şi l-a omenit. Omul n-a dus lipsă de nimic şi a plecat mulţumit.

După câteva zile, i-a bătut la uşă un al treilea felah, care i-a spus:

— Sunt vecinul vecinului celui care ţi-a dăruit găina.

— Prea bine, i-a răspuns Goha, ca de obicei.

L-a chemat înăuntru şi l-a poftit să ia loc la masă, unde tacâmul era pus. Numai că i-a adus de mâncare o oală cu apă caldă, în care se zăreau câteva steluţe de grăsime.

— Ce-i asta? a întrebat felahul.

— Asta, i-a răspuns Goha, este sora surorii apei în care a fiert găina.

RUGĂCIUNEA POTRIVITĂ

Un om sărman a intrat într-o moschee, s-a alăturat celor ce se rugau şi a făcut şi el o rugăciune deosebită, personală, care se numeşte *dua.* Îl ruga pe

Allah să-i dăruiască ceva de mâncare, să aducă în casa lui săracă fructe, legume, carne şi mălai, şi mai cu seamă să nu uite să-l miluiască şi cu o carafă de rachiu, plăcându-i mult această băutură.

Un om care se afla în faţa lui a auzit rugăciunea, s-a întors şi i-a zis:

— În loc să-i ceri lui Allah rachiu, n-ar trebui să-l rogi să te întărească în credinţă, ca să te poţi mântui în ziua Judecăţii de Apoi?

— Nicidecum, a răspuns omul cel sărman. I-am cerut lui Allah ceea ce-mi lipseşte în viaţa de toate zilele. Iar mie nu-mi lipseşte credinţa, ci rachiul.

ULTIMA PLĂCINTĂ

Povestea acestei perechi de mâncăcioşi este de origine coreeană.

Trăia odată, într-un sat, o pereche de mâncăcioşi. Singura lor plăcere era mâncarea. Un vecin le-a dăruit nişte plăcinţele de orez, pe care cei doi le-au înghiţit pe nerăsuflate. La sfârşit, când nu mai rămăsese decât o singură plăcinţică, la care pofteau amândoi, bărbatul i-a spus femeii:

— Hai să punem un rămăşag.

— Ce fel de rămăşag?

— Primul care vorbeşte îi lasă plăcinta celuilalt.

S-au aşezat faţă-n faţă, cu plăcinta între ei, şi au început să tacă.

După ce stătuseră aşa, fără să vorbească, vreo douăzeci de minute, în casă a pătruns un hoţ. A dat peste cei doi muţi, le-a pus tot soiul de întrebări, dar nu a căpătat niciun răspuns. A luat câteva lucruri pe care le-a îndesat într-o traistă. Niciun cuvânt.

Hoţul a luat atunci tot ce i-a picat în mână. Înainte de a pleca, s-a gândit să ia şi femeia. Bărbatul nu scotea un cuvânt şi stătea cu ochii ţintă la gura nevestei, care se zbătea în braţele hoţului.

Hoţul era destul de voinic. În clipa în care se pregătea să iasă pe uşă, silind-o pe tânăra femeie să-l însoţească, aceasta, neputând să mai rabde, a strigat:

— Mă laşi să plec cu hoţul fără să rosteşti o vorbă? N-ai de gând să zici nimic?

Atunci bărbatul a şi pus mâna pe ultima plăcinţică şi a băgat-o în gură, strigând:

— A mea e plăcinţica!

LIMBA STRĂINĂ

Un evreu s-a dus la Londra. A intrat într-un restaurant evreiesc, care îi fusese recomandat, şi a

fost destul de mirat văzând că tânărul care servea la masă era chinez. A fost şi mai mirat când l-a auzit pe tânăr vorbind idiş, şi încă destul de bine.

Cât a stat acolo şi a mâncat, ospătarul chinez nu i-a vorbit decât în idiş.

La sfârşit, când se pregătea să iasă, omul s-a apropiat de patron şi l-a întrebat:

— Cum se face că ospătarul tău chinez ştie idiş?

— Ssst!… a făcut patronul. A venit la Londra să înveţe englezeşte.

PRIMA GREUTATE

Povestea următoare este europeană.

Un copil nu putea vorbi. A fost dus la nenumăraţi doctori, care spuneau cu toţii acelaşi lucru: copilul este sănătos, coardele vocale sunt în bună stare, dar cauza muţeniei rămâne necunoscută.

Copilul a crescut. Părea bine făcut şi voinic, dar tot nu vorbea. A învăţat cum a putut, s-a descurcat destul de bine la scris, dar, se înţelege, nu şi la oral. I s-a găsit totuşi o slujbă bună, unde nu era nevoie să vorbească. Când a venit vremea să-şi facă armata, a fost reformat, pentru că nimeni din comisie n-a putut scoate de la el niciun sunet. S-a întors, aşadar, la

muncă.

Într-o zi, când avea douăzeci şi şase de ani şi lua ceaiul la o prietenă a mamei sale, a rostit deodată:

— Pot să mai iau o bucăţică de zahăr?

Cei de faţă au fost de-a dreptul uluiţi. Mama a strigat:

— Vorbeşti?

Tânărul s-a mulţumit să dea din cap.

— Dar de ce n-ai vorbit până acum? l-a întrebat mama. De ce ai păstrat tăcerea în toţi aceşti ani? De ce n-ai rostit nici măcar un cuvânt?

Tânărul i-a răspuns:

— Pentru că, până acum, n-am avut nevoie.

UITAREA

Toţi psihiatrii din lume cunosc şi istorisesc povestea pacientului care vine la doctor şi-i spune:

— Doctore, am început să uit.

— O clipă, zice doctorul.

Îi cere ceva repede secretarei ori răspunde la telefon, apoi se întoarce la pacient şi-l întreabă:

— Şi de când?

— De când ce, doctore?

ROTHSCHILD ŞI SILBERMAN

Nu e uşor să alegi o poveste hazlie din comoara lăsată de tradiţia evreiască. Iată una destul de lungă, care se petrece la începutul acestui secol.

Un om sărman care trăia într-un sat amărât din fundul Poloniei, şi care se numea Silberman, a strâns toţi banii pe care îi avea ca să meargă la Paris, visul lui dintotdeauna.

Cum a ajuns la Paris, s-a întâlnit cu un alt evreu. Cei doi s-au recunoscut. Era Rothschild. Prieteni din copilărie, Silberman şi Rothschild s-au îmbrăţişat, s-au felicitat, au binecuvântat soarta care îi adusese din nou împreună. Rothschild l-a mutat îndată pe Silberman de la hotelul modest unde trăsese şi l-a poftit la el, unde i-a dat o cameră minunată, cu baie şi valet. L-a dus a doua zi la Moulin-Rouge şi la cazino. Apoi i-a arătat Turnul Eiffel, Luvrul, Folies-Bergère şi celelalte monumente din Paris. L-a dus la cabaret şi la Maxim’s. L-a luat cu el într-o călătorie la Biarritz şi la Monte-Carlo. Pe scurt, i-a arătat tot ce era mai frumos şi mai însemnat în Franţa.

După o lună de încântare, Silberman i-a mulţumit prietenului regăsit şi s-a întors în Polonia.

Au trecut doi ani. Soarta a vrut ca o afacere financiară să-l aducă pe Rothschild în Polonia, foarte aproape de satul unde locuia prietenul său. Deşi avea o locuinţă foarte modestă, Silberman a stăruit să-şi găzduiască prietenul şi s-a ocupat de el cât a putut de bine.

În dimineaţa celei de-a opta zile, Silberman l-a condus pe Rothschild la gară, pentru că omul de afaceri trebuia să plece. Au ajuns la gară mai devreme. Deodată, Silberman i-a spus lui Rothschild:

— Îmi datorezi şaptezeci de dolari.

— Pentru ce?

— Pentru că ai stat la mine şapte zile. Şapte zile a zece dolari pe zi înseamnă şaptezeci de dolari.

Rothschild a fost la început mirat, apoi s-a arătat de-a dreptul jignit. Credea că Silberman îi este prieten şi iată că-i cerea şaptezeci de dolari pentru că-l găzduise! Rothschild n-a vrut să-i dea banii. N-a vrut şi gata. Dar Silberman nu s-a lăsat. Voia cei şaptezeci de dolari.

Cum discuţia se încinsese, Silberman i-a spus deodată prietenului său din copilărie:

— Lucrurile astea trebuie lămurite la rabin. Aşa

se obişnuieşte. Eu sunt gata să mă supun hotărârii rabinului. Dar tu?

— Şi eu la fel, a zis Rothschild.

Deoarece mai rămăsese destulă vreme până la sosirea trenului, s-au dus la rabin, un om vârstnic şi aşezat, care i-a primit şi i-a ascultat. Rabinul îşi mângâia uşurel barba, ţinând ochii aproape închişi. La sfârşit, a spus fără şovăire că Silberman are dreptate şi că Rothschild trebuia să-i dea banii.

În tăcere, roşu de mânie, Rothschild a numărat şaptezeci de dolari şi i-a dat lui Silberman. Pe urmă, strângând din dinţi, a pornit singur spre gară.

Trenul tocmai oprise. Rothschild, plin de amărăciune, s-a aşezat într-un compartiment de clasa întâi, unde avea loc rezervat. Deodată a auzit glasul lui Silberman, care-l striga. S-a uitat pe fereastră şi l-a văzut pe vechiul lui prieten alergând spre el şi fluturând banii.

— Ţine! i-a spus Silberman lui Rothschild. Ia-i! N-am nevoie de ei! Ţi-i dau înapoi!

Rothschild se tot codea să ia banii. Nu pricepea această schimbare în purtarea lui Silberman. Până la urmă, l-a întrebat ce se întâmplase, fiindcă Silberman

era din ce în ce mai stăruitor.

— Ce rost avea toată povestea asta? a spus el. De ce mi-ai cerut şaptezeci de dolari, ca să alergi pe urmă după mine şi să mi-i înapoiezi?

Iar Silberman a răspuns iute, în vreme ce şeful de tren închidea uşile:

— Uite, la Paris şi în Franţa, mi-ai arătat Turnul Eiffel, Moulin-Rouge şi Lido. M-ai dus la Folies-Bergère şi la cazino la Monte-Carlo. Iar eu m-am gândit: ce-am să-i pot arăta?

S-a dat semnalul de plecare. Trenul s-a pus în mişcare. Silberman a încheiat, alergând pe lângă tren:

— Aşa că m-am gândit: singurul lucru pe care pot să i-l arăt este ce rabin tâmpit avem.

CUM SĂ SCAPI DE GURA LUMII

O poveste din Caucaz, din tradiţia nartă, cuprinde un sfat interesant pentru cei ce vor să scape de gura lumii.

O femeie, care se numea Satana, dorea să se mărite cu fratele ei Uryzmag cel cu barba de zăpadă, dar acesta se împotrivea, zicând:

— Nu s-a mai pomenit aşa ceva la narţi! N-am să mă mai pot arăta nicăieri! Toată lumea are să râdă de

mine!

— Am să-ţi spun cum anume să te fereşti de batjocura oamenilor, i-a spus atunci sora lui, Satana. Ia un măgar, pune-i şaua şi zăbala de argint, aşază-te călare cu spatele, apucă-i coada cu amândouă mâinile şi plimbă-te vreme de trei zile printre narţi.

Uryzmag cel cu barba de zăpadă a urmat sfatul surorii lui. În prima zi, toţi au izbucnit în râs şi l-au arătat cu degetul.

A doua zi n-au râs decât cei care nu-l văzuseră în ajun. A treia zi n-a mai râs nimeni.

În cea de-a patra zi, Uryzmag s-a însurat cu sora lui.

PAPA ÎN PARADIS

Înainte de papa Ioan Paul II, Biserica catolică a avut un suveran pontif care şi-a luat numele de Ioan Paul I. Părea un om slab şi înţelegător, dar n-a avut parte de scaunul Sfântului Petru decât o lună. Domnul l-a chemat la el. Fireşte, Ioan Paul I a fost primit în paradis şi dus la Cristos, care l-a primit cu bunăvoinţă şi i-a grăit astfel:

— Da, ştiu, pontificatul tău a fost cam scurt. Dar am avut motivele mele. Am să te lămuresc.

— Facă-se voia Ta, a răspuns Ioan Paul I, cu încântare în glas. Cum aş putea oare eu, o făptură umilă, să mă îndoiesc de hotărârile tale luminate? Ai dorit să mă iei lângă tine, şi aşa este scris: „Nu vei cunoaşte nici ziua, nici ceasul”. Îţi mulţumesc, Doamne, sunt copleşit de mila Ta, sunt…

Papa s-a întrerupt, pentru că tocmai zărise departe, printre nori, ceva care-l tulbura. Cristos a băgat de seamă această tulburare şi l-a întrebat care era pricina.

— Nu cumva, a spus papa, cel pe care l-am zărit acolo, între cei doi nori, este arhiepiscopul de Canterbury?

— Se prea poate, a răspuns Cristos.

— Arhiepiscopul de Canterbury este aici?

— De ce n-ar fi?

Şi pentru a risipi mirarea încă omenească a suveranului pontif, Cristos i-a spus, zâmbind:

— Să nu crezi, Ioan Paul, că toţi arhiepiscopii de Canterbury se află aici. Pentru că au fost printre ei şi mari ticăloşi. Trebuie însă să înţelegi un lucru: aici, în paradisul meu, sunt primite toate făpturile omeneşti care s-au dovedit bune şi drepte, aşa ca tine.

— Fără deosebire de religie?

— Religiile, a răspuns Cristos cu blândeţe şi înţelepciune, sunt despărţite pe pământ. Certurile nebuneşti pe care le iscă, încordarea pe care o hrănesc în minţile oamenilor sunt poate de folos pentru păstrarea şi supravieţuirea acestui pământ la care ţin atât de mult. Vezi tu, aici se pune o întrebare străveche şi arzătoare. Ce e mai bun, fanatismul ori tăcerea? Întunericul din suflete ori lumina patimii? vorbim adesea despre toate acestea, Buddha şi cu mine, şi nu ne putem înţelege asupra unor lucruri de cea mai mare însemnătate.

— Cum, şi Buddha este aici? a întrebat papa, pe chipul căruia se zugrăvea o uimire fără margini.

— Cum oare să nu fie? A fost unul din cei mai buni de pe pământ, din toate timpurile. Are o inteligenţă adâncă, aproape nemărginită. Te sfătuiesc să treci pe la el din când în când. Te va ajuta poate să te obişnuieşti cu eternitatea.

— Dar… Luther? a întrebat Ioan Paul I, cu o voce uşor tremurată. Şi el este aici?

— Am stat puţin pe gânduri, a răspuns Cristos, pentru că are o fire nesuferită, dar până la urmă, după

ce a stat o vreme în purgatoriu, l-am primit. De fapt, este un om drept şi de treabă, şi asta este mai presus de orice. Să nu crezi că vei întâlni prin raiul meu prea mulţi papi. Eternitatea este plină de surprize. Nu-ţi spun mai mult.

— Atunci, a întrebat papa, e aici şi Confucius?

— Se înţelege de la sine.

— Şi Zoroastru?

— Fireşte.

— Dar Ramakrsna?

— Fără îndoială.

Atunci papa a coborât glasul şi a rostit numele care-i stătea pe buze:

— Dar Mahomed? E cumva şi Mahomed aici?

— Bineînţeles că Mahomed este aici! Unde-ar putea fi?

Cristos s-a întors şi a spus cu glas tare, peste umăr:

— Mahomed! Două cafele!

STAFIA BĂTRÂNULUI JUCĂTOR

Această poveste americană, care se petrece în ţinuturile din Vest, spune că atunci când bătrânul Bill Maloney şi-a dat duhul, în 1871, pierduse totul la joc.

Lovit de un soi de blestem, pe care jucătorii la ruletă îl numesc „mâna neagră”, lăsase o familie în mizeria cea mai cruntă. Toţi ai lui s-au risipit care încotro şi s-au descurcat, de bine de rău. Dar un nepot al bătrânului Bill, care se numea Teddy Maloney şi care, la moartea bunicului său, nu avea decât zece ani, a făcut dovada unor însuşiri uimitoare, încă din tinereţe. Muncitor, încăpăţânat, econom, a izbutit să-şi rostuiască o turmă, a cumpărat pământuri bune, a ridicat ferma cea mai arătoasă din ţinut. Nu bea, nu fuma şi întorcea uşurel capul când trecea pe lângă uşa cu două canaturi a cârciumii, de unde ieşeau valuri de fum de tutun şi se auzeau muzică şi râsete de femei.

La douăzeci şi nouă de ani, Teddy, care nu era încă însurat, era socotit drept omul cel mai de viitor din orăşelul Silverton, iar oamenii cinstiţi aveau deplină încredere în el.

Într-o după-amiază, pe când ieşea de la bancă, de unde luase salariile pentru oameni, pregătindu-se să se întoarcă la fermă, a auzit un glas care l-a îndemnat:

— Ascultă-mă, Teddy.

Teddy a pus atunci mâna pe pistol şi a întors iute

capul. N-a văzut pe nimeni. Acelaşi glas i-a spus:

— Ascultă-mă bine, Teddy. Nu-ţi fie frică. Sunt eu, Billy.

— Cine?

— Billy Maloney, bunicul tău.

Teddy a făcut câţiva paşi pe caldarâm, cu băgare de seamă, s-a uitat în toate părţile şi s-a gândit că glasul era într-adevăr al bunicului său.

— Unde te afli? a întrebat el printre dinţi.

— Ştii prea bine unde mă aflu.

— Şi ce vrei?

— Vreau să-ţi dau un sfat, Teddy. De aici, de unde sunt, văd limpede tot ce se petrece. Ai să faci întocmai ce-ţi spun.

— Te ascult, bunicule, a spus flăcăul.

— Întoarce-te la bancă şi scoate toţi banii. Tot ce ai.

Teddy a ascultat de glasul bunicului său şi, chiar înainte de închiderea băncii, şi-a scos toţi banii. Când se pregătea să iasă, glasul i-a spus:

— Vinde toate acţiunile. Toate pepitele, până la ultima.

— Eşti sigur?

— De aici, de unde sunt, văd totul, a răspuns glasul uşor de recunoscut al bătrânului Billy. Vinde şi ai încredere în mine.

După o clipă, Teddy a ieşit de la bancă, încărcat. Glasul i-a spus:

— Du-te la negustorul de vite. Vinde toate vacile.

— Toate vacile?

— Fă cum îţi spun.

După ce vacile au fost vândute, glasul a spus:

— Vinde pământurile şi ferma! Vinde tot!

Teddy, încredinţat că bunicul, de acolo de unde se afla, simţea o mare nevoie de a vinde, a făcut întocmai. Oameni de afaceri miraţi au cumpărat, în zori, toate pământurile şi ferma la un preţ pe care l-au găsit foarte bun.

Teddy a ieşit din birou la căderea nopţii. Purta pe umăr un sac greu şi două genţi pe după gât. Glasul bunicului i-a spus:

— Acum du-te la cârciumă.

— La cârciumă?

— Fă cum îţi spun.

Călăuzit de glasul nevăzut, Teddy Maloney a intrat, pentru prima oară, în încăperea blestemată,

urmărit de priviri în care se citeau curiozitatea şi uimirea. Glasul i-a spus la ce masă de ruletă să se aşeze, apoi:

— Joacă pe paisprezece.

— Pe paisprezece?

— Da. Ai auzit bine.

— Şi cât anume să pun?

— Pui tot.

— Tot?

— Pui totul pe paisprezece.

După cum se poate bănui, s-au ivit într-o clipită toţi patronii jocurilor care, ca toţi cei de teapa lor, n-aveau un nume chiar nepătat. Au dat câteva telefoane, după care au acceptat miza.

Teddy Maloney a pus totul pe paisprezece.

A ieşit şaptesprezece.

Atunci glasul bătrânului Bill i-a spus nepotului său la ureche, nu fără amărăciune:

— Vezi, Teddy, am pierdut.

PÂRŢUL FONDATOR

Un beduin bogat, pe numele său Abul-Hussein, a hotărât într-o zi, la sfaturile prietenilor, să se însoare. A pus ochii pe o fecioară frumoasă ca luna plină şi, în

ziua nunţii, a deschis larg uşile casei şi a dat un ospăţ straşnic. Toţi nuntaşii au mâncat şi au băut pe săturate. Mireasa a fost plimbată prin toate încăperile, pe rând, îmbrăcată în rochii pe care le schimba la fiecare trecere. La sfârşit, femeile au dus-o în camera de nuntă şi au pregătit-o pentru venirea soţului.

Abul-Hussein a sosit în fruntea unui alai. S-a aşezat o clipă pe divan, cu demnitate. Apoi s-a ridicat pentru a le mulţumi femeilor şi pentru a le spune să plece, când deodată – nenorocire a nenorocirilor – a scăpat un pârţ pe care cele *o mie şi una de nopţi* îl arată ca „înfricoşător”.

Toate femeile s-au prefăcut că vorbesc între ele ca şi cum nu auziseră nimic, iar soţia, râzând, şi-a scuturat brăţările. Dar Abul-Hussein, copleşit de ruşine, a ieşit în curte, şi-a înşeuat iapa şi s-a pierdut în întunericul nopţii.

A ajuns la ţărmul mării, a zărit o corabie care pleca spre India şi a urcat pe punte.

Hotărâse să stea departe de ţară până ce va fi dat uitării. Lăsa în urmă o viaţă.

În India, fiind un om vrednic, şi-a făcut repede un rost, a ajuns omul de încredere al unui rege şi a

îmbătrânit bogat şi respectat.

După mai bine de zece ani, l-a apucat dorul de ţară. Ofta necontenit, gândindu-se la cetatea şi la casa lui. Într-o zi a fugit, s-a îmbrăcat în haine de derviş şi a ajuns într-un târziu pe dealul de lângă cetatea unde locuise. Cu lacrimi în ochi, a recunoscut foişorul bătrânei sale case şi casele învecinate.

A coborât de pe deal şi a luat-o pe o mulţime de străzi ocolitoare ca să ajungă acasă. Mergând pe o stradă, cu inima bătându-i să-i spargă pieptul, a văzut o bătrână care o căuta de păduchi pe o fetiţă de vreo zece ani. Fără să vrea, a auzit-o pe fetiţă întrebând:

— În ce an m-am născut?

— Te-ai născut, a răspuns bătrâna, la doi ani de la pârţul lui Abul-Hussein.

Abul-Hussein a încremenit. Pârţul său devenise o dată însemnată în analele oraşului. Intrase în istorie. Nefericitul şi-a zis în sinea lui: „Pârţul meu va străbate veacurile atâta vreme cât palmierii vor înflori!”

A făcut cale-ntoarsă şi a luat-o la goană, cu gândul de a nu se mai întoarce niciodată în acele locuri. S-a întors în India, unde a îmbătrânit şi a murit, după ani lungi de tristeţe.

NEVASTA CĂPITANULUI DE POLIŢIE

Drept exemplu al nenumăratelor şiretlicuri pe care bărbaţii le pun pe seama femeilor (dar pe care le închipuie cel mai adesea chiar ei), o poveste egipteană ne înfăţişează o întâmplare vestită, pe care am putea-o numi chiar caraghioasă.

Trăia la Cairo un kurd cu un chip atât de fioros, de negru şi de bărbos, că a fost numit căpitan de poliţie şi a ajuns spaima întregului cartier.

Pentru a-şi alunga singurătatea, a chemat o peţitoare şi aceasta i-a găsit o fată care a primit să se mărite cu el şi a făgăduit să nu iasă niciodată din casa kurdului, care nu avea decât o singură încăpere.

S-a făcut nunta, iar căpitanul de poliţie îşi făcea în fiecare zi meseria lui cea aspră de poliţai, în vreme ce tânăra nevastă aştepta închisă în casă. Nimic nu părea să tulbure liniştea din mintea kurdului.

S-a întâmplat ceea ce se întâmplă adesea. Peste drum de casa lui lucra un tânăr măcelar, care cânta cât e ziulica de lungă. Glasul lui vesel a fermecat-o pe tânăra femeie, care a dorit să-l cunoască. A comandat carne, el a adus-o şi n-a ieşit chiar imediat.

În ziua aceea, căpitanul de poliţie s-a întors

acasă mult mai devreme decât de obicei, în timp ce soţia lui se afla, cum se zice, „în plină acţiune”. Femeia a sărit din pat şi s-a grăbit să-şi ascundă iubitul într-un colţ al singurei încăperi, în spatele unei frânghii pe care atârnau tot soiul de veşminte. Apoi s-a înfăşurat într-un văl gros şi a coborât pe scară, spre a-şi întâmpina soţul.

Acesta a mirosit ceva.

— De ce ţi-ai pus vălul? a întrebat el.

— Am să-ţi spun, a răspuns ea cu glas tare. Trăia odată la Cairo un bărbat gelos, căpitan de poliţie ca şi tine, care-şi ţinea nevasta din scurt. O închisese în casă, iar casa nu avea decât o singură încăpere. Într-o zi, pe când aceasta era cu iubitul ei, soţul s-a întors mai devreme ca de obicei, iar ea l-a tras pe un divan, cum fac şi eu acum cu tine. Apoi i-a pus un văl pe cap, uite-aşa!

Femeia şi-a scos vălul, a înfăşurat bine capul kurdului şi a grăit mai departe, cu glas tare:

— Iar când acesta a avut capul bine înfăşurat în văl, femeia i-a strigat iubitului: „Hai! Repede! Fugi!” Iubitul a ieşit din ascunzătoare şi s-a repezit afară. Iată povestea acestui văl.

Văzând că iubitul se făcuse nevăzut, a desfăcut vălul. Kurdul nu ştia ce să mai creadă. Ce voia să însemne povestea asta fără cap şi fără coadă? De ce femeia aceea, despre care vorbise nevasta lui, îi strigase iubitului: „Fugi, repede!” Bărbatul nu auzise? Ori era surd? Kurdul nu pricepea. Nu ştia dacă să râdă ori să se supere. Aşa că a hotărât să nu facă nimic, de frică să nu greşească. Nici barba şi nici părul nu i-au căzut.

A trăit ani mulţi. Măcelarul venea destul de des la nevasta lui. Iar căpitanul de poliţie a murit liniştit, mulţumit, prosper, înconjurat de mulţi copii, care, slavă Domnului, nu-i moşteniseră chipul fioros.

CÂINELE FLOCOS

Povestea „câinelui flocos” (*shaggy-dog story*), din secolul XX, este una clasică, de origine anglo-saxonă. Ea a slujit drept model pentru o mulţime de absurdităţi hazlii.

Iată, aşadar, originalul.[13]

Cu ajutorul anunţurilor de mică publicitate şi promiţând o recompensă substanţială, un englez

13 Inclusă de Robert Benayoun în *Les Dingues du non-sense*, Éditions Pauvert et Balland.

încearcă să-şi recupereze câinele iubit, pe care îl descrie ca „foarte flocos”.

Un american, impresionat de poveste şi dorind, pe de altă parte, să încaseze recompensa, face rost de un câine foarte flocos, asemănător cu cel dispărut, şi sună la uşa englezului. Este primit de un majordom, care se uită la câine şi zice:

— Flocos, domnule, dar nici chiar aşa!

*

* * *

Într-o variantă a poveştii, două doamne, englezoaice şi ele, îşi beau păhărelul de whisky în barul de pe *Titanic.* Se aude deodată un zgomot cumplit, totul se răstoarnă, colţul unui aisberg uriaş pătrunde în bar, iar una din doamne spune:

— Am cerut gheaţă, dar asta sună chiar a glumă proastă.

*

* * *

Se ştie şi povestea câinelui care joacă poker cu stăpânul său, într-un bar. Un nou-venit se minunează de inteligenţa câinelui.

— Nici măcar nu e grozav, spune un obişnuit al barului. Cum trage o carte bună, cum începe să dea din coadă.

CUVÂNTUL DOMNULUI

Srulek, Nastratinul polonezilor, sau Goha, sau un frate de-al lui Ch'hā, a intrat la rabin dând uşa de perete şi i-a spus:

— Rabi, rabi, Dumnezeu a vorbit!

— Cum? Ce tot îndrugi?

— Da, i-a vorbit lui Pinkus! Pinkus mi-a zis că a stat de vorbă cu Dumnezeu!

— Cred că Pinkus este un mare mincinos, a zis rabinul.

— Şi de ce ar sta Dumnezeu de vorbă cu un mincinos? a întrebat atunci Srulek.

ALT CUVÂNT AL DOMNULUI

Un om îi cerea lui Dumnezeu mereu acelaşi lucru (ne spune o poveste evreiască):

— Tu, care eşti puterea însăşi, dăruieşte-mi, te rog, o sută de mii de dolari! Pentru tine e un fleac! Poţi face tot ce vrei! Pentru tine, timpul nu înseamnă nimic, iar o sută de ani sunt precum o clipă! O sută de mii de dolari, pentru tine, nu fac mai mult de un ban!

Te rog din suflet, dă-mi un ban!

Iar Dumnezeu a răspuns:

— Aşteaptă o clipă…

REGIMUL POTRIVIT

O altă poveste evreiască spune că un om care împlinise o oarecare vârstă şi care se simţea foarte obosit a mers la un doctor vestit.

Doctorul i-a luat tensiunea, s-a uitat la ochi, l-a controlat la plămâni şi în gât. I-a făcut o encefalogramă, o electrocardiogramă, mai multe teste şi analize. Când rezultatele analizelor au fost gata, doctorul l-a chemat pe pacient, a verificat unele amănunte, a scris timp de un sfert de oră ceva pe o foaie albă şi în cele din urmă i-a spus:

— Am scris totul aici. Începând de azi, nu mai fumezi şi nu mai pui în gură nicio picătură de alcool, cu niciun chip. Nu mai mănânci zahăr şi nici grăsimi, nici măcar ulei de floarea-soarelui. Nu te mai atingi de cartofi, de fasole şi în general de nimic care conţine amidon. Nu mai faci dragoste. Iată ce poţi mânca: salată şi praz fiert, fără niciun fel de adaos, gulii fierte în abur, mere la cuptor – fireşte, fără zahăr – şi, de două ori pe săptămână, câte o sută de grame de carne

slabă la grătar. O dată pe săptămână ai voie să mănânci un iaurt natural şi o bucăţică de peşte fiert, fără ulei şi fără unt. Dacă nu-mi urmezi sfaturile, n-ai s-o duci mai mult de trei luni.

— Şi dacă le urmez, a întrebat omul, pot spera să trăiesc mai mult?

— Nici vorbă, a spus doctorul. Doar că timpul va trece mai greu.

MESAJUL PISICII

Această poveste este cuprinsă într-o culegere de vechi legende irlandeze.

Într-o noapte de noiembrie, un ţăran necăjit s-a sculat să meargă la oraş, care era destul de departe, să-şi vândă viţelul. În noaptea neagră şi rece, şi-a înhămat calul, care, ca şi el, nu avea niciun chef de plecare. Au pornit la dram, cu viţelul. Au zărit felinarele altor ţărani, care se îndreptau, în bătaia ploii, spre acelaşi târg.

Viţelul nu şi-a găsit cumpărător decât după-amiază târziu, şi încă la un preţ destul de mic. Ţăranul, ostenit, a mâncat o bucată de şuncă şi a băut un pahar-două, apoi a pornit la drum spre casă, împovărat de sărăcie, lăsând calul să meargă la pas.

Capul îi tot cădea pe piept. Aţipea, se trezea la hurducăturile drumului, apoi iar aţipea.

Pe când trecea prin dreptul cimitirului de la Inchigeela, o pisică şi-a băgat capul printre ostreţele gardului şi a rostit:

— Spune-i lui Balgeary că a murit Balgury.

Cu mintea aiurea, ţăranul n-a luat în seamă vorbele pisicii. A ajuns acasă, şi-a grijit calul şi când s-a lăsat noaptea a ajuns şi la nevastă.

— Cum a fost la târg? l-a întrebat ea.

— Oh, a mormăit el, sorbind din ceai la gura focului, ca la toate târgurile.

— Ai luat un preţ bun pe viţel?

— Nu.

— Era lume multă?

— Ca de obicei, cred. N-am numărat.

— Şi ce mai noutăţi? Ce se mai aude?

— Pe legea mea, nu cred că se mai aude nimic.

— Nu se aude nimic la târg? a strigat femeia.

— Nu. Nimic deosebit.

— Înseamnă că ai făcut tot drumul ăsta şi n-ai auzit nimic? N-ai aflat nicio noutate? Mai bine stăteai acasă!

Ţăranul, care dorea să fie lăsat în pace, şi-a adus aminte deodată de pisică.

— A, da, i-a spus el femeii. Un singur lucru: când treceam prin dreptul cimitirului de la Inchigeela, la întoarcere, am văzut o pisică prin gardul cimitirului.

— Asta da, noutate! a zis femeia.

— Iar pisica mi-a zis aşa: spune-i lui Balgeary că a murit Balgury.

În clipa aceea, pisica lor, care moţăia lângă foc, a sărit în sus şi i-a spus ţăranului, foarte supărată:

— Nu puteai să-mi spui mai devreme! Am să întârzii la înmormântare!

A ţâşnit pe uşă afară şi s-a făcut nevăzută.

INUNDAŢIA

O poveste africană, care, ca şi altele, se opreşte asupra cadrului hazliu, îi dă lui Dumnezeu un rol într-o dramă omenească.

Un ţinut este răvăşit de inundaţii. Un bărbat s-a refugiat la etajul casei înconjurate de ape. Alţi oameni, într-o pirogă, se apropie şi-i spun să vină cu dânşii.

Omul nu vrea şi strigă:

— Nu! Am încredere în Dumnezeu! N-are să îngăduie apelor să-mi ia casa! Plecaţi!

Salvatorii pleacă. Apele cresc, iar omul trebuie să urce pe acoperişul casei. Se apropie un elicopter, i se aruncă un cablu, oamenii îi fac semn să apuce cablul şi să se ţină bine.

Omul nu vrea.

— Nu, zice el. Niciodată! Am încredere în Dumnezeu! Nu va îngădui ca rugăciunile mele să fie zadarnice!

Apa tot creşte, acoperă casă, omul este smuls de pe acoperiş şi moare înecat.

Ajuns în faţa lui Dumnezeu, îi spune cu jale:

— Cum ai putut îngădui să-mi fie distrusă casa şi să-mi pierd viaţa? Eu care mă rugam ţie mereu! Cum se poate să nu-mi fi venit în ajutor?

— Ce tot vorbeşti? i-a spus atunci Dumnezeu. Nu ţi-am trimis oare două bărci şi un elicopter?

LIPSA DE PEŞTE

La începutul anilor ’80, când viaţa devenise în Polonia cumplit de grea din pricina lipsurilor de tot felul, oamenii spuneau, ca un fel de apărare, tot soiul de istorioare hazlii, aşa cum e şi cea care urmează.

Un bărbat destul de vârstnic intră într-o prăvălie şi zice:

— Aş dori un calcan, vă rog.

— Ah, dar nu avem calcan.

— Daţi-mi atunci o cambulă frumoasă.

— N-avem nici cambulă.

— Atunci o să iau un merlan.

— Nici merlan n-avem.

— Atunci un lufar.

— N-avem lufar, domnule.

— Bine. Ce-aş putea să iau atunci? Ştiu: am să iau câteva sardele.

— N-avem sardele.

— Nu-i nimic. Daţi-mi un ţipar frumos.

— N-avem ţipar.

— Nici păstrăv?

— Nici.

Pierzându-şi răbdarea, vânzătorul îi taie vorba clientului, care tocmai se pregătea să ceară altceva, spunându-i:

— Domnule, aici este măcelăria. Aici n-avem carne. Prăvălia unde n-au peşte este peste drum.

ÎMPĂRŢEALA CINSTITĂ

Tot în anii aceia se spunea, la Varşovia, că un rus şi un polonez, care se plimbau împreună pe stradă, au

găsit o pungă doldora de dolari.

Au rămas muţi de uimire.

— Hai să-i împărţim frăţeşte, a spus rusul.

— Mai bine jumătate-jumătate, a spus polonezul.

DURERI PESTE TOT

Cineastul iranian Abbas Kiarostami pune în gura unui personaj din filmul său *Gustul cireşei* următoarea poveste. Un om se duce la doctor şi-i spune:

— Doctore, mă doare totul. Când îmi pun degetul pe cap, mă doare. Când mi-l pun pe burtă, la fel. Când îmi pipăi genunchiul, la fel; dacă-mi pipăi glezna, mă doare. Ce să fac? Cum să scap de durere?

Doctorul îl consultă şi-i spune:

— Eşti sănătos tun. Doar că ţi-ai rupt degetul.

VIOLONIŞTII BASCI

Umorul basc are accente foarte particulare şi un ritm al lui, destul de lent. Scena următoare trebuie imaginată în acest ritm, cu pauze lungi între replici.

Doi bărbaţi călătoresc într-un compartiment de tren. O vreme rămân tăcuţi, aşezaţi faţă în faţă, privind din când în când pe fereastră. În fine, unul întreabă:

— De unde eşti?

— Din Bilbao. Dar tu?

— Din San Sebastián.

— Şi cu ce te ocupi?

— Sunt muzicant.

— Şi eu sunt muzicant, spune bărbatul din Bilbao. Şi la ce instrument cânţi?

— La vioară, spune bărbatul din San Sebastián.

— Şi eu tot la vioară, spune celălalt.

— Aşa vasăzică…

— Da…

Bărbatul din Bilbao tace o vreme, apoi continuă:

— Când încep eu să cânt la vioară, în catedrală, poţi vedea cum lăcrimează ochii statuii Fecioarei Maria.

Bărbatul din San Sebastián aşteaptă un moment, apoi spune:

— Şi eu am cântat la biserică, alaltăieri, iar la sfârşit Iisus a coborât de pe cruce, a venit la mine cu braţele întinse şi mi-a zis: „Ah, vreau să te îmbrăţişez! Cânţi de o mie de ori mai bine decât nătărăul care o face să plângă pe maică-mea, la Bilbao!”

RÂSUL DORINŢEI

La începutul timpurilor, spune o tradiţie

mitologică indiană, zeul iubirii fizice şi al dorinţei atotputernice, Kama, s-a pus pe treabă. După ce a creat lumea şi i-a dat formă, zeul nu înceta să-şi îmbunătăţească opera.

O delegaţie formată dintr-o mulţime de înţelepţi a venit să-i aducă ofrande şi să-i înalţe imnuri de slavă. Kama însă, în toiul ceremoniei, a izbucnit în râs.

Foarte surprinşi, şi probabil frustraţi în sinea lor, înţelepţii l-au întrebat care erau motivele acelui râs misterios.

— Dacă un om încearcă să mă încânte cu ritualuri sacre, a răspuns Kama, nu pot decât să râd de el.

— Dar despre ceilalţi oameni, ce ne spui?

— Dacă un om inteligent şi informat îmi spune că vrea să înţeleagă lumea cu ajutorul ştiinţei şi cunoaşterii, nu pot decât să râd, şi de acela.

— Dar despre iubire?

— Ei bine, a glăsuit cu voioşie Kama, dacă un om, fie el înţelept ori smintit, cinstit ori ticălos, îmi spune că îşi caută fericirea în iubire, şi acela mă face să râd, la fel ca toţi ceilalţi.

— Dar de ce? au întrebat înţelepţii, uluiţi. De ce

ne răspunzi în felul acesta?

Kama a izbucnit într-un hohot de râs zgomotos.

INSOMNII

Una din cele mai celebre anecdote evreieşti, cunoscută în toată lumea, spune că într-o noapte David se perpeleşte în pat fără să poată adormi. Nevastă-sa îl întreabă, de mai multe ori, care este motivul, iar David sfârşeşte prin a-i mărturisi: a doua zi trebuie să-i înapoieze vecinului Iacob o datorie, o sumă însemnată, iar el nu are niciun sfanţ.

Nevasta se ridică imediat din pat, deschide fereastra şi, în mijlocul nopţii, strigă:

— Iacob! Iacob!

La o fereastră de peste drum se aprinde lumina, fereastra se deschide şi în cadrul ei apare Iacob, care întreabă cu o voce somnoroasă:

— Ce-i? Ce vrei?

— Vreau să te anunţ, îi strigă femeia, că mâine David n-o să-ţi poată da banii!

Apoi închide fereastra, se culcă în pat lângă David şi îi spune:

— Ei, acum poţi să adormi. E rândul lui Iacob să rămână treaz.

„DOMNUL DA”.

Trăia odată un om care era de acord cu toată lumea. Aproba tot ce spuneau ceilalţi. Era poreclit „Domnul Da”.

Socotind că atitudinea lui era o slăbiciune, un prieten i-a spus într-o zi:

— Ascultă, ai nevoie de o schimbare! Ar trebui să nu mai spui „da” oricui şi întotdeauna.

— Dar nu spun „da” întotdeauna, a răspuns el.

— Sigur?

— Sigur. Când nevastă-mea spune „nu”, spun şi eu „nu”.

ÎNTR-O PIAŢĂ DIN CAIRO

Într-o piaţă din Cairo, cu puţină vreme în urmă, erau trei prăvălii alăturate care vindeau cam aceleaşi mărfuri. Cea din stânga aparţinea unui egiptean, cea din mijloc unui evreu, iar cea din dreapta unui libanez.

Într-o dimineaţă, egipteanul, care a sosit primul, a hotărât să-şi atârne în vitrină, în stânga, un afiş pe care a scris: REDUCERI DE PREŢURI.

Libanezul a sosit puţin mai târziu. A văzut afişul egipteanului şi a scris la intrarea în propria lui prăvălie, cu litere ceva mai groase: MARI REDUCERI

DE PREŢURI.

Evreul a ajuns ceva mai târziu. A văzut cele două afişe, s-a gândit un moment, apoi a scris pe uşa prăvăliei lui, care era la mijloc: INTRAREA PRINCIPALĂ.

Nişte mame evreice şi un câine flocos

NOUTĂŢI DESPRE UN FIU

Se întâlnesc două mame evreice. Nu s-au văzut de mult şi se îmbrăţişează călduros.

— Ei, Sara, ce mai e nou?

— Ah, Raşela, dac-ai şti, am atâtea să-ţi spun, săraca de mine! Dar, mai întâi, am să-ţi dau două veşti, una bună şi alta proastă.

— Care e vestea proastă? întreabă, foarte curioasă, Raşela.

— Ţi-l aminteşti pe Samuel, băiatul meu?

— Cum să nu? câţi ani are acum?

— Treizeci şi doi, şi, închipuie-ţi: e homosexual!

— Oi, ce năpastă! exclamă Raşela. Oi, oi, ce năpastă!… Te înţeleg aşa de bine! Dar spune-mi, Sara: care-i vestea cea bună?

— Drăguţul lui este evreu.

CELE DOUĂ CRAVATE

Dintre anecdotele cu mame evreice, fără de care înţelepciunea şi nebunia lumii n-ar mai fi ceea ce sunt, următoarea dezvăluie, poate, unele dintre secretele noastre comune.

O mamă îi oferă fiului ei, de şaptesprezece ani, două cravate, una roşie şi alta galbenă. Fiul se repede la cravata roşie, îi face nodul, o probează, se admiră în oglindă. Atunci maică-sa îl întreabă:

— Dar aia galbenă de ce nu-ţi place?

MÂNDRIA MAMELOR

O anecdotă evreiască ştiută de toţi (dar nu e un motiv ca să n-o spunem) adună la un loc trei mame evreice care discută despre fiii lor.

— Al meu e un băiat excepţional, spune prima, mă vizitează în fiecare săptămână, îmi face cadouri, nu uită niciodată ziua mea de naştere, ce mai, un înger!

— Al meu, spune a doua mamă evreică, mă vizitează de două ori pe săptămână, anul trecut de ziua mea mi-a făcut cadou un vizon, îmi trimite zilnic flori, bileţele, e un adevărat înger!

— Fleacuri, spune a treia mamă evreică. Fiul

meu, de trei ori pe săptămână, se duce la un bărbat pe care-l plăteşte o grămadă de bani – şi asta doar ca să-i vorbească despre mine!

FEMEIA ÎN NEGRU

O evreică tânără, măritată de un an, făcea eforturi disperate ca să câştige atenţia soţului. Acesta, crescut lângă fustele maică-sii, se gândea doar la maică-sa, vorbea doar despre ea. Mama era unica lui referinţă, iar tânăra soţie, deşi îşi dădea toată silinţa să-i gătească, să-l înveselească, să se îmbrace elegant pentru el, se simţea ca o străină.

Soţul ei trăia doar prin maică-sa, şi pentru maică-sa.

Tânăra soţie şi-a deschis atunci sufletul în faţa unei prietene, care i-a spus:

— De ce nu încerci să-l seduci? Seducţia este arma irezistibilă a unei femei! Ascultă, diseară pune-ţi ciorapi negri, un corset negru, un combinezon negru, şi aşteaptă-l întinsă pe pat când se întoarce de la muncă.

Soţia urmează sfatul prietenei, se pregăteşte, aşteaptă întinsă pe pat.

Când soţul vine acasă şi deschide uşa camerei, se

opreşte în prag, înmărmurit, şi exclamă:

— Aoleu! Ce-i cu atâta negru? S-a întâmplat ceva cu mama?

ÎNCĂ UN CÂINE FLOCOS

Un ins se duce la cinema şi vede, pe fotoliile de lângă el, un câine şi pe stăpânul lui.

Câinele urmăreşte filmul – ecranizarea unui roman – cu mult interes, râde când e de râs, plânge la scenele emoţionante, iar la sfârşit aplaudă cu două labe.

Omul se apleacă atunci spre stăpânul câinelui şi îi spune:

— Aveţi un câine formidabil, domnule! Aţi văzut cum a urmărit filmul? Şi ce mult i-a plăcut!

— Da, a răspuns stăpânul, şi sunt cu atât mai mirat cu cât cartea nu i-a plăcut deloc.

Să ascultăm şi vorbele nebunilor (şi ale beţivilor)

CHEIA PIERDUTĂ

Una din cele mai cunoscute întâmplări „cu nebuni” se numără şi printre cele mai vechi. Nu se ştie exact de unde vine. A fost auzită în India şi în Persia. În zilele noastre, după lungi peregrinări, a devenit în Occident un soi de „uvertură” pentru

spectacolele comice.

Întâmplarea se petrece noaptea, pe stradă, lângă un lampadar (la circ, lampadarul este înlocuit cu un cerc de lumină proiectat pe podea). Un bărbat stă pe vine, cu faţa aproape de pământ, ca şi cum ar căuta ceva.

Un altul trece pe lângă el şi-l întreabă:

— Ce cauţi?

— Îmi caut cheia.

— Ţi-ai pierdut cheia?

— Da.

— Aici ţi-ai pierdut-o?

— Nu.

— Bine, dar dacă ai pierdut-o în altă parte, de ce-o cauţi aici?

— Pentru că aici este lumină.

BOBUL DE GRÂU VINDECAT

O povestire din zilele noastre, dar a cărei structură este foarte veche şi care circulă în toate mediile psihiatrice, ne înfăţişează un om internat pentru că se crede bob de grâu.

Într-o zi este declarat vindecat şi externat.

După câteva clipe, psihiatrul se trezeşte cu el la

uşă, grăbit şi destul de speriat.

— Ce s-a întâmplat? întreabă doctorul.

— Ceva groaznic, răspunde omul. Când ieşeam, am dat nas în nas cu o găină.

— Şi ce dacă? i-a spus doctorul. Ştii prea bine că nu ai de ce să te temi! Doar nu mai eşti bob de grâu!

— Da, doctore, eu ştiu. Dar găina ştie?

SCAMATORUL ŞI PAPAGALUL

Saint-Exupéry – care se pricepea destul de bine la scamatorii – povestea cu mare plăcere întâmplarea ce urmează, socotind-o cea mai hazlie din lume.

Pachebotul *Normandie* încearcă să doboare recordul mondial la traversarea Oceanului Atlantic. La bord, un scamator dă un spectacol în care apare şi un papagal.

Numai că papagalul lui a murit. Aflând că şi căpitanul are unul, se gândeşte să-l ceară cu împrumut, pentru un singur număr, şi acela foarte scurt.

— Eu nu mă amestec, pentru că nu mă pricep la astfel de lucruri, spune căpitanul. Întreabă-l pe papagal.

Scamatorul se duce să stea de vorbă cu

papagalul. Pasărea, cam bătrână şi cam sucită, întreabă ce anume are de făcut.

— Mai nimic, îl linişteşte scamatorul. La un moment dat, ai să dispari, asta-i tot.

— Nici nu mă gândesc, zice papagalul. Nu vreau să dispar.

Scamatorul încearcă să-l lămurească, îi arată cum se vor petrece lucrurile şi izbuteşte, în cele din urmă, să-l convingă. Este doar un joc, îi spune el.

Începe spectacolul. Cazanele vaporului, care încearcă să câştige întrecerea, funcţionează la capacitatea maximă. Scamatorul face mişcările obişnuite, arată papagalul, apoi îl ascunde după un văl negru.

În acea clipă, cazanele pachebotului explodează, iar vaporul se scufundă.

Papagalul este găsit mai târziu în larg, mergând în lung şi-n lat pe o scândură şi bombănind:

— Ce joc idiot! Ce mai tâmpenie!

CUMINŢENIA NEBUNULUI

O întâmplare pusă adesea pe seama lui Nastratin Hogea (ale cărui isprăvi sunt şi-aşa destul de numeroase) arată cum califul Bagdadului a vestit într-

o zi, cu tobe şi surle, că-şi va da fiica de soţie, împreună cu patruzeci de sipete pline cu aur şi o grămadă de pământuri roditoare, aceluia care va fi gata să plece tot atunci cu o solie grabnică la fratele său, care ducea o luptă înverşunată împotriva unor răzvrătiţi, undeva în ţinuturile de la miazănoapte.

Bineînţeles, călătoria nu era uşoară. Drumul trecea prin ţinuturi primejdioase, mlaştini, munţi în care se ascundeau o mulţime de tâlhari şi chiar prin păduri bântuite de monştri şi strigoi.

Cel în stare să treacă peste toate aceste piedici avea să ducă după aceea o viaţă fericită şi fără griji.

Auzind vestea, un bărbat socotit cam nebun s-a repezit spre palat. A alergat cât a putut de iute, îmbrâncind trecătorii şi dărâmând tejghelele. A împins paznicii, a urcat în goană scările, a pătruns în palat, a trecut pe lângă alţi paznici şi a ajuns în cele din urmă în sala tronului.

A despicat mulţimea curtenilor, cu răsuflarea tăiată, cu părul vâlvoi. Când a ajuns în sfârşit în faţa califului, a început să strige:

— Califule! Califule!… Nu eu!

GÂNDIREA POZITIVĂ

Un tânăr englez beat turtă l-a căutat într-o zi pe Norman Vincent Peale, autorul unei cărţi celebre, *The Power of Positive Thinking.* Tânărul l-a întrebat care era după părerea lui deosebirea între gândirea pozitivă şi gândirea negativă.

Observând imediat starea tânărului vizitator, Peale i-a spus:

— Veniţi altă dată, când veţi fi treaz, şi voi fi încântat să vă răspund.

— Vă mulţumesc, a răspuns tânărul, dar când sunt treaz, puţin îmi pasă.

OGLINDA LUI GOHA

Pe când punea stăpânire pe Egipt, temutul han tătar Timur Lenk, care era şchiop, chior şi cumplit de urât şi mai avea pe deasupra şi un picior de fier, l-a chemat la el pe Goha, despre care auzise vorbindu-se. Pe când pălăvrăgeau, a intrat bărbierul hanului, l-a ras în cap şi i-a pus în faţă o oglindă, ca să se vadă.

Când s-a uitat în oglindă, Timur a izbucnit în lacrimi. Goha s-a pornit şi el pe plâns, a gemut şi a lovit pământul cu pumnii, vreme de două-trei ceasuri. Timur încetase de mult să mai plângă, dar Goha nici

gând să se oprească.

Hanul l-a întrebat:

— Ce ai? Eu plâng pentru că m-am uitat în oglinda acestui blestemat de bărbier şi am văzut că sunt urât, ba chiar hidos. Dar tu? De ce verşi atâtea lacrimi?

La care Goha a răspuns:

— De ce te miri? Tu nu te-ai uitat în oglindă decât o clipă şi ai plâns un ceas. Atunci eu, care sunt nevoit să mă uit la tine toată ziua, cât ar trebui să plâng?

ÎN VREME DE FURTUNĂ

Ca şi atâţia alţi nebuni, ori netoţi, Nastratin Hogea se poartă uneori ca şi cum ar fi lipsit de minte ori de judecată.

Îl găsim aşadar, într-o zi, aşezat într-o luntre care încearcă să străbată un liman de mare. În faţa lui, doi bărbaţi vâslesc din greu. Nastratin nu face nimic.

Deodată izbucneşte o furtună puternică. Valuri uriaşe clatină luntrea. Cei doi vâslaşi îşi dau toată osteneala încercând să ţină piept furtunii, care ameninţă să înghită luntrea ca pe o coajă de nucă.

Cei doi se întorc să vadă ce face Nastratin care,

în chip cât se poate de ciudat, ia apă din mare şi o toarnă în luntre. Vâslaşii, uluiţi, încep să strige:

— Ce faci? Eşti nebun? Trebuie să scoţi apa din luntre, nu s-o torni!

— Mama mea, răspunde Nastratin, m-a învăţat să mă pun întotdeauna de partea celui mai tare!

SITA LUI MAHMUD

Eroul celei mai cunoscute poveşti de dragoste din întreaga tradiţie islamică, Mahmud, o pierde pe Leila, femeia iubită, şi îşi pierde şi minţile.

Într-o zi ia o sită şi începe să cearnă ţărână, cu un soi de frenezie. Ţărâna trece prin sită. Mahmud aruncă pumni de ţărână în sită şi o ia de la capăt.

Trece un om care se uită la el şi se miră.

— Ce cauţi? îl întreabă el pe Mahmud.

— O caut pe iubita mea.

— Şi crezi c-ai s-o găseşti acolo?

— O caut peste tot, dacă vreau s-o găsesc undeva.

CAFTANUL LUI NASTRATIN

Nastratin Hogea, cu burta goală ca de obicei, rătăcea odată pe uliţele unei cetăţi, când deodată a auzit, într-o casă mare şi arătoasă, zgomotele plăcute

ale unei petreceri. A bătut la uşă şi a cerut să fie primit şi el la petrecere, însă era atât de prost îmbrăcat încât paznicii nu l-au lăsat să intre.

S-a dus atunci la un prieten să ia cu împrumut un caftan cusut cu fir de aur. Astfel înveşmântat, a bătut din nou la uşa casei şi a fost primit, de data aceasta, cu toată cinstea.

Nastratin s-a aşezat în preajma bucatelor abia aduse, mulţumind frumos. Cu mare grijă, a ridicat o mână şi şi-a muiat mâneca în sos.

Ca şi cum ar fi vorbit cu mâneca, spunea:

— Ia şi mănâncă.

Stăpânul casei s-a minunat, apoi s-a supărat şi a strigat:

— Ce faci acolo? Eşti cumva nebun?

— Nicidecum, a răspuns Nastratin. Nu pe mine m-aţi poftit, ci caftanul. E firesc, prin urmare, să mănânce el.

PIATRA CU BARBĂ

Povestea aceasta vine din Senegal.

O hienă care plecase la vânătoare a dat de o piatră cu barbă şi a strigat:

— E prima dată că văd o piatră cu barbă!

După care s-a prăbuşit la pământ, fără suflare.

După o clipă, piatra a înviat-o şi i-a spus:

— Aşa se întâmplă întotdeauna cu pietrele cu barbă. Cine rosteşte „E prima dată că văd o piatră cu barbă” moare pe loc. Asta este rânduiala.

Hiena şi-a cerut iertare pentru neştiinţă, s-a întors acasă şi s-a gândit să-l dovedească pe vechiul său duşman, iepurele.

I-a spus, aşadar, minţind fără să clipească:

— Am văzut ceva nemaipomenit. O piatră cu barbă. Treaba este că piatra asta ucide pe oricine care nu spune pe dată: „E prima dată că văd o piatră cu barbă”. Dacă nu spui vorbele astea, mori pe loc. Ai priceput?

— Am priceput, a zis iepurele. Hai să vedem despre ce este vorba.

Au ajuns la piatra cu barbă, iar hiena i-a zis iepurelui:

— Hai, rosteşte vorbele acelea, că dacă nu e vai de tine!

— Le-am uitat, a spus iepurele. Ce trebuie să spun?

— Haide, adu-ţi aminte: „E prima dată…”

— E prima dată, a repetat iepurele.

— „Că văd”.

— Că văd.

— „O piatră…”

— O piatră.

— „O piatră cu…”

— O piatră cu.

— Hai, mai departe!

— Hai, mai departe!

— Nu, spune până la capăt!

— Nu, spune până la capăt! a repetat iepurele.

— Câtă prostie! a urlat hiena.

— Câtă prostie! a strigat şi iepurele.

— Idiotule! Tâmpitule! Nu poţi ţine minte câteva vorbe: „E prima oară că văd…”

— „E prima oară că văd…”

— O piatră cu barbă! a urlat hiena, în culmea turbării. Apoi s-a prăbuşit fără simţire.

Piatra cu barbă i-a spus iepurelui:

— Am iertat-o prima oară, dar a doua oară nu mai pot.

— Ai dreptate, a zis iepurele.

După care s-a întors liniştit acasă.

SCHIMBAREA APELOR

Iată ce istoriseşte o veche legendă arabă.

Demult, demult de tot, Khidr, care era dascălul lui Moise, a trimis omenirii un semn cumplit. Într-o zi anume, toată apa de pe pământ avea să sece, dacă nu era gospodărită cu grijă. Avea să fie apoi înlocuită de o apă nouă, care avea darul de a-i face pe oameni nebuni.

Un singur om a ascultat sfatul. A adunat multă apă şi a pus-o undeva la păstrare. Când a sosit ziua vestită de Khidr, apele curgătoare s-au oprit, fântânile au secat şi pământul s-a uscat. Omul cel prevăzător s-a descurcat, folosind apa pe care o pusese la păstrare.

Ceva mai târziu, apa cea nouă a căzut din cer, umplând râurile şi fântânile. Omul şi-a părăsit adăpostul şi s-a întors printre semenii săi. A găsit că vorbeau şi se mişcau cu totul altfel decât înainte şi că erau ciudaţi. Uitaseră întâmplarea şi chiar primejdia. Omul a încercat să-i lămurească, dar a fost luat drept nebun. Unii s-au purtat duşmănos, alţii i-au arătat milă. Nu-l înţelegeau.

N-a vrut să bea din apa cea nouă şi s-a întors acasă, unde a folosit apa pusă la păstrare. Curând, a

început să fie apăsat de singurătate şi de faptul că nu era ca toţi ceilalţi. S-a întors printre ei şi a băut şi el din apa cea nouă. A uitat pe dată până şi locul unde o păstra pe cea veche, iar ceilalţi se uitau la el ca la un nebun care, printr-o minune, îşi venise în fire.

UITUCUL

Două poveşti coreene ne vorbesc despre un uituc. Într-o zi, după o călătorie lungă şi grea, un uituc a văzut un pârâu. Şi-a scos hainele ca să se arunce în apa limpede şi le-a agăţat de creanga unui copac.

Când a ieşit din apă, gol puşcă, s-a uitat la haine şi s-a gândit:

— Ia te uită! Cineva şi-a uitat hainele şi pălăria! Am să le iau eu!

S-a îmbrăcat, şi-a pus pălăria pe cap, s-a încălţat şi şi-a văzut de drum, mulţumit.

*

* * *

Acelaşi uituc şi-a urmat drumul în tovărăşia unui bonz pe care îl întreba fără încetare cum îl cheamă şi unde merge. Bonzul, scos din sărite, s-a gândit să-şi bată joc de slăbiciunea uitucului.

Au petrecut noaptea în aceeaşi încăpere a unui

han. Dimineaţa, văzând că tovarăşul său de drum doarme dus, bonzul l-a ras în cap şi l-a îmbrăcat cu una din sutanele lui. Apoi a ieşit cu hainele uitucului.

Când s-a trezit şi s-a uitat în oglindă, acesta a scos un strigăt:

— Uite-l pe bonzul care era cu mine aseară. Dar eu unde-oi fi? M-am rătăcit cumva? Trebuie neapărat să mă găsesc.

Şi a plecat să se caute.

DE LA OSPICIU LA PUŞCĂRIE

În Iran, în primii ani ai revoluţiei islamice, s-au luat măsuri foarte aspre – care după aceea au fost întrucâtva îmblânzite. Ca să evite aceste măsuri – majoritatea interdicţii arbitrare mai mulţi iranieni au izbutit să se interneze, pentru câteva luni, în case de nebuni, unde cel puţin puteau să urle, în voie: „Jos islamul! Moarte Profetului!” şi alte blasfemii.

Când voiau să iasă, era suficient să nu mai urle şi să-şi recunoască păcatele, cerând iertare.

Printre activităţile interzise se număra, în perioada aceea, muzica, până şi cea tradiţională.

Rămaşi dintr-odată fără mijloace de trai, muzicienii profesionişti (Teheranul avea, pe vremea

şahului, o mare orchestră clasică) trebuiau să exerseze în ascuns, pe riscul lor, ca să nu-şi iasă din mână. Au fost chiar orchestre care au cântat, în plină noapte, undeva în pustiu.

Un mare pianist, închis pentru delict de opinie, continua să exerseze în fiecare zi, în celulă, muteşte, pe un colţ de masă, ca să-şi păstreze flexibilitatea degetelor.

Într-o zi a fost chemat la directorul închisorii, care l-a întrebat:

— Ce faci cu mâinile, în fiecare zi, în celulă, pe masă?

Pianistul i-a răspuns că nu făcea nimic special, că se plictisea şi, ca să-şi omoare timpul, bătea uşor cu degetele pe masă.

Directorul l-a întrerupt:

— Nu-mi spune mie poveşti! Erai un pianist cunoscut, şi continui să exersezi, încălcând interdicţia! Hai, spune-mi adevărul!

Pianistul a încercat să nege, dar până la urmă a trebuit să recunoască: ei da, câteodată, fără voia lui, degetele îşi aminteau un concert sau altul, îi regăseau linia melodică pe tăblia mesei…

— Da, bine, i-a spus directorul care, în ziua respectivă, se întâmpla să fie mai îngăduitor, te înţeleg. Poţi să pleci în celulă.

În timp ce pianistul ieşea din birou, între doi gardieni, l-a strigat din nou şi i-a zis:

— Dar, atenţie! N-ai voie să cânţi decât bucăţi autorizate!

EVREUL LA OSPICIU

Printre anecdotele evreieşti pe care Freud le spunea cu plăcere e una cu un bolnav mintal care era evreu şi care, fiind internat într-un ospiciu, cerea cu insistenţă mâncare cuşer, refuzând orice alt aliment.

Atâta a ţipat, a protestat, a scris petiţii, încât, printr-o favoare specială, i s-a adus mâncarea cerută.

Or, în sâmbăta următoare, psihiatrul care-l avea în grijă l-a văzut în parcul ospiciului, stând liniştit la soare, pe o bancă, şi fumând un trabuc.

— Ce faci, fumezi? l-a întrebat psihiatrul, uimit.

— Cum vedeţi.

— Ai făcut atâta scandal, ai deranjat atâta lume ca să primeşti mâncare cuşer, iar acum fumezi în sfânta zi de sabat? Ce părere ai despre asta?

— Păi altfel, a zis evreul, ce gheşeft mai e să fii nebun?

CÂINII LUI CERVANTES

În prologul la partea a doua a lui *Don Quijote,* Cervantes povesteşte două întâmplări cu nebuni, memorabile în sine, prin care îi răspunde (aproape amabil) imitatorului anonim care publicase o continuare la primele aventuri ale eroului său.

Iată cele două povestiri[14]:

„La Sevilla, trăia odinioară un nebun lovit de cea mai hazlie sminteală şi de cea mai năzdrăvană încăpăţânare care s-au văzut vreodată la vreun scrântit. Şi-a făcut anume o ţeavă din trestie ascuţită la capăt, şi de câte ori, pe uliţă sau în oricare altă parte, îi cădea în mână vreun câine, îi prindea un picior sub piciorul lui, pe celălalt i-l ridica în sus cu mâna, îi potrivea ţeava într-o anumită parte a trupului, cum se pricepea mai bine, apoi îi sufla acolo până mi ţi-l rotunjea ca pe-o minge de puf şi, ţinându-l astfel, îl lovea cu palma pe burtă şi-i da drumul, spunându-le celor din jur, care totdeauna erau ciorchine: «Ce

14 Traducere de Edgar Papu şi Ion Frunzetti, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1969. *(n .trad.)*

credeţi domniile voastre, că-i o nimica toată să umfli un câine?»”.

Cealaltă povestire cu câini e tot de origine andaluză:

„La Córdoba trăia un alt nebun, care avea obiceiul să ducă pe cap o bucată de marmură sau vreo altă piatră grea, şi numai ce dădea de vreun câine care nu se păzea, că se şi apropia de bietul dobitoc şi, harşt, prăvălea piatra peste el. Câinele sărea ca ars, şi tot scheunând şi chelălăind, nu se mai oprea nici peste trei uliţe. S-a nimerit însă ca printre câinii asupra cărora se uşura el de povara lui să fie şi câinele unui căciular, la care stăpânu-său ţinea foarte. Îşi aplecă, dară, piatra, îi dete drumul pe capul bietului dobitoc, câinele lovit începu să urle, iar stăpânu-său îl văzu şi-l auzi; puse atunci mâna pe cotul cu care lua măsurile, sări la nebun, nu-i lăsă niciun oscior neatins şi, la fiecare lovitură, îi spunea: «Hoţ de câine ce eşti, să faci tu una ca asta prepelicarului meu? N-ai văzut, blestematule, că e prepelicar câinele meu?» Şi, tot zbierându-i în urechi cuvântul «prepelicar», îi dete nebunului drumul, după ce-l făcu chisăliţă. Nebunul, mai dat pe brazdă după întâmplarea asta, se furişă

pân-acasă şi nu mai scoase ochii-n lume mai bine de-o lună, după care răstimp se întoarse iarăşi cu drăcovenia lui, ducând cu el o-ncăreătură şi mai mare. Se duse de-a dreptul unde era câinele cu pricina şi, uitându-se la el cu luare-aminte, nu mai îndrăzni să prăvălească piatra asupră-i şi spuse: «Asta-i prepelicar, ia seama!» Ce mai vorbă lungă? Toţi câinii ce-i ieşeau în cale, chiar de-ar fi fost ei cotei sau zăvozi, pentru el tot prepelicari erau, aşa că nu-şi mai slobozi niciodată piatra asupră-le”.

NUMĂRAREA MĂGARILOR

Prostia măgarului – pe care omul o invocă de mult, dar fără nicio dovadă – a dat naştere multor povestiri mai mult sau mai puţin amuzante, care circulă ici şi colo în Europa şi în Asia: povestiri numite „populare”.

Una dintre acestea, povestită cam peste tot în diferite versiuni – o dăm aici pe cea kabilă, culeasă la începutul secolului XX de Leo Frobenius –, pare să fie o revanşă a măgarilor.

Într-adevăr, ea ne prezintă un ţăran destul de avut care se duce la târg să vândă şapte dintre măgarii săi. Ţăranul încalecă pe cel mai zdravăn

dintre ei, îi leagă pe ceilalţi cu o funie, ajunge la târg şi, fără să descalece, îşi numără măgarii. Uitând de cel de sub el, ţăranul nu găseşte, bineînţeles, decât şase.

Mai numără o dată. Acelaşi rezultat.

Negru de supărare, convins că un măgar i-a fost furat ori s-a pierdut pe drum, se întoarce în mare grabă acasă, o cheamă pe nevastă-sa şi îi spune:

— Nu ştiu ce s-a întâmplat! Am plecat dimineaţă cu şapte măgari şi când am ajuns la târg nu mai aveam decât şase! Ajută-mă, te rog! Numără-i şi spune-mi câţi sunt!

Femeia a numărat măgarii pe îndelete, fără să-l uite pe cel încălecat de bărbat, apoi a arătat cu degetul spre soţul ei şi i-a spus:

— Foarte ciudat. Mie îmi ies opt.

Timpul este stăpânul nostru: putem să ne jucăm cu el?

NOROCUL SULTANULUI MAHMUD

Se povesteşte, în cele *o mie şi una de nopţi,* că sultanul Mahmud, unul dintre cei mai înţelepţi care au domnit vreodată în Egipt, cădea adesea pradă unei tristeţi fără pricină. Lumea şi viaţa îi păreau întunecate şi se plângea de soarta sa, pizmuind până

şi pe cel mai sărman dintre ţărani.

Într-una din zile, pe când şedea aşa trist şi abătut, nevrând să mănânce şi nici să vadă de cârmuirea ţării, dorind numai să vină moartea dintr-odată, cineva i-a adus vestea sosirii unui personaj deosebit, despre care se spunea că este vrăjitor şi vraci, şi care nu avea pereche pe pământ. A poruncit fără niciun chef să fie lăsat să intre şi a văzut o fiinţă slabă şi descărnată, care venea de departe, din Maghreb, şi care nu avea drept veşmânt decât o barbă nemaipomenită şi o cingătoare în jurul mijlocului. Trupul lui aducea cu cele pe care plugarii din Egipt le scoteau uneori din mormintele de granit – un trup uscat, dar cu ochii vii şi strălucitori.

A păşit spre sultan, l-a apucat de mână şi l-a dus spre una din cele patru ferestre ale sălii tronului. Cele patru ferestre erau îndreptate spre cele patru zări.

Bătrânul a deschis prima fereastră şi a rostit către sultan:

— Priveşte!

Sultanul s-a aplecat şi a văzut o armată numeroasă de călăreţi, cu săbiile scoase din teacă, gonind spre cetate. Unii se dăduseră jos de pe cal şi

începeau să se caţere pe ziduri, scoţând strigăte de luptă şi de moarte.

Sultanul s-a făcut alb de spaimă. Atunci bătrânul a închis fereastra, apoi a deschis-o din nou. Călăreţii se făcuseră nevăzuţi. Totul era ca mai înainte.

Bătrânul l-a dus pe sultan la cea de-a doua fereastră, a deschis-o şi i-a spus:

— Priveşte!

Sultanul s-a uitat pe fereastră şi a văzut cetatea cuprinsă de flăcări, ameninţată de nori negri care închideau ochiul soarelui. Un vânt sălbatic împingea focul spre palat. Sultanul a strigat, iar ochii i s-au umplut de lacrimi. Atunci bătrânul a închis fereastra, apoi a deschis-o din nou, iar sultanul a văzut cetatea dinaintea ochilor săi, paşnică şi frumoasă ca înainte.

Când bătrânul l-a dus la cea de-a treia fereastră, sultanul a văzut ape ieşite din matcă, revărsându-se peste cetate şi smulgând piatra de pe piatră. La cea de-a patra fereastră, în loc de pajiştile înverzite pe care le ştia, sultanul a văzut un deşert încins. Apoi apele şi deşertul n-au mai fost, iar lucrurile s-au rânduit ca mai înainte.

Pe urmă, bătrânul l-a luat de mână pe sultan, l-a

dus lângă o fântână şi i-a poruncit să se aplece şi să se uite în fundul apei. Cu o mişcare iute, omul venit din Maghreb a cufundat capul sultanului în apă. Pe dată, sultanul s-a trezit la poalele unui munte, lângă nişte ţărani care râdeau şi-l arătau cu degetul. Le-a spus că este sultanul Mahmud, a stăruit, a strigat bătând din picior, dar felahii râdeau întruna, în hohote. Mai-marele lor s-a apropiat de el, i-a sfâşiat veşmintele şi i-a smuls podoabele scumpe, dându-i în schimb veşminte simple de ţăran şi o tichie. Apoi i-a grăit astfel:

— Dacă nu vrei să mori de foame, munceşte!

— Dar nu ştiu să muncesc! a răspuns Mahmud.

— Atunci ai să ne slujeşti drept vită de povară!

I-au pus toate uneltele lor în spinare şi Mahmud, zdrobit, i-a urmat într-un sat unde o droaie de copii şi-au bătut joc de el. A dormit într-un grajd părăsit, unde i s-a azvârlit o coajă de pâine uscată şi o ceapă veche.

A doua zi, când s-a trezit, se prefăcuse în măgar, un măgar adevărat, cu copite, coadă şi urechi mari. A fost legat cu o funie de gât, iar sultanul Mahmud, prefăcut în măgar, a tras plugul toată ziua. Apoi a tras roata morii, cu ochii legaţi, sub lovituri de bici. Aşa au

trecut cinci ani de ocări, nevoi şi batjocură.

Apoi, dintr-odată, şi-a redobândit chipul de om, mergând pe uliţele unei cetăţi necunoscute. Un negustor bătrân l-a oprit şi i-a dat o slujbă ciudată.

— Du-te şi aşază-te la uşa băii. Pe fiecare femeie care iese o vei întreba dacă e măritată. Dacă nu e măritată, o vei lua de soţie fără întârziere. Am să te răsplătesc. Dar dacă nu vrei să te însori cu femeia care nu este măritată, nu vei căpăta nimic şi vei fi alungat din cetate.

S-a întâmplat ca femeia care a spus că nu este măritată să fie bătrână şi grozav de urâtă. Sultanul Mahmud a încercat să scape, a strigat chiar că este măgar, a vrut să-şi arate urechile, coada şi nu numai atât, spunând că este măgar şi că nicio femeie nu poate lua un măgar de bărbat.

A încercat din răsputeri să scape de femeie, care-l cuprindea cu dragoste, iar tot zbătându-se, a scos capul din fântână.

S-a trezit în sala tronului, alături de vizir şi de bătrânul vrăjitor. O femeie preafrumoasă îi adusese o tavă cu şerbeturi. Toată păţania lui nefericită, atât de îndelungată şi de aspră, ţinuse doar cât avusese capul

cufundat în apă. Era tot sultan. Cu adevărat.

Se uita în jur frecându-se la ochi.

Atunci bătrânul i-a spus:

— Am venit doar să-ţi arăt cât eşti de norocos.

Apoi a ieşit fără o vorbă.

Sultanul Mahmud s-a aşezat pe tron, a tras aer în piept şi s-a apucat cu hotărâre de treburile cetăţii.

ÎNTOARCEREA BĂTRÂNULUI

Un bătrân se întorcea dintr-o călătorie cu trenul, iar de la gară până în satul lui trebuia să meargă pe jos, trecând printr-o pădure.

Bătrânul se credea singur, când a văzut un alt bărbat, cam de aceeaşi vârstă, care mergea tăcut alături de el.

Cu toate că nu se cunoşteau, cei doi s-au salutat şi au schimbat câteva cuvinte, cum fac doi oameni care au acelaşi drum.

După o oră de mers, bătrânul, care obosise, a văzut că celălalt, însoţitorul său, părea mai tânăr decât la început, că mergea mai repede şi i-o lua înainte, uneori cu zece – cincisprezece metri, după care îl aştepta să-l ajungă din urmă.

Bătrânul nu s-a neliniştit. „M-am înşelat, şi-a zis

el, nu m-am uitat la el cu atenţie”. Au mers amândoi mai departe, schimbând din când în când câte o vorbă. Totuşi, după un timp, bătrânul a văzut că tovarăşul său nu avea, de fapt, mai mult de patruzeci-patruzeci şi cinci de ani şi că mergea mult mai uşor decât el.

Cum se putuse înşela atât de mult? Nu-şi dădea seama.

A mai trecut o jumătate de oră, după care bătrânul a înţeles că, în ziua aceea, trăia o întâmplare stranie. Într-adevăr, celălalt se oprise ceva mai departe şi acum întorcea capul. Iar bătrânul a văzut clar că nu avea mai mult de douăzeci-douăzeci şi cinci de ani.

Nu era o iluzie. Nici vorbă de iluzie.

— Cine eşti? a întrebat bătrânul. Ce se întâmplă cu noi doi?

Celălalt i-a răspuns cu un zâmbet şi a continuat să meargă. Pădurea, în locul acela, era mai deasă, iar tânărul dispărea uneori printre arbori, apărând puţin mai încolo. Să fie oare mai mulţi? s-a întrebat bătrânul. Poate că trec unul în locul altuia ca să mă zăpăcească. Dar pentru ce ar face-o? Ce le-am făcut?

A încercat să-i pună alte întrebări, dar celălalt

nu-i răspundea. Înainta din ce în ce mai repede şi nu părea să aibă mai mult de cincisprezece – şaisprezece ani. Un băieţandru.

— Mergi, te rog, mai încet! i-a strigat bătrânul. Vezi bine că sunt istovit! Aşteaptă-mă.

Celălalt aştepta cu răbdare, mergea o vreme în pas cu el, apoi îl lăsa iarăşi în urmă, se oprea, aşezându-se chiar, uneori, ca să-l aştepte, pe câte un trunchi de copac culcat la pământ.

— Ce vrei de la mine? îl întreba bătrânul gâfâind. Ce joc e ăsta? Ţi-ai adus prietenii ca să mă zăpăceşti şi să mă scoţi din minţi?

Însoţitorul îi răspundea cu un surâs. Devenind un copil de zece, apoi de cinci-şase ani, mergea, fireşte, mai încet. Bătrânul izbutea acum să ţină pasul cu el, chiar şi picioarele îl dureau mai puţin. Şi putea din nou să respire.

Când copilul s-a făcut de trei-patru ani, mersul i s-a făcut şi mai încet. Acum ocolea cu greu obstacolele din pădure, iar bătrânul îl conducea şi-l ajuta din când în când, luându-l chiar în braţe ca să-l treacă peste un şanţ sau o groapă. I se părea firesc. El însuşi regăsise, fără să ştie cum, o parte din puterile de altă dată.

Apoi, deodată, copilul a dispărut. Bătrânul l-a strigat, l-a căutat peste tot, s-a întors înapoi după el. În zadar. Copilul – pe care nu ştia nici măcar cum îl cheamă – se volatilizase.

Întristat şi pierdut, bătrânul şi-a reluat mersul încet şi singuratic prin pădure. Peste câteva clipe, a auzit alt zgomot de paşi, nu departe de locul acela. A întors capul şi a văzut o femeie gravidă care mergea tăcută alături de el. Cu o mână îşi susţinea pântecul îngroşat, cu cealaltă se sprijinea într-un băţ.

— Cine eşti? a întrebat-o bătrânul. Cum te cheamă? De unde vii?

Deşi îi punea noi şi noi întrebări, femeia nu-i răspundea. Uneori îl privea, îi surâdea cu duioşie, apoi continua să meargă, în tăcere.

Pe măsură ce înainta, pântecul femeii părea să se micşoreze, mersul i se făcea uşor şi mai rapid. Oare ce se petrece cu mine? se întreba bărbatul.

După un timp pe care nu-l putea estima – poate un ceas mijlocul femeii se subţiase de tot, iar bărbatul, căruia puterile îi reveneau în mod miraculos şi care păşea acum fără efort în spatele ei, o găsea nespus de atrăgătoare. Era un sentiment pe care nu-l mai

încercase de ani de zile şi pe care îl credea pierdut pentru totdeauna.

— Opreşte-te! i-a spus el femeii. Aş vrea să stăm de vorbă puţin.

— Aproape am ajuns, i-a răspuns ea, întorcându-se brusc.

Vorbise pentru prima oară.

Bărbatul a urmat-o mai departe, printre arbori şi liane, fără s-o vadă decât pe ea, îmbrăcată în rochia ei ocru cu auriu.

Puţin mai departe, pădurea se termina. Un fluviu liniştit curgea în vale. Se vedeau maimuţe care săreau pe crengile arborilor, se auzea ciripit de păsări.

Fata s-a oprit pe malul apei, a lăsat băţul jos, apoi şi-a scos rochia, care a lunecat în iarbă.

S-a întors spre el arătându-i trupul de bronz patinat, punctat de un smoc negricios. Bărbatul şi-a spus că nu mai văzuse de mult ceva atât de frumos. Simţea un sânge tânăr curgându-i prin vine, iar trupul lui se scuturase de povara anilor. Toată oboseala se risipise fără ca el să ştie cum şi de ce.

A vrut să-i pună o întrebare fetei goale care stătea pe malul fluviului, luminată de o rază de soare,

dar fata i-a luat-o înainte şi i-a spus:

— Aici trebuia să ne întâlnim, nu-i aşa?

În clipa aceea, a recunoscut-o şi a pornit spre ea, cu braţele deschise.

CĂLĂTORIA LUI SALVATORE

Într-una din cărţile sale[15], Umberto Eco a povestit următoarea istorie, care, spune el, s-ar fi petrecut în orăşelul lui natal, din nordul Italiei.

La douăzeci de ani, Salvatore părăseşte acest orăşel în care nu se întâmplă niciodată nimic şi pleacă în Australia, unde trăieşte patruzeci de ani. La şaizeci de ani, după o viaţă de om, se întoarce, cu trenul, la locul său de baştină. În timp ce se apropie de gară, Salvatore se întreabă, nu fără emoţii, dacă-şi va regăsi prietenii de altă dată, dacă va fi recunoscut, dacă va fi rugat să-şi povestească aventurile. Dar fata aceea care...? Dar băcanul din colţul străzii?... Şi aşa mai departe.

Trenul se opreşte în gara cea mică, Salvatore coboară şi, la oarece distanţă, vede un omuleţ

15 *Il Secondo Diario Minimo,* Bompiani, 1992, apărut în traducere românească sub titlul *Minunea Sfântului Baudolino,* Humanitas, 2000, 2011.

gârbovit, un lucrător de la calea ferată. În ciuda siluetei gârbovite şi a obrazului brăzdat de riduri, Salvatore îl recunoaşte: e fostul lui coleg de clasă – Giovanni! Salvatore îi face semn cu mâna, se apropie tulburat, îşi arată chipul cu o mână tremurândă, vrând parcă să-i spună: „Uite, eu sunt!” Giovanni îşi ridică ochii, îl priveşte o clipă, deloc surprins, apoi îl salută înclinând uşor capul şi îi spune:

— Bună, Salvatore! Ce faci, pleci din oraş?

TIMPUL REGĂSIT

Către 1970, un ins care trăia într-o ţară din Orientul Mijlociu a anunţat că descoperise secretul nemuririi şi că nu va muri niciodată. O spunea cu o convingere tulburătoare, asigurând că acest secret nu avea nimic magic şi că era urmarea unei sănătăţi perfecte, a unei vieţi sănătoase şi a câtorva practici medicale.

În scurt timp, s-a făcut cunoscut sub porecla „nemuritorul”, iar faima lui a trecut frontierele. De-a lungul anilor ’90, a apărut la televiziune, a fost invitat la diferite congrese, a ţinut conferinţe pe aceeaşi temă: „Cum să devii nemuritor”.

Cum sănătatea lui rămânea excelentă, omul a

început să aibă discipoli, care îl imitau, îi culegeau cuvintele şi le răspândeau mai departe. Aceşti discipoli au scris şi chiar au publicat o broşurică, *Drumul spre nemurire*, vândută în peste zece mii de exemplare.

Credea într-adevăr în ceea ce afirma? Cei care l-au cunoscut îndeaproape asigură că da. Convingerea lui era absolută. În 1998, a deschis un site pe Internet, cunoscând un succes remarcabil. Fondase o asociaţie numită „Amicii nemuririi”. Câţiva dintre „discipolii” lui au murit, dar asta nu i-a împiedicat pe ceilalţi să creadă mai departe în el. A început chiar să se răspândească ideea că era *singurul nemuritor.* Îşi făcea planuri de viaţă pe termen foarte lung şi aştepta să ajungă la două-trei sute de ani, le spunea el ziariştilor, ca să-şi întemeieze o familie.

Omul nostru a murit în iunie 2007, în somn. Dimineaţa a fost găsit fără viaţă. Doi apropiaţi ai „nemuritorului” au stat la căpătâiul lui şi l-au privit îndelung. Avea o expresie calmă, senină, aproape voioasă.

Unul dintre bărbaţi – care, de fapt, se îndoise întotdeauna de imortalitatea răposatului – i-a spus

celuilalt:

— Ei bine, precum vezi, se înşela. E mort de-a binelea.

— Nu, nu se înşela, a spus celălalt.

— Cum adică?

— Ca să admită că s-a înşelat, ar trebui să i-o dovedim. Dar cum am putea să-i facem cunoscut că s-a înşelat? Ai vreo idee?

— Nu.

— S-a culcat ieri, convins de imortalitatea lui, şi a murit în somn. Nu a fost conştient de nimic, nici în timp ce murea, nici după, evident. Aşa că…

Cei doi bărbaţi au mai discutat în felul ăsta o vreme, după care au trebuit să admită că insul era nemuritor.

Inteligenţa este o armă preţioasă pentru că se opreşte în faţa misterului

O STRATAGEMĂ FAIMOASĂ

În condiţii care ne rămân neclare, sau, mai curând, variază în funcţie de ţara în care circulă această poveste, un tânăr pe nume Hasan a ajuns în situaţia de a cere mâna singurei fiice a unui sultan.

Ca s-o obţină, Hasan a acceptat o înţelegere, prin

care destinul trebuia să-şi spună cuvântul. Tânărul trebuia să aleagă între două foi de hârtie împăturite: pe una era scris cuvântul „viaţă” – caz în care se oficia căsătoria –, pe cealaltă cuvântul „moarte” –, iar atunci pretendentul era descăpăţânat pe dată.

În ciuda acestui angajament, pe care Hasan l-a semnat fără să şovăie, sultanul nu era deloc liniştit. „Există o şansă din două să rămân fără fată şi fără jumătate din avere, care ar putea să ajungă la un sărăntoc necunoscut. O şansă din două. Riscul e mare”, îşi spunea sultanul. De asemeni, în alte momente, se gândea: „Iar pe de altă parte, ce-mi foloseşte moartea acestui tânăr?”

Vorbindu-i marelui vizir, un ins lipsit de orice scrupule, despre temerea sa, a primit sfatul – vizirului i se părea ceva firesc şi chiar destul de banal – să scrie cuvântul „moarte” pe amândouă hârtiile. În felul ăsta, nu mai risca nimic.

Sultanul s-a lăsat convins cu uşurinţă.

Hasan, din fericire, era un tânăr foarte isteţ. Analizase propunerea sultanului şi, într-un fel, prevăzuse capcana ce i se întindea.

În ziua alegerii, Hasan a intrat surâzând în sala

unde îl aşteptau sultanul, vizirul, toţi ceilalţi curteni şi un călău înarmat cu un paloş lat, pus la vedere pe un butuc.

Hasan a înaintat. Un servitor i-a aşezat în faţă cele două hârtii împăturite. Hasan a luat una şi, fără să şovăie vreo clipă, a răsucit-o între degete, a vârât-o în gură şi a înghiţit-o.

— Ce-ai făcut? a strigat sultanul. De ce ai înghiţit hârtia?

— Am ales, a răspuns Hasan, şi am înghiţit-o. Ca să afli ce am ales, citeşte hârtia rămasă.

Pe a doua hârtie, fireşte, era înscris cuvântul „moarte”. S-a dedus că Hasan a ales şi a înghiţit hârtia cu „viaţă”. Sultanului nu-i rămânea decât să i-o acorde, împreună cu mâna fiicei sale.

Stratagema lui Hasan e una dintre multele găsite de oameni pentru a păcăli destinul şi a aşeza, cu orice preţ, inteligenţa mai presus de întâmplare.

OMUL CARE VORBEA PUŢIN

Un înţelept indian – încă unul – avea reputaţia că prefera tăcerea oricărui gen de învăţătură. Locuitorii unui orăşel l-au invitat, hotărâţi să-i dezlege limba. Iar înţeleptul a acceptat să-i întâlnească.

În prima zi, pus în faţa a peste o sută de ascultători, înţeleptul i-a întrebat:

— Ştiţi despre ce o să vorbesc?

— Nu, au răspuns ei.

— În cazul ăsta, n-o să vă spun nimic. Sunteţi prea tolomaci. Nu văd despre ce aş putea vorbi cu voi.

Şi a plecat.

Ascultătorii, dezamăgiţi, au revenit a doua zi. Înţeleptul i-a întrebat din nou:

— Ştiţi despre ce o să vorbesc?

— Da, au răspuns ei.

— Atunci nu am nimic să vă învăţ. La revedere.

Şi iar a plecat.

Fără să se recunoască învinşi, ascultătorii au vorbit între ei şi a treia zi s-au întors, hotărâţi să-l prindă în capcană pe adeptul tăcerii.

Acesta i-a întrebat:

— Ştiţi despre ce o să vorbesc?

— Unii ştiu, alţii nu, au răspuns ei.

— În cazul ăsta, cei care ştiu să le spună şi celor care nu ştiu.

Şi înţeleptul a plecat, pentru totdeauna.

SECRETUL SECRETULUI

Dintotdeauna, oamenii au crezut că există, undeva, un secret al lumii cunoscut de câţiva iniţiaţi, la care se ajunge prin încercări, prin ritualuri secrete, prin descifrarea anumitor „mistere”, cu ajutorul unui maestru. Această mistificare străveche se numeşte în general „esoterism”.

Un calif care, ca toată lumea, auzise vorbindu-se despre aceste secrete, l-a însărcinat pe Nastratin să le descopere pentru el.

— Vrei să descopăr secretele esoterismului?

— Da, a spus califul, să le descoperi şi să mi le dezvălui.

— Doar ţie?

— Doar mie, bineînţeles.

— Totuşi, presupunând că descopăr acele secrete, n-o să-mi tai capul după ce ţi le dezvălui?

— De ce să-ţi tai capul?

— Ca să fii sigur că le ştii numai tu.

Califul i-a dat toate asigurările dorite, iar Nastratin a plecat acasă, făgăduind să cerceteze cât mai grabnic marile taine ale esoterismului. La drept vorbind, nu şi-a schimbat deloc felul de a trăi.

Încăleca pe măgar şi mergea să culeagă curmale sau smochine, îşi vedea de prăvălia lui, tăifasuia la un ceai cu vecinii, se certa cu nevasta, îşi dojenea copiii, îşi ocăra măgarul. Într-un cuvânt, rutină.

Când sorocul fixat pentru cercetări s-a împlinit, califul l-a chemat la o întâlnire între patru ochi şi l-a întrebat:

— Ei? Ai aflat ce este esoterismul?

— Am aflat, a răspuns Nastratin.

— Şi ce mai aştepţi? Spune-mi! Ce este?

Nastratin s-a apropiat de calif aruncând în jur priviri temătoare, vrând parcă să fie sigur că nu-i aude nimeni, apoi s-a aplecat la urechea acelui suveran de temut şi i-a spus:

— Am aflat ce este esoterismul. Este un morcov.

— Un morcov?

— Da. Un morcov.

— Cum adică, un morcov? De ce un morcov?

— Pentru că, s-ar părea, o mulţime de măgari se dau în vânt după el.

Dacă totul este una înseamnă că viaţa de apoi este în noi?

CHIPUL LUI DUMNEZEU

Locuitorii unui sat din Turcia, Karatepo, vestiţi pentru prostia lor, nu văzuseră în viaţa lor o cămilă. Unul dintre ei, care semănase pepeni, a zărit într-o zi un animal neasemuit, mare, auriu, care a pătruns în grădina lui şi i-a mâncat pepenii, ridicându-i în sus, între cer şi pământ.

— Ce animal este acesta? a întrebat omul. Nu văd ce-ar putea fi, decât numai Dumnezeu însuşi!

S-a prăbuşit în ţărână printre pepenii striviţi şi a strigat în urma cămilei care se îndepărta, sătulă:

— O, Doamne cu blană aurie şi cu gâtul lung şi mlădios, mi-ai dăruit pepenii aceştia şi tot tu mi i-ai luat. Ce pot să fac? Fie numele Tău binecuvântat!

IADUL ŞI RAIUL

Înainte de a-şi da sufletul, un chinez bătrân s-a rugat să i se îndeplinească o dorinţă. Voia să vadă iadul şi raiul. Şi cum trăise cinstit, dorinţa i-a fost îndeplinită.

Mai întâi a fost dus în iad, unde a văzut mese întinse şi încărcate de bucate ademenitoare, doar că

mesenii păreau flămânzi şi mânioşi. Erau aşezaţi la doi metri de masă şi se foloseau de nişte beţe lungi de tot, astfel încât nu izbuteau să ducă nimic la gură, aceasta fiind pricina suferinţei şi a supărării lor.

Omul a fost dus apoi în rai, unde a avut parte de aceeaşi privelişte.

— Iată, a spus el, la întoarcere. Mesele sunt la fel, mâncarea aşijderea, beţele tot aşa. Numai că toţi mesenii păreau mulţumiţi şi sătui.

— Cum aşa? l-a întrebat cineva.

— Pentru că se hrăneau unii pe alţii.

CĂRŢILE ŞI RAIUL

Iată cum ne este înfăţişat raiul într-o poveste evreiască.

Un tânăr a băgat de seamă că un bătrân îşi petrecea toată vremea citind. Citea fără oprire, zi şi noapte, iar când era întrebat de ce anume face acest lucru, răspundea:

— Vreau să ajung în rai, de aceea citesc.

Câţiva ani mai târziu, după ce bătrânul murise, tânărul, care era de-acum un bărbat în toată firea, a pornit într-o lungă călătorie, în căutarea adevărului. Cum se întâmplă în asemenea călătorii, a trecut

printr-o mulţime de încercări grele, a străbătut pustiuri şi ţinuturi sterpe şi pline de mărăcini, a întâlnit tâlhari de toate soiurile (chiar şi din cei ce fură inimi), monştri, prăpăstii, ispite şi taine.

Dorinţa lui de a afla adevărul era atât de mare, încât a trecut cu bine peste toate piedicile şi a ajuns în vârful unui munte, unde se afla o peşteră, iar în acea peşteră era ascuns adevărul.

A intrat în peşteră şi nu mică i-a fost mirarea când l-a găsit acolo pe bătrân, cunoscut de-acum în lume ca sfânt.

Şi de această dată, bătrânul citea. Celălalt s-a apropiat de el cu respect şi l-a întrebat:

— Aici este raiul?

— Da.

— Şi tot citeşti?

— Tot.

— Ţi-ai petrecut, prin urmare, toată viaţa pe pământ citind ca să ajungi în rai, dorinţa ţi s-a îndeplinit, iar tu tot citeşti?

— După cum vezi.

— Citeai deci doar aşa, ca să citeşti?

— Da, a răspuns bătrânul. Numai că aici am

ajuns să şi înţeleg ce citesc.

NUMELE CEL MAI MARE

Într-o zi, un om (ne spune o poveste islamică) l-a rugat pe Iisus să-i spună care este cel mai mare nume al lui Dumnezeu.

— Nu eşti vrednic să afli, i-a răspuns Iisus. De ce doreşti ce nu poţi dobândi?

Omul a stăruit atât de tare, încât Iisus s-a lăsat înduplecat şi i-a spus numele cel mai mare al lui Dumnezeu. Omul a plecat, cu chipul strălucind de bucurie. A pornit prin deşert cu paşi repezi şi a zărit deodată o groapă plină cu oase uscate.

A stat o clipă pe gânduri la marginea gropii şi a hotărât să rostească numele cel mai mare, pentru a-şi încerca puterile.

A rostit, aşadar, cel mai mare nume al lui Dumnezeu şi l-a rugat să învie oasele acelea.

Oasele s-au lipit, s-au acoperit cu carne şi cu piele şi au înviat. Atâta doar că fuseseră oasele unui leu flămând, care s-a năpustit asupra omului, l-a ucis şi l-a mâncat.

Apoi a lăsat oasele omului în groapa unde zăcuseră până atunci oasele lui.

TOT LA POARTA RAIULUI

A fost odată, ne spune o poveste sufi, un om de seamă, care încercase toată viaţa să dobândească însuşirile cerute pentru a ajunge în rai. Dădea de pomană săracilor, îşi iubea semenii, suferea senin loviturile sorţii şi ajunsese să fie cunoscut ca un om peste măsură de înţelept.

Nu avea decât un cusur: era cam aiurit. Faţă de celelalte însuşiri, cusurul acesta părea de-a dreptul neînsemnat. Uneori, nu băga de seamă un cerşetor care stătea cu mâna întinsă în drumul lui. Alteori, uita de nevoile altora, pentru că avea şi el grijile lui.

Dar mai presus de orice, îi plăcea să doarmă. Slăbiciunea lui era somnul. Când dormea, simţea că poate şti mai mult, că poate ajunge la adevărata umilinţă, că-şi poate desăvârşi pornirea spre virtute, dar toate treceau pe lângă el şi nu se mai întorceau niciodată.

Când a murit, mergând pe drumul spre rai, s-a oprit o clipă şi s-a uitat îndărăt, la toată viaţa lui. S-a socotit vrednic să intre în rai. Ce făcuse i se părea de ajuns.

La sosire, a găsit uşa închisă. A auzit un glas:

— Fii cu băgare de seamă. Porţile nu se deschid decât o dată la o sută de ani.

S-a aşezat şi a aşteptat, cu mintea tulburată. Dar cum era singur şi nu mai avea cum să-şi dovedească milostenia şi să-i ajute pe semenii săi, n-a putut fi chiar cu băgare de seamă. După o vreme care i s-a părut o veşnicie, capul i-a căzut în piept, iar după o clipă, pleoapele i s-au îngreunat. Tocmai în acea clipă, porţile s-au dat în lături. Dar nici n-a apucat să deschidă ochii că se şi închiseseră, cu un zgomot în stare să scoale şi morţii din morminte.

PREZENŢA LUI VISHNU

În poveştile vechi, de dinaintea schismei, lucrurile apar adesea ca alcătuind un tot. Această noţiune, cunoscută îndeobşte sub numele de interdependenţă, se află la temelia budismului. Lucrul pe care îl privim nu poate fi, aşadar, despărţit de cel care îl priveşte. Numeroase scrieri, anecdotice ori poetice, au stăruit îndelung asupra unităţii şi desăvârşirii acestei lumi, conceptul fiind în zilele noastre întâlnit în ştiinţele cele mai avansate şi mai riguroase.

O poveste indiană ne arată că un om, discipol al

unui înţelept vestit, aduna vreascuri în pădure. Deodată a auzit un zgomot straşnic şi a văzut alergând spre el un elefant furios, pe care o călăuză încerca din răsputeri să-l stăpânească.

— Fugi! i-a strigat călăuza. Îndepărtează-te! Elefantul a înnebunit!

Discipolul, care învăţase că divinitatea, adică Vishnu, se află în toate lucrurile, a aşteptat ca elefantul să vină peste el şi nu s-a mişcat.

— Fugi! striga călăuza. Pleacă! Nu pot stăpâni elefantul!

În loc să plece, omul a căzut în genunchi în faţa elefantului, care l-a apucat cu trompa şi l-a izbit cu putere de un copac.

Omul a căzut jos, zdrobit şi însângerat. A fost dus la spital. Gurul său a venit să-l vadă şi i-a zis:

— Dar de ce n-ai plecat?

— Învăţătorule, mi-am adus aminte de vorbele tale, care spuneau că Vishnu este pretutindeni. M-am plecat spre a-l întâmpina pe zeu, care era întrupat în elefant…

— Nefericitule! i-a strigat guru. De ce n-ai ascultat de călăuză? Vishnu era în glasul său!

SĂRBĂTOAREA ÎNFRÂNGERII

Este uneori greu să desparţi două lucruri care se bat cap în cap. Se spune în *Mahābhārata* că izbânda este un fel de înfrângere, iar un eveniment istoric pare să confirme acest lucru.

În 1389 se pregătea la Kosovo o bătălie între sârbi, care-şi apărau pământul, şi cotropitorii turci, al căror număr era cu mult mai mare. Cu două zile înainte de bătălie, despre care toţi ştiau că va fi hotărâtoare, cneazul Lazăr, conducătorul trupelor sârbe, a primit un semn de la Fecioara Maria, adus de o pasăre de la Ierusalim.

Iată ce spunea mesajul:

— Ai de ales între două împărăţii: una aici, una pe lumea cealaltă. Pe care o alegi?

Cneazul Lazăr a ales împărăţia cerurilor. Drept urmare, a pierdut bătălia de la Kosovo, iar oamenii lui au fost măcelăriţi.

Însă victoria sa spirituală, după făgăduiala Fecioarei Maria, a fost uriaşă şi temeinică, astfel încât ziua acelei bătălii a ajuns, pentru toţi sârbii aflaţi sub stăpânire otomană, o zi însemnată, de tainică sărbătoare.

În fiecare primăvară, câmpul de bătălie de la Kosovo se acoperă cu flori roşii. În 1913, străbătând câmpul, armata sârbă a mers în vârful picioarelor pentru a nu tulbura somnul celor morţi.

CINE ESTE MAI MARE?

O poveste inuit a dat un răspuns desăvârşit la această întrebare.

Luna cu obrazul rotund străbătea cerul, trântită în sanie, şi spunea cu trufie:

— Sunt cea mai mare! Sunt mai mare decât Soarele!

Un lac mititel, pierdut în mijlocul tundrei, a auzit-o pe Lună cum se lăuda şi i-a spus:

— Încrezuto! Uită-te la mine şi ai să vezi că eu sunt cel mai mare!

Luna s-a aplecat spre Pământ şi şi-a văzut chipul în apa lacului.

— Sunt mai mare decât tine, a adăugat lacul, pentru că te pot cuprinde şi încă mai rămâne loc!

Luna şi lacul s-au certat atât de amarnic încât au trezit un şoricel din somn. Acesta a ieşit din sălaşul lui, s-a întins şi a căscat atât de straşnic încât i s-a închis ochiul stâng. Cu ochiul drept, rămas deschis, s-

a uitat la lac, apoi la Lună şi a rostit:

— De fapt, cel mai mare şi mai mare este ochiul meu drept, pentru că poate cuprinde şi Luna, şi lacul deodată!

O cucuvea care vâna prin preajmă l-a auzit pe şoricel, s-a repezit asupra lui şi l-a înghiţit.

— Acum se vede cine este mai mare, şi-a zis ea. Cel mai mare este stomacul meu, pentru că au încăput în el şoricelul, cu ochi cu tot, lacul şi Luna.

Relativitatea generală e restrânsă (şi viceversa)

UŞA

În plină noapte, un om plânge în faţa unei uşi închise.

Trece alt om, îmbrăcat sărăcăcios, şi îl întreabă:

— De ce plângi?

— Pentru că am pierdut cheia de la uşă.

— O, spune celălalt, tu măcar ai o uşă.

Această anecdotă persană, mult mai veche decât teoria relativităţii a lui Einstein, deschide un nou capitol. Va fi vorba aici şi despre Einstein, fireşte, însă tangenţial, fără a aborda aspectele ştiinţifice, extrem de complexe, ale faimoasei teorii. De altfel, Einstein însuşi nu dispreţuia această relativitate pe care am

putea s-o numim populară.

LECŢIE DE RELATIVITATE

În Statele Unite, spre sfârşitul anilor ’40, circula o anecdotă evreiască având ca personaje doi croitori modeşti din Bronx care lucrau şi discutau.

Unul dintre ei pomeneşte în treacăt numele lui Einstein, iar celălalt întreabă:

— Cine e Einstein ăsta?

— Cum, nu ştii?

— Nu.

— Eşti idiot, sau ce? Einstein! Albert Einstein! Cel mai mare savant din lume! Un geniu! îl ştie toată lumea!

— E chiar aşa faimos?

— Faimos? Cred că glumeşti! îi găseşti numele peste tot, pe stilouri, pe cutii de chibrituri, pe trabucuri! Toată lumea vorbeşte numai de el! Peste tot!

— Şi de ce e atât de faimos?

— Din cauza relativităţii.

— Aşa? Şi ce e aia, relativitatea?

— Măi tâmpitule! Relativitatea e… relativitatea! Ce vrei să-ţi spun mai mult?

— Ai putea să-mi explici?

— Sigur că da! Ascultă: Închipuie-ţi că o babă, care pute rău, vine şi se aşază pe genunchii tăi un minut. Minutul ăla o să-ţi pară un ceas, nu-i aşa? Dacă însă o domnişoară tânără şi drăguţă stă pe genunchii tăi un ceas, ceasul acela o să-ţi pară un minut.

— Deci asta e relativitatea?

— Da, asta e. Mă rog, aproximativ.

Croitorul care nu auzise de Einstein se gândeşte un moment, apoi întreabă:

— Şi Einstein primeşte leafa pentru asta?

Se spune că savantul, auzind acest dialog, a izbucnit în râs şi a spus că era cea mai bună explicaţie a relativităţii „populare" auzită de el vreodată.

O ÎNTREBARE PENTRU EINSTEIN

Prin anii 1930, un umorist (pe care nu mai ştiu cum îl chema) definea astfel relativitatea: „În fond, e foarte simplu. Noi credem că înaintează trenul, când de fapt gara merge înapoi".

Această definiţie trimite la anecdota următoare:

Comicul danez Victor Borge povestea că odată, în Statele Unite, a nimerit în acelaşi compartiment de tren cu Albert Einstein. Îl recunoscuse cu uşurinţă pe

faimosul savant şi ar fi vrut să-i spună ceva, dar nu-i venea în minte nimic.

A încercat să-şi amintească ceva din teoria lui, dar totul rămânea destul de tulbure în mintea lui.

În cele din urmă, după o oră de ezitare, şi-a făcut curaj şi l-a întrebat:

— Scuzaţi-mă, domnule, nu ştiţi cumva, gara Boston opreşte la trenul ăsta?

ROMULUS ŞI PREŢUL VINULUI

În cartea sa *Convivum fabulosum,* deja pomenită, Erasmus povesteşte că Romulus, legendarul fondator al Romei, nu era băutor de vin.

Cineva i-a spus că preţul vinului s-ar prăbuşi dacă toată lumea ar bea ca el.

— Ba nu, a răspuns el, dimpotrivă: preţul ar urca dacă toţi ar bea ca mine. Pentru că eu beau atâta vin cât îmi place.

LIPSEŞTE CEVA

În războiul civil spaniol, care a ţinut din 1936 până în 1939, anarhiştii catalani au repurtat mai multe victorii. În teritoriile ocupate de ei, mai ales în Catalunia şi Aragon, se grăbeau să abroge legile existente, să proclame libertatea pentru toţi,

împărţirea bunurilor şi în special (în anumite cazuri) amorul liber.

O femeie, care îşi înşela bărbatul în mare taină, l-a întâlnit într-o zi pe preotul din parohia ei, care se ascundea îmbrăcat în haine civile. Preotul i-a propus femeii s-o spovedească, dar ea l-a refuzat, spunându-i că n-are nimic de mărturisit.

— Nu-ţi mai înşeli bărbatul? a întrebat-o preotul.

— Nu. Am renunţat.

— Păi de ce?

— Nu-mi mai face nicio plăcere, de când nu mai e un păcat!

SECRETUL VIEŢII

Celebra poveste cu „marele fluviu liniştit”, repetată de mii de ori, are o variantă a cărei origine este necunoscută. Un om a plecat, spune ea, să mediteze în pustiu, într-o singurătate absolută. Când s-a întors în lumea oamenilor, aureolat de o faimă fără pereche (aflase, în singurătate, toate misterele naturii, ale vieţii şi ale sufletului omenesc), toţi s-au înghesuit să-l întâlnească.

Un tânăr care fost primit în preajma lui l-a întrebat:

— Ce este viaţa?

După o lungă chibzuinţă, a primit răspunsul:

— E o fântână.

— O fântână? Eşti sigur?

— Mă rog, dacă nu vrei, nu-i o fântână.

Iar ultimul nostru personaj este moartea

DISEARĂ LA SAMARKAND

Cea mai cunoscută dintre poveştile legate de moarte este de origine persană. Iată cum o istoriseşte Fariduddin Attar.

Într-o dimineaţă, califul unei cetăţi vestite l-a văzut pe marele vizir pradă unei straşnice tulburări. L-a întrebat care este pricina, iar vizirul i-a spus:

— Îngăduie-mi, rogu-te, să părăsesc chiar astăzi cetatea.

— De ce?

— Azi de dimineaţă, când am străbătut piaţa ca să vin la palat, am simţit o izbitură în umăr. M-am întors şi am văzut moartea uitându-se ţintă la mine.

— Moartea?

— Întocmai. Am recunoscut-o pe dată, aşa cum era ea îmbrăcată în negru şi cu un şal roşu. Este aici. Se uita la mine ca să mă sperie. Pentru că mă caută,

de asta sunt încredinţat. Lasă-mă să plec din oraş tot acum. Am să iau calul cel mai iute şi deseară am să fiu la Samarkand.

— Era chiar moartea? Eşti sigur?

— Cât se poate de sigur. Am văzut-o cum te văd. Sunt sigur că era ea, aşa cum ştiu că tu eşti tu şi nimeni altcineva. Îngăduie-mi să plec, rogu-te.

Califul, care ţinea la vizir, l-a lăsat să plece. Omul s-a întors acasă, a înşeuat cel mai bun cal şi a ieşit în galop printr-una din porţile oraşului, îndreptându-se spre Samarkand.

Ceva mai târziu, califul, mânat de un gând tainic, a hotărât să se deghizeze, cum făcea câteodată, şi să iasă din palat. S-a dus singur în piaţa cea mare, s-a pierdut în zarva târgului, s-a uitat după moarte, a zărit-o şi a recunoscut-o. Vizirul nu se înşelase. Era chiar moartea, înaltă şi slabă, înveşmântată în negru, cu chipul pe jumătate acoperit de un şal de bumbac roşu. Umbla de colo colo prin piaţă fără să fie băgată în seamă, atingând uşor cu degetul umărul unui negustor care-şi înşira marfa pe tejghea ori braţul unei femei purtând o legătură de frunze de mentă, ferindu-se din calea vreunui copil care alerga spre ea.

Califul s-a îndreptat spre moarte. Aceasta l-a recunoscut pe dată, cu toate că era deghizat, şi s-a înclinat în semn de respect.

— Am să te întreb ceva, i-a spus încet califul.

— Te ascult.

— Marele vizir este un bărbat încă tânăr, în plină putere, harnic şi, după câte ştiu, cinstit. De ce azi de dimineaţă, când venea la palat, l-ai împins şi l-ai speriat? De ce te-ai uitat urât la el?

Moartea a părut uşor surprinsă şi i-a răspuns califului:

— Nu voiam să-l sperii. Nu m-am uitat urât la el. Doar că, atunci când ne-am întâlnit întâmplător în mulţime şi l-am recunoscut, nu mi-am putut ascunde mirarea, iar el s-a gândit poate că-l ameninţ.

— De ce mirare? a întrebat califul.

— Fiindcă, a răspuns moartea, nu mă aşteptam să-l văd aici. Am întâlnire cu el deseară la Samarkand.

SEMNELE MORŢII

O poveste chinezească ne spune că semnele pe care le trimite moartea şi care alcătuiesc într-un fel limba ei nu sunt întotdeauna înţelese cum se cuvine.

Într-o zi, un tânăr s-a aşezat în genunchi pe malul

unui râu. Şi-a cufundat braţele în apă pentru a-şi răcori faţa, şi a zărit deodată chipul morţii.

S-a ridicat, cuprins de spaimă, şi a întrebat:

— Ce vrei de la mine? Sunt încă tânăr! De ce vii după mine fără să-mi dai mai întâi un semn?

— Nu vin după tine, a răspuns glasul morţii. Linişteşte-te şi întoarce-te acasă, pentru că aştept pe altcineva. N-am să vin la tine fără să-ţi dau mai întâi un semn, îţi făgăduiesc.

Tânărul s-a întors voios acasă. Au trecut anii, s-a însurat, a avut copii, a trăit o viaţă liniştită. Într-o zi de vară, aflându-se pe malul aceluiaşi râu, s-a oprit din nou să se răcorească. A zărit din nou chipul morţii. I-a dat bineţe şi a vrut să se ridice. Dar o putere grozavă îl ţinea îngenuncheat la marginea apei. S-a speriat şi a întrebat:

— Ce vrei?

— Pe tine, a răspuns glasul morţii. De data asta am venit să te iau.

— Dar mi-ai făgăduit că n-ai să vii după mine fără să-mi trimiţi mai întâi un semn! Nu ţi-ai ţinut făgăduiala!

— Ba mi-am ţinut-o, a zis moartea.

— Cum aşa?

— În mii de chipuri. De fiecare dată când te uitai în oglindă, vedeai alte zbârcituri, tot mai multe şi mai adânci, şi vedeai cum îţi încărunţeşte părul. Simţeai că sufli din ce în ce mai greu şi că te mişti din ce în ce mai anevoie. Cum poţi spune că nu ţi-am dat niciun semn?

Şi l-a tras la fundul apei.

CATARGUL UITAT

Un bătrân pescar irlandez obişnuia să povestească această întâmplare.

O barcă mergea la pescuit pe mare, printre stânci. Pe când pescarii se apropiau de prima stâncă, şi-au dat seama că uitaseră catargul pe uscat, fiindcă era încă întuneric.

S-au întors, aşadar, la ţărm, să caute catargul. Pe chei se afla un om, cunoscut drept cel mai bun pescar printre stânci de pe coastă – căci există întotdeauna unul mai bun decât ceilalţi, chiar când e să dea cu ciocanul. L-au luat şi pe el în barcă şi au plecat.

Fiecare om din echipaj s-a aşezat pe câte o stâncă şi aşa au pescuit toată ziua. Seara, barca a trecut printre stânci să strângă pescarii şi să se

întoarcă la ţărm. Dar cel mai bun pescar de pe coastă n-a putut fi găsit nicăieri.

Fusese luat de un val uriaş, fiindcă îi sunase ceasul.

Iar oamenii din echipaj îşi spuneau, în vreme ce barca se întorcea, odată cu noaptea:

— Ne gândeam azi-dimineaţă că ne-am întors să luăm catargul. De fapt, ne-am întors să-l luăm pe pescar.

MOARTEA LUI AVRAAM

Iată cum este povestită moartea lui Avraam în tradiţia arabă.

Domnul îi făgăduise lui Avraam să nu-i ia viaţa decât în ziua aleasă chiar de el. Numai că Avraam, deşi era acum foarte bătrân, nu dădea semne că ar vrea să părăsească această lume. Domnul s-a folosit atunci de un şiretlic. A trimis un înger, sub chipul unui moş vlăguit şi tremurând. Moşul s-a târât până la uşa lui Avraam, care i-a deschis.

— Avraame, i-a spus moşul, căruia i se prelingeau, pe la colţurile gurii, un soi de bale gălbui, dă-mi ceva de mâncare.

— Mai poţi mânca? a întrebat Avraam.

— Mai pot.

— N-ar fi oare mai bine să mori decât să trăieşti în starea asta jalnică şi nenorocită?

— Nu, a spus moşul, vreau să mai trăiesc.

Avraam a ridicat din umeri şi, cum păstra întotdeauna ceva hrană pentru cei înfometaţi care se întâmpla să-i bată la uşă, i-a dat-o îngerului cu chip de moş. I-a pus dinainte un blid de supă de linte şi o bucată de pâine. Moşul s-a aşezat pe pământ, în faţa uşii, şi a început să mănânce. Dar cum mâinile îi tremurau, jumătate din supă i s-a vărsat pe genunchi. Firimiturile de pâine şi bucăţelele de legume i se prinseseră în barba soioasă. Pufnea, scuipa, se pârţâia şi-şi trăgea mucii.

— Avraame, a spus el cu un fir de glas, ajută-mă să mănânc.

Avraam, care avea o inimă tare miloasă, a făcut întocmai. A apucat blidul şi l-a apropiat de buzele tremurânde ale bătrânului. Lua boabele de linte cu mâna dreaptă şi le băga în gura fără dinţi. A văzut astfel de aproape pielea zbârcită, bubele, ochii stinşi şi trupul scuturat de fiori.

Deodată l-a întrebat:

— Câţi ani ai?

Îngerul-moş a ridicat spre Avraam obrazul fleşcăit, l-a privit o clipă şi i-a spus ceva mai mult – cu câteva luni – decât vârsta lui Avraam. Atunci acesta a strigat:

— Ia-mă, Doamne, înainte să ajung ca omul acesta!

Şi şi-a dat sufletul.

MOARTEA LUI MOISE

Aceeaşi tradiţie ne arată cum anume a murit Moise.

Îngerul morţii a fost din nou nevoit să se folosească de un şiretlic pentru a-i veni de hac lui Moise. A coborât din cer şi i-a dat bineţe, cu mult respect.

— Cine eşti tu? l-a întrebat Moise. Nu te cunosc, nu te-am văzut niciodată.

— Sunt îngerul morţii.

— Şi ce doreşti?

— Am venit să-ţi iau sufletul.

— Şi pe unde anume vrei să mi-l scoţi din trup? a întrebat Moise, care nu avea niciun chef să moară.

— Prin gură, a răspuns îngerul morţii.

— Cu gura aceasta am vorbit cu Domnul.

— Atunci prin ochi.

— Cu ochii am văzut chipul luminos al Domnului.

— Am să ţi-l scot atunci prin urechi.

— Cu urechile am auzit glasul şi cuvântul Domnului.

— Prin mâini, atunci.

— Cu mâinile am apucat tablele legii, pe care mi le-a dăruit Domnul.

— Atunci prin picioare.

— Cu picioarele, a spus Moise, am stat drept în faţa Domnului şi i-am vorbit în taină!

Atunci îngerul morţii i-a spus lui Moise:

— Îmi pare că ai băut cam mult vin, fiindcă grăieşti ca un om beat.

Înfuriat, Moise a strigat:

— Cum poţi spune că am băut vin? Nu se află pe lume om mai cumpătat decât mine! Vino mai aproape şi vezi dacă miros a vin!

Moise a deschis gura. Îngerul morţii a venit lângă el, iar Moise, cu toată puterea, i-a suflat în faţă.

Îngerul morţii i-a luat pe dată sufletul şi l-a dus departe de pământ.

DANSUL MORŢII

Tot în tradiţia arabă găsim această poveste a morţii care vine aproape pe nesimţite.

Doi prinţi s-au înfruntat într-o luptă nespus de grea. Unul dintre ei, şi anume cel ce pornise la război, a fost învins şi prins. Ştia că i se va tăia capul, după legile împărăţiei. Dar, fiind vorba de un prinţ de neam ales, învingătorul a poruncit să fie dus într-un palat minunat, unde avea să se bucure de cele cuvenite rangului. Era înconjurat de slugi, muzicanţi şi dansatoare, iar faptul că se afla în mâinile duşmanului părea chiar un noroc.

Cu toate acestea, prinţul întemniţat, care ştia că va muri, nu-şi putea alunga tristeţea de pe chip, deşi serbările se ţineau lanţ. Astfel au trecut săptămâni întregi, care s-au făcut luni, până în ziua în care răzvrătitul i-a trimis vorbă învingătorului, cerându-i să-l ucidă cât mai repede.

A doua zi, învingătorul l-a poftit pe învins în palatul său. Ospăţul, muzica şi dansurile au fost socotite fără seamăn de către toţi cei de faţă, afară doar de cel întemniţat, care era mereu trist şi care a strigat deodată:

— Când oare ai să te înduri să-mi dăruieşti moartea?

— Ai răbdare, a răspuns învingătorul. Iată-l pe primul meu călău.

Un preafrumos bărbat, cu chipul acoperit de o mască şi cu o sabie sclipitoare în mână, a intrat în încăpere şi a început să danseze. Dansa cu o forţă şi cu o eleganţă nemaivăzute. Sabia spinteca aerul cu graţie. Toţi erau vrăjiţi, chiar şi prinţul osândit, pe lângă care călăul-dansator a trecut de mai multe ori.

Minunatul dans a ţinut multă vreme, până când osânditul s-a scuturat de vrajă şi i-a spus prinţului învingător:

— Cât va ţine dansul acesta? Când ai să porunceşti să mi se taie capul?

Învingătorul i-a răspuns zâmbind:

— Capul ţi s-a tăiat demult. Apleacă-te puţin şi ai să vezi, are să cadă.

COPILUL CARE VOIA SĂ-ŞI IA VIAŢA

Iată ce spune o poveste africană, de origine sana.

Un copil s-a sculat într-o dimineaţă şi a spus că vrea să se omoare. A plecat de acasă, a mers şi a tot mers până ce s-a trezit în faţa unui baobab, căruia i-a

zis:

— Prăbuşeşte-te peste mine, baobabule! Prăbuşeşte-te peste mine!

O pasăre, care trecea pe acolo, a început să cânte:

— Nu, nu-l asculta, baobabule! Nu-l asculta, minte!

Copilul a alungat pasărea cât a putut de departe şi i-a cerut din nou baobabului să-l strivească. Dar pasărea s-a întors tot atunci şi a început din nou să cânte:

— Nu, nu-l asculta, baobabule! Nu-l asculta, minte!

Copilul, supărat, a ucis pasărea şi a rugat din nou copacul să-i ia viaţa. Dar pasărea moartă, căzută lângă copac, a început să strige: Minte! Minte! Atunci copilul a ars pasărea şi i-a cerut din nou baobabului să se prăbuşească peste el şi să-l omoare.

Cenuşa păsării striga însă că minte.

Copilul a adunat atunci cenuşa păsării pe care o ucisese şi s-a dus s-o arunce în râu, fără să bage de seamă că o mână de cenuşă căzuse sub o tufă. S-a întors şi s-a aşezat sub baobab şi l-a rugat să se

prăbuşească peste el şi să-l strivească.

Dar pumnul de cenuşă, purtat de vânt, a prins glas şi a strigat:

— Nu, nu-l asculta, baobabule! Nu-l asculta, minte!

Copilul a adunat cu grijă pumnul de cenuşă şi s-a dus să-l arunce în apele râului. Pe urmă s-a întors lângă copac şi i-a cerut încă o dată să se prăbuşească peste el.

De această dată nu s-a mai auzit niciun glas.

Atunci baobabul s-a aplecat, s-a prăbuşit şi a strivit capul copilului.

Dacă pasărea n-ar fi fost ucisă în ziua aceea, de fiecare dată când o fiinţă omenească vrea să-şi ia viaţa, pasărea ar fi lângă ea şi ar încerca s-o împiedice.

UN CAP BUN DE TĂIAT CU SABIA

Urabe Kenko, scriitorul japonez, ne povesteşte următoarea întâmplare.

Trăia undeva un ghicitor vestit, care se pricepea la chipuri. Într-o zi a venit la el stareţul unei mănăstiri, care l-a întrebat:

— Uită-te bine la mine. Am eu un chip bun de

lovit cu sabia?

Ghicitorul s-a uitat la chipul bonzului şi i-a răspuns:

— Da, aşa este.

— Dar ce anume de pe chipul meu îţi arată acest lucru?

— Nimic mai uşor, a spus ghicitorul. Viaţa pe care ţi-ai ales-o ar trebui să te scutească de teama de a fi lovit şi rănit la cap. Cu toate astea, nu ţi-ai putut alunga acest gând. Iar gândul ăsta care ţi s-a strecurat în minte te sorteşte unei lovituri.

De fapt, puţin după aceea, călugărul a fost ucis de o săgeată.

GREŞEALA

O poveste evreiască bine cunoscută, cu mii de variante, ne arată cum cineva a fost luat drept altcineva şi cât de triste pot fi urmările unei astfel de greşeli.

Un mărunt negustor evreu, pe nume Simon, n-avea alt gând decât să facă avere. Punea deoparte ban cu ban, se zgârcea când era vorba de chirie, de haine, de mâncare, cu o încrâncenare nemaipomenită. Totul i se părea prea frumos, prea scump. Chiar şi ceea ce

era neapărat trebuincios i se părea prea mult. Trăia în cea mai cruntă mizerie.

După treizeci de ani de lipsuri – asta se întâmpla la sfârşitul veacului trecut – Simon, aşa cum nădăjduise, a ajuns bogat. Viaţa lui s-a schimbat dintr-odată: n-a mai fost nevoit să muncească, a mers la frizer, şi-a tăiat unghiile, şi-a cumpărat haine scumpe de la cei mai mari croitori din Paris şi s-a dus pe Coasta de Azur.

În prima zi, la Nisa, pe când ieşea dintr-un hotel, încălţat cu nişte pantofi fără cusur, îmbrăcat cu pantaloni strâmţi, cu o haină nouă din cea mai bună stofă de lână scoţiană, cu cravată, baston şi pălărie, şi pornea pe Promenade des Anglais, a fost trântit la pământ de o trăsură.

Fusese rănit de moarte. Simon zăcea pe trotuar, abia suflând, cu oasele rupte. Mulţimea cuprinsă de milă se adunase în jurul muribundului.

Năucit de durere, cu ochii plini de lacrimi amare, Simon şi-a ridicat pentru ultima oară privirea spre cer şi a strigat:

— De ce? De ce m-ai lovit de moarte, tocmai azi?

Atunci, spre marea uimire a tuturor celor de faţă,

norii s-au despicat şi s-a auzit glasul lui Dumnezeu care spunea:

— Ca să-ţi spun drept, Simon, nu te-am recunoscut.

ALTĂ CONFUZIE

Povestea ce urmează este de origine spaniolă. Un om cade de la etajul treizeci al unei clădiri şi strigă, în cădere:

— Sfinte Antoane! Sfinte Antoane! Scapă-mă!

O mână puternică se iveşte din nori şi-l apucă.

— Oh, mulţumescu-ţi ţie, Sfinte Antoane! strigă omul.

— Care Sfânt Anton? întreabă un glas nevăzut.

— Sfântul Anton din Padova!

— Nu sunt eu acela, spune glasul.

Degetele se desfac şi omul se zdrobeşte de caldarâm.

DOCTORUL SCĂPAT DE LA MOARTE

Nastratin Hogea, se înţelege, nu putea lipsi din poveştile legate de moarte. Povestea noastră, care vine fără îndoială din Turcia, ni-l arată deci pe Nastratin într-o asemenea împrejurare.

Nastratin Hogea se afla în călătorie şi nu mai

putea de foame. A ajuns într-un oraş, unde locuitorii l-au întrebat cu ce se îndeletniceşte. A răspuns că este doctor.

A fost dus de îndată la căpătâiul fiului beiului, care părea tare bolnav şi care, după spusele tuturor doctorilor, nu mai avea scăpare.

Nastratin abia dacă s-a uitat la bolnav.

— Ce leac ar fi oare bun pentru fiul meu? a întrebat tatăl.

— Aveţi pâine, unt şi miere?

— Fireşte.

— Să-mi aduceţi din toate, tot acum.

A fost adusă pâinea, iar Nastratin a tăiat-o felii, pe care le-a uns cu unt şi cu miere. Apoi s-a apucat să mănânce, ca şi cum ar fi fost un leac straşnic, pe care trebuia să-l încerce. A isprăvit pâinea, untul şi mierea.

Nu peste multă vreme a venit o femeie şi i-a spus:

— Ce faci, vindecătorule? Copilul a murit!

— Dacă nu mâncam, a răspuns Nastratin, muream şi eu odată cu el.

DIALOG CU O TIGVĂ

Moartea – închipuită ca o tigvă ori ca o grămadă

de oase – apare şi ea printre personaje. Iată mai întâi o poveste chinezească:

Zhuang Zi a întâlnit în drum o tigvă şi a întrebat-o:

— Cum ai ajuns aici? Ţi-ai pierdut minţile în pofta de viaţă?

Tigva n-a răspuns. Înţeleptul a mai spus:

— Ai pricinuit căderea ţării tale şi ai avut parte de secure?

Tigva tot n-a răspuns.

— Ţi s-a tras moartea din relele purtări? Ţi-ai făcut de ruşine nevasta şi copiii? Ori ai murit de sărăcie, de frig şi de foame?

Şi cum tigva tot nu răspundea, înţeleptul a grăit mai departe:

— Ori ai murit cumva de bătrâneţe? Ori de boală?

Se lăsa întunericul. Zhuang Zi a luat tigva de jos şi şi-a pus-o sub cap ca să doarmă. În toiul nopţii, a visat tigva care i-a spus:

— Nu mi-ai înşirat decât vorbe fără noimă. Vorbele pe care le-ai rostit sunt pentru cei vii, nu pentru morţi. Vrei să-ţi vorbesc despre morţi?

— Negreşit, a răspuns Zhuang Zi, care dormea dus.

— Morţii, a spus tigva, nu au nici stăpâni, nici slugi. Nu au anotimpuri, nici munci de făcut, nici neveste, nici bărbaţi, nici copii. Sunt în deplină pace. Vârsta lor este vârsta Cerului şi a Pământului.

— Dacă i-aş cere Cârmuitorului Sorţii, a spus atunci înţeleptul, să aducă viaţa înapoi în trupul tău, cu oase şi carne, să-ţi învie mama, familia şi toţi vecinii din sat, ai vrea?

Găvanele goale ale tigvei s-au uitat ţintă spre înţeleptul adormit şi i-au spus:

— Să las fericirea mea împărătească pentru toate necazurile omeneşti?

Când înţeleptul s-a trezit, a luat în mână tigva pe care dormise şi i-a spus:

— Cine oare este fericit? Şi cine este nenorocit? Doar tu şi cu mine ştim că nu există nici viaţă, nici moarte.

VORBA

Vorba şi tăcerea sunt cele două personaje ale poveştii de mai jos, de origine africană:

Un pescar a găsit undeva pe un ţărm o tigvă

goală şi uscată şi a întrebat-o, în glumă, cum ajunsese acolo.

Dintre fălcile fără viaţă a ieşit un glas care a spus:

— Vorba.

Pescarul, înspăimântat, a luat-o la fugă spre sat şi de acolo spre rege. I-a povestit nemaipomenita întâmplare.

— O tigvă vorbitoare? a întrebat regele, care credea că omul băuse peste măsură ori fusese lovit în cap cu vreo bâtă de bambus. Fii cu băgare de seamă: dacă mi-ai povestit o prostie, va fi vai de capul tău!

Pescarul, vioi, l-a dus pe rege cu toată suita pe ţărm, unde zăcea tigva. De această dată însă, tigva s-a încăpăţânat să tacă. În ciuda rugăminţilor pescarului, n-a scos un sunet, a rămas mută ca orice tigvă obişnuită.

Regele şi-a scos sabia din teacă şi i-a retezat capul pescarului. Apoi s-a întors în sat însoţit de curteni.

Tigva cea veche a întrebat atunci ţeasta proaspăt tăiată, care zăcea alături în nisip:

— Ce te-a adus aici?

— Vorba, a răspuns ţeasta.

ÎNŢELEPCIUNEA CIMITIRELOR

Într-un episod din viaţa părinţilor din deşert, de la începuturile tradiţiei creştine, întâlnim următoarea povestire: Un om a venit la Macarie Egipteanul să-i ceară un sfat.

— Du-te în cimitir, i-a spus Macarie, şi înjură-i pe morţi. Omul a intrat într-un cimitir, a înjurat îndelung morţii şi a aruncat cu pietre în morminte. Apoi s-a întors la Macarie şi i-a povestit ce făcuse.

— Ţi-au spus morţii ceva? l-a întrebat Macarie.

— Nu.

— Du-te înapoi în cimitir şi laudă-i.

Omul s-a întors în cimitir şi i-a lăudat pe morţi. Le-a spus că sunt de toată isprava, înţelepţi şi cumsecade. Le-a lăudat frumuseţea şi slava.

Apoi s-a dus înapoi la Macarie, iar acesta l-a întrebat iar:

— Ţi-au spus ceva?

— Nu.

— Ei bine, iată sfatul meu. Fii între dispreţ şi laudă. Fii ca morţii.

SĂRĂCIE LUCIE

Această scurtă povestire vine din tradiţia arabă.

Un om peste măsură de sărman şi tânărul său fiu au întâlnit pe drum un mort dus la groapă.

— Unde este dus mortul acesta? a întrebat copilul.

— Undeva unde nu se află nimic de mâncat şi nici de băut. Undeva unde nu se află nici aşternut, nici foc, nici covoare, nici măcar o rogojină.

— Înseamnă că-l duc la noi acasă, a spus copilul.

MOARTEA PISICII

Pe când era copil, Nastratin s-a întâlnit pe stradă cu un vecin (tatăl celui care apare adesea în istoriile lui) care se întorcea, călare pe măgar, dintr-o călătorie.

Omul l-a salutat, l-a întrebat ce era nou prin mahala şi, în mod special, ce mai făcea pisica lui, o pisică roşcată la care ţinea foarte mult.

— A, pisica ta a murit, i-a spus Nastratin.

— E o veste foarte tristă, nu puteai să mi-o spui mai pe ocolite?

— Şi cum ar fi trebuit să ţi-o spun?

— Puteai să-mi spui, de pildă: „Era foarte cald,

pisica ta a vrut să se plimbe pe acoperiş, dar ţigla era fierbinte, pisica a sărit, a alunecat, a vrut, săraca, să se agaţe de streaşină şi a căzut...” Ceva de genul ăsta! Ca să am timp să mă pregătesc!

— Te rog să mă ierţi, i-a spus tânărul Nastratin.

— Ei, asta e, a spus vecinul. E trist, dar ce pot să fac? Biata pisicuţă... Mai bine spune-mi: ce face scumpa mea soţie?

— A, da, tocmai voiam să-ţi spun, era foarte cald, soţia ta a vrut să se plimbe pe acoperişul-terasă, ca să se răcorească...

MÂHNIRE CONJUGALĂ

Odată, întorcându-se acasă, Nastratin şi-a găsit soţia foarte bolnavă.

A rămas lângă ea în odaie, copleşit de durere. Lacrimile îi curgeau şiroaie, umerii i se scuturau de plâns, nu mai contenea să geamă şi să se vaite.

Vecinii i-au spus:

— Ascultă, nu are niciun rost să plângi în halul ăsta! E foarte posibil ca soţia ta să se vindece! Poate că mâine o să-ţi gătească un prânz delicios!

— Dar nu pentru asta plâng eu, a spus Nastratin.

— Atunci pentru ce?

— Păi, dacă se întâmplă cumva să mor eu înaintea ei, aş vrea să-şi amintească de mine ca de un soţ care a plâns-o foarte mult.

O PARTE DE PĂMÂNT

Într-o povestire străveche din Asia centrală, reluată şi de Tolstoi, un nobil foarte generos i-a spus unui sărac care-i făcuse un serviciu:

— Mergi cât de mult vei putea, şi tot pământul înconjurat de paşii tăi va fi al tău, pentru totdeauna.

Omul a pornit de îndată, descriind mai întâi un cerc restrâns, apoi din ce în ce mai larg. Mergea ziua şi noaptea, se istovea, uneori pierdea noţiunea timpului şi a spaţiului, dar nu voia să se oprească din mers.

Până la urmă, a căzut vlăguit la pământ şi a murit.

Cei care l-au găsit i-au săpat o groapă, exact pe măsura trupului său. Era partea lui de pământ.

VIITORUL ÎNTR-O FOTOGRAFIE

În această istorioară, pe care-am auzit-o doar în Franţa, o învăţătoare îşi anunţă elevii, la sfârşitul anului şcolar, că a doua zi vor face fotografii. Ca să-i convingă să pozeze, învăţătoarea le arată o fotografie

mai veche, în care este chiar ea în mijlocul altor elevi de-ai săi, şi le spune:

— Ştiţi, mai târziu, când veţi privi fotografia din anii de şcoală, veţi spune: O, ia te uită, acolo e Melinda, care a ajuns vedetă de cinema, acolo e Victor, care e ministru, dincolo Jean-Paul, care acum e un mare savant…

Unul dintre copii pune degetul pe fotografie şi adaugă:

— Iar aici este învăţătoarea, care a murit.

Adevărul, şi ce dacă?

ROSTIREA ADEVĂRULUI

Dacă umblăm să găsim adevărul (care, spunea Victor Hugo, rămâne oricum necunoscut) înseamnă că suntem încredinţaţi că există. Iată o altă credinţă la fel de fragilă ca şi celelalte.

Uneori însă, adevărul – sau cel puţin o parte din el – există, fără îndoială. De pildă, într-o istorioară arabă, un bărbat supărat îi spune nevestei:

— Dacă nu-mi spui adevărul, te repudiez! Mi-ai luat ceva din buzunar?

Femeia a răspuns, privindu-l drept în ochi:

— Am luat. N-am luat.

Bărbatul a stat o clipă pe gânduri. A înţeles că nevasta îi spusese într-un fel adevărul, întocmai cum îi ceruse.

Şi s-a liniştit.

ADEVĂRUL ŞI MINCIUNA ÎN CĂLĂTORIE

O poveste africană, şi anume de origine hausa, ne spune următoarele.

Minciuna şi Adevărul, care călătoreau fiecare pe drumul său, s-au întâlnit şi au hotărât să meargă mai departe împreună. Adevărul pornise în căutarea unor datornici, să-şi recapete banii. Minciuna, ca de obicei, încerca să le aducă pământenilor speranţe, iluzii şi dezamăgiri.

Calea pe care urmau să meargă a fost aleasă de Adevăr. Numai că, în toate satele pe care le străbăteau, cei doi tovarăşi de drum aveau parte de o primire nu prea bună: femei morocănoase, bâte pe spinare, uşi închise în nas.

— O să murim de foame şi de sete, a zis Minciuna. După părerea mea, nu eşti bun de călăuză. Lasă-mă pe mine.

Adevărul a lăsat Minciuna în frunte. Au sosit într-o cetate, unde Minciuna a zărit o casă de unde ieşeau

pâlcuri-pâlcuri femei în vârstă, tăcute, cu capul plecat. A priceput că se întâmplase ceva trist. Într-adevăr, singurul fiu al stăpânei casei murise în ajun. Sub un umbrar se vedea mormântul proaspăt săpat. Celelalte femei veneau să-i aline durerea.

Minciuna s-a prefăcut îndurerată şi s-a aşezat lângă mormânt.

— De ce plângi? a întrebat mama.

— Am venit să înviem un copil mort, prietenul meu şi cu mine, dar din nefericire nu se poate.

— Dar de ce? a întrebat mama, cuprinsă pe dată de o speranţă nebunească.

— Pentru că, vezi dumneata, n-am mâncat de câteva zile. Mă chinuie duhul din mine, care-şi cere partea de hrană, iar dacă nu-i dau nimic, vor mai muri şi alţii.

— Mi-a murit copilul! a strigat femeia. Dar dacă vă dau o masă bună, o să-l puteţi învia?

— Asta ne este meseria, să înviem morţii, a răspuns Minciuna (făcându-i semn Adevărului să tacă). Pentru asta am venit. Numai că duhul nostru este tare lacom. Ăsta-i necazul.

Femeia s-a grăbit să le pregătească o masă

îmbelşugată. Pe urmă, în vreme ce Minciuna şi Adevărul şedeau să le cadă bine mâncarea, femeia le-a spus că tocmai murise şi tatăl regelui. De asta răsunau în toată cetatea cântece de jale.

— Aha, a spus Minciuna. Aşadar, a murit tatăl regelui…

— Poţi acum să-l învii pe fiul meu? l-a întrebat mama. Duhul tău s-a săturat?

— S-a săturat, a răspuns Minciuna. Du-mă la mormânt, apoi trimite-i vorbă regelui că au sosit în cetate cei ce învie morţii.

I s-a trimis vorbă regelui, care s-a arătat nespus de mirat şi a căzut pe gânduri. Cei din preajma lui l-au sfătuit să nu scape prilejul şi să-l învie pe tatăl său. Minciuna a dat de veste că este gata să-l învie pe tatăl regelui. Curtea a fost cuprinsă de fierbere.

În acest timp, la cererea Minciunii, în jurul mormântului copilului fusese ridicat un gard. Când a socotit că sosise clipa potrivită, în faţa unui mare număr de locuitori ai cetăţii, Minciuna s-a strecurat singură după gard. S-au auzit nişte vorbe înăbuşite, ca de pe altă lume, după care Minciuna a ieşit şi i-a spus mamei, gâfâind, cu faţa acoperită de sudoare:

— Fiul tău vrea să se întoarcă, este aici, pregătit, dar tatăl regelui îl ţine de mână. Tatăl regelui spune că nu-l lasă să vină înapoi fără dânsul. Du-te şi-i spune regelui, iute.

Oamenii s-au dus la rege să-i spună că tatăl lui cerea îngăduinţa să se întoarcă pe pământ. Dar cum regele şi soţia lui îl otrăviseră – ceea ce Minciuna ştia sau, oricum, bănuia – nu doreau nicidecum să-i vadă înapoi. Dimpotrivă: voiau ca mortul să rămână pe tărâmul umbrelor şi i-au spus acest lucru Minciunii.

Minciuna i-a spus nefericitei femei că, spre marea sa părere de rău, nu putea să-i aducă fiul la loc pe pământ, din pricina dorinţei regelui.

Apoi s-a îndepărtat, însoţită de Adevăr. Acesta nu căpătase înapoi niciun ban de la datornici. Minciuna avea burta plină. Viaţa i se părea lungă şi plină de plăceri.

— Cel ce cumpără cu minciună va plăti cu adevăr, i-a spus Adevărul.

— Poate că ai dreptate, i-a răspuns Minciuna.

După câteva zile de călătorie, s-au despărţit. Fiecare a luat-o singur pe drumul său.

CELE TREI ADEVĂRURI ALE CANARULUI

Cum se întâmplă adesea, vorbele sunt puse, în această poveste arabă, în gura unui animal.

Un om a prins un canar, care i-a spus aşa:

— Ce vrei de la mine? Uită-te ce picioare subţiri am, ce cap mic şi ce gât firav. Ce aştepţi de la mine? Lasă-mă să-mi iau zborul şi am să-ţi spun trei adevăruri folositoare.

— Trei adevăruri?

— Da. Ascultă-mă bine. Primul am să ţi-l spun când am să fiu încă în mâna ta. Al doilea am să ţi-l spun când voi fi în siguranţă, pe o creangă. Iar al treilea am să ţi-l spun când am să ajung în vârful movilei de colo.

— Prea bine, a spus omul, care dorea să afle cele trei adevăruri. Spune-mi-l pe primul.

Atunci canarul i-a spus:

— Dacă pierzi un lucru, chiar dacă este la fel de preţios ca viaţa, să nu-ţi pară rău, nici măcar o clipă!

Credincios făgăduielii făcute, omul i-a dat drumul păsării din mână. Canarul a zburat pe o creangă şi a rostit cel de-al doilea adevăr:

— Dacă ţi se spune un lucru, să nu crezi înainte

de a avea dovada!

Pasărea a zburat până în vârful movilei. Omul a strigat:

— Care este cel de-al treilea adevăr?

— Al treilea adevăr, a răspuns pasărea, este că am în măruntaiele mele două giuvaieruri de preţ, şi fiecare cântăreşte douăzeci de mişcali. Dacă m-ai fi ucis, ar fi fost acum ale tale.

Omul s-a lăsat la pământ, ros de ciudă şi şi-a muşcat degetul până la sânge. A auzit pasărea râzând. S-a ridicat şi a întrebat-o de ce râde.

— Eşti un prost, a răspuns pasărea. Ţi-am spus mai întâi să nu-ţi pară rău după un lucru pierdut. Iar ţie îţi pare rău după giuvaieruri. Pe urmă ţi-am spus să nu crezi un lucru de necrezut. Eu îţi spusesem că am în măruntaie două giuvaieruri care cântăresc fiecare douăzeci de mişcali, dar trupul meu nu cântăreşte mai mult de doi, iar tu ai crezut! Eşti un prost.

Iar pasărea şi-a luat zborul, în vreme ce omul se prăbuşea din nou la pământ.

URECHILE REGELUI MIDAS

Uneori, adevărul este atât de limpede încât toate cele din lume îl cunosc şi-l rostesc întruna.

O întrecere de muzică, povesteşte Ovidiu în *Metamorfoze,* i-a pus faţă-n faţă pe Apollo şi pe zeul Pan. Drept judecător a fost ales muntele Tmolus, care l-a numit câştigător pe Apollo. Însă regele Midas, căruia îi plăcea să se plimbe pe munte, n-a fost de aceeaşi părere. Găsea că muzica lui Pan este mai frumoasă.

Cuprins de mânie – ceea ce i se întâmpla destul de des –, Apollo a hotărât să se răzbune pe urechile lui Midas, care nu ascultaseră cum trebuie. Le-a lungit, le-a umplut cu păr cărunt şi des şi le-a făcut să se mişte. Adevărate urechi de măgar.

Midas a încercat să şi le ascundă sub o coroană de purpură. Dar cel care-i slujea drept bărbier şi obişnuia să-i taie regelui părul ştia adevărul. Ştia ce se întâmplase cu urechile. Pe de o parte, temându-se de o pedeapsă aspră, nu cuteza să spună nimic nimănui. Pe de altă parte, era chinuit mereu de dorinţa de a spune cuiva şi de neputinţa de a tăcea.

Bărbierul a făcut într-un loc mai ascuns o gaură în ţărână, s-a aplecat şi a şoptit în gaura aceea ce se întâmplase cu urechile stăpânului său, încredinţând astfel taina pământului. Apoi a astupat cu grijă gaura,

ca să şteargă orice urmă a vorbelor pe care le rostise, s-a întors la palat, uşurat, şi a păstrat taina.

În locul cu pricina a răsărit nişte trestie. A trecut un an. Trestia a crescut. De fiecare dată când sufla vântul, trestia se legăna şi şoptea: „Midas, regele Midas are urechi de măgar”.

*

* * *

Se cunoaşte o versiune coreeană a poveştii. Bărbierul a ajuns pălărier. El trebuie să facă pălăria menită să ascundă urechile de măgar ale regelui (dar nu se ştie de unde s-a ales regele cu asemenea urechi). Pălărierul nu poate păstra taina, pentru că nu reuşeşte să-şi stăpânească râsul. După ce o încredinţează pământului, moare.

Pe locul tainei creşte o tufă de bambus. Regele coreean porunceşte să fie tăiată şi să se pună în loc copaci. Dar şi copacii află taina urechilor regelui şi o spun tuturor când suflă vântul.

MINCIUNA ADEVĂRULUI

O poveste populară indiană spune că un tânăr prinţ, care trecea în goana calului prin ţinut, s-a îndrăgostit de o tânără ţărancă şi i-a cerut pe loc să-i

fie soţie.

Dar tatăl fetei a spus:

— Nu ţi-o pot da pe fiica mea, pentru că nu cunoşti adevărul. Caută-l, găseşte-l, întoarce-te şi am să ţi-o dau.

Fără să mai aştepte, tânărul a pornit în căutarea adevărului. L-a căutat pe câmpii, în păduri, la malul apelor, l-a căutat în cetăţi şi în deserturi. Întreba peste tot:

— Aţi văzut adevărul? îl cunoaşteţi? Ştiţi cumva unde l-aş putea găsi?

Pretutindeni, i se spunea că adevărul nu este acolo. Da, se înţelege, fusese odinioară cunoscut, trecuse prin cetate ori pe lângă râu, dar fără să stea prea mult. Plecase repede.

Încotro? Nu se ştia. Adevărul era în altă parte, mai departe, de fiecare dată mai departe.

— Aici, i se spunea prinţului, nu se mai cunoaşte.

Căutarea aceasta încăpăţânată şi chinuitoare a ţinut câţiva ani buni. La sfârşit, obosit, sleit de puteri, cu părul încărunţit, s-a aşezat pe vârful unui munte, lângă o peşteră.

Dorea să se odihnească o clipă, simţindu-se gata

să se oprească din căutat.

A auzit deodată în fundul peşterii un zgomot, un soi de mormăit. S-a ridicat şi s-a apropiat, cu sabia în mână, crezând că este o fiară, un urs. A zărit o arătare întunecată, care aducea cu o femeie.

A intrat în peşteră, unde domnea un miros greu. După ce ochii i s-au obişnuit cu întunericul, a zărit, chircită la pământ, o femeie bătrână şi slută, plină de bube şi de răni, zbârcită, păroasă, murdară.

Arătarea a ridicat spre el nişte ochi sticloşi şi l-a întrebat ce doreşte.

— Caut adevărul, a răspuns el.

— L-ai găsit, a zis ea.

— Tu eşti adevărul?

— Da.

— Cum mă pot încredinţa?

Femeia i-a dat dovezi: de pildă, ştia totul despre el, numele, vârsta, prin ce trecuse.

A întrebat-o:

— Eu sunt primul care te-a găsit?

— Eşti primul.

După o clipă de uimire, prinţul a adăugat:

— Sunt foarte bucuros că te-am găsit. Am să mă

pot însura cu femeia pe care o iubesc, dacă m-a aşteptat. Ce vrei să le spun oamenilor despre tine?

— Nu le spune nimic.

— Dar toţi doresc să te cunoască! Or să mă întrebe! Trebuie să le spun ceva! Ce să le spun?

Atunci femeia cea slută i-a răspuns prinţului:

— Spune-le că sunt tânără şi frumoasă.

SPÂNZURĂTOAREA ADEVĂRULUI

Un rege de bună-credinţă, care căuta dreptatea şi adevărul (ele există!), vedea în jurul lui doar stricăciune, linguşiri şi mizerii. Auzind el de un înţelept care, ca atâţia alţi înţelepţi, trăia în pădure, l-a chemat la curte pentru a-i cere sfatul.

— Cum să-i fac pe oameni mai buni? a întrebat regele. Ce măsuri ar trebui să iau, ce legi ar trebui să dau?

— Legile nu sunt de ajuns, i-a răspuns înţeleptul. Fiinţa omenească trebuie să dobândească înţelegerea şi pacea sufletească. Trebuie să cunoască şi să practice compasiunea, să se gândească mai puţin la sine şi mai mult la binele celorlalţi.

— Ştiu toate astea, a spus regele. Dar cum să le realizez?

— Doar adevărul îţi poate arăta calea, a spus înţeleptul.

— Ştiu, însă cum să ajung la adevăr şi cum să-l ocrotesc?

— Tu trebuie să hotărăşti cum, a răspuns înţeleptul.

Nervos, convins că îşi pierduse timpul, regele l-a dat afară.

Încă un palavragiu care vorbeşte în dodii, se gândea el.

Pentru rege, lucrurile erau ori albe, ori negre: adevărul de o parte, minciuna şi eroarea de cealaltă. Aprecia soluţiile simple.

În consecinţă, a înălţat o spânzurătoare la intrarea în oraş şi a decretat: „Oricine vrea să intre în oraş trebuie să spună adevărul atunci când va fi întrebat. Iar cine va minţi, acela va fi spânzurat, pentru că nu a dat ascultare poruncii”.

Peste câteva zile, la intrarea în oraş a apărut chiar înţeleptul. Căpitanul gărzii care păzea spânzurătoarea l-a oprit şi l-a întrebat:

— Unde te duci?

— Mă duc la spânzurătoare ca să mă poţi

spânzura, a răspuns omul.

— Şi vrei să te cred? a spus căpitanul, luat prin surprindere.

— Ei bine, dacă am minţit, trebuie să mă spânzuri.

Căpitanul s-a gândit o clipă, apoi a spus:

— Dacă te spânzur pentru că ai minţit, atunci minciuna ta ar deveni un adevăr.

— Într-adevăr, a spus înţeleptul.

— Iar atunci te-aş spânzura nu pentru minciună, ci pentru că ai spus adevărul, ceea ce ar fi împotriva ordinelor pe care le am.

— Într-adevăr, a repetat înţeleptul.

Căpitanul s-a scărpinat în cap, l-a rugat pe înţelept să aştepte şi a dat fuga la palat să-l informeze pe rege.

Regele l-a pus să-i repete dialogul, cuvânt cu cuvânt.

Se pare că se mai gândeşte şi în ziua de azi.

MARELE SECRET ŞI MORMÂNTUL LUI

Când universul a fost creat, imens şi strălucitor, s-a aflat că acest univers avea un secret pe care îl împărtăşea cu natura umană, dar un secret atât de

redutabil pentru cei care l-ar afla, încât ar putea distruge totul – adică ar face să dispară într-o clipă tot ce începuse să existe.

Prin urmare, acest secret trebuia ascuns cât mai bine, cât mai adânc cu putinţă. Zeii indieni s-au adunat şi s-au întrebat: care ar fi ascunzătoarea cea mai sigură?

Şiva, marele distrugător, i-a asigurat că locul cel mai bun era în fundul unui puţ ştiut de el, din apropierea unui templu vestit. Nimeni nu se va duce să caute secretul în fundul acelui puţ.

Ceilalţi zei s-au opus. În preajma templului erau întotdeauna o mulţime de oameni, iar un pelerin mai neatent putea oricând să cadă în puţ.

Krişna, pe de altă parte, a propus ca secretul să fie ascuns în unt (zeul era mare amator de unt). Dar untul se poate topi, lăsând secretul să iasă la iveală, au spus ceilalţi. Ideea a fost respinsă.

— În statuia mea, a spus atunci temutul Jagannath. Secretul trebuie ascuns în statuia mea. Nimeni nu va îndrăzni să-l caute acolo, pentru că toţi se tem de mine.

Dar Jagannath era deja un zeu bătrân, iar ceilalţi

s-au temut că statuia lui se va hârbui şi se va sparge în bucăţi.

Ganeşa, zeul cel serviabil, cu cap de elefant, a propus chiar să fie ascuns, secretul, pe Lună.

Dar ceilalţi zei îi socoteau pe oameni atât de smintiţi, de apucaţi, încât îşi spuneau: şi dacă, într-o bună zi, ajung pe Lună? Ar fi în stare.

— Tocmai de-aia, a spus atunci Vișņu, ce-ar fi să ascundem secretul în inima oamenilor?

Toţi zeii au fost de acord că ideea era excelentă şi l-au îngropat în străfundul fiinţei omeneşti.

O fi tot acolo, secretul? Părerile sunt împărţite. Oricum, se pare că l-au uitat până şi zeii.

FEMEIA NEFERICITĂ

O femeie care suferea de depresie cronică a venit la un psihanalist şi i-a spus:

— Doctore, am un soţ care mă iubeşte şi mă răsfaţă cu daruri, am copii sănătoşi, un serviciu care îmi place şi unde sunt apreciată. Apoi, nu sufăr de nicio boală gravă. Pe scurt, sunt nefericită, deşi nu ştiu de ce.

Peste un an, psihanalistul, care nu izbutise să-şi vindece pacienta, a întâlnit-o într-o seară întâmplător.

Soţul o părăsise, i-a spus femeia, copiii se drogau, iar pe deasupra îşi pierduse slujba şi era suspectă de cancer.

— Şi atunci? a întrebat-o doctorul. Nu sunteţi şi mai nefericită?

— Ba da, i-a răspuns ea, dar acum ştiu pentru ce.

SARTAPEK

Farid Uddin Attar ne spune, în *Cartea divină,* povestea unui tânăr, foarte inteligent şi învăţat, care s-a îndrăgostit de o prinţesă invizibilă, fiica regelui duhurilor. Tânărul o visa neîncetat, fără s-o fi văzut vreodată.

Tatăl tânărului l-a sfătuit să meargă la un înţelept hindus, iniţiat în tainele lumii, şi, dându-se drept surdomut, să intre în slujba lui şi să observe cu atenţie tot ce făcea. Ar fi putut, în felul acesta, să afle cine ştie ce secret crucial.

Tânărul a intrat în slujba înţeleptului. Îi aprindea focul, îi aducea apă, îi peria părul, îi făcea cu veneraţie patul. În câteva rânduri, înţeleptul l-a pus la încercare, verificând dacă era într-adevăr infirm. Tânărul a rezistat chiar şi atunci când, în timp ce dormea, stăpânul i-a înfipt în picior o sulă de cizmărie.

Fulgerat de durere, a deschis gura şi a părut să strige, dar niciun sunet n-a ieşit din gura lui.

Au trecut zece ani. Rând pe rând, tânărul afla secretele înţeleptului şi le nota – cu excepţia celor ţinute într-un cufăr zăvorât cu grijă.

Şi, la fel ca odinioară, se gândea mereu la prinţesa lui fără chip, simţindu-i prezenţa în jur, dar fără s-o vadă vreodată.

Într-o zi, regele ţării a căzut bolnav. Sub ţeasta lui se mişca tot timpul ceva, dar doctorii de la palat s-au declarat neputincioşi. A fost chemat înţeleptul, care a venit însoţit de servitorul său ce trecea drept surdomut.

Pe capul regelui apăruse o gâlmă enormă, în care părea să mişune o vietate.

Maestrul i-a ras regelui părul, a incizat tumoarea, a găsit vietatea (care semăna cu un soi de crab) şi a vrut s-o scoată cu o pensetă. Însă cu cât vâra penseta mai adânc, cu atât vietatea se afunda în capul regelui, care urla de durere.

Deodată, elevul, ajuns la capătul răbdării, a strigat, după zece ani de tăcere:

— Atenţie, maestre! Dacă tragi gângania cu

penseta, o faci să intre şi mai adânc! Arde-o pe spinare, şi atunci o să iasă pe dată!

La auzul acestor vorbe, înţeleptul a fost atât de şocat, că a murit acolo, pe loc. Nimeni n-a mai putut să-l aducă la viaţă. Atunci, cu un grăunte de jăratec, elevul a ars cu atenţie spinarea gânganiei, care s-a desprins şi a fost trasă afară.

Regele, vindecat, i-a acordat titlul hindus de *Sartapek* şi i-a făcut o mulţime de daruri. Tânărul a moştenit şi bunurile maestrului.

Prima lui grijă a fost să deschidă cufărul bătrânului. În el a găsit portretul prinţesei invizibile, pe care o visase atâţia ani. A modelat o figurină cu chipul ei, apoi a rostit câteva incantaţii magice. Peste patruzeci de zile, prinţesa a apărut în faţa lui.

Sartapek nu găsea cuvinte ca să-i descrie frumuseţea. Dar, în acelaşi timp, îşi dădea seama că prinţesa ieşise cumva din el însuşi.

— Cum ai putut pătrunde în mine? a întrebat-o el, uluit.

— Sunt cu tine dintotdeauna, i-a răspuns ea. Sunt sufletul tău. Ceea ce căutai cu atâta ardoare eşti tu însuţi, nimic altceva. Uită-te bine, şi vei vedea că

întreg universul nu este altceva decât tu însuţi. Sunt sufletul tău, prietene. Acum ştii că nu poţi găsi ceea ce cauţi decât în tine însuţi. Fă-ţi datoria. Caută bine, şi vei descoperi că tu eşti totul.

— Dar de ce trebuie să caut în mine însumi? a întrebat tânărul.

— Pentru că te-ai pierdut.

În sfârşit, câteva grăunţe de înţelepciune (poate)

SOLDATUL RĂNIT

După cum se ştie, Buddha spunea că un om rănit de o săgeată trebuie mai întâi, şi cât mai repede, să vadă de rană. Nu să se întrebe de unde vine săgeata, cine anume a tras, din ce lemn este făcută şi aşa mai departe.

Poetul persan Rumi a preluat parabola aproape cuvânt cu cuvânt.

Un războinic a fost rănit de o săgeată, în timpul unei bătălii. Cei din jur au încercat să scoată săgeata şi să-l îngrijească, dar el a vrut să ştie mai întâi cine fusese arcaşul, ce fel de om era şi ce loc îşi alesese pentru a-l nimeri. A dorit să cunoască, de asemenea, cum arată arcul şi din ce este făcută coarda. În timp ce încerca să afle toate aceste lucruri, a murit.

ÎNFRÂNGEREA LUI DUMNEZEU

Un rabin foarte vestit şi respectat apăra cu străşnicie un anume punct de doctrină. Spunea că este absolut sigur de temeinicia părerii sale.

Fiindcă adversarii săi, la fel de încăpăţânaţi, nu voiau să-i asculte argumentele, a strigat:

— Dacă legea este aşa cum o înţeleg eu, să hotărască roşcovul de colo!

Copacul pe care îl arăta cu degetul s-a dat atunci înapoi cu vreo sută de coţi. Dar adversarii rabinului Eliezer au spus:

— Un roşcov nu dovedeşte nimic.

— Atunci, a zis rabinul, dacă legea este aşa cum o înţeleg eu, să hotărască apa din canal!

Apa din canal a pornit atunci să curgă în celălalt sens. Dar adversarii rabinului Eliezer erau încăpăţânaţi:

— Apa din canal nu dovedeşte nimic.

Rabinul a spus iar:

— Dacă legea este aşa cum o înţeleg eu, să hotărască pereţii şcolii!

Atunci pereţii şcolii s-au lăsat într-o parte, gata să se prăbuşească. Rabinul Joshua s-a răstit la pereţi:

— De ce vă amestecaţi? Ce treabă aveţi voi cu această discuţie între înţelepţi?

Pereţii au încremenit pe loc, din respect pentru vorbele rabinului Joshua, şi nu s-au dărâmat. Dar, din respect faţă de rabinul Eliezer, nu s-au îndreptat. Au rămas strâmbi.

În clipa aceea, s-a auzit un glas din ceruri, care a grăit astfel:

— Dar ce se petrece acolo? De ce-l supăraţi pe rabinul Eliezer? Legea este aşa cum spune el!

Rabinul Joshua s-a ridicat în picioare şi a strigat către ceruri:

— Legea nu mai este în cer! Ne-a fost dată nouă, pe muntele Sinai, o dată pentru totdeauna, şi nu mai avem de ce să ascultăm niciun glas ceresc, pentru că stă scris în Tora, care ne-a fost dăruită pe muntele Sinai: „Se va hotărî după părerea majorităţii!”

Ceva mai târziu, după această scenă memorabilă în care rabinul Joshua negase făţiş valoarea minunilor, profetul Elie i s-a arătat altui om sfânt, rabinul Nathan, care l-a întrebat:

— Dar ce făcea Dumnezeu în clipa aceea?

— Râdea, i-a răspuns Elie. Râdea cu hohote şi

spunea: „Copiii mei m-au înfrânt! Copiii mei m-au înfrânt!”

ALTĂ TAINĂ A LUMII

Un discipol l-a întrebat pe maestrul său chinez:

— Care este taina lumii?

Învăţătorul a ridicat încet degetul arătător şi l-a îndreptat înainte.

A doua zi, învăţătorul lipsea. A venit un pelerin, l-a găsit pe discipol şi l-a întrebat:

— Care este taina lumii?

La rândul său, discipolul a făcut ce făcuse maestrul, adică a ridicat încet degetul arătător şi l-a îndreptat înainte.

Pelerinul a plecat.

Când a venit, învăţătorul şi-a întrebat discipolul ce se întâmplase în lipsa lui.

— A venit un om. M-a întrebat care este taina lumii.

— Şi ce i-ai răspuns?

— Am făcut aşa.

Discipolul a ridicat încet degetul arătător şi l-a îndreptat înainte. Atunci maestrul a luat o sabie ascuţită şi i-a retezat degetul, dintr-o singură lovitură.

Discipolul s-a dat înapoi clătinându-se, cu mâna plină de sânge.

Uitându-se la el, maestrul a ridicat încet degetul arătător şi l-a îndreptat înainte.

VASUL CRĂPAT

Înainte de a încheia – peste câteva pagini –, şi în semn de cinstire pentru poveştile pe care le-am uitat, iată una la care ţin foarte mult:

Undeva în India, un om lua apă de la un izvor şi o căra în sat, unde o vindea. Îşi căra povara în două vase ce atârnau la capetele unei cobiliţe de lemn, purtată pe umeri.

Vasul din dreapta era intact şi ajungea întotdeauna plin, în timp ce vasul din stânga, care era crăpat, pierdea pe drum jumătate din apă.

Iar asta a durat ani în şir, pentru că omul nu avea bani să-şi cumpere alt vas. Într-o zi, vasul crăpat a vorbit şi i-a spus omului:

— Ştiu că sunt un hârb: mă ruşinez şi îţi cer iertare. Pierd apa pe care ar trebui s-o păstrez. Zău, mi-e ruşine, crede-mă.

Omul s-a uitat la el şi i-a spus:

— Data viitoare, să te uiţi în partea stângă a

drumului, pe partea ta.

— Şi ce-o să văd acolo? a întrebat vasul.

— O să vezi florile cărora, în toţi anii ăştia, apa pe care ai pierdut-o le-a dat viaţă.

ÎNŢELEPCIUNEA SUPREMĂ

Un învăţăcel îl întreba pe un maestru:

— Când poate şti un om că a atins înţelepciunea supremă?

— Când încetează să-şi mai pună această întrebare.

Câteva legende uitate sau aproape uitate

SATUL FĂRĂ SFÂRŞIT

Mai mulţi călători, din vechime sau din timpurile moderne, au confirmat existenţa în ţinutul Bucovinei, din nordul României, a unui „sat fără sfârşit”, prin care ar fi trecut.

E vorba de un şir de case tradiţionale aliniate de o parte şi de alta a unui drum. În spatele caselor, făcute din lemn şi pictate cu motive florale, se întind livezi cu pomi fructiferi. Mai departe, se văd ogoare, păduri, câmpii şi dealuri.

Venind cu caleaşca sau pe jos (în trecut), sau cu maşina (în zilele noastre), intri aici ca în oricare alt

sat. Te uiţi în stânga şi în dreapta, din loc în loc zăreşti un sătean, bărbat sau femeie, în spatele unei ferestre (mai rar într-o grădină).

După câteva minute, călătorii încep să-şi dea seama că satul e foarte înşirat, foarte lung, şi pare că nu se mai sfârşeşte. E numit, de aceea, satul fără sfârşit. După unele mărturii, turiştii ar face mai bine de un ceas cu maşina până când, în sfârşit, văd ultimele case. După alţii, ar face şi mai mult – două zile, o săptămână, o lună! –, dar sunt estimări greu de verificat.

Toţi sunt însă de acord că, pe măsură ce şoferii înaintează de-a lungul satului, lumina zilei pare să scadă. Trebuie aprinse farurile maşinii, iar când ajung la ieşirea din sat, e noapte, întotdeauna.

Uimiţi de şiragul interminabil de case pictate, mai mulţi călători s-au oprit să ceară informaţii de la săteni. Dar aceştia s-au mărginit să le surâdă de la ferestre şi să le facă gesturi amicale, fără să iasă din case şi fără să vorbească.

Deşi majoritatea călătorilor au uitat rapid această particularitate locală, câţiva au încercat să se

documenteze, să caute pe hărţile Bucovinei numele şi locul acestui sat. Nimeni n-a reuşit să-l identifice cu certitudine.

Destul de multe mărturii susţin că, într-un anume punct al satului, călătorii au o senzaţie de *déjà vu,* ca şi cum ar recunoaşte anumite case, ca şi cum satul ar începe iarăşi, în mod repetat, ca şi cum, din raţiuni estetice sau economice rămase obscure, s-ar succeda sate aproape identice. Oricum, nimeni n-a putut confirma cu certitudine această particularitate, deoarece fotografiile făcute aici, indiferent de moment, ies întotdeauna înceţoşate, sau în orice caz imprecise.

Ba chiar, în unele clişee, nu se vede nimic altceva decât pământ arat şi câţiva arbori răzleţi.

În 1988, la Bucureşti s-a format o comisie, cu sarcina de a face un raport detaliat privind existenţa şi particularităţile acestui sat. Din păcate, evenimentele care au însângerat fosta Iugoslavie, peste câţiva ani, au captat toată atenţia în România vecină, care se pregătea, şi ea, să-l mături expeditiv pe dictatorul până atunci necontestat, Ceauşescu.

Inspectorii numiţi de comisie au trebuit să-şi

întrerupă munca de identificare a satului fără sfârşit. A fost reluată în 1995, apoi din nou abandonată, din motive ce ne rămân necunoscute. Unii membri ai comisiei au ales, se pare, să părăsească definitiv Europa. Unul dintre ei a fost internat într-un ospiciu din Iaşi, unde s-ar afla şi acum.

S-au răspândit tot felul de zvonuri. Cel mai insistent dintre ele, pornind de la mai multe mărturii concordante, susţine că satul fără sfârşit nu s-ar afla mereu pe acelaşi drum, ci ar migra în funcţie de anotimp. Ar fi fost găsit, uneori, în altă parte a Bucovinei, dar şi în Moldova, în Transilvania, iar o dată chiar în Ungaria.

CE VOIA SĂ SPUNĂ PLANETA

Legendele nu ne vin întotdeauna dintr-un trecut mai mult sau mai puţin îndepărtat şi ceţos. Ele ne pot fi contemporane şi, uneori, pot chiar să se prezinte ca opere de anticipaţie.

Un exemplu e povestirea scriitorului chilian Salvador Colas, dispărut dintre noi prea curând, şi care nu ascundea influenţa pe care o avusese asupra lui Jorge Luis Borges[16].

16 Adaptarea acestei povestiri e publicată în acest volum

În anul 2041, cu ajutorul unui telescop gigantic plasat recent pe orbită, a fost descoperită o nouă planetă, din afara sistemului solar. Planeta a fost botezată, mai întâi, *Nubes,* din cauza norilor (sau a ceţei?) care-o învăluiau în permanenţă şi nu lăsau să i se vadă cu precizie contururile.

Puţin câte puţin, aceste elemente noroase s-au risipit, cel puţin pe alocuri, fără ca nimeni să poată explica vreodată cauzele acestei schimbări. Oamenii de ştiinţă din toată lumea au emis destule ipoteze, însă niciuna nu a reuşit să se impună, motiv pentru care nici nu le mai amintim.

Când norii au început să se risipească, în spaţiile dintre formaţiunile noroase, pe suprafaţa cenuşie a planetei au apărut nişte semne particulare. Pentru prima oară în istoria lumii, aceste semne se prezentau sub o formă aparent regulată, ca o serie de cercuri suprapuse. Aceste cercuri formau structuri diverse, iar pe măsură ce norii se risipeau (fenomenul a durat unsprezece ani) se puteau desluşi repetiţii, analogii, şi chiar intervale în interiorul cercurilor.

Trebuie menţionat că planeta evolua în galaxia

---

cu acordul celor în drept.

noastră, dar într-un alt sistem solar, astfel că observarea ei era dificilă.

Astronomii şi astrofizicienii nu au întârziat să vorbească despre o „scriere”. Au făcut-o cu prudenţă, metodic. Totuşi, când acest cuvânt a fost făcut public, a urmat cea mai teribilă explozie de absurdităţi cunoscută vreodată de omenire.

Fireşte, unii vedeau acolo mâna lui Dumnezeu, un text scris chiar de mâna lui, folosind „litere” – sau în orice caz semne şi grupuri de semne – de dimensiuni colosale, cum nicio civilizaţie tehnică (din câte cunoaştem) n-ar fi capabilă să producă, iar asta cu atât mai mult cu cât aceste „litere” păreau să evolueze în jurul voluminosului obiect celest, de vreo sută patruzeci de ori mai mare decât Pământul, cam în acelaşi fel ca literele luminoase care se derulează noaptea, rapid, pe faţadele marilor magazine, sau în anumite locuri publice, Times Square bunăoară, din New York.

Foarte curând, de îndată ce spaţiile dintre nori au devenit destul de mari ca să se poată studia serios această scriere venită din alte lumi, echipe de spărgători de coduri şi traducători s-au pus pe treabă.

Li s-au alăturat epigrafişti şi arheologi, precum şi cei mai buni specialişti ai serviciilor de contraspionaj (mai ales cei din Rusia, China şi Marea Britanie).

Toţi aceşti oameni au procedat ca şi cum trebuiau să descifreze o scriere pământeană necunoscută, cea cretană, de pildă, sau cea etruscă, din care n-au rămas decât fragmente. Au analizat, au emis ipoteze, au confruntat: zadarnic. Scrierea planetei – care tocmai fusese rebotezată şi, de acum, se numea *Verba* – rămânea impenetrabilă în ciuda tuturor eforturilor umane, ceea ce întărea teoria despre originea divină a acestor texte.

Dar pentru ce Dumnezeu, sau un zeu, sau altă instanţă superioară ce încă nu a fost botezată ne-ar trimite mesaje atât de obscure? Nimeni nu putea răspunde la această întrebare, care se punea sub o mie de forme. Cele mai jalnice manifestări ale misticismului elementar şi-au dat frâu liber. Sfârşitul lumii a fost vestit de şase sute patruzeci şi şapte de ori. Indivizi şi chiar comunităţi întregi s-au sinucis recurgând la apă sau foc. Sacrificii, uneori sângeroase, au fost oficiate la toate popoarele. Fanaticii au masacrat alţi fanatici, iar pământul a fost,

încă o dată, victima spaimelor omeneşti.

Savanţii de pe Pământ au fost divizaţi de controverse violente, pornind de la o simplă perspectivă practică („Cum e posibil lucrul acesta?”). Cum puteau fi *realizate* literele acelea care măsurau, probabil (calculele variau şi ele), mai multe mii de kilometri? La ce distanţă se aflau de suprafaţa planetei? Şi ce sistem, ce energie le punea în mişcare?

Circulau idei din cele mai neaşteptate. O echipă de cercetători francezi a afirmat chiar că planeta nu era decât un imens ecran rotativ, iar liniile circulare erau proiectate de pe altă planetă, sau poate chiar de pe vreo navă spaţială rătăcind în spaţiu.

Proiectate – însă de cine? în ce scop? Cum se putea descoperi sursa acelor imagini, cabina de proiecţie interstelară?

Ipoteza franceză a fost abandonată la fel ca celelalte. A fost reţinută ideea unei „emanaţii” de litere produse chiar de planetă, prin procedee necunoscute – oricum cu mult mai avansate decât ceea ce putea să cunoască şi să experimenteze, în 2041, specia umană.

De aici teribila dezlănţuire de viziuni, preziceri,

miracole intempestive şi esoterism nătâng. Vechea raţiune, invocată zadarnic de filosofi îndărătnici, era neputincioasă, iar omenirea se lăsa purtată de valuri uriaşe de delir.

Câteva minţi raţionale se întrebau totuşi, dar fără să aducă şi nici măcar să propună un răspuns: „Dacă această civilizaţie e una infinit mai avansată decât noi, cum se face că foloseşte un limbaj *pe care noi nu-l putem înţelege*?”

Pe de altă parte, comerţul îşi păstra logica lui. S-au publicat mai bine de 9.000 de cărţi despre „planeta care vorbeşte”, plus un număr astronomic de articole. Peste 300 de filme – documentare sau de ficţiune – au fost consacrate aceluiaşi fenomen. Planeta *Verba* a invadat-o literalmente pe a noastră. S-au fabricat brelocuri, tirbuşoane, tricouri şi jucării purtând emblema ei.

Către sfârşitul celui de-al unsprezecelea an, pe benzile cu „înscrisuri” care se învârteau în jurul planetei îndepărtate au apărut nişte fisuri stranii. Observatorii afirmau că semnele se degradau, că păreau ezitante, tremurate, că păreau să dea „rateuri”, ca un motor de automobil. Au fost lansate

noi ipoteze extravagante. S-a vorbit despre un „război al zeilor”, cu atât mai greu de observat cu cât planeta era vizibilă de pe Pământ doar două luni pe an (cu aproximaţie). S-a mai spus că rânduiala lumii se stricase, iar unii au văzut consecinţe ale acestor rateuri chiar şi în mişcările Pământului, consecinţe alarmante, dar nicicând dovedite.

Acela a fost momentul când *Verba* a dispărut de pe cer.

Îndată după aceea, specialiştii au anunţat că *Verba* „explodase”, chiar dacă nimeni nu putuse observa evenimentul, petrecut în timpul lunilor în care planeta era invizibilă. Într-adevăr, studiind razele *gamma* şi *beta*, astrofizicienii americani au putut depista urmele exploziei cosmice, care a proiectat frânturi de tot felul în spaţiu, la distanţe considerabile.

Curând după explozie, o echipă de cercetători indieni care lucrau de câţiva ani, ca şi alţii, la traducerea scrierii misterioase, a anunţat, în sfârşit, rezolvarea exasperantei enigme – iar explozia venea să le confirme ipoteza.

Un congres mondial s-a întrunit la Kolkata.

Teoria indiană a fost acceptată de cei mai mulţi specialişti, chiar dacă unii dintre ei (chinezi mai ales) aveau anumite rezerve.

A devenit atunci foarte clar şi sensul mesajului. În mai multe versiuni, cu variaţii în ceea ce am putea numi „pronunţia" unei limbi necunoscute, locuitorii planetei *Verba,* ajunşi, se pare, în punctul cel mai avansat al evoluţiei inteligente, nu încetaseră să strige spre restul universului, timp de mai bine de doisprezece ani: „Ajutor! Ajutor! Ajutor!"

FORTĂREAŢA DE O NOAPTE

O poveste care circulă în sudul Sudanului, iar asta din vremuri străvechi, spune că uneori, când o caravană se rătăceşte prin deşert, călătorii sleiţi de puteri văd apărând în faţa lor un soi de fortăreaţă din piatră. E suficient atunci să bată la poartă. Poarta se deschide, iar călătorii pot intra.

Înăuntru, oamenii istoviţi găsesc de mâncare, un havuz cu apă rece, fructe, bucăţi de berbec ce se învârt pe un proţap, lapte şi ceai, curmale şi smochine. Găsesc de asemenea perne, covoare, culcuşuri cu plase de ţânţari în care pot petrece noaptea, savurându-şi tihna.

Un singur lucru îi nelinişteşte când hotărăsc să facă aici un loc de popas – lipsa totală de animale vii şi fiinţe umane. Nu există un stăpân al locului care să-i întâmpine, niciun servitor care să-i servească, nicio femeie, niciun copil. Nu vezi ţipenie. Nici măcar un câine. Nici măcar o şopârlă sau un păianjen. Locul pare să fi fost pregătit pentru a primi un pâlc de fantome invizibile şi tăcute. Nu vezi o umbră, nu auzi un sunet, o adiere de vânt, un zvon de muzică.

Mai mult: când călătorii se trezesc, în zori, se regăsesc în plin deşert, lângă nişte tufişuri pipernicite. Nici urmă de covoare, de merinde, de ziduri groase. Totul a dispărut în timpul nopţii.

După aceea, peste mai multe luni sau peste câţiva ani, alte grupuri de oameni, în alte locuri, susţin că au trăit aceeaşi experienţă. La căderea serii, istoviţi, au văzut zidurile crenelate, au bătut în poarta care s-a deschis, şi aşa mai departe. Apoi s-au trezit în zori, odihniţi, constatând că mirajul s-a risipit.

Locul acesta vrăjit era numit de oamenii deşertului „fortăreaţa de o noapte”. Înţelepţii vedeau în ea o imagine a condiţiei omeneşti, dar fără să explice prea bine de ce. De aici era doar un pas până

la a pretinde că totul era o iluzie, un vis puţin mai precis decât altele, şi desigur mai salutar…

Un lucru era neîndoielnic: relatările despre „fortăreaţa de o noapte” se auzeau în continuare, la intervale neregulate, nu fără o anume monotonie. Toate erau mai mult sau mai puţin similare.

În anii 1872 – 1874, obsedat de aceste poveşti, un englez curios din fire, ofiţer de cavalerie, a hotărât că va pătrunde în această fortăreaţă legendară şi că-i va lămuri misterul, o dată pentru totdeauna. Acest bărbat, pe nume Jonathan Marlowe, era cunoscut pentru curajul său, pentru sângele rece, dar şi pentru tenacitatea lui, care putea ajunge până la obsesie.

Când a luat această hotărâre, la Khartum, Marlowe avea treizeci şi şase sau treizeci şi şapte de ani. A angajat trei-patru însoţitori, pe care i-a plătit corect, şi, fără să le spună ce avea în minte, au pornit pe cămile spre sud.

Au mers mult timp. Cum relatările spuneau că fortăreaţa apărea doar în caz de mare primejdie, Marlowe plecase cu provizii puţine, încercând să lase impresia că nu-şi putea permite mai mult. Făcea pe săracul, pe strâmtoratul, şi călătorea în condiţiile – cel

mai adesea mizere – ale unei caravane obişnuite.

Oricum, n-a apărut nimic. Au suferit de foame şi de sete, căzând chiar, uneori, de slăbiciune, însă zadarnic: nu se întâmpla nimic. Fortăreaţa se ascundea. Refuza să apară.

În două rânduri, Marlowe şi oamenii săi, rămaşi fără provizii, au fost salvaţi de caravane întâlnite întâmplător.

Orbit de obsesia lui, ofiţerul englez, pe care camarazii săi din Khartum îl credeau înghiţit de mult de nisipuri, a fost până la urmă părăsit de însoţitorii care nu-l mai puteau înţelege, şi a continuat de unul singur.

Cu uniforma şi cizmele ferfeniţă, cu barba îmbâcsită de nisip şi ochii arşi de febră, rătăcind ca un soi de fantomă a deşertului care putea fi întâlnită ici şi colo şi care urmărea orbeşte o himeră ce-i scăpa întruna, Marlowe a devenit, la rându-i, un personaj din povestirile călătorilor.

Nimeni nu ştie cu adevărat cum a sfârşit; iată, oricum, ce se povesteşte: într-o seară, după ani de căutări, la capătul puterilor, a căzut leşinat pe solul pietros.

Nu era mort. Peste câteva ceasuri, în mijlocul nopţii, a fost trezit de susurul unui havuz. A deschis ochii, s-a ridicat într-un cot şi s-a văzut culcat pe un covor, între perne, în mijlocul unei curţi în care erau sădiţi portocali. Un hartan de berbec se frigea pe un proţap care se învârtea singur. Pe jos, la îndemână, erau banane, rodii, vin, carafe, prosoape răcoroase.

În jurul lui se înălţau zidurile fortăreţei – atât de mult dorită, în sfârşit găsită.

S-a târât până la havuz, a băut pe săturate, a mai prins puteri, a căutat zadarnic un om cu care să vorbească (dar se aştepta la această absenţă – era confirmarea vechilor povestiri), apoi s-a dus la poartă, a încercat s-o deschidă.

Poarta a rămas închisă. A tras de ea, a zgâlţâit-o, a bătut în lemnul ei cât a putut, a încercat să răsucească cheile, să împingă zăvoarele masive: totul a fost în zadar. În loc să dispară ca un fum, aşa cum povesteau călătorii, fortăreaţa de-o noapte părea, dimpotrivă, înfiptă solid în pământ şi imposibil de părăsit.

Jonathan Marlowe s-a căţărat până în vârful zidurilor: dacă sărea, îl aştepta o moarte sigură. S-ar

fi strivit de pământ. Meterezele păreau chiar nefiresc de înalte.

A căutat în toate cotloanele, în toate turnurile: aşa spuneau, până de curând, povestitorii ambulanţi. A trebuit să admită că fortăreaţa de o noapte se transformase, pentru el, în temniţă pe viaţă. A înălţat rugăciuni, dar tot în zadar.

Cum a murit? Există mai multe versiuni. Unii spun că mâncarea găsită în fort s-a terminat rapid, iar alta n-a mai apărut. Foamea şi setea au revenit, condamnându-l la o moarte în chinuri. Alţii asigură că s-a aruncat de sus, de pe ziduri, zdrobindu-se de sol – iar în aceeaşi clipă fortăreaţa dispărea.

Oricum, doi ani mai târziu, scheletul lui a fost găsit într-un loc în care nimic nu trăda o construcţie omenească. Insectele, păsările de pradă şi rozătoarele deşertului mâncaseră, din trupul lui, tot ce putea fi mâncat. A fost recunoscut după o brăţară din metal, gravată cu iniţialele sale, şi câteva bucăţi din uniforma lui de ofiţer britanic.

Sfârşitul poveştilor

MIEZUL POVEŞTILOR

Multe poveşti ne vorbesc despre poveşti, precum

acest dialog sufist:

Cineva l-a mustrat într-o zi pe Bahandin Naqshband:

— Ne tot spui poveşti, dar nu ne desluşeşti tâlcul lor.

— Ce-ai spune, a răspuns povestitorul, dacă un negustor de fructe le-ar mânca sub ochii tăi şi nu ţi-ar pune în palmă decât coaja?

CARE ESTE TÂLCUL POVEŞTILOR?

Un om asculta poveştile spuse de un înţelept vestit şi vedea că erau tălmăcite când într-un fel, când într-altul. S-a plâns: la ce bun să mai spui poveşti?

Povestaşul i-a răspuns:

— Dar tocmai de asta sunt atât de preţioase! Ce însemnătate ai da' tu unei ceşti pe care n-ai putea s-o umpli decât cu apă, ori unei farfurii din care n-ai putea mânca decât carne? Şi încă ceva: în ceaşcă şi în farfurie nu încape oricât. Ce să spunem atunci despre limbă, care pare să ne dăruiască o hrană mult mai bogată şi mai îmbelşugată?

A tăcut o clipă, apoi a adăugat:

— Întrebarea care se pune nu este: „Care e tâlcul poveştii? în câte feluri o pot înţelege? O pot tălmăci

într-un singur fel?” întrebarea sună astfel: „Omul căruia îi spun povestea va învăţa ceva din ceea ce îi spun?”

CE RĂMÂNE DUPĂ UITARE

În sfârşit, o poveste evreiască, din Polonia, sună după cum urmează.

Într-un orăşel în care trăia o comunitate evreiască exista din cele mai vechi timpuri o ceremonie deosebită, care avea loc în pădure o dată la treizeci de ani. Un rabin bătrân, care cunoştea rânduiala, a împărtăşit-o altui rabin.

Când a sosit timpul, acesta a însoţit un grup de credincioşi în pădure, la locul hotărât, şi a făcut ceea ce trebuia, după care toată lumea s-a întors acasă.

Au trecut anii. Când a venit din nou vremea ceremoniei, după treizeci de ani, rabinul murise şi el. Cei trei-patru credincioşi care mai rămăseseră în viaţă s-au dus în pădure însoţiţi de câţiva neofiţi şi de alt rabin.

Ajunşi în pădure, nu şi-au putut aminti locul. „În poiana asta”, a spus unul. „Nici vorbă, a zis altul, e mult mai departe!” Au ales până la urmă un loc fără să fie siguri că era cel bun, au făcut ce trebuia după

rânduieli şi s-au întors acasă.

După treizeci de ani, nu mai erau în viaţă decât unii dintre neofiţii de odinioară. Cu un nou rabin în frunte, s-au îndreptat spre pădure, însoţiţi de câţiva tineri. De această dată, n-au recunoscut nici măcar o poiană. Totul se schimbase, totul se amesteca în mintea lor. Până şi rânduiala ceremoniei li se părea tulbure. Care rugăciune trebuia oare spusă mai întâi? Nu mai ştiau.

Au făcut cum s-au priceput mai bine şi s-au întors acasă.

După alţi treizeci de ani, un alt grup, având în frunte un alt rabin, s-a dus în pădure. Auziseră despre o ceremonie de mare însemnătate care avea loc demult în pădure. În ce zi? Nimeni nu mai ştia. În ce loc şi sub ce formă? Nu se putea spune.

Rabinul şi credincioşii au rătăcit prin pădure timp de vreo două ceasuri, prin ploaie, fără să celebreze niciun fel de ceremonie, apoi s-au întors acasă şi s-au adunat la sinagogă.

Unul dintre credincioşi a spus, descurajat:

— Am uitat tot. Data viitoare nici n-ar trebui să ne mai ostenim să mergem în pădure.

— Aşa este, a zis rabinul, am uitat toate amănuntele ceremoniei. Dar nu e totul pierdut. Avem totuşi de ce să fim mulţumiţi.

— Ce vrei să spui?

— Vom avea întotdeauna ceva de povestit.

Câteva repere pentru o bibliografie imposibilă

Prin definiţie, în domeniul literaturii orale nu este posibilă nicio bibliografie. Aproape o treime din poveştile cuprinse în această carte mi-au fost spuse prin viu grai, şi le mulţumesc tuturor celor care au făcut-o.

Celelalte sunt preluate din peste două mii de cărţi, pe care nu e nici timpul şi nici locul să le citez, cu atât mai mult cu cât apare cel puţin câte una nouă în fiecare lună. M-aş putea referi totuşi la ceea ce publică edituri ca L'Harmattan, Phébus, Sindbad, Gallimard (colecţia „Connaissance de l'Orient" şi, de curând, „La Pleiade"), Hachette, Nathan…

Aş putea de asemenea aminti unele colecţii importante, fără de care orice cercetare ar fi riscantă. Acestea au pregătit oarecum terenul. Pasiunea pentru culegerile de poveşti şi de fabule nu este nouă. *Fabulele* lui Bidpai erau publicate încă din secolul al

XV-lea, în incunabul. În secolul al XVIII-lea, *Le Cabinet des fées* cuprindea peste patruzeci de volume. Un secol mai târziu, găsim mai multe colecţii, precum „Collection des contes et chansons populaires" la Editura Ernest Leroux, care sunt de neînlocuit pentru unele tradiţii africane (peste treizeci de volume între 1880 şi 1914).

În aceeaşi perioadă, Editura Maisonneuve a publicat peste şaizeci de volume intitulate *Litteratures populaires de toutes les nations,* care au cunoscut o ediţie fotocopiată în anii *'60,* la fel ca seria *Conteurs et Poetes de tous pays,* apărută la Fernand Nathan. Am consultat, de asemenea, peste treizeci de volume din publicaţiile Institutului de etnologie, care sunt foarte valoroase.

În privinţa Africii, este indispensabilă consultarea seriei *Classiques africains,* apărută la editura Armand Colin, unde Amadou Hampaté-Bā a desfăşurat o muncă uriaşă. Mai trebuie consultate cărţi publicate de editurile Khartala, Peeters, Stock, Présence africaine, L'Harmattan…

O serie interesantă cu privire la India a apărut în anii '30 la editura Chitra şi a fost continuată de

Maisonneuve. Se numeşte *Feuillets de l'Inde.* La ea se adaugă un mare număr de lucrări separate, dintre care primele au apărut în secolul al XVIII-lea (*Contes et Légendes indiennes,* traduse de Galland, în 1724), fiind editate şi astăzi (*Océan des rivières de contes,* de Somadeva, „La Pleiade", NRF, 1997).

Alături de numeroasele ediţii ale celor *o mie şi una de nopţi,* cartea lui René Basset *Contes et Légendes arabes,* apărută în trei volume la editura Maisonneuve în 1924, este punctul de plecare al oricărei cercetări în domeniul tradiţiei islamice, unde lucrările sunt de ordinul sutelor (editurile Desclée de Brouwer, Sindbad, Érasme, Le Rocher, Le Courrier du livre, Édisud, Fleuve et flamme, Phébus, Selaf etc.).

Cu privire la Franţa, unde diversitatea este fără îndoială foarte mare, există multe lucrări specializate. Le putem recomanda pe cele semnate de Van Gennep şi P. Sébillot (*Le Folklore de France,* 1904), precum şi compilaţiile lui Collin de Plancy, care a publicat în secolul al XIX-lea şaptesprezece volume de *Légendes.* Am găsit peste o mie de culegeri, în care povestirile se repetau de multe ori. Oricum, cele treisprezece volume care alcătuiesc *Le Trésor des contes,* publicate

de Henri Pourrat la NRF, trebuie neapărat cunoscute.

Am consultat de asemenea cam o sută de lucrări în limba engleză, mai ales pentru poveştile indienilor din America de Nord. Pentru America Latină, a trebuit să recurg la lucrări în spaniolă şi portugheză. Poveştile japoneze, chinezeşti, cambodgiene şi vietnameze sunt destul de bogat reprezentate în lucrările în limba franceză apărute la edituri precum Aubier, Picquier, POF, Gallimard, PAF, Albin Michel…).

Aşa cum am afirmat în introducere, nu am retranscris niciodată exact vreuna din poveşti. Am preferat să caut o linie comună pentru toate. Cum spune un proverb indian, „umbrela este a ta, dar ploaia e a tuturor”.

J.-C. C.

Cele mai frumoase povești ale omenirii sunt anonime, iar cei mai iscusiți povestitori sunt cei care inventează lumi și reinventează lumea. Această minunată stirpe a „mincinoșilor", născută în zorii civilizației din nevoia oamenilor de a desluși tainele vieții și ale morții, ne încântă și astăzi cu istorii pline de farmec. Poetice, amuzante, profunde, pilduitoare, venind din spațiul buddhist sau islamic, chinez, african ori evreiesc, indian sau amerindian, poveștile transcend granițele istorice și culturale, răspunzând, de-a dreptul ori pe cărări ocolite, întrebărilor care ne-au frământat dintotdeauna.